UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Didaci Covarrvvias A Leyva Toletani Episcopi Segobiensis ... Opera Omnia

Covarrubias y Leyva, Diego de

Antverpiae, 1610

Explicatvr C. Alma mater sub tit. de se[n]tent. excommun Ibique agitur definitione & diuisione excommunicationis

urn:nbn:de:hbz:466:1-96556

Visual Library

DIDACI COVARRVVIAS A LEYVA TOLETANI,

IN BONIFACII OCTAVI CONSTITVTIONEM, QVÆ INCIPIT, ALMA MATER. SVB TITVLO DE SENTENT. Excommunicat. lib. 6.

Commentarij.

PRIORIS PARTIS INITIVM.

Definitiò ac diuisio Excommunicationis.

SVMMARIA.

1 *Excommunicatio in genere definitur: traduntur que huius dictionis origo, & significatio. & num. seq.*
2 *Communio quid.*
3 *Communio inter Christi fideles triplex est.*
4 *Excommunicatio maior definitur.*
5 *Excommunicationis minoris definitio exponitur.*
6 *Peccatum mortale est, & dicitur, excommunicatio.*
7 *Excommunicatio maior amplius nocet excommunicato quam ipsum peccatum mortale, propter quod excommunicatur.*
8 *Donatistarum error, quod peccatores non sint de ecclesia.*
9 *Excommunicatio non est tantum pœna externa, & num. seq. aduersus Lutherum.*
10 *Prælati ecclesiæ habent iure diuino potestatem excommunicandi.*
11 *Excommunicatio quibus ex causis dicatur medicinalis.*
12 *Excommunicatio an sit ferenda, vbi verisimiliter non est peccatori pœnitentiæ vtilitatem allatura.*
13 *Excommunicatio non est facienda vbi per eam peccator magis induratur quam laxatur.*

DE excommunicatione tractaturus, illud præfari minime in hac parte prætermittam, à plerisque Theologiæ, & iuris Pontificij professoribus varie huius ecclesiæ censuræ definitionem exponi: sic sane, vt quandoque ea nequaquam minori excommunicationi aptari commode possit quandoque absque vlla distinctione vtrique, maiori, & minori excommunicationi omnino conueniat, quid vtraque efficere valeat sensum exponens. Qua in re ipse non improbo has doctissimorum virorum traditiones: eas etenim admodum vtiles esse censeo ad huius rei integrũ, ac perfectum examen. quod equidem apertissime cupiens explicare, in genere primùm excommunicationis significationem, & vim, breui quadam definitione tradere non verebor, vt deinde facilius ac distinctius propositi tractatus ambiguitatem effugiamus.

1 ¶ Est igitur excommunicatio † separatio Christiani à communione Ecclesiæ. Nec enim hæc cẽsura infidelibus conuenit: cum hi foris sint: nec à communione Ecclesiæ priuari possit qui ad eam nusquam admissus fuerit. *cap. ad dissoluendum. de despõsatione impub. sicut ex tuarum. de homicidio. c. quod non. 32. q. 2. l. bouem. §. vlt. ff. de ædil. edicto. l. nam. & sub conditione. ff. de iniust. rup.* & in hac specie testimonium est Apostoli 1. *ad Corinth. cap. 5.* quid enim inquit, mihi de his, qui foris sunt iudicare? Nonne de his, qui intus sunt vos iudicatis? *cap. gaudemus. de diuortijs.* opt. text. *in cap. omnis Christianus.* 11. q. 3. quod verò excommunicatio separatio sit à communione ecclesiæ, multis constat, ex quibus id manifestum fit. Primum etenim quod à Domino Iesu dictum est, *Matth. cap. 18.* Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. id passim ab ecclesiæ Doctoribus ad excommunicationem refertur, vt iuxta eorum opinionem, quæ certissima est, is sit ethnicus & publicanus, qui à communione ecclesiæ segregatus existit: sicuti in eodem loco Chrysostomus scribit. Apud Paulum prima ad Thessalonicenses *cap. 3.* palam excommunicatio in hunc modum significatur, vt ea sit separatio à communione fidelium, ita inquit, quod si quis nõ obedierit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & non commisceamini cum illo, vt confundatur. Hoc ipsum palam constat ex his, quæ statim, & fere in tota hac priori huius relectionis parte tractabuntur, præsertim ab ipsamet dictionis origine. Communio † etenim dictat quandam 2 rebus, sermone vel beneficijs, ac iuribus societatem. Cicero in oratione pro Cornelio Balbo: ita mihi maxime communionem beneficiorum, præmiorum ciuitatis continere videtur. cuius loci præ cæteris ideo meminimus, quod is optime conueniat communioni, quæ Christi fidelibus sacramentorum, suffragiorum ecclesiæ, & Christiani sermonis vere competit. Nam & societas communio dicitur apud Iurisconsultum *in l. ea vero. ff. pro socio.* Hinc & verbum *Communicare* idem est, quod aliquem participem vel rerum, vel consiliorum, aut sermonis iure communionis facere. cuius significationis adeo sunt obuia apud Latinæ linguæ authores testimonia, vt plane necesse non sit, ea nunc in medium adducere, sit etenim satis ex his, conceptum fuisse à catholicis verbum, *Excommunico*, id est, *à communione separo, & expello*; & nomen, *Excommunicatio*: quod ab initio ecclesiæ segregationem ab ecclesiæ, & fidelium communione, & cõsortio significat. Hoc verbo & nomine vsi fuêre diuus Augustinus, & alij Ecclesiæ Catholicæ Doctores, passim quidem, quorum authoritates hic referre omittam, quippe qui sæpissime sim inferius eorum vsuris testimonijs. In Canonibus Apostolorum Græce olim editis, sed statim in Latinam linguam traductis, passim probatur hæc significatio. Etenim quoties Græci canones vsui sermonis seruientes hoc vsi fuêre verbo ἀφορίζω: quod latinè est, *segrego*: quandoque ab interprete latino veteri, & ab ipso Gregorio Haloandro, traducitur excommunico: quandoque à communione priuo, à communione excludo, sæpe, atque frequentissime ita canones contumacibus, & irreligiosis comminantur: ἀφορίζεσθω: & tamen vetus Latinus interpres, & ipse Holoander ita interpretatur: *excommunicetur: à communione priuetur: segregetur à communione: priuetur communione.* Ab eisdem canonibus, excommunicatus itidem Græco sermone dicitur ἀφορισμένος: id est, *segregatus: separatus*: & quandoque ἀκοινώνητος: id est, *incommunicabilis*: à verbo Græco κοινωνία, *communico*, & priuatiua propositione α, quasi ἀκοινωνίω, sit *excommunico*. vnde apud Theodoretum *libro 2. Historiæ Ecclesiast. cap. 28.* excommunicatio Græce dicitur ἀκοινωνησία. Hæc dicta sint de dictionis origine & significatione, quo certum fit, excommunicationem esse ab initio Catholicæ Ecclesiæ in hoc sensu acceptam, vt separationem à communione ecclesiæ significet. Nam & Tertullianus *in libro de præscript. aduersus hæreticos*, de de Marcione commemorans inquit: Post hunc discipulus ipsius emersit Marcio quidam nomine, Ponticus genere, Episcopi filius propter stuprum cuiusdam virginis ab ecclesiæ communione abiectus. Idem graphicè excommunicationem depinxit *in Apologetico aduersus gentes cap. 39.* de Christianis locutus. Corpus sumus de conscientia religionis, & disciplinæ veritate, & spe cie fœdere. coimus in cœtum, & aggregationem, vt ad Deum quasi manu facta precationibus ambiamus orantes. Et paulò post. *summum*, inquit, *futuri iudicij præiudicium est, si quis ita deliquerit, vt à communicatione orationis, & conuentus, & omnis sancti commercij relegetur.* Hæc Tertullianus.

¶ Verum illud est ad huius censuræ vim omnino præmittendum, vt sciamus, qua communione priuet excommunicatio, triplicem esse in Ecclesia Catholica communionem fidelium. Prima est † communio interior: nempe 3 per charitatem vnientem Christi membra per fidem formatam

matam capiti Christo, & reliquis eis membris: & sic communio ista procedit à charitate: quæ est animi affectio, qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum, secundum August. *in lib. de doctrina Christiana cap.* 22. Magistrum sent. *lib.* 3. *dist.* 27. & ibi Thom. & alios. eundem Thom. 2. 2. *quæst.* 23. *artic.* 5. probaturque Ioan. *cap* 4. Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. *cap. in scripturis.* 8. *quæst.* 1. de hac vnione, quæ nexu charitatis in Deum indissolubilis fit, & omnes fideles, vt membra Christo Iesu capiti coniungit, meminit Paulus ad Roman. *cap.* 12. ita, inquit, multi vnum corpus sumus in Christo. Idem Paul. 1. *ad Corinth. cap.* 12. *& ad Ephes. c.* 4. Eiusdem communionis mentionem fecit Psalmista, *Psal.* 118. particeps ego sum omnium timentium te. Est etenim hæc communio, vt constat, interior, seu intrinseca. Alia est communio extrinseca, quæ consistit in simul orando in ecclesia, in missarum celebrationibus, & diuinis officijs simul audiendis: atque in colloquio fidelium. Tertia communio media est, interior, inquam, partim, & exterior: qua omnes fideles participes sumus communium suffragiorum ecclesiæ, & itidem sacramentorum, cuius mentio fit in Symbolo: dum in eo dicitur: sanctorum communionem. Hæc distinctio triplicis communionis deducitur ab his, quæ tradidêre Thomas, & alij *in 4. sentent. dist.* 18. *qu.* 2. Florent. 3. *part. tit.* 24. *in princip.* & Card. à Turre cremata *in c. si inimicus* 11. *q. art.* 1. Syluest. *in verb. excommunicatio* 1. *in princ.* Caietanus *secundo tomo opusculorum, in quæstione, de effectu excommunicationis. & Canonistæ in rubr. de sent. excommun. optima regia l.* 1. *tit.* 9. *part.* 1. quibus præmissis facillimum erit, vim excommunicationis maioris & minoris, atque peccati mortalis satis distincte examinare.

4 ¶ Est enim † excommunicatio maior, separatio Christiani, non tantum à communione fidelium omnino extrinseca, sed & sacramentorum, ac communi suffragiorum ecclesiæ participatione. constat siquidem maiorem excommunicationem esse segregationem Christiani à communione Ecclesiæ: quain re commune quid habet, cum minori excommunicatione & peccato mortali. atque ideo loco generis in hac definitione diximus, maiorem excommunicationē esse Christiani à communione ecclesiæ separationem. Cætera, quæ definitioni apposita sunt, ad differentiam pertinent, quæ constituitur vere inter maiorem, minorem excommunicationem, & peccatum mortale: sicuti statim apertissime tradetur.

5 ¶ Excommunicatio † minor est separatio Christiani à sacramentorum ecclesiæ perceptione. quæ quidem definitio manifesta est, si consideremus, minorem excommunicationem non priuare quem fidelium colloquio, nec exteriori omnino communione, nec sacramentorum collatione, quæ à charitate procedit: sed tantū sacramentorum perceptione. text. elegans *in c. si celebrat. de cleric. excommun. minist.* ex quo apertissimi iuris est, quid differat excommunicatio maior ab excommunicatione minori.

¶ Est & alia excommunicatio, improprie quidem, si exacte huius dictionis vsum iā diu obtinuisse in ecclesia Catholica animaduertamus, quo ad priuationem illarū communionum, quarum modo meminimus in maiori, & minori excommunicationibus. Hæc denique impropria ex-
6 communicatio: quæ tamen grauissime lædit animam, † ad peccatum mortale pertinet, quod separat Christianum, & segregat ab interiori illa communione, quæ à charitate constat, & qua omnes fideles in Christo coniungimur, & vnum corpus efficimur. Charitas etenim amittitur per peccatum mortale. quod probatur primo Ioannis *c.* 4. *Deus Charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Nam quilibet actus peccati mortalis charitati contrarius est, cum illud sit proprium charitatis, quod Deus diligatur super omnia: quæ dilectio deficit commisso peccato mortali aduersus Dei præcepta. Sic Paulus *ad Roman. ca.* 6. *stipendia*, inquit, *peccati mors est charitati aduersa: siquidem habens charitatem, habet vim æternam. Ioan. cap.* 14. *qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* Igitur per mortale crimen charitas amittitur. Quibus sanè constat per actum mortalis peccati charitatem amitti. *c. nihil.* 11. *quæst.* 3. *cap. vnum orarium.* 25. *distinctione*, quod & diuus Thom. docet *secunda secundæ, quæst.* 24. *articul.* 12. & Magister *in* 3. *sentent. distinct.* 31. hac autem communione non priuat excommunicatio minor, nec adhuc maior: licet maior excommunicatio, quæ nisi pro mortali crimine infligenda non est, priuationem huius communionis, & charitatis præmittat, eo tamen tempore, quo quis excommunicatur iusta excommunicatione. quemadmodum statim latius conabit exhibere. quæ ad intellectum huius tractatus examinabuntur. Multa etenim sunt adnotanda, quæ partim deducuntur ex modo præmissis, partim maxime conducitur ad veram harum definitionum cognitionem.

¶ Primum ex his ipse colligo † excommunicationem saltem maiorem præter damnum, quod grauissime infert peccatum mortale excommunicato, & alia multa damna eidem maximo cum dispendio inferre. Nam mortale crimen Christianum priuat charitate, qua coniungitur ecclesiæ, & alijs fidelibus in Christo Iesu, & vnum corpus efficitur: ab hac enim separatur, vt modo probauimus: & tamen adhuc per fidem, quam licet informem hic peccator retinet, ecclesiæ coniunctus est, & eius membrum adhuc dicitur, mysticoque corpori coniunctum adhæret, qua ratione fieri nequit, quin tutior sit à Satanæ tormentis, calumnijs, & tentationibus, quam si omnino extra ecclesiæ corpus maneret: vti manet & excommunicatus. cum & si vterque per fidem informem membrum ecclesiæ dicatur, & vere sit: attamen peccator nondum est à communione ecclesiæ separatus: excommunicatus vero manente excommunicatione ab ecclesiæ communione segregatus est: quamuis eius membrum per fidem existat. Obstant enim sæuienti dæmoni, quo minorem habeat potestatem in hunc peccatorem mortali culpa grauatum, & charitate priuatum, orationes, & suffragia ecclesiæ, quorum aliquo modo particeps est, etiam si amissa charitate à consortio corporis mystici fuerit segregatus, & effectus huius corporis membrum aridum: idem tamen corpori adhærens per fidem. Nam etiam si propter peccatum mortale ante excommunicationem peccator sit in dæmonis potestate, quippe qui sit dæmonis seruus effectus: tamen per excommunicationem maiorem in eo habet dæmon potestatem, vt facilius illum torquere possit. Etenim ante excommunicationem, per peccatum mortale quis charitatem amittit atque ideo non est Christo viuaciter coniunctus: tamen adhuc eo non est omnino separatus: quoniam per fidem nonnullam habet vnionē: cuius ratione particeps est orationum communium, quæ ab ecclesia fiunt, ad hunc sane effectum vt eidem spiritus pœnitentiæ detur à Deo. idcirco dæmon non tantam potestatem in peccatorem habet, quod eum libere vexet, quoniam resistit dæmoni virtus reliquorum membrorum, quibus est per fidem coniunctus. At post excommunicationē destituitur excommunicatus hoc auxilio, & à corpore magis separatur, & sic dæmon potest facilius in eum sæuire, & liberius quam antea torquere. Siquidem, licet excommunicatus, adhuc fidem, informem tamen, retineat, & sic membrum hac ratione ecclesiæ sit, nihilominus ab ipsius ecclesiæ consortio quo ad suffragia & communionis ecclesiasticæ effectus manet per excommunicationē segregatus, interim dum excommunicatus existit. Huius sane distinctionis est & in corpore humano exemplum elegans. Membrum siquidem aridum vita careret, tamen quia corpori per neruos, & pellem cōiungitur, nonnullo fouetur corporis calore, cui membro peccator amissa charitate optime cōparatur: quippe qui licet membrum aridum sit, & vitæ expers, fouetur quidem aliquo totius corporis calore propter illam coniunctionem, qua corpori propter neruos, & pellem: id est, per fidem licet informem, adhæret. Quod S. Thomas eleganter explicat 3. *part. quæst.* 8. *art.* 3. *ad* 2. excommunicatus vero hoc auxilio & calore destituitur à corpore magis, vt membrum abscissum, separatus. text. optimus *in capit. quemadmodum* 24. *quæst.* 7. ex Augustino *in Epistola* 50. *ad Bonifacium*: licet in vulgatis Decretorum codicibus inscriptum sit hoc caput ex Augustino ad Vincentium. Peccatores etenim non tantum occulti, sed & manifesti in ecclesia sunt, vt eius membra: sicuti docet Augustinus in Epistola ad Donatistas: & de fide ad Petrum *ca.* 43. fuitque damnatus eo tempore error Donatistarum † asseuerantium manifestos peccatores non pertinere ad ecclesiam, nec esse intra eam. Sunt etenim, vt constat, peccatores etiam manifesti, membra ecclesiæ. Quod item probāt multis auctoritatibus Alfonsus à Castro *de hæresib. in verb. ecclesia. & Ioan. Driedo. lib.* 4. *de dogmat. eccles. c.* 2. *eius parte* 2. quo in loco effectum istum excommunicationis

etiam

etiam explicat eleganter. Nec fides per mortale crimen amittitur, cum ea possit apud aliquem sine charitate esse & quidem vera, licet mortua, quæ sufficiat, vt is Christiani sit, & Ecclesiæ membrum, vt docet Synodus Tridentina *de iustificatione, canone* 28. Si quis, inquit, dixerit amissa per peccatum gratia simul & fidem semper amitti: aut fidem, quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit viua: aut eum, qui fidem sine charitate habet, non esse Christianũ, anathema sit. explicat optime Dominic. à Soto de natura & gratia *lib. 2. cap. 7. & 8.* hoc ipsum probatur auctoritate Pauli *1. Corinth. 1. cap. 5.* Nam certum, est, Corinthium illum, qui patris vxorem acceperat, tunc possessum esse à diabolo, ac simul cum peccauit, in Satanæ potestatem venisse: tamen Paulus denuo quum illum excommunicauit sub ditionem Satanæ tradidit. vnde plane intelligitur Corinthium illum primũ per baptismũ cõmunionis ecclesiasticæ participẽ, ac deinde per culpam mortalis criminis charitate amissa dilapsum in aliquam diaboli seruitutem, non ita in dæmonis potestatem venisse propter vnionem, qua, licet membrum aridum, ecclesiæ per fidem coniunctus erat: sicuti postea cum à Paulo excõmunicatus in Satanæ seruitutem, & tormenta liberus traditus fuit. Nec illa traditio Pauli tantum significat Corinthium illum per culpam traditum fuisse Satanæ: etenim licet per peccatum in dæmonis seruitutem is venerit bona quidem ex parte, nihilominus in ampliorem Satanæ potestatem postea per excommunicationem à Paulo traditur. Alioquí cur obsecro Corinthijs scripsit, se decreuisse suo spiritu vna cum potestate domini nostri Iesu Christi, quatenus fornicator ille traderetur Satanæ in interitum carnis? Nec dixit Paulus, Corinthium traditum esse, sed tradendũ fore, vt spiritus eius saluus fieret. profecto si per hanc traditionem non accepisset Satanas in eum maiorem potestatem, minime ipse Corinthius à dæmone fatigatus in interitum carnis, conaretur, vt spiritus eius saluus esset in die Domini nostri Iesu Christi. Idem apertius constat, *1. ad Timoth. 1.* vbi ait Paulus se Hymenæum & Alexandrũ Satanæ tradidisse, vt discant nõ blasphemare. Si non vere eos Paulus Satanæ tradidisset, iã apparet, falsum dixisse Paulum, qui seipsum asserit, hoc fecisse. Item illud, quod sequitur: nempe, vt discant non blasphemare, rem ipsam aperit manifestius. Quomodo enim didicissent non blasphemare, nisi per hanc traditionẽ accepissent in eos Satanas apertiorem aliquam vindicandi potestatem? Idẽ probatur authoritate diui Augustini *in ser-mone* 68. de verbis Apostol. *cap. omnis Christianus. 12. quæst. 3.* eiusdem Augustini *in tractat.* 27. ad cap. sextum Ioannis, *cap. nihil. causa & quæstione.* textus singularis *in capit. audi. 11. quæstio. 3.* cum multis alijs, quæ hac de re tradũtur à Roffensi aduersus Lutherum *articul.* 23. Ioanne Eckio *in Enchiridio. articul.* 21. & Alfonso à Castro *libro de hæresib. cap. 7. de excommunicatione.* [His accedit, quod D. Augustinus scribit *in Deuteronomio, cap.* 37. Hoc enim, ait, nunc agit in Ecclesia excommunicatio, quod in veteri testamento interfectio. Sed & Cyprianus *lib. 1. Epist. 11.* Tunc, ait, gladio occidebantur, quando adhuc & circumcisio carnalis manebat: nunc autẽ, quia circumcisio spiritualis ad fideles Dei seruos esse cœpit, spirituali gladio superbi & contumaces necantur: dum ab Ecclesia ejciuntur: neque enim viuere foris possunt, cum domus Dei vna sit, & nemo saluus esse nisi in Ecclesia Dei possit.]

Secundo hinc constat, impiam esse Lutheri assertionẽ, & plane hæreticam, qua asseuerat excommunicationem pœnam tantum † externam esse, atque ideo non priuare hominem communibus spiritualibus orationibus. Etenim apertissime constat, excommunicationem priuare quempiam sacramentis, & communibus suffragijs ecclesiæ: sicuti probatũ est in præmissis authoritatibus & locis, quorum hic est verus sensus, & ab ecclesia Catholica omnino receptus. Præsertim hoc Augustinus docet *in dict. cap. omnis Christianus. & in d. cap. nihil.* cuius verba sunt maxime adnotanda ad huius assertionis probationem: sed & Origenes *Homilia 3. ad cap. 2. Iudicum*, de excommunicatione tractans: traduntur, inquit, peccatores in interitum carnis, cum pro delictis suis à Christi corpore separantur. Et vt mihi videtur, dupliciter etiam nunc traduntur homines de Ecclesia in potestatem Zabuli hoc modo, quo superius diximus: cum delictum eius manifestum sit Ecclesiæ, & de Ecclesia per sacerdotes pellitur, vt notatus ab omnibus erubescat, & conuersio eueniat ei illud quod sequitur, vt spir[illegible] fiat in die Domini nostri Iesu Christi. Alio vero modo, qui traditus est Zabulo, cum peccatum eius non est manifestũ hominibus: Deus autem, qui videt in abscondito, perspiciens eius mentem, & animum eius vitijs ac passionibus seruientem, & in corde eius non se diligi: sed aut auaritiã, aut libidinem, aut iactantiam, vel alia huiusmodi: istum talem Dominus tradit Satanæ. Hæc Origenes, quæ tamen Gratianus falso tribuit Hieronymo, vt animaduertunt Alfonsus à Castro *in d. cap. de excom.* Antoni. Demochares super ipsum Gratiani locum. Idem apparet ex Ioan. Eckio *in d. art. 21.* vbi ea, quæ habentur *in d. ca. audi.* Origeni tribuit, non Hieronymo. Nam & Hieronymus super libros Iudicum nullos edidit commentarios.

¶ Tertio apparet ex prænotatis, Ecclesiæ † Prælatos habere ab ipso Iesu potestatem excommunicandi. quæ quidem assertio probatur apud Paulum Apostolum: sicuti paulò ante tradidimus. Idem constat *Matth. cap. 18. dic*, inquit Christus, *Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Quo in loco patet, excõmunicationẽ ferri authoritate Christi à prælatis Ecclesiæ. statim enim subiũgitur: *Amẽ dico vobis, quæcunque ligaueritis super terrm, erunt ligata & in cœlo.* vbi gloss. exponit: *ligaueritis vinculo anathematis.* Ioan. item Chrysost. ibidem scribit: Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus, & pœna, quæ hic est, scilicet proiectione ab Ecclesia: *Sit tibi sicut ethnicus & publicanus: & supplicio futuro, quod est esse ligatum in cœlo.* His suffragantur tex. *in d. cap. omnis Christianus. & cap. nihil.* in quibus refertur diui Augustini elegãs ad hoc testimonium. Hieronymus etiam, *potestatem*, inquit, *tribuit Apostolis, vt sciant qui à talibus condemnantur, humanam sententiam diuina sententia roborari.* Idem Hieronymus: *Quorum retinueritis peccata, retenta erunt*: id est, quibus indixeritis Ecclesiam, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, & ipsis ianua regni cœlestis clausa erit. Huc pertinet quod Paulus *1. ad Thess. cap. 3.* scribit: quod si quis non obedierit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & non commisceamini cum illo, vt confundatur. Vrbanus Papa martyr, in epistola de communi vita & oblatione fidelium ad hæc comprobanda ita inquit: ideo ista prætulimus charissimi, vt intelligatis potestatem Episcoporum vestrorum, in eisque dominum veneremini, & eos vt animas vestras diligatis: & quibus illi non communicant, non communicetis: & quos eiecerint, non recipiatis. Origenes in dicta homilia tertia, idem asserit his verbis: non solũ per Apostolos suos Deus tradidit delinquentes in manus inimicorum: sed & per eos, qui Ecclesiæ præsident, & potestatem habent non solum soluendi, sed & ligandi. Traduntur autem peccatores in interitum carnis, cum pro delictis suis à corpore Christi separantur. Quæ & Gratianus refert, *in d. cap. audi. 11. quæst. 3.* rursus & Chrysostom. testis est locupletissimus *homilia 4. ad cap. 2. Epist. ad Hebreos*: nemo contemnat ecclesiastica vincula: Non enim homo est qui ligat, sed Christus, qui hanc potestatem dedit, & dominos fecit homines tanti honoris. *c. nemo contemnat. 11. q. 3.* multis denique comprobari veritas ista posset authoritatibus quę passim in hoc tractatu adducuntur. Sed omnium maxima authoritas est, quæ ex historia Euangelica, & diui Pauli Epistolis deducitur. Vnde in Concilio Constantiensi, *sessione* 8. damnati fuêre duo grauissimi errores Ioan. Vviclef, quorum prior asserebat is: Nullum prælatum debere aliquem excommunicare, nisi prius sciat, eum esse excommunicatum à Deo, & sic excõmunicantem esse excommunicatum vel hæreticum. Posterior autem error ita habet: excommunicatio Papæ, & cuiuscunque prælati non est timenda, quia est censura Antichristi. Quos equidem errores & Martin. Lutherus suscitauit *art.* 23. in hæc verba ab ipso concepta: Excommunicationes sunt tantum externæ pœnæ, nec priuãt hominem communibus spiritualib. Ecclesiæ orationib. Ecce Christiane lector, quantis, & quot authoritatibus hæc dogmata subuertantur: nec desunt alia Catholicam conclusionem manifeste probantia, quæ Ioa. Roffensis, Eckius, Alfonsus à Castro aduersus hæresim hanc tradidêre: & præterea Adrianus in quarta sẽten. *in tract. de clauib. cap. 3.* optime Pighius, *lib. 5. de eccles. hierarchia, cap. 2. fol. 4.*

Quarto, infertur ex his excommunicationem maiorem, aliquem habere effectum, etiam quoad interiora animæ. quem non habet peccatum mortale. Quod palam est si consideremus, quæ dicta fuêre prima, & secunda illationis. Nam quod excom[illegible]municatio quoad exteriores pœnas

multa

multa inducat, & operetur, quæ peccatum mortale minime influxerit, tradetur inferius in ea illatione, quæ præcipuos excommunicationis effectus continebit. Quo in loco euidentius ostendam illationem istam iure diuino & humano verissimam fore: Atque omnia ista intelligenda sunt de excommunicatione iuste à prælatis Ecclesiæ lata: de iniusta enim latius, quid tenendum sit, in hac relectione tradere conabimur.

Quinto, hinc patet, falsam omnino esse gloss. *in cap. quotcunque. 24. quæst.* 1. quæ asserit, excommunicationem quo ad Deum nihil operari, & nullum effectum habere: sed quoad Ecclesiam mihi tantem, dixit eam gloss. *Singul.* esse Abb. *in c. dilectis. de appellat.* etenim hæc assertio à Catholica veritate plane aliena est Nam excommunicatio iusta, non tantum effectum habet quo ad Ecclesiam, & extrinsecas pœnas, sed etiam quoad Deum, & quo ad interiorem pœnã. quod satis probatum est in præcedentibus, quæ adducta fuêre aduersus Lutherum, & alios. Sunt etenim quædam bona spiritualia, quibus excommunicatio neminem priuare queat: nempe fides, spes, & charitas. Siquidem his nemo per excommunicationem priuatur. at præter hæc sunt alia, quæ nõ parum ipsis peccatoribus inter iustos commorantibus opitulentur, à quibus nimirum segregat excommunicatio: multisque non corporalibus modo, verum etiam spiritualibus incommodis afficit, vt superius diximus.

Sexto, eadem radice necessario expendenda erit respõsio Romani Pontificis *in cap. 1. de sententia excommunic.* isto li-
11 bro, vbi scribit, excommunicationem medicinalem esse, non mortalem à quo Lutherus omnia tentans euertere argumentatur, excommunicationem non priuare quem bonis spiritualibus, nec cõmunibus suffragijs Ecclesiæ: cum alioqui, si his priuaret, mortalis esset, non medicinalis. Igitur ad extirpandam prauam istam argumentationẽ, oportet expendere, qua ratione excommunicatio sit medicinalis. Est etenim, & dicitur excommunicatio medicinalis ex fine: quia eius finis est mederi peccatori, morbo peccati laboranti: ordinatur siquidem in hunc finem, quod excommunicatus respiscat, pœniteat, ac satisfaciat Ecclesiæ, quã propria contumacia iniuria afficit: nam & si excommunicatio pluribus nocumentis, & spiritualibus incommodis quemquam afficiat, nihil tamen refert, ne dicatur medicinalis. Nam vt ea, quæ purgant corpus, tametsi multis alioqui damnis ipsum afficiant, mederi tamen dicuntur: sic pari modo quid obsistit, quo minus id animæ salutare medicamen dicatur, quod ad salutem eius finalem exhibetur: quanquam interea spiritualis nocumenti nõnihil inferat? magno namque animæ commodo cedit ipsum spirituale damnum, si per id ex morte possit ad vitam reuocari. Erit namque excommunicatio medicinalis, si eam excommunicatus non contempserit: sed potius confusionem suam respiciens emendet, quæ male prius egerat. Sic plurimum Theodosio Imperatori profuit excõmunicatio, cuius mentio fit, *in cap. cum apud Thessalonicam. 11. q. 3.* cuiusque nos meminimus *lib. 2. Variarum resolutionum, cap. 8. num. 1.* Hunc vero esse finem excommunicationis, constat ex Paulo 1. *ad Timoth. 1.* tradidi, inquit, eos Satanæ, vt discant non blasphemare. ex eodem 1. *ad Corinth. cap. 5.* iudicaui eum tradere Satanæ in interitum carnis, vt spiritus eius saluus sit in die domini. Excommunicatus equidem videns se ipsum ita grauari, & opprimi à dæmone: & ab omni consortio fideliũ alienum esse, respiscet forsan. ita sane scribit Origenes *in lib. Iudicũ:* De Ecclesia per sacerdotem pellitur, vt notatus ab omnibus erubescat: & conuerso eueniat ei illud, quod sequitur, vt spiritus saluus fiat in die Domini. *cap. audi denique 11. quæst. 3. text. optimus in cap. corripiantur. 24. q. 3.* Fœlix etenim dicitur illa necessitas, quæ nos ad meliora perducit. Quod si excõmunicatus contemnens excommunicationem pœnitere negligat, ac eius cor fuerit induratum, excommunicatio ei erit læthalis, non medicinalis, & tamen adhuc dicetur medicinalis pœna: quia erit excommunicatio medicinalis reliquis Ecclesiæ membris, & per eam consulitur incolumitati totius reliquæ communionis. vnum enim pecus morbidum omne pecus inficit, atque ideo pecus morbo infectum resecandum est, & sequestrandum, ne reliquas contactu suo inficiat oues. Nec ex ea causa pastor iudicatur crudelis, sed pius: imo crudelis esset & ignauus, si pecus morbo infectum à grege minime segregaret. Sic sane Diuus Ambrosius super *Psalm. 118.* excommunicatione le-
quens, inquit, recte ergo & sacerdos vulnus, ne latius serpat, à toto corpore Ecclesiæ, quasi bonus medicus debet abscindere, & prodere virus criminis, quod latet. Idẽ Ambrosius *lib. 2. de offi. cap. 27.* cum dolore amputatur, etiam quæ putruit pars corporis, & diu tractatur, si potest sanari medicamentis: si non potest, tunc à medico bono abscinditur: sic episcopi affectus bonus est, vt optet sanare infirmos, serpentia auferre vlcera, adurere aliqua, non abscindere, poltremo, quod sanari non potest, cum dolore abscindere, hactenus Ambrosius, Gratianus item *in dict. cap. corripiantur. 24. quæst. 3.* citat diuum Augustinum in hæc verba: *Pastoris tamen necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare abeis sanis morbidam, ab illo cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam.* Idem Gratianus ea quæstione vtitur Hieronymi testimonio *in capit. resecandæ.* in hunc modum scribens: *Resecandæ sunt putridæ carnes, & scabiosæ oues à caulis repellendæ, ne tota domus, massa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, & intereant.* [His Vlpianus suffragatur *in l. congruit. ff. de offic. præs.*] Quibus equidem authoritatibus ratio constat, quare excõmunicatio medicinalis est, & vere medicinalis dicitur. Imò & reliquæ pœnæ in Republica statutæ aduersus facinorosos, si ipsius communitatis vtilitatem consideremus, medicinales sunt, nõ ipsi, cui imponuntur, sed alijs, qui pœnitorum exemplo territi delinquere minime audent. *Clemens. 1. de offic. ordin. cap. irrefragabili. eodem titul.* [*cap. ad liberandum. de Iudæ. capit. 2. de calumniat. capit. quapropter 2. quæst. 7.*] idque eleganter adnotauit D. Thomas *1. 2. quæst. 87. artic. 7.* sunt & ad idem pulchra Aristotelis verba *lib. 2. Ethic. cap. 3.* omnem actionem, inquit, sequitur vel voluptas, vel dolor: idcirco virtus circa voluptates, & dolores versatur. indicant id punitiones, quæ per dolores adhibentur: sunt enim medicationes quædam: ac medicationes per contraria fieri consueuerunt. Hæc Aristoteles. idem Plato *Dialog. 5. de legibus.* & idem *in Gorgia & in Protagora.* Ioann. item Stobæus *sermone 42.* Vnde colligitur manifeste, pœnas quaslibet esse Reipublicæ & cõmunitati, cuiusque membris in hoc medicinas, quod homines earum timore abstinebunt à criminibus committendis: quod maxime apparet experimento: cũm omnibus bene institutis cõmunitatibus potissima pars publici magistratus in hoc versetur, vt delicta iustis puniantur pœnis: alioqui libera daretur delinquendi licentia, nec tuta esset inter improbos innocentia. *cap. facta sunt leges. 4. distinctio.* Sed & mors ipsa ab ipsis, qui primum constituerunt, non vt malum fontibus impositum est, sed tanquam præsidium, & loco medicamenti pro illis, qui malitia absolui, & liberari nequeunt, vt hoc saltem modo, quoniam aliter fieri non potest, in præsentia liberati malitiæ vinculum effugiant: sicuti ex Eusebio tradit Ioann. Stob. *sermone 44.*

Hinc par est, vt expendamus, an verum sit, quod plerique ex nostris adnotarunt, præsertim Ioan. Andr. & Domin. *in cap.* Romana. *isto titul.* Iason. *in l. quod iussit. ff. de reiudicatum. 41.* Ioannes Lupi *in cap. per vestras. §. 18. num. 14.* asseuerantes, iudicem non debere ferre sententiam excommunicationis in eum, quem scit, aut verisimiliter suspicatur minime propter eam pœnitentiam acturum, & ab illa contumacia cessaturum Catholica respiscẽtia. Etenim hæc sententia falsa est: sicuti apparet ex his, quæ modo notauimus. Nam excommunicatio non est ex eo tantum medicinalis, quod medelã inferat ipsi contumaci, & peccatori: sed quia adhuc reliquis Ecclesiæ membris medeatur. Denique horum authorum sententia tunc erit admittenda, cum iudex viderit, excommunicationem minime vtilitatem ipsi ex-
communicando allaturam: imo suspicetur magis indurãdum cor ipsius per excommunicationem: tũc etenim poterit supersedere huic censuræ: quemadmodum colligitur ex *cap. prodest. & capit. 23. quæst. 5.* blandis enim tunc verbis est alliciendus peccator, vt Ecclesiam audiat, non asperis irritandus, vt magis contumax efficiatur. Atque ita hanc quæstionem absoluendam esse censent Abb. *in cap. ab excommunicato. de rescript.* Felin. *in cap. Apostolicæ. colum. 4. & 5. de exceptionib.* Thomas *in 4. distinct. 18. artic. vltim. sub quæst. 2.* Excommunicationis erat & olim vestigium quoddam apud Gentiles, cuius & nos meminimus *lib. 1. variar. resolut. cap. 18. numer. 5.* tradidque Tiraquell. *libro 1. de retract. §. 1. gloss. 9. numer. 275.* sed & apud Sophoclem Oedipus in Tyranno: Homicidæ, qui Regem Laium occiderat, comminatur exilium à Thebarum imperio, edixitque, ne quis eum ad familiare colloquium, sacrãue admitteret. Sed & apud Platonem *libr. 9. & 10. de*

legibus multa comperiet lector excommunicationis vestigia, quæ illic etiam adnotauit Ficinus.

§. PRIMVS.

De communione cum excommunicatis.

SVMMARIA.

1 Communio cum excommunicatis prohibita est iure non tantum humano, sed etiam diuino.
2 Romanus Pontifex, an possit dispensare, aut permittere, quod communicet quis cum excommunicato? & num. 7.
3 Papa nis diuinum interpretari, non autem tollere vel mutare potest.
4 Romanus Pontifex an possit licite absque peccato communicare cũ excommunicato?
5 Princeps, an teneatur seruare leges humanas, vel sit ab eis solutus?
6 Papa an teneatur semel in anno confiteri?
7 Confessio sacramentalis, est ad salutem necessaria, iureque diuino instituta.
8 Quibus confessus iure diuino tenentur quis omnino confiteri: præsertim an eo tempore, quo sumere vult Eucharistiam?
9 Maritus an possit licite communicare cum vxore excommunicata?
10 Contractus factus cum excommunicato, validus est.
11 Communio cum excommunicato ad eius spiritualem salutem iure permittitur.

SEptimo loco, vt eandem excommunicationis definitionem amplius aperiamus, & quot inferat hæc à communione Ecclesiæ segregatio nocumenta explicemus, deducitur à proxime notatis, excommunicandum † esse. hoc proba- 1
tur ab alijs fidelibus, nec ei communicandum multis, præsertim *Matt. cap.* 18. Si Ecclesiã non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. *Prima* item *ad Corinth. cap.* 5. Si is, inquit Paulus, qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumite. & rursus *ad Thessal.* 2. *capit.* 3. dixit: quod si quis non obedierit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & non commisceamini cum illo, vt confundatur. & *Ioan.* 2. *cap.* 1. ita admonet: si quis venit ad vos, & hanc doctrinam nõ affert, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis: qui enim dixerit illi aue, cõmunicat in eius operibus malignis. Ecce prædixi vobis, vt in die domini non confundamini. Ex quibus patet, non esse communicandum cum excommunicato, nec hospitalitate, nec familiari colloquio, Hoc ipsum admonet. Calixtus Papa & Martyr in epistola ad omnes Galliarum episcopos: dicens: excommunicatos quoque à sacerdotibus nullus recipiat ante vtriusq; partis iusta examinationẽ, nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo cõmunicet, nec aue eis dicat: quia quicunque in his, vel in alijs prohibitis scienter excommunicatis communicauerit, iuxta Apostolorum institutionem, & ipse similiter excõmunicationi subiacebit. Hactenus Calixtus: cuius Gratianus meminit *in c. excommunicatos.* 11. *quæst.* 3. idem fere tradit tex. *in cap. super. hoc tit. cap.* 2. *de except.* quibus in locis prohibetur communio cum excommunicatis in oratione, osculo, locutione, & cibo ac potu. est & ad hoc ex Chrysostomo text. *in cap. ad mensam.* 11. *quæst.* 3. qua in quæstione Gratianus ipse plures tradit authoritates, quibus cõmunio cũ excõmunicatis prohibetur. Quibus accedit Regia lex 34. *tit.* 9. *part.* 1.

Hinc deducitur, communionem cum excommunicatis prohibitam esse iure diuino legis Euangelicæ. Id patet ex *c. Matth.* 18. & ex alijs Pauli, ac Ioannis Apostolorum locis. Hanc opinionem tenet Chosmas *in Pragmat. sanctio. titul. de excommunicat. non euitand. in verb. nisi.* Felinus *post alios in cap. nulli. de sentent. excommun.* & Theologi, qui nostra ætate aduersus Lutherum scripsere. Illud tamen est hac in re obseruandũ, lege Euangelica prohiberi communionem cum excommunicatis in his quæ ad diuina pertinent: in alijs autẽ prohiberi lege humana. Etenim in Euangelio illa communicatio prohibetur, quæ vere & proprie Christianorum est, & spiritualia respicit, & sic illa, quę circa diuina contingit auctore Thoma in additionibus ad tertiam partem, *quæst.* 23. *artic.* 3. igitur communicatio in diuinis est cum excommunicato prohibita lege Euangelica, non in alijs: sicut Ioannes Maior. *in* 4. *dist.* 18. *quæst.* 4. & Driedo. *in lib. de libert. Christiana, par.* 137. Huc pertinent multa, quæ in præcitatis paulo ante locis frequentissime à viris sanctitate & doctrina celebratissimis traduntur.

Vnde solet à nostris *in cap. nulli, eodem titul.* disputari possit ne aliquis priuilegio Romani Pontificis habere ius communicandi cum excommunicatis? & tandem Panor. post alios *in dict. cap. nulli.* in ea est sententia, vt opinetur, non posse Romanum Pontificem † sine causa alicui per priuile- 2
gium permittere, quod communicet cum excommunicatis maiori excommunicatione. idque asseuerat authoritate text. *in d. cap. nulli. & in cap.* 3. §. *excommunicatos. de priuil.* quibus minime probatur hæc assertio. Nam in ibi tantum constat, monachos, & alios vtcunque exemptos, & priuilegia generalia habentes, teneri ad euitandum excommunicatos, quia priuilegium generale exemptionis à iurisdictione episcoporum, non tendit in hoc, vt teneantur habẽtes hoc priuilegium vitare excommunicatos, ab ipsis episcopis, & Ecclesiarum prælatis. Vnde non omnino probatur communis conclusio in dictis locis.

Qua ratione ipse distinguerem in hac quæstione. Etenim aut agimus de communicatione in diuinis: & opinor, non posse Papam dispensare, nec cuiquã permittere, quod communicet cum excommunicato maiori excommunicatione. Nam licet posset summus † Pontifex ius diuinum 3
interpretari, profectò illud non poterit quacunque ex causa tollere, nec per dispensationem, nec per priuilegium: sicuti jam admonuimus non semel, sed præsertim in Epitome ad quartum librum decretal. 2. *part. cap.* 6. §. *numer.* 2. siquidem nec vlla ex causa dispensatio in hoc iustificabitur: licet interpretatio possit vim, & effectum habere, maxime ex authoritate Romani Pontificis, qui tamen legem diuinam tollere non potest. *cap. cum inferior. de maiorit. & obedient.* Et hæc quidem in hunc sensum accipienda sunt, vt ex priuilegio Romani Pontificis minime peccati culpam effugiat, qui in diuinis communicat cum excommunicato maiori excommunicatione: tametsi huius priuilegij causa immunis sit à pœna iure positiuo statuta contra communicãtes cum excommunicatis: nempe minori excommunicatione: quæ minor excommunicatio iure humano infligitur communicantibus cum excommunicatis: quod Felinus sensit *in d. cap. nulli.* & comprobari poterit ex his, quæ nos tradidimus *in Reg. Peccatum. de regul. iur.* 2. *par.* §. 8. *num.* 9.

His accedit adnotatio gl. *in cap. si inimicus.* 93. *distinct. & in d. c. nulli.* vbi Panorm. & alij ex eo colligunt, Romanum Pontificem communicantem † cum excommunicato, non inci- 4
dere in excommunicationem minorem. Etenim id non alia ratione procedit, quam quod excommunicatio minor, quæ communicantibus cum excommunicatis inducitur, pœna sit iuris humani, & positiui. Nec refert ad hunc effectum, quod Papa communicauerit cum excommunicato in diuinis, vel in profanis, & alijs humanis colloquijs: licet nec ipse Papa valeat à peccato excusari, si absque iusta causa cum excommunicato vtcunque communicauerit: quemadmodum sensit gl. *in d. c. nulli.* Panormit. *in c. cum desideres. hoc tit.* & Syluest. *verb. excommunicatio.* 5. *vers. primum dubium.* Nam si Romanus Pontifex communicet cum excommunicato in diuinis, peccabit, quia ea communicatio est lege diuina prohibita: quod si hæc communicatio in humanis contigerit absque causa, quidam forsan opinabũtur, ipsum Papam non peccare, ex eo, quod legi positiuæ minimę subijciatur, text. *l. princeps. ff. de legibus. cap. proposuit. de conc. ff præbend. l. omnium. C. de testam.* Nos contrariam sententiam veriorẽ esse arbitramur: quam ea ratio potissimum adstruit & comprobat, quod licet princeps † summus agens contra ipsius le- 4
gem, & humanam principum cõstitutionem nequaquam reus sit illius humanæ legis violatione: quippe qui non teneatur ipsius legis humanæ vi coactiua, vt obiter hac vtar dictione, nec ratione humani præcepti: tenetur tamen vi quadam directiua, & quæ principem ratione ad rectum dirigit humanæ constitutioni, etiam à seipso latæ seipsum summittere, quod probatur *in l. digna vox. C. de legib. ea. instrum.* 9. *distinct.* Ratio siquidem naturalis dictat, principem legem illam seruare debere, quam is tulerit. *cap. cum omnes. de constitut.* Qua ratione quo ad Dei iudicium princeps non est absolutus à lege, quam ipse tulerit, quo ad vim directiuã, quæ principem in id dirigit, quod facere tenetur: denique turpe apud Principem, Reipublicę caput, est, quod non conueniat eius communitati. Idcirco probatissimũ hoc esse existimarunt Diuus Thom. 1. 2. *quæst.* 96. *articul.* 5. & ibi optime Caietan. Felin. *num.* 24. & Deci. *num.* 14. *in cap.* 1. *de constitut.* Fortun. *in l.* 1. *num.* 11. *ff. de pact.* Ludouic. Gomez. *in regul. de infirmis insignati. quæst.* 1 *colum.* 2. quibus suffragatur textus *in cap. iustitia & in cap. vltim.* 25. *quæst.* 1. sunt & ad idem quã plura testimonia

nia, ex sacris præsertim liberis. Etenim *Matthæi cap.* 23. Christus Iesus Pharisæis exprobrat, quod onera grauia aliis imponãt, ipsi verõ nec digito velint ea mouere. Huc pertinet Catonis sententia: Patere legem, quam tuleris. Illud item quod Plato docet de legibus *dialogo* 4. interim enim, inquit, paratum exitium illi ciuitati video, in qua non lex magistratibus, sed legi magistratus præsunt. salutem vero illi, vbi lex seruientibus magistratibus dominatur. Idem refert Ioannes Stobæus *sermone* 42. *ad Roman. c.* 2. diuus Paulus satis hanc conclusionem confirmat: Propter quod inexcusabilis es ô homo omnis qui iudicas. In quo enim alterum iudicas, teipsum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas. existimas autem hoc ô homo, qui iudicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? Hæc & alia ad hanc rem inibi Apostolus docet. vnde Nathan Propheta, quo maiore Dauid Regẽ pudore suffunderet, sua ipsum de aliena persona lata sententia condemnauit. 2. *Regum. cap.* 12. sic noster Bald. insigniter *in l. col. 8. C. de seruit. & aqua.* scribit, Principem esse animal rationale, politicum, & mortale: atque ideo, licet is solutus legibus sit, non tamen à dictamine rationis, quod multis in locis vt memorabile dictum commendatur, sed præ cæteris à Curtio *consil. 63. colum.* 2.

6 Vnde & illa solet discuti quæstio, an teneatur † Romanus Pontifex omnino semel saltem in anno confiteri propria peccata sacerdoti: quam tetigere, ac tradidere gloss. *in cap. sane. de offic. delegat.* vbi Dec. *in fine gloss. in cap. nemo. 9. quæst. 3.* Dominic. *in cap. iustum. 9. dist.* Ioan. And. *in cap. omnis vtriusque. de pœniten. & remiss.* idem & Panorm. *num.* 14. *in cap. significasti. de foro compet.* Felin. *in d. cap. sane. idem in c. 1. de constit. 4. fallent.* Sylues. *in verb. confessio 2. q. 6.* Theologi *in 4. sent. distinct.* 17. Martinus Azpilcueta *in princip. de pœnit. dist. 5 num. 32. & in c. placuit. de pœniten. distin. 6. nu.* 15. ex quibus illa constat: resolutio, summũ Pontificem teneri ad hanc confessionem, quæ sacerdotibus secrete fit, in omnibus illis casibus, quibus à iure diuino est instituta & præcepta: tametsi minime teneatur præcise semel in anno confiteri iuxta præceptum humanæ constitutionis *in d. c. omnis vtriusque.* Non enim tenebitur ad hanc cõfessionem ipse Papa quolibet anno secundum receptiorem sententiam eorũ, qui paulo ante sunt à me nominatim citati. quorum quidem opinio in hunc sensum mihi placet, vt ratione præcepti humani, ex eius vi cogente, nõ teneatur summus Pontifex semel in anno præcise confiteri: opinor tamen eum omnino ad hanc teneri confessionem tẽpore statuto *in d. c. omnis.* ex vi illius Canonis directiua, ratione sane naturali, quæ docet principem legibus etiam humanis subditum esse. Nec dubitarem ipse inspecta grauitate huius rei summum Ecclesiæ præsulem mortali culpa notandum fore, si saltem semel in anno minime propria peccata mortalia sacerdoti confessus fuerit. Sensit hanc opinionem Dec. *in d. cap. sane. ad finem. de offic. delegat.* cuius sane conclusionis ratione obiter hoc in aliquot conclusiones exponam, quo facilius lector intelligat, quid sit vere in hac quæstione respondendum.

Prima conclusio: Confessio exterior, quæ omnium peccatorum mortalium sacerdoti secrete fit, necessaria est ad salutẽ ex Christi institutione. Hæc probatur *Ioan.* 20. Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum sanctũ: quorum remiseritis peccata, remittentur eis: quorũ retinueritis, retẽta sunt: *Matth. c.* 16. Tibi dabo claues regni cœlorũ: & quodcunq; solueris super terrã, erit solutum & in cœlis. Etenim si à Christo Iesu sacerdotes acceperũt potestatem remittendi peccata, & ab eo sunt constituti iudices ad remittenda peccata, consequitur lumine quidem naturali, non posse hoc iudicium exerceri per eos absque cognitione peccatorum. ignorabit plane sacerdos, an debeat remittere peccata, an retinere, nisi eadem ei fuerint manifesta. Item & *Iacob. cap.* 5. confitemini alterutrum peccata vestra. ex quibus hæc est Catholica conclusio: atque ita definitum extat aduersus hæreticos in Concilio Constantiensi: quo loco damnantur errores VVicleff. & in Concilio Florentino sub Eugenio quarto, atque idem in Tridẽtino, *sessione. 6. capit.* 14. Huiusque confessionis sacramentalis, & quæ sacerdotibus fit, meminêre Origenes, Basilius, Dionysius, & alij Ecclesiæ Catholici Doctores, quorũ authoritates tradidêre contra Lutherum Roffensis, *artic.* 8. & 9. *Eckius in Enchiridio cap.* 8. idem *in Homilia* 41. *de sacramento.* Alfonsus à Castro *de hæresibus, in verb. confessio.* Albertus Pighius *in controuersia 9. cap. de peccatorum confessione. & libr. 2. de ecclesiastica Hierarchia. cap.* 7. & 8. Ioan. Arboreus *lib. 3. Theosophiæ, cap.* 21. & compendium concertationum contra Lutherum, *artic.* 15. Concilium Colonienſe *titul. de confessione.* Andreas à Vega in Concilii Tridentini defensione *libr.* 13. *cap.* 27. eandem conclusionem probarunt Diuus Thomas 3. *parte. quæst.* 84. *art.* 5. & *quæst.* 65. *artic.* 4. & alij *in* 4. *sentent. distinct.* 17. Adrian. *in* 4. *senten. in tract. de confessione in princip.* & Martinus ab Azpilcueta *in princip. de pœnitentia. distinct.* 5. Melchior à Cano. *in relectione de pœnitent. part.* 5. vt hinc plane videas in maximum incidisse errorem gloss. *in summa de pœnitent. dist.* 5. quam ex nostris plerique secuti sunt, maxime Panorm. *in d. cap. omnis vtriusque. nu.* 18. ex ea asserentes, confessionem sacramentalem, quæ sacerdotibus fit, iure humano institutam esse: quod & Lutherani ausi sunt asseuerare: & quidam alij ex antiquis hæreticis, Catholicæ Ecclesiæ hostibus.

Conclusio secunda: † Confessio hæc sacramentalis, ita à Christo instituta est, vt nullum ei tempus certum definitum sit: sed id Ecclesiæ sit definitioni relictum. Patet hæc assertio: cum ex solo iure diuino non possit percipi, pro quo tempore præceptum istud de confessione nos obliget, tunc vero obligat, cum Ecclesia definierit. Etenim dici vere non poterit, iure diuino teneri quem ad confessionem ista exteriorem statim cum peccata commiserit mortalia, vel eorum memoria occurrerit: non equidem tenetur, sed tantum tempore iure diuino, vel humano definito, secundum Thom. & omnes *in* 4. *senten. dist.* 17. *q.* 3. *art.* 1. *q.* 4. falluntur ac qui existimant, confessionem iure diuino, tantum semel in vita faciendam esse: cum impossibile sit semel in vita de omnibus peccatis confiteri propter obliuionem hominibus facilem: idcirco integritas confessionis plurimum fraudaretur, cuius illud est proprium, quod omnia peccata mortalia quis confiteatur? Hæc denique certa sunt, licet Innoc. *in d. cap. omnis vtriusque* & Archid. *in c. ille Rex. de pœnitent. distinct.* 3. tenuerint, obligari homines ad statim cõfitendi.

Tertia cõclusio: Iure diuino tenetur quis ad mortalium confessionem in periculo mortis, hæc est communis omnium Theologorum sententia *in dict.* 17. *distinct.* & Hadrian. *in tract. de confessione. §.* 3. Sylues. *verb. confess.* 1. *quæst.* 2. *tent.* optimus *in cap. cum infirmitas. de pœnitent. & remiss.* qua in re oportet aduertere ad hunc effectum, periculum mortis tũc vere dici, quoties frequenter solet mors contingere, & probabili suspicione timetur: quod arbitrio viri prudentis committendum est. Nam probabilis, & iusta mortis suspicio propter periculum admodum frequens, hanc obligationem ex ratione iuris diuini constituit: vt Palud. *in d. distinct.* 17. Ibi Ioan. Maior. *quæst.* 2. explicarunt. Vrget siquidem eo tempore necessitas expurgandi animam à morbo spirituali, ne eo contaminata exeat à corpore in æternam damnationem.

Quarta conclusio: † Iure diuino tenetur quis mortalium peccata sacerdoti confiteri eo tempore, quo velit Eucharistiæ Sacramentum adsumere, nec sufficit ad hoc vera contritio cordis. Hæc constat testimonio Pauli *ad Corinth. 1. cap.* 11. Nam cum is dixerat; *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat:* subiunxit: *Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit.* quibus verbis expressit, illum indigne manducare, qui prius non se probauerit, atque discusserit. Hanc vero discussionem fieri debere per confessionem istam exteriorem, quæ sacerdotibus fit, multis ostenditur: & primo authoritate consuetudinis vniuersalis, quæ ab exordio Ecclesiæ Catholicæ ita fieri obtinuit. Nam & hæc sufficienti exhibet testimonium, auctore diuo Augustino *libro* 4. *de baptismo aduersus Donatistas. capit.* 23. si quisquam, inquit, in hac re authoritatem diuinam quærat, quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi Apostolica authoritate traditum, rectissime tradi-tum. Hanc autem consuetudinem ab initio Ecclesiæ seruatam fuisse, testis est Sozomenus *libro* 9. *histor. tripart. capit.* 33. Item diuus Augustinus hanc conclusionem probat in Epistola ad Comitem Iulianum de salutaribus documentis. *cap.* 33. Quando, inquit, corpus Christi accipere debemus, antea ad confessionem debemus recurrere: si peccata obnoxia in nobis senserimus: ne cum Iuda proditore diabolum intra nos celantes pereamus. Hæc & alia ad hanc rem inibi, quæ maxime huic seruiunt disputationi. Auctor itidem libri de ecclesiasticis dogmatibus siue is fuerit Augustinus, siue Gennadius, *cap.* 53. quem mortalia, inquit, crimina post baptismum commissa premunt, hortor prius sacerdotis iudi-

cio

cio reconciliatum cõmunioni societari, si vult nõ ad iudicium, & condemnationẽ sui eucharistiã percipere. Cyprianus Martyr beatissimus manifeste huius sententiæ auctor est *in serm. 5. de lapsis*: vbi Eucharistię communionem adsumi absque præuia peccatorum exomologesi, & sacramentali confessione, temeritatem appellat contra Domini, ac Dei legem, & contra Euangelij vigorẽ. Idem Cyprianus *in epist. 18. & 54. 3. lib.* hoc ipsum asseuerat. Leo deinde Papa *in epistola 69.* ad Theodorum Episcopum Foroiulienſem, *cap. multipices. de pœnitent. distinct. 1.* Mediator, inquit, Dei & hominum hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, vt confitentibus pœnitentiæ satisfactionem darent, & eadem salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterẽt. Hanc præterea necessitatem confitendi peccata mortalia ad Eucharistię sacramentum percipiendum, præmittit text. *in dict. cap. omnis vtriusque sexus. de pœnitent.* dum ex eo obligat semel in anno ad confitendum peccata, quod semel itidem in anno Paschæ tempore ad Eucharistiæ sumptionem Catholicos obligauerit. Qua argumentatione diuus Thomas vtitur in loco itatim citando, tametsi certius, ac verius sit, oportere ante Eucharistiam confiteri, quotiescunque illam est homo percepturus: non tamen ex illo præcepto concilij Lateranensis *in dict. cap. omnis.* sed ex lege diuina, siue in Pascha, siue quocunque alio tempore Eucharistia sumenda sit. Nec tamen in illo *cap. omnis.* Innocent. III. etiam si limitasse videatur præceptum communionis ad paschale tempus, non item præceptum confessionis ad id tempus restrinxit: igitur duo præcepta continentur separatim, præceptum quidem de semel in anno confitendo ad nullum certum tempus restrictum: præceptum item de adsumenda semel in anno Eucharistia ad tempus certum: id est, Paschale limitatum, quod explicat eleganter Melchior à Cano Salmanticensis *in Relect. de pœnit. 5. part.* fere ad finem: ex hoc deducens, non teneri, quem præcise ad confessionem istam tempore Paschæ. Imo sufficere, vt satisfaciat præcepto de confessione, quod qualibet anni parte confessus fuerit peccata propria: modo tempore sumendæ Eucharistiæ, si quod mortale crimen commiserit post confessionem, illud confiteatur. idem not Ioan. Maior. *in 4. sent. dist. 17. quæst. 2. col. pen.* est sane satis expressim in concilio Colonienſi *tit. de confessione. cap. generalis.*

Eandem opinionem, quod iure diuino sit necessaria confessio sacramentalis eo tempore, quo sumenda est Eucharistia, tenent Hugo de S. Victore *in lib. de ecclesiast. potest. ligandi, atque soluendi.* Gabriel. *in canone missæ. lect. 7.* Thom. *in 4. sent. dist. 17. quæst. 3. artic. 1. quæst. 4.* & ibi Palud. Maior. *quæst. 2.* & alij frequentissime. gloss. *in cap. de homine. de celebr. miss.* Sylvest. *in verbo, confess. quæst. 2. & verbo, Eucharistia. 3. §. 14.* Melchior Cano *in dicta Relectione 5. part.* Alfonsus à Castro *de hæresibus. in verbo. Eucharistia. 10. errore.* Ambrosius Catharinus *lib. 5. aduers. Caietan. cap. adnot. sui:* Martinus Azpilcueta *in princ. de pœnit. dist. 5. ex 3. part. gl. num. 31.* ex quibus constat, hanc sententiam communi omnium Theologorum suffragio, & Ecclesiæ Catholicæ consuetudine receptam omnino esse. quod fatetur hac de re late disputans Ioan. à Medina in Codice *in pœnitentia, tract. 2. in cap. de confessione præmittenda sumptioni Eucharistiæ.* etiam si Caietanus *in 3. part. quæst. 80. artic. 4. & in summa, verbo, communio. & 1. ad Corinth. cap. 11.* asseueret, non obligari quem ad confessionẽ sacramentalem, nisi semel in anno, etiam eo tempore, quo sumere vult Eucharistiæ sacramentũ. Idemque prius senserit Richardus *in 4. senten. distinct. 17. art. 3. quæst. 6* & tenuerint Palud. ibi. *quæst. 2.* Hadrian. in materia de confessione *quæst. 3.* Panorm. *in d. cap. de homine.* non esse mortale peccatum sine confessione ad Eucharistiam accedere, si homo alias contritus sit: quod & Caietanus ipse contendit. quorum sententia periculosa est, atque ideo minime tenenda, nec commenda inter eas sententias, quæ probabiles à Theologis solent censeri: præsertim post Synodum Tridentinam, cuius extat hac de re canon vndecimus ex *cap. 8. de sacramento Eucharistiæ.* in hæc verba: *Si quis dixerit, solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendum sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum, Anathema sit.* Et ne tantum sacramentum indigne, atque adeo in mortem, & condemnationem sumatur: statuit, & declarat ipsa sancta Synodus illis, quos conscientia peccati mortalis grauat, quantumcunque etiam se contritos existiment: habita copia confessoris, necessario præmittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu publice disputando defendere præsumpserit: eo ipso excommunicatus existat.

Quinta conclusio: Iure diuino tenetur quis ad confessionem peccatorum mortalium ratione periculi carendi confessore, quem nunc habet, non habiturus tempore necessario. Hæc itidem est omnium consensu recepta sententia *in distinct. 17. 4. senten.* vbi in specie Palud. Ioan. Maior. & Hadrian. *in d. quæst. 3.* Angel. *in summa, in verbo, confessio 1. quæst. 31.* Florent. *part. 3. tit. 14. cap. 19. §. 3.* Sylvest. *in verbo, confess. 1. quæst. 2.* Melchior Cano *in d. Relect. de pœnitent. part. 5. fere in fin.* quo in loco doctissime hunc in modum distinguit: quædam præcepta sunt homini, ad certum, & determinatum tempus implenda, vt de ieiunio quadragesimæ, aut vigilia alicuius festi: & eiusmodi non est necesse præuenire, etiam si existimemus, impedimentum legitimum nos habituros tempore, quo sint implenda. Alia vero recepta sunt sine determinatione temporis, quæ videlicet nos obligant, vt aliquando impleantur, saltem semel in vita: vt sunt media ad salutem necessaria: atque præcepta, quæ de huiusmodi feruntur, anteuertere necesse est, vt de baptismo, de pœnitentia. Imo qui nusquam in vita Eucharistiam accepit, credens futurum periculum mortis, nec habiturum se Eucharistiæ copiam, præuenire debet, cum habet copiam. nam tenetur saltem semel in vita illud præceptum implere.

Hæc denique adduximus, quo apertius probaremus summum Pontificem teneri quidem sub grauissimi criminis, & peccati reatu, saltem semel in anno confiteri sacerdoti peccata mortalia: & idem dicimus de sumptione Eucharistiæ in Pascha, aut tempore iure humano alioqui definito, eamque conclusionem duabus rationibus adstruimus. Prior quidem à vi directiua iuris humani deducitur, sicuti superius commemorauimus. Etenim fatemur summum Principem non subiici legibus humanis quoad earũ vim præcise cogentem, aut coactiuam: attamen negamus eum eximi à legibus humanis, quo ad vim directiuam: quæ procedit à lege naturali, & eius ratione: simul & à lege humana. Ratio etenim naturalis dictat, principem teneri ad seruandam legem illam, quam eius subditis indixerit. Eadem siquidem ratio, quæ iustam efficit principis legẽ quoad eius communitatem, plane arguit, principem teneri ad eiusdem legis obseruationem, & eum dirigit ad hanc iustitiæ tramitem, vt conueniat communitati, & existimet, legem sibi iustam esse, quam proprijs subditis iustissimam fuisse censuit. Posterior ratio inde colligitur, quod præceptum de annua confessione, licet aliqua ex parte humani iuris sit, non omnino diuini, vere sit diuini iuris limitati per humanum: ita quidem vtriusque iuris violatio vnicum peccatum est, quoniam ambo illa præcepta vnicum actum coniungunt, & alterum est alterius determinatio. Nec me latet potuisse ecclesiam longius, aut breuius tempus confessioni sacramentali definire: id tamen lege vniuersali fieri potuit, & potest: sed semel constituta lege vel seipsum, vel alium ab ea sine causa, & in hac specie grauissima, iustissimaque, propter vim admistam diuinæ legis, minime licet principi summo, eius libenter subiturus censuram, non temere contendimus.

Prolixius profecto, quam propositæ materiæ conueniebat, quæstionem istam tractauimus, quod lector facillime condonabit: id etenim ex ea causa fecimus, vt conclusionem, quam de communicatione in diuinis cum ipso excommunicato Romano Pontifici permittenda, fortius comprobaremus.

Quod si tractemus de communicatione cum excommunicato in humanis, & temporalibus, ea iure humano est interdicta: atque ideo poterit summus Põtifex ex causa eam permittere absque vlla culpa, vel priuilegio, vel lege lata. quod si sine causa eam permiserit, male faciet, nec immunis erit à culpa: quamuis, pœna iuris positiui aduersus communicantes cum excommunicatis statuta, remissa ex hoc censebitur, sicuti superius scripsimus: & notat Felin. *in cap. nulli. de sentent. excommunicat.*

Sic iura Pontificia pluribus in casibus permisere communicationem cum excommunicatis: quorum mentio fit *in cap. quoniam multos.* & alijs eiusdem quæst. capitibus 2. *quæst. 3. in cap. cum desideres. cap. si vere. de sent. excomm. l. 33. tit. 9. part. 1.* & vbique iuris Pontificij interpretes, ac Theologi, præsertim Angel. Sylvest. & Caiet. in Summis. Horum autem cano-

num causa aliquot hic breuiter attingam, quo manifestior sit eorum intellectus.

Est etenim responsum *in d.c. quoniam multos.* vxorem absque periculo posse communicare cum excommunicato marito. Etenim controuertitur an maritus itidem possit cum vxore excommunicata communicare? & gloss. inibi tenet,
9 nõ posse † maritum cum vxore excommunicata communicare. Idem notat Ioan. Monach. *in c. statuimus. supra eod.* Syluest. post Goffredum, Summam Rosellam & alios *in verbo, excommunicatio. 5. not. 2.* regia *lex. 34. tit. 9. part. 1.* ea quidem ratione quod vir facillime possit vxorem inducere, & compellere vt ab excommunicatione recedat. Idē tenet Host. *in summa, hoc tit. §. & quæ sit pœna, vers. lex excusat.* quorum sententia mihi non placet. Imo contrariam iure veriorē esse censeo, vt tandem eodem iure maritus communicans excommunicatæ vxori, immunis sit à pœna statuta contra communicantes cum excommunicatis. quam sententiā tenuerunt veteres quidam, vt testatur Host. quos sequuntur Angel. *in summa, verb. excommun. 8. quæst.* Hadrian. *in 3. sent. in tract. de clauibus. quæst. 3. excep. 6.* Ioan. Driedo. *de libert. Christ. pag. 241.* quibus suffragatur ratio à societate, & communione deducta; cum socius possit communicare cum socio excommunicato gloss. *in cap. 1. dist. 41.* cui similis est *in c. si vere. hoc tit. in gloss. penult.* igitur & maritus iure societatis coniugalis poterit communicare cum vxore excommunicata: quod & Card. à Turre Cremata probat *in d.c. quoniam multos.* Nec oberit ratio in contrarium adducta. etenim ex ea opinor maritum grauiter peccare, si neglexerit is vxorē iure maritali corrigere, & auertere ab illa cõtumacia, cuius causa fuerit excommunicata: attamen non exhoc sequitur, priuatum esse communione, & societate vxoris excommunicatę, & ideo, eum in iuris pœnas incidere, si eidem communicauerit.

Sic & *in cap. si vere. hoc tit. extra.* probatur, licitam esse communicationē cum excommunicato, ad exigendum ab ipso debitam pecuniam, aliámve rem quampiam: cum alioqui commodum ex contumacia, & delicto consequeretur excommunicatus ipse, qua in re illud est in controuersia, an valeat cõtractus cum excommunicato factus? & licet prohibita communicatio cum excommunicato maiori ex-
10 communicatione, & illicita sit, contractus † tamen bene valet, & vim habet etiam in vtilitatē excommunicati: nec enim in hac specie quidquam agit excõmunicatus auctoritate publica, nec ad spiritualia pertinens: sed tamen iure, & auctoritate priuata actū omnino temporalē exequitur. quamobrem hanc opinionem tenuerunt Innocent. & Panor. *n. 35. in cap. veritas. de dolo & contum.* idem Panorm. *in cap. ad probandum. col. 2.* & ibi Felin. *de re iud.* Doctor. *Communiter in cap. si vere. de sent. excom.* Ioan. de Selua *in tract. de benef. 3. part. quæst. 4. col. 3.* Alfonsius à Castro *de potestat. legis pœnalis, lib. 2. cap vlt. concl. 2. ad fin.* quibus adstipulatur tex. ad hoc celebris *in c. felicis. de pœnis. in 6 §. verum.* Et præterea huic opinioni nihil oberūt quæ in contrarium adduci solent. Nam hic agimus de actibus extraiudicialibus, & qui priuata auctoritate in temporalibus fiunt: imo matrimonium contractum ab excommunicato, & religionis professio ab eo facta tenent, & valent: sicuti & nos in epitome *in 4. decret.* tradidimus *part. 2. capit. 6. num. 3.*

Nec communicatio cum excommunicatis propter contractus prohibetur, imo contractus propter communionis prohibitionem: quæ tamen pœnam habet à iure statutam: qua satis est afficere ipsos communicātes cum excommunicatis. Ea vero pœna, quod contractus sit nullus, nullibi in iure statuta est, nec probatur, idcirco isthæc opinio verior apparet: tametsi contrariam quidam defendere conentur, præsertim Hostiensis *in d.c. veritatis.* & Fortun. *in l. Gallus. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. col. 21.*

11 Postremo illud est adnotandum, non adeo † superstitiose communionem cum excommunicatis interdictā esse, vt non liceat vllo pacto cum illis communicare. Etenim in his, quæ ad eorum correctionem, & ad salutem animarum pertinēt, licitum est, imo pium cum illis communicare: & ad illos quidem inducēdos in viam rectam, & à praua, pessimaque contumacia auertendos, vt tandem eos ad gremium reducamus ecclesiæ, à qua propter eorum demerita sunt electi. Hoc permittunt leges Pontificiæ *in cap. responso. & in cap. cum voluntate, in princ. hoc titul. de sent. excommun.* docet Gratianus *in cap. cum excommunicat. 11. quæst. 3.* ex auctoritate Isidori, cuius meminit Iuo Carnotensis *in lib. 5. de sent. excom.* notat Thomas *in 4. sent. dist. 18. quæst. 2. artic. 4.* diuus item Augustinus enarrans *Psal. 54.* sic ait: *Diligamus inimicos, corripiamus, castigemus, & excommunicemus, cum dilectione etiam à nobis separemus.* Videte enim quid dicat Apostolus; *Si quis autem non obaudit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & nolite commisceri cum eo. Sed ne subrepat ei modo iracundia, & turbet oculum tuum, non inquit vt inimicum eum existimetis, sed corripite vt fratrem, vt erubescat. à quo indixit separationem, non præcidit dilectionem.* Hæc Augustinus, cuius meminit Alfonsus à Castro *de hæres. in verbo, excommunicatio. ad fin.* vnde constat non prohiberi cum excommunicatis colloquium, quod ex charitate procedit, & ad charitatem ordinatum, modo syncere fiat, absque cautela & simulatione: nam si quis absque loquatur excommunicatum, sciens nihil id colloquium ad salutem conducturum, simulatione quadam potius, quam animo fraternæ dilectionis, & correctionis, seipsum decipit, nec pœnam iure statutam euadit. Quod in specie notat Ioan. Maior *in 4. sent. distinct. 18. quæst. 2. argum. 4.* Igitur erga excommunicatos perseuerare debet diligentia charitatis eos inuitos castigando, & stimulando: quemadmodum & phrenetici, & lethargici nolentes ligari, nec excitari, & castigantur, & stimulantur, vt excitentur, & ad sanam mentem redeant, auctore Augustino *in Epistola ad Festum. 167.*

§. SECVNDVS.

SVMMARIA.

1 *Communicatio cum excommunicatis, etiam per epistolam aut nuntium prohibita est.*
2 *Episcopus non potest communicare cum excommunicato, etiam à iure aut solennem absolutionem.*
3 *Excommunicatus iure veteri statim vitandus erat, occultus quidem occulte: publicus vero publice.*
4 *Fama excommunicationis, an sufficit ad vitandum excommunicatum.*
5 *Excommunicatio, an præsumatur in dubio lata ante appellationem.*
6 *Semel excommunicatus præsumitur in eadem excommunicatione manere, donec constet de absolutione.*
7 *Expenditur late constitutio, ad euitanda scandala, concilij Basilien.*
8 *Nominatim excommunicatus, quis dicatur?*
9 *Sententia declaratoria, an sit necessaria in notorijs?*
10 *Missarum solennia, an sint audienda à notorio fornicatore, & concubinario.*
11 *Excommunicati ex constitutione Basilien. nullam consequuntur vitationem: idcirco tenentur ipsi à communione abstinere, & alios vitare, etiam ante denunciationem.*
12 *Concilium mutare non potest ea quæ sunt iuris diuini vel naturalis, siue vitandis criminosis excommunicatis.*

ADeo sane prohibita est † communio cum excommunicatis, vt nec ea licita sit verbo, nec per epistolā text. optimus, vbi hoc Doct. not. *in cap. si aliquando. de sent. excommun. gloss. 1. in cap. constitutionem. hoc eodem titul. & lib.* vbi Doct. gloss. in *Clement. vlt.* & ibi præter alios Bonifac. *num. 7. eod. tit.* Felin. *in cap. ego N. col. 2. de iureiuran.* Iason. *in l. 1. in princ. col. 3. ff. de verb. obligat.* Dec. *in cap. 2. col. 2. de except.* quibus adstipulatur text. *in cap. vicus. 81. distinct. & in cap. vbi periculum. §. nulli. de elect. isto lib. & in l. 1. ff. ad legem Iuliam maiest.* quibus in locis constat parta esse quidquam tractari verbo, nuncio, & epistola. qua ratione in hac specie communi omnium sententia receptum est, quod modo expressim adnotabimus.

Hinc profecto satis probatur, Episcopum † non posse licite communicare cum excommunicato, etiam ab eodem, ante formalem absolutionem ab excommunicatione, imo si communicauerit pœna minoris excommunicationis à iure ex ea causa indicta, afficitur. text. & ibi Doctor. *in cap. cum desideres. de sent. excommun.* gloss. & ibi Dominic. Francisc. & alij *in cap. statuimus. hoc tit. & lib.* Hostiens. & Doct. *in cap. nuper. eod. tit.* quorum *Opinio Communis* est. nec in hoc casu est locus constitutionis *in Clem. vltim. eod. titul.* vbi constat, Papam excommunicantem, etiam ex certa scientia cum excommunicato ex hoc minime videri eum absoluisse, nisi expressim dixerit, & voluerit, eum haberi pro absoluto. Etenim hæc posterior illius constitutionis pars in episcopo nequaquam obtinet: qui tenetur in absolutione ab excommunicatione solennem formam iuris seruare, *secundum gloss. communiter receptam in d. Clement. vltim.* Abb. & Felin. post alios *in d. c. cum consideres.* Fortassis idem erit in episcopo, qui vere absoluit absque forma iuris, licet male faciat eam præter-termittens: iuxta ea, quæ tradentur inferius *§. 11. numero 7.*

Quo autem tempore sit vitandus excommunicatus, plerique dubitarunt: nos vero iure veteri Pontificio hanc cõstituimus vnicam conclusionem. Excommunicatus vitandus est, statim quod constat, eum esse excommunicatum.

Hæc

Hæc probatur ratione, & his auctoritatibus, quibus apparet, excommunicatum vitandum fore. Etenim occulte excommunicatus, modo de hac constet excommunicatione, vitandus erit, quia excommunicatus est: nec ob occultam censuram, definit, aut cessat in eo excommunicatio. Nã denunciatio excommunicati minime eum excõmunicat, sed excommunicatum declarat, *cap. pastoralis. §. verum. de appell.* statim siquidem absque vlla executione excommunicatio afficit eum, in quem fertur. Vnde siue occulta sit, siue publica, communicatio tenetur, qui scit, excommunicatum vitare. gloss. per text. ibi communiter probata *in cap. cum ab homine. de sent. excomm.* quo in loco summus Pontifex hoc vtitur moderamine, † vt excommunicatus occultus, & secretus, minime vitetur publice, sed tantum secreto: excommunicatus autem publicus publice etiã vitetur: imo nec secreto tenetur quis vitare excommunicatum, quẽ ipse scit excommunicatum esse ex reuelatione confessionis sacramẽtalis, id est, sibi facta in confessione sacramentali: quemadmodum notant Hostiens. & Henric. *in dict. cap. cum non ab homine.* Richard. *in 4. sentent. dist. 21.* Dominic. à Soto *in relectione de ratione tegendi secretum, membro 3. quæst. 4. dubio 3.* & hoc ratione illius omnium maximi sigilli, quod confessioni sacramentali conuenit ad secreti obseruationẽ: quãuis Scotus *id d. 21. dist.* contrarium teneat, scribens, confessorem teneri vitare excommunicatum quem ex reuelatione secretissima confessionis scit in excommunicationem incidisse, adhuc coram alijs, si id fieri possit, absque confessionis reuelatione. Hoc enim falsum est: nam confessor etsi scientiam istã habeat, vere ignorans est huius excommunicationis: cum ea lata sit à lege humana exteriori, & per actum exteriorem debeat eius scientiam habere, vt vitare teneatur ipsum excommunicatum, quamobrẽ nec secreto tenetur hunc excommunicatũ vitare, licet Hadrian. *in 4.* dũ tractat de confess. sigillo, *in d. c. circa materiam. ad fin.* reprobans Scoti sententiam, concedat, hunc confessorẽ teneri ad secreto vitandũ illum excommunicatũ: quod adhuc falsum esse censemus.

Quid autem de excommunicato, qui nec secretus, nec publicus est? nam si quis sciat Petrum excommunicatum esse, ac possit eandem excommunicationem probare duobus testibus: profecto hic non est publicus excommunicatus, nec itidem occultus: & tamen Panorm. Henric. & Felin. *in d. cap. cum non ab homine.* rursus idem Henric. *in d. cap. cum desideres. col. 2.* opinantur, teneri quem vitare hunc excommunicatum: cum is occultus excommunicatus non sit. Sed in hac specie contrarium notat Innoc. *in cap. inquisitioni. de hæret. sentent. excommun.* quem sequuntur ibi Anton. Card. & Dd. frequentius existimantes, excommunicatum non esse ante denunciationem publice vitandum, nisi sit notorie excommunicatus: in quam opinionem inclinant Duran. *in 4. sent. dist. 18. quæst. 5.* & ibi Palud. *quæst. 6.* nec enim tenetur quis testes in publicum producere, vt publice teneatur excommunicatum vitare. sic deniq; magis applaudet Innoc. tenent. contra Panor. & alios, qui de publice vitando excommunicato tractauêre: nam de secreta, & occulta euitatione dubium non est: cum secrete vitandus sit etiam occultus excommunicatus: sicuti constat *in d. cap. cum non ab homine.*

Illud vero non est prætermittendum, ad hunc effectum, vt excommunicatus publice vitandus sit ante denũciationem, sufficere famam publicam † ipsius excommunicationis, quod probatur *in d. cap. cum desideres. 2. eius parte.* Nec videri debet hoc cuiquam mirum esse: siquidem hoc non est ex sola fama publica ita constituendum, sed tunc demum, cũ propter famam fuerit indicta compurgatio, quam subire is noluerit, vel in ea defecerit: vt ex *eod. cap. cum desideres.* apertissime colligitur, secundum Innoc. Ioan. And. Card. & Anchar. ibi. Domin. *in cap. 1. §. vlt. col. penult. de homicid. in 6.* is etenim quid deficit in compurgatione, aut eam subire sibi de iure dictam recusat, præsumptione quidem admodum vrgenti communiter gloss. communiter recepta *in cap. insinuante. de simonia, & in cap. inter. de purgat. canon.* sed Panor. & Henric. *in d. cap. cum desideres.* Roman. *cons. 237. col. vlt.* Bald. *in cap. 1. in princ. hic finitur lex.* & consuet regni, incip. existimant, solam famam publicam sufficere ad euitandum excommunicatũ. Hic etenim agimus de animarum salute, atque ideo famæ sufficiens testimonium est, vt interim vitemus eum, qui ex ea cẽsetur excommunicatus. quod apertissime probatur *in d. cum desideres. part. 2.* quo in loco summus Pontifex simpliciter statuit, excommunicatũ vitandum esse propter solam famã, donec seipsum expurgauerit. Vides igitur lector optime, solam famam sufficere, vt excommunicatus euitetur, nec ad hanc euitationem, compurgationis defectum expectandum fore. Idem constat *in cap. illud. de cler. excommun. minist.* Etenim in eo responso consulitur excommunicato, quod propter solam famam publicam excommunicationis, abstineat à diuinis. in dubijs siquidem, vbi de periculo animę agitur, adhuc in exteriori iudicio certior via est eligenda. gloss. *in cap. 1. de scrut. & in cap. iuuenis. de sponsal.* qua ratione fama publica sufficit, vt excommunicatus vitetur: sicut notant Abb. Rauen. & alij *in d. cap. illud.* quem text. ad hoc dicit *Singul.* Aret. *in cap. inquisitionis. §. vlt. de accus.* notat Gonsalus à Villadiego, *in tractat. de irreg. cap. 2. col. 2.* qui tamen exigit famam istã aliquo adminiculo coadiuuari. Cui adstipulatur decisio text. *in cap. cum de test.* vbi probatur, in dubio præsumi quempiam nulla esse affectum excommunicatione. Sed tame illa responsio specialem rationem habet, nempe cum vtrinq; adductis testibus & probationibus, dubium constituitur, an excommunicatio lata fuerit post appellationem, vel ante eam. Is enim qui allegauit, excommunicationem latam fuisse post appellationem, vt ea nulla iudicetur, id legitime probauit per testes hoc ipsum apertissime testificantes. Hęc vero probatio non confunditur per probationem alterius, qua testes asseuerant, excommunicationem latam fuisse ante appellationem: cum potuerit vere excommunicatio, de qua hi testes intelligunt, ferri ante appellationẽ secundo repetitam, & interpositam, non tamen ante omnem appellationem eam latam fuisse constat: quod necessariũ est, præsumitur sane potius sæpius appellatum, quam sæpe latã fuisse † excommunicationem: cum ex natura rei appareat frequentissime, appellationẽ repeti: non ita excommunicationem, quæ sententia grauis est, atq; ideo maturo consilio ferenda. vnde constat ratio text. *in d. c. cum tu.* quemadmodũ ibi explicant Panor. Felin. & alij. Iaf. *in l. 2 C. de bonor. poss. secũdum tab.* missam equidem facio rationẽ illam, quæ solet huic aptari responso: scilicet, ad vitandum periuriũ in testibus, Romanum Pontificem *in d. cap. cum tu.* præsumpsisse, appellationem sæpe præpositam fuisse: quod Dd. notant *in d. l. 2. & aliquot ex Canonistis in d. cap. cum tu.* post gloss. *ibi* Andr. Alciat. *in tract. de præsumpt. reg. 3. præsump. 16. n. 3.* quia isthęc ratio sufficies non est, & ideo communiter refellitur, vt scribit Fel. *in d. c. cum tu. col. pen.* nam in ea Decretali Rom. Pontif. pronunciat sententiam excommunicationis esse nullam, quia lata post appellationẽ: nec tractat de periurio testiũ excusando, sed potius de præsumenda iustitia ipsius actus: licet eadem vtatur prę sumptione ad hoc, ne testes reatu periurij notentur.

Hinc sane expendi poterit adnotatio gloss. celebratissimę *in c. venerabilibus. §. vlt. hoc eod. tit. & lib.* quę auctoritate illius text. respondit, in dubio quoties agitur, an excõmunicatio præcesserit appellationem, vel eam secuta fuerit, præsumendũ fore, ipsam excommunicationem præcessisse. quam equidẽ gloss. laudant mirum in modum Doct. ibi Ant. Aret. & Felin. *col. 3. in c. cum tu.* de testibus, idem Felin. *in c. apostolicæ. n. 18. de exceptionibus.* Felin. *rursus in c. audita. de præscrip. n. 33.* idem *in c. nouit. de iud. col. 2.* Dec. *in c. in præsentia. col. 5. n. 13. de probat.* Ant. & Imol. *in cap. super eo. in 2. de appell.* vbi Dec. *col. 1.* asserit, hanc *Opinionem Communem* esse: quæ verior est: licet Dec. post Bald. ibi contrariam existimet iure probabiliorem esse, præsertim communis sententia ex eo procedit, quia satis strictam habet eius praxim, sit res casus & species consideremus.

Primus enim casus constituitur in animæ iudicio quo ad hunc effectum vt abstineat quis à diuinis officijs: & tunc præsumendum est, excommunicationem præcessisse, & appellationem post eam secutam fuisse. ita sane in hac specie admonet, & probat Cardin. *in Clem. 1. quæst. 15. de sepult.* Dec. *item in d. cap. super eo.* cum sit in dubio tutior via elegenda: sicuti paulò ante tradidimus.

Secundus casus est, cum appellatio ipsa ad excommunicationem refertur: quia interponitur ab ea: & in hoc casu vera est cõmunis opinio, vt præsumamus, excommunicationẽ præcessisse, secundũ Bald. *in l. ampliorem. §. vlt. C. de appell.*

Tertia species exponitur in hunc quidem modum, vt quicunque allegauerit vel excommunicationẽ, vel appellationem præcessisse, is teneatur id probare, nec vlla possit vti præsumptione. *l. ei qui ff. de probat. l. actor. C. eod. tit.* nam qui fundamentum intentionis proprie assumit à tempore, probare tenetur ipsum tempus *l. vlt.* & ibi Bald. *C. an seruus ex suo fact.* Bart. & Alexand. *in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de noui. oper.*

nunciat. idcirco in hac quæstione cõmunis sententia in hunc sensum est accipienda: vt explicant Rota antiqua 318. Dec. *in dict. c. super eo. col. 1. & 2.* premittuntque idem Panorm. & alij *in d. c. cum tu.* quod si hæc vera sunt, tunc demũ præsumptioni, de qua opinio communis agit, locus erit, cum pares sint super hac re probationes de eadem quidẽ excommunicatione, & itidem de eadẽ certaque appellatione: propter responsum & interpretationem Romani Pontificis *in d. c. cum tu.* in quo Canonistæ allegãtes, excommunicationem post appellationem latam fuisse, satis hoc probasse videtur per testes idoneos, licet e contrario probatum fuerit, appellationem propositam fuisse post excommunicationem. Quibus illud addere non prætermittemus, quod excommunicatio lata ante appellationem valet, & ligat, nec reuocatur attentatorum remedio, etiam si lata sit intra terminum datum ad appellandum, gloss. *in verb. appellatum in cap. veneralib. §. porro. isto tit.* cuius opinionem contra Ioan. Mona. fatentur *communem* esse Dominic. & Franc. ibi. & eam sequitur Fel. *in c. quo ad consultationem. de re iudic. num. 26.* quod est maxime obseruandum ad limitationem text. *in c. non solum. de appellat. isto lib.* quia excommunicatio vel statim tenet, vel est nulla: nec pẽdet ab appellatione proponẽda, si simpliciter lata fuerit.

Hæc profectò hoc in loco ea ratione tradidimus, vt constet quo ad euitationem excommunicati sufficere famam publicam absque alio quidem adminiculo: quod *in d. c. cum desideres. in dict. cap. illud.* satis probatur: & id magis communi sententia receptum est. non enim agitur de graui præiudicio. Quod si ageretur de puniendis his, qui excommunicatum non vitauerint, aut de pœna ipsius excõmunicati, qui se immiscuit diuinis, procul dubio non sufficeret excõmunicationis probatio per publicam famam. tex. opt. *in d. cap. illud.* notant Felin. *in c. cum contingat. col. 3. de rescript.* idem *in d. cap. cum desideres. col. 1. & in d. ca. cum tu. col. vlt.* Anton. *in cap. veniens. col. vlt. de testib. in* 1. Dec. *in cap. 1. de appellat. col. pen.* tex. ad idem sing. *in cap. 1. de except. isto lib.* cuius statim *in §. seq.* mentionem faciemus. Hi ergo auctores, qui voluerunt, famam solam, etsi publica sit, non sufficere ad probandam excommunicationem, admittendi non sunt quo ad effectum vitandi excõmunicatum, quæ quidem vitatio modicum infert præiudicium, & præterea in dubio cautior est. Eorum vero sententia vera erit, si tractetur de pœna inferenda his, qui cõmunicarunt cum excommunicato, vel ipsimet excommunicato, qui se diuinis officijs minime abstinuerit aut tandem de alio graui præiudicio. quod ex præmissis constat. Idcirco cum interdictum ecclesiasticum maximum inferat præiudicium populo Christiano: non erit id obseruandum propter solam famam, nisi alijs coadiuuetur adminiculis. quod probatur *in cap. 1. de postulat. prælat.* vbi hoc ipsum notat Dec. *num. 27.* licet Abb. & Barb. ibi simpliciter plurimum tribuentes famæ, contrarium voluerint.

6 Verum si constiterit, † semel quem excommunicatum fuisse, præsumendum est eum adhuc in eadem esse excommunicatione, donec appareat, eum absolutum esse: etenim ex eo, quod allegatur Petrum excommunicatum nũc esse, & probetur excommunicatum fuisse, præsumitur adhuc in eadem manere excõmunicatione, *cap. sicut nobis.* & ibi Abb. *de sent. excomm. gloss. insignis in cap. proposuit de cleric. excom. ministr.* vbi Abbas & Doctor. eam *Communi consensu* sequuntur. not. Rota *in antiq. 238.* Anchar. *consil. 64.* Felin. *in cap. scribam. n. 3. de præsumpt.* Euerardus loco à tempore ad tempus *cap. 42.* Andr. Alciat. *de præsump. regul. 2. præsumpt. 6.* qui tamen hanc opinionem intelligit in excommunicatione lata simpliciter. Nam si ea conditionalis sit, nõ obtinet hæc præsumptio: potuit enim qui excommunicatur pendente conditione satisfeciisse. quod ita tenuerunt Innoc. *in c. super his. de accusat.* Abb. *in d. cap. proposuit.* & Rota *in nouis. 444.* imo & præter istum casum, etiã si excommunicatio non sit conditionalis, sed simplex, nihilominus quoad communicantes cum eo præsumitur absolutus, si communi opinione existimatur iam absolutus, & liber ab excommunicatione. Item vbi esset elapsum à tempore excommunicationis aliquod tempus ita longũ, vt attenta qualitate personæ, præsumendum arbitrio boni viri sit, eum iam absolutum fuisse, & ad gremium ecclesiæ redijsse: secundum Abb. & Doctores *in d. cap. proposuit.* vnde inspecta integritate illius, qui olim fuerit excommunicatus, eiusque propria spiritualis salutis cura, & solicitudine, liceret cum eo communicare, absque vllo criminis & pœnæ periculo: vt expresse docent Henricus *in dict. cap. cum desideres.* & Sylvest. *in verb. excommunicat. colum. 5. dubio 17.*

Has autem veterum concertationes in ea quæstione, quando sit excommunicatus vitandus, dirimere cupiens synodus Basilienſis, in hunc sane modum statuit *sessione 20.* vndecimo Calendas Februarij, Anno Domini 1435.

Ad vitandum scandala, † & multa pericula, subueniendumque conscientijs timoratis, statuit etiam, quod nemo deinceps à communione alicuius in sacramentorum administratione, vel receptione, aut alijs quibuscunque diuinis vel extra, prætextu cuiuscunque sententiæ, aut censuræ ecclesiasticæ, seu suspensionis, aut prohibitionis, ab homine, vel à iure generaliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare aut interdictum ecclesiasticum obseruare, nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura huiusmodi fuerit in vel contra personam, collegiũ, vniuersitatem, aut locum certum, aut certam à iudice publicata, vel denunciata specialiter & expresse, aut si aliquã ita notorie excommunicationis sententiã constituerit incidisse, quod nulla tergiuersatione possit celari, aut aliquo modo iuris suffragio excusari. Nam à cõmunione illius abstinere vult iuxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos non intẽdit in aliquo reuelare, nec in eis quomodolibet suffragari. Hactenus synodus Basilienſis ante eius dissolutionẽ, vt auctor est Flor. *3. part. tit. 25. cap. 3.* huiusque decreti iuxta hanc seriem meminêre pragmatica sanctio Gallicana, *tit. de non vitandis excom. in princ.* Panor. *in Clem. 2. de sent. excom.* Nicol. *in supplemento Pisanell. in verbo, clericus. 3. in fin.* eandem literam agnoscere videtur Felin. *in cap. ad probandum. col. pen. de re iudic.*

Quidam vero ex concilio Constantienſi eandem constitutionem referũt paululum mutata litera quo ad eius secundam partem, ita quidem exceptionem à regula priori exponentis: saluo si quem pro sacrilega manũ iniectione in clericum sententiam latam à canone adeo notorie constiterit incidisse, quod factum non possit aliqua tergiuersatione celari, nec aliquo iuris suffragio excusari. Hæc sane est sententia præcitatæ constitutionis: quemadmodum ei retulêre Florent. *in d. cap. 3* & idem *in tractat. de censuris. cap. 8.* Felin. *in cap. cum non ab homine. de sent. excomm.* idem *in cap. Rodulphus. de rescript. col. pen.* Sylvest. *in verbo, excommunic. 5. quæst. 3.* Ioan. Driedo *de libert. Christian. pag. 88.* Maior *in 4. sent. distinct. 18. quæst. 3.* Caietan. *in summa, in verbo, excommunicatio minor. & in 2. 2. quæst. 12. art. vlt.* Dec. *in cap. 2. de except. col. 2.* Hadrian. *in 4. sent. tract. de confessione. quæst. 9.* rursus *in tract. de Eucharistia. quæst. vlt. in cap. orint quæst.* idem Hadrian. *in materia de clauibus. quæst. 3.* quo in loco etiã meminit Basilienſis decreti secundum eam lectionem, quam nos adduximus. Ex quibus satis apparet maximum discrimen inter has prædictæ constitutionis literæ diuersas lectiones. Etenim ex Constantienſi apertissime probatur, non omnem notorie excommunicatum ante denunciationem vitandum fore, sed eum tantum, qui ex causa iectionis manuum in clericum omnino notorie sit excõmunicatus. At ex Basilienſi concilio constat, quamlibet omnino notorie excommunicatum ante denunciationem vitandum esse. Tandem Felin. *in d. c. Rodulphus. col. vlt.* dubius est hac in re ea quidẽ ex causa, quod nõ legerat, nec viderat acta concilii Basilienſis: & tamen in hanc inclinat sententiam, vt existimet, concilii Basilienſis literam, vt posteriorem obseruandam esse, quod & Sylvester apertius fatetur. Eandem concilii Basilienſis constitutionẽ refert Martinus Azpilcueta *in cap. 1. §. laboret. de pœnit. dist. 6. num. 10.* etiam si meminerit alterius literæ, quæ citatur ex Constantienſi synodo. Ego vero etsi sæpissime perlegerim acta, & Canones concilii Constantienſis, nusquam tamen hanc constitutionẽ potui reperire: atque ideo opinor fuisse à Martino Quinto tempore eiusdem concilii conditam absque ipsius concilii Decreto. Deinde video apud acta concilii Basilienſis legi, & contineri eandem constitutionẽ iuxta sensum, & lectionem paulò ante notatam: cui standum esse censerẽ dubio procul, nisi à tot auctoribus iuxta sensum alterũ hæc ipsa constitutio foret sæpissime citata: & nihilominus minime auderem à Basilienſi constitutione discedere: cum ea posterior sit, & quæ in illa synodo, & Constantienſi facta fuerunt circa damnationem quorundam articulorum hæreticorum, & causas beneficiales, ac censuras, approbata fuerint Apostolica auctoritate. sicuti apparet ex bullis Martini V. & Nicolai V. Roman. Pontif. quæ quidem approbationes in ipso conciliorum Codice continentur.

Et

Ex omnibus his deducitur per hanc constitutionem, vbicunque ea legatur, tolli, & corrigi distinctionem text. *in c. cum non ab homine. de sent. excomm.* quo expressim probatur, excommunicatum publicum, publice vitandum, excommunicatum vero occulte, occulte, & secreto. Etenim etiam secreto vitandus non est excommunicatus occultus, & secretus, quod in dicta constitutione ad sedandas proborum virorum conscientias statutum est.

Secundo deducitur ab eodem decreto, non esse vitandum ante denunciationem excommunicatum, cuius excommunicatio duobus etiam testibus probari possit, nec publice, nec priuatim. atque ideo probatur opinio Innocentij, cuius paulò ante mentionem fecimus. §. *isto versic. quid autem de excommunicato.* Nam nō tenemur vitare excōmunicatum ante denunciationem, etiam si probare duobus testibus possimus excommunicationē. Atque ideo tollitur opinio contraria Panorm. Henrici, & Felin. *in d. c. cum desideres. 2. eius parte*, de qua modo disputauimus.

Tertio hinc constat non sufficere famam publicam, vt teneamur vitare excommunicatos ante denunciationem: non enim tenemur eos vitare, quamuis adsit fama publica excommunicationis. Idcirco tollitur responsio text. *in d. c. cum desideres. 2. eius parte*, de qua modo disputauimus.

Quarto ex eadem constitutione ipse infero, non esse vitandum excommunicatum ante denunciationem, etiam si speciatim, & nominatim sit excommunicatus, & mihi de ea excommunicatione constiterit, hoc probatur: quia eadē constitutio Basilien sis concilii exigit denunciationem excommunicationis, etiam si certa sit excommunicatio. & præterea vsus, atque cōmunis interpretatio Christiani orbis in hunc sensum accepit prædictam institutionem: idcirco idem erit dicendum in eo, qui nominatim fuerit excommunicatus, vt is necessario vitandus minime sit, nisi post denūciationem, quod expressim notat Choſm. *in prag. sanctione Gallicana. tit. de excommunicatis non vitand. in verbo, generaliter.* cui subscribit egregius Doctor Martinus Azpilcueta *in c. 8. laboret. num. 22.* tametsi Hadrianus *in 4. sent. tract. de sacramento Eucharistiæ. c. viso de impedimentis. versic. quantum ad tertium. in tract. de confessione. dub. 9.* teneat contrarium: existimans excōmunicatum nominatim & specialiter, vitandū esse ab eo qui scientiam excommunicationis habuerit, iuxta distinctionem text. *in d. c. cum non ab homine.* Etiam ante denunciationē. Cuius opinionis ea est ratio, quod constitutio Basilien sis cōcilii tantum restringat vetera iura quoad excommunicatum generaliter, nec quicquam mutauerit quo ad nominatim & speciali excōmunicatione affectū. Et quia fortassis quibusdam hæc Hadriani sententia placebit, oportet exponere, quis dicatur nominatim excommunicatus. Nam & Ioan. a Medina *in C. de pœnit. tract. 2. cap. de confessione confessori excommunicato facta.* idem quod Hadrian. tenet: licet suspicetur, contrariam sententiam consuetudine receptam esse. Et Bernard. *in c. à nobis. in 1. de sent. excom.* asserit, eum dici nominatim excommunicatum, qui fecerit aliquid contra canonem ita excommunicationem decernentē: Quisquis hoc fecerit sit excommunicatus. Etenim si constiterit, Petrum actum hunc prohibitum fecisse, erit nominatim excōmunicatus. quæ quidem conclusio nec vera est, nec probatur in locis per gloss. adductis: atque ideo frequentiori doctorū suffragio improbatur, est ergo, & dicitur ille nominatim excōmunicatus, qui hac notatur censura, expresso nomine proprio, aut aliquot appositis signis, quæ certe, & absque vllo dubio eum, qui excommunicatur significent, & demonstrent. tex. opt. *in l. nominatim. ff. de cond. & demon. l. 1. & 2. ff. de lib. & posthum. §. nominatim. Inst. de exhær. lib.* ex quibus hanc opin. adnotarunt gl. *in c. cum & plantare. §. excommunicatos. de priuil. & in c. constitutionem hoc tit. & lib.* gloss. *in Clem. 1. in verbo. nominatim de vita & honest. cler.* quas Dd. *communi consensu* probant, & sequuntur inibi. & Panor. *in cap. Lateranensi. de præb.* Card. *in d. Clem. 1. q. 7.* idem *in Clem. de sepult.* Aret. post alios. *in l. 1. & Soc. in l. 2. ff. de lib. & posth.* Choſm *in prag. sanctione. tit. de excommunicatis non vitan. in ver. expresse.* quorum sententia ea ratione constat, quantum ad hunc tractatū, quem modo explicamus, quia tantum hic requiritur, quod nominatim fiat excommunicatio ad certitudinē illius, qui excōmunicatur. Quod si ad substantia, & formā exigatur nominatim aliquid fieri an sufficiat, signa aliquot adscribi omisso nomine proprio, quæ certū constituant eum, in quē actus dirigitur, tradunt Ias. Aret. & Soc. *d. l. 1. & 2. post alios. ff. de lib. & posth.* Abb. *in d. c. cum desideres.* Tiraq. *in l. si vnquā. C. de revoc. don. in ver. reuertatur. n. 234.*

Quinto perpensa aliter cōcilij Basiliēsis colligitur, notorie excommunicatū ita, vt nulla possit tergiuersatione celari aut excusari, vitandū omnino esse, quod manifeste probatur in eadē constitutione, qua quidem partim sustinetur quod veteri iure statutū est *in d. ca. cum non ab homine.* siquidem ex eo etiam ante denunciationem vitandus est secreto, & publice is, qui publice & notorie sit excommunicatus. Etenim iure concilij Basilien sis ea cōclusio obtinebit, cum ita notoria fuerit excōmunicatio, quod nulla possit excusatio suffragri. Huic interpretationi conuenit quod Felin. tradit *in d. cap. Rodulphus. de rescriptis. nu. 37.* post Panorm. *in cap. cum non ab homine. de iudic. colum. 12. versic. sed certe subtiliter.* & Domin. *in cap. cum secundum leges de hæret. in 6.* nempe nullam sententiam declarationis requiri, aut necessaria fore, vbi quid notorium ita sit, quod nullam excusationem habeat, nec possit vlla tergiuersatione celari. licet alioqui declartio necessaria sit vbicunque pœna aliqua, etiam ipso iure pro aliquo crimine infligitur. *cap. cum secundum leges. de hæret. isto lib. Leius qui delatorem.* vbi Bartolus *ff. de iure fisci.* Ancharanus *in Clemen. vnica, not. ab. 6. de pœnis.* Gulielmus à Monte Laudano *in c. vnico, supra, de vita & honestate clericorum.* Felin. *in cap. 2. colum. 1. & 2. de sponsalibus.* Abb. *in consil. 68. lib. 2.* Franc. *in c. vltim. col. pen. de confess. in 6.* his etenim in locis *frequentissimo omniū consensu receptum est*, regulariter sententiā in pœnis ipso etiam iure statutis requiri, quæ declarationem inducat. & tamen eam non esse necessariam, vbi crimen ita notorium sit, quod nulla possit obtegi, aut celari tergiuersatione, adnotarunt Panormitanus, Dominicus, & alij modo expressim citati. & idē Panormitanus *in c. cum Vintonien sis. de electione, col. vltima.* Sed hæc cōsideratio non omnino cōgruit huic materiæ: siquidem ante concilium Basilien se ad euitationem publicā excōmunicati, satis erat sufficiens ipsa publica excommunicatio, licet non foret ita notoria, quod nulla tergiuersatione celari posset: & ad occultā, sufficeret item occulta excommunicationis scientia: sicuti probatur *in dict. c. cum non ab homine. de sentent. excommunicat.* nec obest textus *in c. peruenit. 1. de appellat.* vbi denunciatio necessaria videtur aduersus notorium percussorem clerici. quia inibi tantū agitur de quæstione, an non obstāte appellatione sit declarandus, & denunciadus notorius percussor clerici? & responsū est à Romano Pōtifice, quod non obstante appellatione, quæ in ea specie friuola est, iudex procedat ad declarationem, & denunciationē notorij percussoris clerici, quin & præter ista, opinio Panormitani & Felini tunc vera erit, cum iudex executionis, sit etiam iudex competens ad cognitionem ipsius causæ: tunc etenim non erit necessaria sententia declarationis, si ita notoriū sit crimen, quod nulla valeat excusari ratione: sed poterit executio fieri absque declaratione: at si iudex, qui executurus pœnam est, non sit iudex competens causæ cognitionis, profecto etiam in notoriis omnino erit necessaria declaratio illius iudicis, qui de re principali iure cognoscere poterat: quod notant Dominic. *in consil. 136. col. vlt. & Alberic. in rubr. de hæret. quæst. 13. n. 43. & 46.* ipse vero adhuc indistincte potius admitterē eam opinionem, quæ declarationem requirit ad executionem pœnæ, etiam ipso iure impositæ, etiam si notorium crimen sit, & itidem eius auctor: quod praxis recepisse videtur: & plurimum probat textus *in dict. cap. peruenit. & ca. inter dilectos de excess. prælat.* atque ita aduersus Felinū & alios tenēt Hippol. *in rub. C. de probatio. n. 226.* Caietanus *in 2. q. 12. art. 2.* & Sylvest. *in verbo, Assassinus in fine.* quibus addi poterit, etiā ante declarationem posse conferri beneficium ecclesiasticum tanquam ipso iure iam vacans: licet non possit possessio auferri ab ipso possidente, donec lata sit sententia declaratoria, secūdum Francis. de Ripa *ad c. sæpe de restit. spoliat. col. pen.* cuius sententia erit obseruanda ad interpretationem text. *in cap. 1. de homicid. isto libro.*

Superest igitur, quoad excommunicati euitationem, nouam esse constitutionem istam concilij Basilien sis ad exceptionem notorij excommunicati, in hoc equidem sensu, si præmittamus Martinū V. iam olim tempore Constātien sis synodi, tātum excepisse notorium clerici percussorem, quod si vetera iura obseruanda forent, maxime his conueniens est simplex, ac generalis exceptio notorie excōmunicati: tametsi ea non admodum conueniat fini, in quem ista constitutio dirigitur: nempe ad vitāda scandala, & sedandas proborum virorum conscientias. Idcirco magis recepta est in Christiano orbe Martini V. & Constantien sis constitutio. Illud vero est adnotandum, etiam con-

stitutionem Basilienſis concilij in exceptione notorie excommunicati, maxime differre à veteri iure. Nam ſecundum vetera iura ſatis erat, aliquę eſſe notorio excommunicatum eo modo, quo aliquid dicitur notorium iuris, ſcilicet per confeſſionem, per ſententiam, & ſimilia argumenta. *cap. veſtra. de cohab. cler. & mulier.* At iuxta conſtitutionē Basilienſem eſt neceſſarium, quod ſit notorius excommunicatus per operis euidentiam, ita vt nulla poſſit tergiuerſatione celari: quod explicat Choſmas *in pragmat. ſanct. in tit. de excommun. non vitand. in verb. ſuſpenſionis.*

Sexto, ex eiſdem conſtitutionibus poterit tolli anxia quędam quæſtio, quæ pleroſque torquet. Etenim iure cautum
10 eſt, non eſſe audienda † miſſarum ſolennia, cum ea celebrantur à presbyteris notorie fornicarijs & concubinam habentibus. *c. nullus. c. præter. 32. dist. vbi Doct. cap. vlt. & cap. veſtra. de cohabit. cler. & mulier.* gloſſ. *in cap. de homine. de celeb. miſſ.* Henric. *in c. ſi celebrat. col. 5. de cler. excom. miniſt.* Theologi *in 4. ſent. diſt. 13.* vbi Gabriel. *quæſt. 1. dubio 4.* Card. a Turre Crema. *in d. c. nullus.* nec item ſacramentum pœnitentię accipere ab eiſdem per confeſſionem ſacramentalem. Hoc ſiquidem verum eſt iuxta prædictarum conſtitutionum decisionem: tunc demum, quando hic notorie fornicarius fuerit denunciatus, vel in aliquo caſu excepto in dictis Martini V. & concilii Basilienſis Canonibus: quorum paulò ante mentionem fecimus. ex quibus ita hanc controuerſiā definiendam eſſe cenſent Choſmas *in d. verbo, ſuſpenſionis.* Florent. 2. *part. tit. 9. c.* 10. *§. vlt.* Ioan. Maior. *in 4. diſt. 9. dubio vlt.* Sylueſt. *in verb. Miſſ. in 2. quæſt. 3.* Hadrian. *in 4. ſent. tract. de Euchariſtia. quæſt. pen. & in tract. de confeſſione. quæſt. 9.* Martinus ab Azpilcueta *in c. 1. §. laboret. 2. colum. de pœniten. diſtinct. 6.*

Poſtremo non eſt prætermittendum quod in eadem conſtitutione Basilienſis concilij *parte vlt.* cit ſtatutum: nempe per eam decisionem nullum ius ipſis excommunicatis tribui, nec concedi: imo ipſi iuxta veteres Canonicas ſanctiones, etiam ante denunciationem tenetur abſtinere ab his, quæ excommunicatis ſunt interdicta eodem modo, quo ante eandem conſtitutionem tenebantur. Iure autem Pon-
11 tificio † excommunicati, etiam ante denunciationem, regulariter abſtinere debent à communione fidelium, quæ & aliis cum eiſdem excommunicatis eſt interdicta. Nam & grauius peccatum eſt excommunicato, ſi alios non vitauerit, quam aliis, ſi eum non fugerint, & ab eius cōmunione abſtinuerint. Magis etenim obligatur excommunicatus ad vitandum alios, quam alii ad vitandum illum. ipſe ſiquidem excommunicatus propter proprium delictum, & in pœnam illius obligatur ad vitandum alios. alii vero non in pœnam ſui delicti, ſed in pœnam ipſius excommunicati tenentur vitare illum. Vnde ſequitur, quod magis peccat excommunicatus communicādo aliis, quam alii communicando illi. text. optimus *in c. illud. de cleric. excom. miniſt.* gloſſ. celebris *in c. quoniam. 11. quæſt. 3.* quæ aſſerit, excommunicatū communicādo perſonis ſibi ſubiectis mortaliter peccare, licet illæ communicando ipſi non peccent. Eſt tamen illius gloſſ. concluſio in eum accipienda ſenſum, quem ſuperius expoſuimus *in §. præced. num. 8.* ſcilicet, maritum non poſſe nec patrē communicare vxori, aut filio excommunicatis: quamuis hi abſque vllo crimine communicare valeant marito, & parenti excommunicatis. Nec gloſſ. vſquā ſenſit, grauius peccare parentem excommunicatum communicando filiis non excommunicatis, quam ipſi filii, ſi liberi ab hac cenſura parenti excommunicato communicauerint, qui tamen in hoc nullam culpam ex communione contraxēre. rurſus *in d. c. illud.* Papa tatum ſcribit, multo magis periculoſum exiſtere excommunicato, non vitare, quam non vitari: quia non vitare, cum in eo ſit, excommunicatus ſine delicto non poteſt: ſed cum ex aliis pendeat, ſine ſuo delicto poterit non vitari. quibus ſane verbis conſtat, excommunicatum delinquere, ſi ipſe minime abſtinuerit à fidelium communione, cum in hoc dignus culpa ſit. at ſi ab aliis non vitetur, nullo poſſe notari crimine: ſiquidem abſque eius culpa poterit ab aliis non vitari. Ex his vero minime colligitur, grauius peccare excommunicatum, ſi alios non vitauerit, quam alii ſi eū non fugerint. Hæc obiter adnotauimus, exiſtimantes nihilominus, excommunicatum regulariter peccare, ſi ſe communioni fidelium, qua interdictus eſt, etiam ante denunciationē immiſcuerit: quod *in cap. illud* ſatis probatur, vbi gloſſ. & Doct. Quamobrem cum per Basilienſe concilium nullum detur ipſi excommunicato patrocinium, manifeſtum ſit, ipſum teneri, vt iure veteri tenebatur, etiam nunc ante denunciationem abſtinere ab ea communione fidelium, qua interdicitur à iure, ea quidem lege, qua & alij ante Basilienſe concilium ipſum vitare tenebantur. Ipſe vero excommunicatus iure tenetur abſtinere à communione fidelium, & diuinis, ſicuti poſt alios tenent Panor. *in d. c. illud. & in c. null. de ſen. excomm.* Syluеſt. *in verb. excommunicatio. 3. quæſt. 5.* qui expreſſim hanc interpretationem concilio Basilienſi, vel Conſtantienſi aptiſſimam eſſe opinatur, vt excommunicatus, etiam occulte teneatur à communione fidelium, & à diuinis abſtinere ante denunciationem, cuius opinio mihi ſatis placet, modo illud obſeruetur, quandoque excommunicatum, nondum denūciatum minime teneri à communione fidelium abſtinere, ſi ex hoc occultum eius crimen, & occultam excommunicationem proderet grauiſſimo cum ſcandalo. quod licet Syluеſt. refragetur, ipſe admitterem quoad communionem fidelium, quæ non pertinet ad Sacramentorum perceptionem. Non etenim cenſeo, etiam occultum excommunicatum poſſe diuina miſſarum ſolennia celebrare, aut Sacramenta percipere. Nam ſiue is occultus ſit, ſiue publicus excommunicatus, ipſo iure prohibetur Sacramenta percipere, ac miſſarum ſolennia celebrare: ſicuti inferius trademus. Vnde nulla expectata denunciatione tenetur omnino abſtinere, etiam omnino occultus, à diuinis Sacramentis percipiendis: præſertim cum hæc pœna, quæ excommunicationis cauſa iure indicitur, occultiſſimum criminis auctorē afficiat. Nec ob ſcandali vitandum fieri recte poteſt, quod quis ea ſacramenta percipiat, quæ iure ſunt ei iuſtiſſime interdicta. Nec recte Sacramenta conferri poſſunt his, qui ea percipere vetantur, licet cauſa occultiſſima ſit, quæ ipſos indignos efficiat.

Quamobrem quod plerique adnotarunt, nempe occulte excommunicatū minime teneri, nec obligari ad ſe ſubtrahendum à communione aliorum, cum is abſque graui ſcandalo, & ſui proditione ab aliorum communione abſtinere non poteſt: ita ſane viſum eſt his, quorum Syluеſt. meminit, & Alfonſus à Caſtro *lib. 2. de poteſt. leg. pœnal. cap. vlt. concluſ. 2.* & Martino ab Azpilcueta *in dict. cap. 1. §. laboret. in fin. de pœnitēt. diſtinct. 6.* fortaſſis erit intelligendum quoad communionem fidelium quæ extra ſacramētorum perceptionem contingit: & id ratione ſcandali vitandi. Cuius eadem ratio prudentis viri arbitrio præponenda ſit prohibitioni huius communionis cum excommunicato. Attamen circa ſacramentorum perceptionem, non video, quo iure ob ſcandalum euitandum permittendum ſit, quod excommunicatus vtcunque occultus ſacramentis percipiendis ſe immiſcere abſque grauiſſimo peccato, & pœnis humani iuris impune poſſit. Idcirco Syluеſtri ſententiam quo ad iſtum ſenſum ipſe libenter ſequor, præſertim his animaduerſis, quæ de ſcandalo diximus *in reg. peccat. in princ. de reg. iur.*

His accedit quod Adrian. *in 4. ſenten. in tract. de clau. quæſt. 3.* ſcribens, non eſſe ſacramenta conferenda excommunicatis etiam ante denunciationem, etiam poſt Conſtantienſis decretum, licet non ſint ipſi excommunicati vitandi priusquam denuncientur. Huius ſententiæ ratio veriſſima eſt, quia iure naturali, & diuino tenemur non dare ſacramenta excommunicatis: atque ipſi tenentur ab eorum perceptione eodem iure abſtinere. quemadmodum ſatis manifeſtum eſt, cum excommunicati ſint ab vnione fidelium Eccleſiaſtica auctoritate ſegregati. Idcirco ſanctum canibus dandum non eſt. *Matthi cap. 8. Nolite ſanctum dare canibus.* Conſtitutio autem Basilienſis concilii nec voluit, nec potuit mutare † quod erat iuris diuini, aut naturalis iuris ſu-
12 per vitandis criminoſis excommunicatis, & his, qui ab Eccleſiæ Catholicæ myſtico corpore ſunt ſeparati, vt ſcribit Ioan. Driedo *de libert. Chriſti. pag. 89.* & ſenſit Hadrian. *in 4. 3.*

§. TERTIVS.

SVMMARIA.

1 *Excommunicatio, an probetur per denunciationem, vel literas denunciatorias? & ibi intellect. cap. 9. a. de exception. in 6.*
2 *A conſequenti dicitur antecedens, cum antecedens ſit neceſſarium.*
3 *Iuramentum ſuppletorium an habeat locum in probatione excommunicationis.*
4 *Excommunicatus in vna prouincia, vbique vitandus eſt.*
5 *Communicans cum excommunicato regulariter minori excommunicatione, quandoque maiori à iure afficitur.*
6 *Intellectus cap. ſignificantur. de ſentent. excommunic.*

7 Intell. hui

2 Intellectus cap. super. & cap. si concubinæ de sen. excom.
3 Excommunicatio lata in communicante cum excommunicato non præmissis iuris monitionibus, est nulla ipso iure.
4 Communicans scienter excommunicato, an moraliter peccet, an tantum venialiter?
10 Communicans potest, & tenetur dicere horas canonicas ratione sacri ordinis.
11 Communicans cum excommunicato per metum, an excusetur à culpa, & pœna iuris atque tribus late expenditur vera interpretatio c. sacris. de his, quæ vi, metuve causa fiunt.
12 Alimenta ab excommunicato petens, nō videtur cū eo communionem habere.
13 Metus mortis non tollit malitiam actus, quem quis metu coactus facit.
14 Peccandum non est vt euitetur mori.

CAEterum si quis exacte obseruauerit quæ in præcedēti paragrapho dicta fuēre, plane comperiet plurimum inducere denunciationem ad probationem excommunicationis: atque inde fit per literas, quas appellant denūciatorias, excommunicationem probari. glos. sing. *in cap. licet. fin. ss. tit.* cuius opin. probatur per locum à consequenti: siquidem à consequenti vero constat, & colligitur antecedens. *l. illud. ff. de acquirend. hared. l. 2.* & ibi Cal. *C. de dotis promiss.* 1 not. *in cap. ex part. Cod. de sponsal.* Sed denūciatio præmittit † excommunicationem, igitur per denunciationis literas ipsa excommunicatio constat. *capit. pastoralis. §. verum de appellat.* vbi Deci. indistincte tenet hanc opinionem glos. Eius vero argumentatio non omnino cōuincit, huius assertionis cer- 1 titudinem esse apertissimam. etenim à consequenti † tunc deducitur antecedens, cum antecedens sit necessarium, & semper contingens. Quod si antecedens non sit omnino necessarium, nec semper contingens, argumentatio minime est sufficiens, nec certa: sicuti omnes eā tractantes frequentissime docent: sic etenim, licet denunciatio plerunque, & sæpissime fiat post excommunicationem, attamen fieri potest, & sit quandoque, quod ea cōtingat iniuste nulla præcedente excommunicatione: textus optimus *in dicto capitulo licet.* quamobrem idem Deci. *in cap. prudentiam. §. sexta. de offic. deleg. colum. penultim.* post Barb. ibi: & Roman. *in l. 1. princip. ff. de noui oper. nunc.* existimat, per denunciationem nusquā probari excommunicationem, saltem, quo ad excludendū quem à iudicio, & à similibus actibus: cuius opinio *in ca. pia. 1 decr. in 6.* maximam authoritatem habet: cum inibi statutum sit, excommunicationem probādam fore apertissimis documentis, vt excommunicatus ea ex causa ab agendo & iudicio repellatur. vnde quibusdā visum est, non satis probatam esse quo ad hunc effectum excommunicationē per vnum testem, & famam. atque ita censent Anton. *in cap. vehens. in 1. colum. vlt. de testibus.* Decius *in cap. de appellat. num. 23.* idē Deci. *in capit. 1. de postulat. prælat. num. 27.* Roman. *in singular. 198.* Specul. *tit. de notorio crimine. §. fama. versic. quid si agenti.* Iason *in l. admonendi. in repet. num. 284. ff. de ureiur.* Hippo. *in rubr. C. de probat. nu. 7.* Felin. *in rubr. de probat. num. 4.* Ioan. Andre. & Domin. *in dict. cap. 1. de except. in 6.* & de fama sola idem adnotarunt Abbi & Deci, *in dict. §. sexta. colum. vltim.*, quicquid ibi dicat Felin. nos item hoc explicuimus *in §. præcedenti, nu. 5.* sic, licet alioqui habenti vnum testem, deferatur iuramentum 2 † ad supplendam probationem: nō poterit hoc fieri ad probandam excommunicationem, vt actor à iudicio reiiciatur, secundum Rom. *in sing. 197.* Ioan. Andr. Domi. & alii *in d. ca. Ial. in d. l. admonendi. num. 284.* Felin. *in d. rubr. de probat. nume. 4.* & Hippol. in eadem rubr. C. *de probatio. num. 7. gl.* insignis *in l. non est verisimile. ff. quod metus caus. in verb. præsumptio.* quam latissime explicat Ioannes Baptista *in dict. leg. admonendi. colum. 57.* Quod si verum est, famam, & vnum testem minime probare communicationem ad hoc, vt quis propter eam à iudicio repellātur, nec posse iuramentum deferri habenti vnum testem: profecto Romani, & sequacium opinio satis defendi poterit. Ego vero duo, vel tria in hac quæstione notanda esse censeo. Primum communi fere omniū sententia receptum est, excommunicationem alicui obiectā vi exceptionis peremptoriæ ad graue quidem præiudiciū, nequaquam probari per denunciationem: oppositam autem in vim dilatoriæ ad repellendum quem à iudicio probari quidem per denunciationem, hanc distinctionem sequuntur Rota *in nouis 252* Roman. *consil. 349.* Dominicus *in cap. 1. §. 2. de except. libr. 6.* & ibi Doctor. Francus *in dicto capit licet.* Choſmas. *in pragmat. Sanctione, titul. de excommunicat. non eui, tas, in verb. denunciata.* Abb. *& alij in dict. cap. prudentiam. §. sexta.* vbi Deci. affeuerat, hanc *Opinionem Communem* esse, quæ rationem habet ex eo, quod iuxta consuetudinem totius Christiani orbis constitutissimum sit, neminem denunciari, nisi primum fuerit solenniter excommunicatus, & licet possit contingere, inique aliquem denunciari non præmissa excommunicatione, id rarissimum est; nec tollit à frequentiori vsu legitimam præsumptionem, quæ argumentum inducit saltem vbi non agitur de grauissimo præiudicio, excommunicationem præcessisse. Secundo erit hac in controuersia non prætermittendum, potiorem esse quo ad excommunicationis probationem, præsumptionem, quæ oritur ex literis denunciatoriis, & ex ipsa denunciatione, quam ex famā, & simul vno teste: vel vno teste, & litigantis iuramento. quod probatur ex litera Cōstantiensis, & Basilienſis concilii: quorum constitutio paulo ante commemorata satis ostendit plurimum tribuendum fore denunciationi excommunicationis, vt quis sit omnino vitandus. etenim minime vitandus erit secundum decretum Basilienſis concilii is, qui vere fuerit excommunicatus: & tamen videmus quotidie vitari eum, quem constat denunciatum fuisse, licet de excommunicatione vere non constiterit alia probatione, quam ipsius denunciationis præsumptione. Tertium, quod hic considerandum est, pertinet ad intellectum text. *in dict. capitul. 1. de except. libro 6* siquidem opinamur secuti cōmunem sententiam ad effectum repellendi quem à iudicio, satis probari excommunicationem per denunciationem: tametsi nec probetur vno teste, & fama: nec item sit deferendū iuramentum habenti super ea re vnicum testem ad supplendam probationem, quæ quidem resolutio deducitur optime ex his quæ proxime tradita fuēre.

¶ Quæritur tandem opportune, an † excommunicatus in vna ciuitate, nempe à iudice Ecclesiastico vnius 4
prouinciæ, sit vbique locorum vitandus? & videtur sane certi iuris esse, quod sit vbique vitandus. Excommunicatio etenim afficit animam, & sequitur excommunicatum, vt lepra leprosum. *capitulo cito turpem. 1. quæstione 1.* ex Ambrosio in commentariis ad *caput. 4. Lucæ*, hoc ipsum probatur in canonibus Apostolorum, *capite 13. & 16.* & in concilio Arelatensi *2. canone 8.* textus *ad idem in capitul. cum & plantare. §. 1. de priuileg.* vbi Abb. idem Abb. & Felinus *in capitu. 1. de treuga & pace. gloss. in capit. si quis presbyter. 7. quæstione 1. gloss. in capitul. pastoralis. §. verum de appellat. gloss. in capit. officij. de sentent. excommunication* & ibi Felin. *gloss. in capit. quisquis 4. quæstione 5.* Cardinal. *in Clement. 1. in verbo, ipsius. de pœnis.* Abbas *in capitul. ad nostram. in 3. colum. 3. de iureiurand.* Innocentius *in capitul. inquisitioni. de sentent. excommunic.* quem inibi sequuntur Doctores, & *in capitul. cum non ab homine. eodem titul.* præsertim Abbas & Felin. quæ quidem *Opinio Communis* est, vt asseuerant Martinus ab Azpilcueta *in capit. Inter verba. 11. quæstion. 3. corollario 67.* idem probat Ioannes Maior. *in 4. sentent. distinct. 18. quæstio. 8.* addit tamen, hoc procedere iure humano, non diuino: à quo discedit ibi, *quæstione 1. articulo 3.* Iacob Almain. tenens, excommunicatum Parisiis, vitandum esse vbique, etiam iure diuino, quo prohibita est communio cum excommunicatis. & profecto, si ius diuinum prohibet communionem cum excommunicatis, satis manifeste constat. eodem iure diuino, excommunicatum Salmanticæ, vbique locorum vitandum esse. Hanc vero communem sententiam quidam veram esse opinantur, quando qui excommunicatum vitare vult, probare potest, eum esse alibi excommunicatum, & denunciatum: alioqui si hoc non possit probare, non tenetur eum vitare, nisi in eo loco, vbi fuerit excommunicatus, & denunciatus: quod adnotarunt Henric. *in capitul. cum desideres. de sentent. excommunicat.* Choſma. *in pragmat. sanct. titul. de ex communicat. non vitand. verbo, excommunicationis.* Sylvest. *in verbo, excommunicatio. 5 dubio. 17.* Pia sane est horum sententia, & fortasis concilium Basilienſe eam habuit mentem, vt voluerit, nullibi locorum quem teneri ad vitandum excommunicatum, nisi in ea prouincia, & diœcesi, in qua denunciatus fuerit, Ipse vero non auderem ita late concilii decretum interpretari. Nam qui in vno loco publice denunciatus est, minime ab Ecclesia toleratur, eo quod sit publice excommunicatus: idcirco si probari denunciatio possit commode, vitandus est publice, & occulte. quod si probari denunciatio non valet, tunc equidem vitandus erit occulte: non autem publice. atque ita existimo esse definiendam quæstionem istam.

¶ Sed si quis † cum excommunicato aduersus prohibi- 5
tionem iuris communicauerit, minori afficitur à canone ipso, excommunicatione, *capitul. vltim. de cleric. excommunicat. ministr. capitul. nuper. capitul. cum desideres. de sent. excommunicat. capit. sicut. capitul. excommunicatos cum duobus sequentibus. 11. quæst. 3.*

capitul. 2. de except'ion. quorum omnium præcipua est distinctio tex. *in capitul. nuper.* Ex quo palam deducitur, hanc excõmunicationem, quæ infligitur communicantibus cum excommunicatis, minorem esse. idem apparet ex *capitul. statuimus. constitutionem. supr. eodem. in dicto capitulo 2. de exception.* qua in re hæsitandum non est. Nam licet aliquot canonibus decisum sit, communicantem cum excommunicato, in excommunicationem à iure statutam, & indictam incidere: illud est intelligendum de excommunicatione minori, sicuti pluribus in locis satis expressim explicatur. quæ denique regula pluribus in casibus fallit, in quibus communicans cum excommunicato maiori notatur excommunicatione, quorum aliquot hoc in loco breuiter trademus ad intellectum quarundam iuris Pontificii decisionum.

Primum equidem solet ad hoc in medium adduci responsio text. *in capitul. significauit. de sentent. excommunicat.* vbi probatur maiori excommunicatione affectum esse eum, qui cum excommunicato communicauerit: imo & esse huius excommunicationis absolutionem ab ipso tantum Romano Pontifice postulandam. vnde manifestum est, 5 non posse illum text. intelligi † de excommunicatione minori: dum dicit communicantem cum excommunicato eadem affici & ligari excommunicatione. etenim licet canones illi *in capitul. excommunicatos, & capitu. sequent. 11. quæstio. 3.* hanc patiantur in similibus verbis interpretationem propter subiectam materiam, vt eadem excommunicatio intelligatur quo ad priuationem Sacramentorum, & eorum perceptionem, & sic minor excommunicatio. *capitul. si celebrat. de cleric. excommunicat. capitul. 2. de except.* tamen text. *in dict. capitul. significauit.* non potest vllo pacto ita intelligi: quia & absolutionem huius excommunicationis ad Romanum Pontificem pertinere probat: cum absolutio minoris excommunicationis regulariter obtineri possit à simplici sacerdote: *capit. nuper. de sentent. excommunicat.* qua ratione hæc interpretatio minime est admittenda: tametsi gloss. eam exposuerit *in dict. capitul. significauit.* quam ob rem adnotandum erit, communicantem cum excommunicato, maiori excommunicatione affici, à solo Romano Pontifice absoluendum, tunc demum cum quinque simul contigerint, quæ *in dicto capitul. significauit*, expressim continentur. Primum, quod excommunicatus, cui communicatur, sit ea censura ligatus à Romano Pontifice iudicialiter, & nominatim. ita quod non sit satis, excommunicatum fuisse à Papa sententia canonis generalis. Secundum, quod communicans sit clericus. Tertium, quod communicet cum excommunicato, sciens illum esse excommunicatum à Papa. Quartum, quod hæc communicatio contingat sponte, nullo metu, nedum conditionali præmisso. Quintum, quod sit communicatio in diuinis, in Ecclesia, vel extra Ecclesiam simul orando, aut alias. His etenim vna constitutis colligitur, communicantem cum excommunicato, maiorem contrahere excommunicationem, à solo Romano Pontifice delendam: secundum Hostiens. Cardinal. Anton. Abb. & Felin. *in dict. capitul. significauit.* eundem Felin. *in capitul. excommunicamus. colum. 3. de hæret.* Archid. *in capitul. si quis Episcop. in consi. 11. quæst. 3. in fin.* Sylvest. *in verb. excommun. 7. casu 6.* Caietan. *in verbo, excommunicatio. casu. 58.* Floren. *in 3. part. titul. 24. capitul. 32.* Adrian. *quod libr. 6. ad 2.* vbi fatetur, hanc opinionem communem esse: idem testantur Sylvester *in dict. casu 6.* & Mari. Soc. *in capit. ad audientiam de homi. num. 25.* vnde patet, falsum esse quod gloss. scripsit *in dict. capitu. 2. de exceptio.* existimans, cõmunicantẽ cum excõmunicato à Papa incidere in excõmunicationem maiorem, & hoc ipsum esse speciale propter authoritatem Romani Pontificis, sic & regia Partitarum lex non recte quæstionem istam expediuit, dum *tit. 9. part. 1. l. 37.* statuit clericum communicantẽ in diuinis vel humanis cum clerico excommunicato à Papa, statim ex hoc ligari maiori excommunicatione. Hoc etenim vel falsum est, vel intelligendum iuxta eam interpretationẽ, quam communis interpretum consensus recepit ad text. *in d. cap. significauit.*

Secundo loco passim adnotatur, communicantem † eũ 7 excommunicato maiori excommunicatione, vtcunque contingat communicatio, si ea sit in crimine, & propter quod alter fuit excommunicatus, maiori ligari excommunicatione. textus optimus *in cap. si concubinæ. & in capit. nuper de sentent. excommunicat.* Ex quibus hæc frequentissimo omnium consensu colligitur conclusio: quæ ita erit accipienda, vt communicatio in alio crimine, cuius causa excommunicatio non fuerit inflicta, minime sit sufficiens ad hoc, vt communicans in excõmunicationem maiorem incidat: secundum Abb. & cõmunem *in dict. cap. si concubinæ.* Ab hac vero excõmunicatione is tantum absoluit, qui poterat ab excõmunicatione principali, & in principalem lata iure absoluere: sicuti probatur *in dict. capitu. nuper. §. in primo quidem articulo.* nec per hoc vere concluditur, hanc excommunicationem maiorẽ, qua communicans in crimine afficitur, esse excommunicationẽ hominis: non enim est, sed Canonis, & iuris, licet eius absolutio competat ei, qui ratione criminis principalẽ excommunicauit: quod notant Innocent. Ioan. Andr. Cardin. & alii *Communiter in dict. capit. nuper*, vbi Panormit. fatetur, hanc opinionem communem esse, eamque sequitur. hoc ipsum probatur *in dict. cap. nuper. in versicu. quamuis enim & tunc.* dum per dictionem, *quamuis*, ac per dictionem, *&*, respondet, minorem excommunicationem, qua communicans ligatur, esse iuris. nam sensit & istam maiorem, quæ propter communionem in crimine imponitur, etiam iuris esse.

Tertio illud generaliter est obseruandum, posse cõmunicantes cum excommunicatis, quandoque maiori excõmunicatione † ligari, si id iudici visum fuerit, seruatis tamen his monitionibus, quæ à iure in hac specie pro forma fuere statutæ, & inductæ: quarum mentio fit *in capitul. statuimus. & in capit. constitutionem. supr. isto titul.* qua ratione speciale quidem esse videtur, quod in hoc casu excõmunicatio lata sine canonica monitione sit nulla ipso iure: quod notat gloss. inibi cõmuniter recepta *in dict. capitul. statuimus. in verbo, non teneat. gloss. in capit. quod in dubiis. de sentent. excommun.* Felin. *in capitul. cum sit Romana. numero 15. de appellat.* id autem procedit, vbi quis excõmunicat participantes cum excõmunicato à seipso: secus si excommunicet excommunicantes cum excommunicato ab alio, vel à iure: tunc etenim excõmunicatio lata sine monitione, licet sit iniusta, non est nulla ipso iure. Ioan. Andr. Domi. & Franc. *in dict. capitul. statuimus.* Abb. & Franc. *in capitul. peruenit. in 1. de appell.* Abb. *in dict. cap. quod in dubiis. colum. 1.* quod existimo satis dubium esse. Hic vero tertius casus olim fuit plane permissus *in dict. capitul. quod in dubiis. in fine*: quo quidem iure tutum est, cõmunicantes cum excõmunicatis posse maiori excõmunicatione affici, si moniti noluerint à communione abstinere. adeo sane est specialis monitio in hac specie necessaria, vt licet alioqui sufficiat monitio generalis, quoties generalis excommunicatio ferenda est. *capit. vltim. de elect. in sexto. authent. si omnes. C. si minor. ab hared. abst. ilment. 1. de iudic. l. 2. C. de decurionib.* notat in simili Felin. *in capitul. 2. de constit. num. 8. & in capitul. exhibita. de iudic. colum. 2.* est etenim satis rationi consonũ, quod sufficit generalis monitio ad excõmunicationem, quæ aduersus incertos generaliter ferenda est. tamen ad communicationẽ ferendam aduersus communicantes cum excõmunicatis necessaria est monitio nominatim specialis, nec generalis admittenda est, quamuis generaliter sit ferenda excõmunicatio: atque ita visum est gloss. *in verbo. nominatim.* Ioan. Andr. Franco, & Doctor. *in dict. capitul. constitutionem.* Sed nihilominus Hostiens. *in capitul. statuimus. super eo.* existimat sufficere generalem admonitionem, quoties in genere ferenda est excõmunicatio aduersus cõmunicantes cum excõmunicato. idem tenet Panormit. *in capitul. peruenit. in 1. de appellat.* quorum opinionẽ praxis recepit: ita quidem, quod monitio generalis tantum semper præmittatur contra cõmunicantes cum excommunicatis, vt tandẽ in eos feratur excõmunicatio maior. Hinc solet adnotari, communicantem cum excõmunicato, minime peccare mortaliter. Nam si mortale crimen à communicante committeretur per communionem, posset facillime maior excommunicatio ferri in communicantes: & tamen hæc ferenda non est regulariter, nec ferri debet, nisi ex grauissima causa, de quo statim acturi sumus.

¶ Igitur regulam istam constituimus, quæ hanc assertionẽ exponit. Cõmunicans † cum excõmunicatis regulariter venialẽ tantum, non mortalem contrahit culpam, hæc probatur *in dict. capitul. quod in dubiis.* dum præsumptiosam communicationem requirit, id est procedentem à contemptu: ad hoc, vt communicans cum excommunicato ma-

to maiori afficiatur excommunicatione: vnde fit, vt seclu-
so contemptu non detur mortale peccatum, nec possit
ferri excommunicatio maior quæ ferenda non est, nisi
præcedente mortali culpa. aliter text. *in dict. capit. quod in du-
bio.* ad hanc conclusionē induxit Ioan. Maior. *in 4. sent. dist.* 18.
q. 3. *col.* 2. scribens communicantem cum excommunicato
non peccare mortaliter, quia non potest is ante canonicā
monitionē excōmunicari maiori excōmunicatione. Quæ
quidem inductio minime sufficiens est: cū & is, qui mor-
tale crimen absq; vllo dubio commiserit, nequaquam pos-
sit maiori excommunicatione ligari ante canonicam mo-
nitionem. Sed adhuc prædicta conclusio omnium Theolo-
gorum, & Canonistarum suffragio receptissima est.

Peccat tamen communicans cum excōmunicato mor-
taliter in tribus casibus: si cōmunicet in diuinis, aut in quo-
cunque crimine, aut in contemptum iudicis, vel excōmu-
nicationis: secundum Abb. & communem *in cap. sacris. de his
quæ vi metusve caus. fiunt. & in c. sacris. de sentent. excomm.* S. Thom. &
& alios *in 4. sent. dist.* 18. *q.* 2. *art.* 4. Sylvestrū *in verb. excom.* 5. *no-
tab.* 3. Florent. *3. part. tit.* 25. *c.* 1. & Hadrian. *in 4. sentent. in tract. de
claubus. q.* 5. §. *ex dictis.* Primi vero casus ea est ratio, quod præ-
ceptum de euitandis excommunicatis directe respiciat spi-
ritualia, & legitimos actus: atq; ideo qui excommunicatū
ad diuina admittit, & cum eo in diuinis communicat, facit
contra præceptum & eius potissimā rationē: idcirco mor-
taliter peccat, qui autem communicat cum excommunica-
to in humanis, non facit cōtra præcipuam præcepti ratio-
nem: vnde veniali tantum notādus est culpa. hæc sane cō-
municatio in diuinis, cuius causa mortalis criminis reus
est, qui cum excommunicato communicat, pertinet ad of-
ficia diuina, quæ publico Ecclesiæ Catholicæ nomine in
Ecclesiis celebrantur, item ad sacramenta: & ad Ecclesia-
sticam sepulturam. his etenim exemplis passim Doctores
vtuntur. nec temere id adnotauimus, sed vt inde opine-
mur fortassis tunc mortale crimen cōmitti à communicā-
te in diuinis cum excommunicato: cum in his diuinis cō-
munio contigerit, quę ipsis interdicta sunt excōmunicatis:
nempe in sacramentis administrandis & percipiendis: atq;
item in Ecclesiastica sepultura: & præterea in diuinis
officiis, quæ publico nomine & officio in Ecclesiis cele-
brantur. nā excōmunicatus non potest ingredi Ecclesiam
eo tempore, quo diuina officia celebrantur. text. *in c. respons.
de sentent. excommunicat. c. quòd in te. de pœnitent. & remiss. c. alma ma-
ter.* cuius statim *in 2. huius relectionis parte* interpretationem ex-
plicabimus. gloss. expressim hoc ipsum tradens *in ca. qui stu-
det.* & ibi Præpos. 1. *q.* 1. Innocent. Anton. & alii *in dicto c. res-
ponso.* Felin. *in c. 2. de except.* Deci. *in c. ad præsentiam de appellat.* An-
ton. Imol. & Abb. *in c. 1. ad fin. de vita & honest. cleric.* idem Abb.
clement. grauis. de sentent. excom. ex quibus apparet, *communiter* re-
ceptum esse excōmunicatum posse absque vlla culpa Ec-
clesiam ingredi causa orandi: eo tamen tempore, quo di-
uina officia non celebrantur, tametsi Panor. & Henric, *in
dict. cap. respon,* teneant, non esse licitum excommunicato Ec-
clesiam ingredi, etiam eo tempore, quo diuina officia non
celebrantur: quos & Fel. ibi sequitur.

10 Sic & excommunicatus priuatim potest † dicere horas
canonicas. gloss. *in cap. 2. & in cap. illud. de cleric. excommun. minist.
& in cap. presbyterum. 28. distinct.* modo eas solus absque socio
dicat & recitet, omittens illum versiculū: *Dominus vobiscum,*
secundum Archid. & Præpos. *in d. capitul. presbyterum.* Florent.
3. part. tit. 24. *capit.* 76. quorum opinionem scribit communē
esse Martin. Azpilcueta *in cap. quando. de consecra. distinct.* 1. *notab.*
7 *num.* 18. quo in loco asseuerat, non tantum posse excom-
mun. horas canonicas dicere priuatim: imo & teneri si a-
loqui ordine sacro præditus sit. quod ante ipsum respōde-
runt alii in clerico depositō, & adhuc in degradato per so-
lennem degradationem: quos & ipse *num. seq.* citat. Sed præ
cæteris Albertus Ferrari. *in tract. de horis canonicis. quæst.* 12. &
13. Abb. & Docto. *in dict. cap. is. de cler. excommuni. ministr.* Sylvest.
in verb. degradatio. quæst. 8. Ioan. de Ligniano *in clem. dignum. de ce-
lebrat. miss. quæst.* 3. Deci. *in cap. intelleximus. de iud. colum.* 2. quid au-
tem dicendum sit in excommunicato, an is ratione bene-
ficii ecclesiastici teneatur ad horas canonicas, paulo post
explicabimus in eā quæstione, qua tractabitur, an excom-
municatus possit fructus beneficii Ecclesiastici percipere.
& id nos obiter tradidimus *in libro 3. variarum resolut. capitu.* 13.
numero 8. Hæc sane exposuimus, vt ostenderemus, quæ diui-
na officia sint excommunicato interdicta. Nam fortassis,
licet communicans cū excommunicato in his diuinis, quæ
in specie sunt ei interdicta, mortale crimen committat, nō
ita mortaliter peccabit: sed venialiter si cum excommu-
nicato communicauerit in priuatis horis canonicis reci-
tandis, & in ingressu Ecclesiarum eo tempore, quo officia
diuina non celebrātur. Etenim excommunicatus ipse non
est his actibus interdictus, nec priuatus: atque ideo licet
nemo possit absque veniali culpa in his cum eo communi-
care, quemadmodum nec in aliis, quæ ad diuina non per-
tinent: attamen non ex hoc contrahitur mortale crimen
per communicationem istam in diuinis contingentem:
cum ex mente Doctorum, qui existimant, mortale crimen
committi, si quis communicet cū excommunicato in di-
uinis, ea conclusio intelligenda sit in sacramentis, in sepul-
tura, in diuinis officiis, quæ solenniter, & publice in Eccle-
siis celebrantur. quod iudicio lectoris committendum es-
se censemus.

¶ Verum his quæ superius tradita fuēre, plurimum ob-
stat decisio elegans *in cap. sacris. de his quæ vi, metusve caus. fiunt.* nā
in eius parte vltima probatur, communicantem cum excō-
municato mortale crimen committere: & deinde nullo
metu excusari † à pœna, quæ in iure canonico statuta est 11
contra communicantes cum excommunicatis. Hinc ete-
nim duo constant, quæ videntur iure defendi non posse.
Primum, quod communicans cum excommunicatis mor-
talem culpam committat. Secundum, quod nullus metus,
nisi is à vi præcisa procedat, excusat communicantem cū
excommunicato. cum alioqui periculum mortis ratione
famis procedens, à furti crimine excuset. *cap. si quis propter ne-
cessitatem. de furtis.* & præterea licita sit communicatio cum
excommunicato ad emendum vel petendum ea, quæ sunt
victui, & vestitui necessaria, ne quis fame pereat. *cap. si vere.
§. est autem. de sentent. excommunicat.*

Primus igitur hac ex causa intellectus ad prædictam de-
cisionem ita solet explicari, & distingui, vt qui communi-
cat cum excommunicatis, ab eis petendo ea, quæ necessa-
ria sunt victui & vestitui, minime culpam contrahat nec
mortalem, nec venialem, nec incidat in minorem excom-
municationem: quia is non agit directe ad communionem
cum excommunicatis, sed ad petendum † alimenta, & quæ 12
necessaria sunt: ne pereat: & sic metu mortis ex fame im-
minentis non agit prima intentione, & directa ad pecca-
tum: nec in id consentit principaliter: sed in petitionem
ipsam alimentorum: at qui metu mortis sibi comminatio-
ne instantis, nisi communicauerit cum excommunicato,
eidem communicet, metu quidem consentit in peccatum
primo & principali consensu. quamobrem in priori casu
metus mortis excusat: non sic in posteriori: cum maleficia
voluntate distinguantur. *cap. cum voluntate. de sentent. excommu-
cat. d. qui iniuriæ. in princip. ff. de furt.* sic sane interpretantur has
decisiones iuris canonici Panormit. *in dicto cap. sacris. col. penul.*
Hadrian. *in quodlib. 1. artic. 3. vers. ad quintum.* idem Hadrian. op-
time *in 4. sentent. in tract. de claubus. quæst.* 3. *except.* 8. apud quem
longius hæc prima interpretatio discutitur.

Secundo, quo apertius prænotata distinctio percipiatur,
aliter rem istam discutiendam esse censeo: siquidem quo-
ties agimus de his, quæ iure naturali, diuino, vel huma-
no prohibita sunt, an ea liceant ex aliqua causa contin-
genti ob aliquem euentum, & circumstantiam actus: illud
est omnino considerandum, an qualitas illa vel cir-
cumstantia tollat actus malitiam, propter quam is prohi-
bitus fuerit: etenim tunc cessat ipsa prohibitio: quod si illa
circumstantia non tollat, nec auferat malitiam actus pro-
hibiti: profecto prohibitio adhuc manet, & ideo non
obstante illo euentu & circumstantia, peccatum contra
prohibitionem committitur: quam dictionem latius nos
explicauimus *in Relectu regular. peccatum. de regulis iuris secunda
part. §. numero* 7. metus † autem mortis non tollit mali- 13
tiam actus in hac prohibitione communionis cum ex-
communicato, nec eam cessare facit, nam licet metus in-
stet, nihilominus ipse communicans cum excommuni-
cato consentit in illam communionem prohibitam, & in
peccatum: qui quidem consensus adesse nequit absque
malitia, quam habet communicatio cum excommunicato,
cū coacta voluntas sit, sicuti nec malitia actus fornicatio-
nis, aut adulterii tollitur, si quis metu grauissimo fornica-
tionem, aut adulterium committat: is equidem, etiā si me-
tu, consentit tamen in peccatum, quod absque malitia fieri

non

non potest. igitur qui metu communicat excommunicato, in prohibitum consentit actum, qui adhuc malitia habet, quam circumstantia metus non tollit: quia non obstante metu hæc communicatio cum excommunicato fit aduersus iuris prohibitionem. At qui petit ab excommunicato alimenta sibi necessaria, rem debitam exigit, resque debita peti omnino, & licite potest ab ipso excommunicato: text. *in dict. cap. si vere.* atque hæc circumstantia cum permissam faciat communionem cum excommunicato, ne is commodum consequatur ab excommunicatione & crimine contumaciæ, malitiam actus tollit, & ea ratione cessat prohibitio communionis cum excõmunicato. Quibus accedit locus celebris *Machabæ. primo, c. 2. Machabæ. 2. c. 7.* vbi cõstat, Iudæos metu coactos noluisse carnes porcinas comedere, quas tamen comederunt fame coacti. in priori quidem casu metus circumstantia non abstulit malitiam actus lege Mosaica prohibiti, & tamen in posteriori fames imminẽs amouit & excluſit ab eo actu omnem eius malitiam, quam ex prohibitione habebat.

Tertio solet aliter intelligi responsio text. *in dict. c. sacris. in eius vlt. part.* vt nullo metu excusetur quis à communionis cum excommunicato prohibitione, imo adhuc peccet ei communicans propter quemcunque metum, quoties cõmunicatio est in diuinis vel in crimine, & his similibus calibus. nam tex. ille præmittit peccatum mortale contrahi ex illa cõmunione, ergo de ea tantum agit, quæ sub reatu mortalis culpæ prohibita est, & sic de ea, quę in diuinis, vel in crimine contingat. text. opt. *in c. vltim. 24. q. 1.* & in specie hanc interpretationẽ exponit Sylvest. *in verb. metus. qu. 7. & in verb. excommunicatio. 5. qu. 3.* quasi secus sit, si quis in humanis, & temporalibus cum excommunicato communicauerit per metum: non enim peccabit, nec excommunicatione minori afficietur. Huic vero intellectui duo videntur obesse: primum quia lex humana, quæ prohibet communicationem cum excommunicato, etiam in temporalibus, potest obligare sibi subditos sub peccati reatu, & culpa, etiã cum periculo mortis. Nam & Caiet. *in. 1. 2. quæst. 96. art. 4.* scribit posse legẽ humanã obligare, etiã cum periculo vitæ ad aliquid vitandũ vel agendũ, sub pœna mortalis culpę. igitur potuit humana lex prohibere cõmunionem cum excommunicatis adhuc in temporalibus sub reatu mortalis criminis, etiam cum periculo vitæ alterum grauiter vrget, nempe nec veniale crimen esse committendum propter quemcunque metum, qui dubio procul non excusat etiã à veniali peccato: quod seruari charitatis opponitur. glos. *in verb. benedictionem. in proœmio sexti.* quamobrem nec licet communicare cum excommunicato in temporalibus & humanis propter quemcunque metum: quemadmodũ sentit Panor. *in dict. cap. sacris column. pen.* tenent Thomas *in 4. sentent. dist. 18. q. 2. art. 4.* & ibi Durandus *q. 5. ad 3.* idem Thom. *quodlib. 11. art. 9. & in additionibus ad. 3. partem, q. 23. art. 3.* Summa confess. *tit de sent. excomm. q. 165.* in genere autẽ, veniale † peccatum non esse committendum ob vitandam mortẽ, probatur *in c. 1. 22. q. & c. ne quis. ea. q.* ex Augustino *in lib. contra mendacium:* & aliis, quorum & nos meminimus in Epitome *ad 4. Decret. 2. par. c. 3. §. 4. nu. 3.* Non oberit text. *in d. ca. sacris.* nam in eo tantum mentio fit de mortali crimine propter eius grauitatem. fit ergo, non esse congruam rationem, quæ in hoc intellectu adducitur, ad percipiendum verum sensum *d. cap. sacris.*

Quarto, licet hæc decisio difficilem rationem habeat, ipse censeo veriorem eius interpretationem aliunde fore deducendam: & potissimum à vera cuiusque legis moderatrice ratione, quæ in legibus diuinis, naturalibus, & humanis, tantam habet vim, vt commode non valeat legis alicuius interpretatio adsumi, nisi ratio viam veritatis aperiat. Etenim ipse opinor, legem Pontificiam, quę in humanis & temporalibus communionem cum excommunicato vetuit, minime voluisse obligare quenquam ad vitandũ excommunicatum cum mortis grauissimo periculo, & sic dato metu cadente in constantem virum. quod mihi apertissimum fit ex eo, quod canon ipse, iusque Pontificium ex leuioribus causis communicationem cum excommunicato permiserit: nempe iure patriæ potestatis, cohabitationis coniugalis, & familiaritatis. *cap. quoniam multos. 11. quæst. 3.* par igitur est, quod coniectemus fortiori ratione, communicantem cum excõmunicato excusari, si id fecerit coactus metu mortis sibi imminentis, si communicare voluerit. Qua ratione præcedens intellectus optime defendi poterat, vt prædicta responsio cap. *sacris.* non obtineat in eo qui cum excommunicato communicat in tẽporalibus & humanis propter metum, & mortis periculũ. Sed & amplius obseruandum est, quod nec in diuinis prohibitio communionis cum excommunicato habet eam vim, vt cum periculo mortis obliget quemquã ad vitandum ipsum excommunicatum. Hoc sane à ratione, quæ legem ipsam vere interpretatur, deduci recte potest: siquidem præsumendum non est, hanc communicationem prohibitam esse cũ eo vitæ discrimine ipsius nolentis cõmunicare. Pie etenim & maturo iudicio censendum est, noluisse legem, quæ vetuit communionem cum excõmunicato in diuinis, quemquam obligare ad vitandum excommunicatum cum gradui mortis periculo: nisi vbi communicatio contingeret in crimine, vel in detrimentum fidei Catholicæ: vel in contemptum Ecclesiasticæ censuræ. Nam si quis hæreticus ẽsuras Ecclesiæ contemnens in vilipendium Ecclesiasticæ disciplinæ comminaretur mortẽ alicui, nisi cum eo in diuinis cõmunicet, profecto potius mortẽ pati debet is, quã cum eo ita cõmunicare: sed si quispiã tyrannus metu cogeret sacerdotem, vt corã ipso celebraret missarum solennia, nõ in cõtemptũ religionis, nec in vilipẽdium fidei Catholicæ, absque vlla hæreseos labe: is nequaquã mortaliter peccaret, nec minori excõmunicatione affectus est, licet coram tyranno missarum solennia peregerit. quam sententiam verã esse existimant Ioan. à Friburgo. *in sum. confessorũ. tit. de sentent. excomm. quæst. 165.* Sylvest. *in verb. excomm. 5. dubiu. 14.* Ioan. Maior. *in 4. sent. dist. 17. q. 4.* & Marti. ab Azpilcueta *in ca. inter. ver. 11. q. 3. præludio 8.* ex quibus apparet, vltimam partem cap. *sacris.* esse intelligendã vel in metu leui, vel quoties cõmunicatio contingit in diuinis quo ad præiudicium fidei Catholicę, vel in crimine, aut in contemptũ ecclesiasticæ disciplinæ.

Tandem *in d. c. sacris.* asseritur, cõmunicantem cũ excommunicato mortale crimen committere, intelligendus est is text. iuxta præmissam distinctionem: scilicet cum excõmunicatio fit in diuinis, in crimine, vel in contemptũ, vnde & mortaliter peccat qui post monitionẽ canonicam, nec cõmunicet cum excommunicato, ab eius cõmunione non abstinet: quasi tunc contemnere videatur Ecclesiasticam censuram: & ideo maiori excommunicatione ligari potest. *cap. statuimus. c. constitutionem. sup. isto titulo.*

Illud non est prætermittendũ ad veram interpretationẽ *c. sacris. in prima eius parte,* quod Ioan. de Selua *in tract. de iureiurand. 3. part. quæst. 1. col. vers. Sexto limit.* in illa decisione probare nititur, posse quempiam vi præcisa cõpelli ad iurandum: & sic ad loquendum: quod præmittunt Goffred. & Felin. *in c. si vero. in fine. de iureiurand.* cum tamen contrarii adnotauerint Ioann. And. & Panor. *in c. verum. eo tit* quia licet possit quis cogi ad loquendum metu, & vi conditionali: tamen vi præcisa. Est enim vis præcisa, quãdo in nobis non est potestas resistendi: vel vtrum agamus, vel non agamus, etiam si velimus, mortem pati potius quam agere: nec vlla in nobis est voluntas, at metus conditionalis, aut vis quæ conditionem habet, particeps est nostræ voluntatis, & voluntatem, quamuis coactam, nobis dimittit: quemadmodũ distinximus in Epitome *ad 4. decret. part. 1. c. 4. §. 1. nu. 11.* nam cum in loquutione consistat sicut & in aliis communicatio cũ excõmunicato, & hæc possit dari per vim præcisam, vt probatur *in d. sacris. in par. 1.* cõsequitur vt opinatur Selua, inibi satis euidenter apparere, posse quem vi præcisa cogi ad iurandum, & loquendum. Quæ tamen adnotatio mihi non placet: quandoquidem cõmunio cum excommunicatis possit plane cõtingere in multis per vim præcisam absque loquutione: nempe in eo quod quis sit simul præsens diuinis officiis, quod audiat ab excommunicato diuina officia; in mensa, osculo, amplexu, & his similibus, in quibus satis poterit ad exẽpla deduci prior pars *ca. sacris.* nec necessario debet exponi de cõmunione in oratione, aut loquutione: vnde nõ est omnino certa inductio Io. de Selua: nec conuincit Io. And. & Panor. difficultatem falsam esse.

§. QVARTVS.

De bonis operibus.

SVMMARIA.

1 *Nemo potest alteri, nec sibi ex bonis operibus primam gratiam ex condigno mereri: & ibi vnde procedat meritum condigni.*

2 *Gratia*

1 *Gratia gratis data, auxilium speciale Dei, & gratia gratificans, quæliter distinguantur.*
2 *Nemo potest sibi viribus naturalibus absque speciali Dei auxilio ea efficere, quæ sunt ad iustificationem necessaria: & tamen cum hoc extat liberum arbitrium.*
3 *Opera bona iusti meritoria sunt ex condigno vitæ æternæ.*
4 *Opera bona iustorum dupliciter considerantur: & item Meritum condigni distinguitur.*
5 *Nullus potest quidquam alteri ex condigno mereri.*
6 *Nullus potest de rigore iustitiæ satisfacere pro pœna temporaria modo eterque sit in charitate.*
7 *Potest quis pro alio de rigore iustitiæ satisfacere, redente fictione.*
8 *Opera extra charitatem facta non sunt ex rigore iustitiæ satisfactoria.*
9 *Opera extra charitatem facta, etiam iniuncta in pœnitentiam sacramentalem non sunt de iustitia satisfactoria, adhuc accedente charitate.*
10 *Opera facta in charitate, & per peccatum mortificata, charitate accedente priorem effectum recipiunt.*
11 *Opera bona facta extra charitatem, quandoque utilia sunt.*
12 *Traditur intellect. gl. in c. quod quidam de pœnit. & remiss.*
13 *Sacramentum pœnitentiæ an sicut baptismus recedente fictione fortiatur suum effectum. & quid de aliis.*

OCTAVO à definitione maioris excõmunicationis potissimus præter alios eius effectus infertur, & deducitur, quod excommunicatus omnino priuatus sit suffragiis Ecclesiæ Catholicæ. Hoc etenim superius satis probauimus, & constat: quia excommunicatus extra Ecclesiã est, nec eius membrum vere dici potest, igitur suffragia Ecclesiæ quæ tantum eius membris cõmunia sunt, minime prosunt excommunicatis. Sed quo manifestius hanc illationẽ exponamus, hoc in loco agere libet de effectibus, quos suffragia Ecclesiæ potissimũ operantur, & præsertim, vt propositæ materiæ subseruiamus, quæritur, an orationes, & suffragia vnius alteri prodesse possint? nam hic locus non exigit, quod in specie tractemus de effectibus orationis, & sacrificiorum erga ipsummet operantem. sunt igitur aliquot constituenda ad huius rei cognitionem, quibus facillime constabit eius ad vnguem resolutio.

¶ Primum. Nemo potest alteri † primam Gratiam ex condigno mereri. Probatur hæc assertio *Hieremiæ cap.* 15. Si steterit Moyses & Samuel corã me, non est anima mea ad populum istum. & tamen maximi meriti fuere apud Deũm Moyses & Samuel. ergo nullus potest alteri de condigno primam gratiã mereri. Idem constat Ezech. *c.* 18. Erit Iustitia iusti super iustum: & impietas impii super impiũ: nam sicut nõ nocet homini patris impietas: ita nec poterit prodesse ex lege iustitiæ iplius patris iustitia. Deinde meritum condigni nõ excedit personam ipsius, qui meretur, etenim meritum condigni non procedit ex suo libero arbitrio, quo aliquid agimus, nec ex natura operum nostrorum: sed simul ex libero arbitrio & virtute Spiritus sancti, gratiam specialem tribuentis per motionem ad opus bonũ & cooperationem eius. ita quidem nullum opus procedens à libero arbitrio, potest esse meritũ sine virtute & gratia Dei: nec item opus Dei esset meritum, nisi fieret per liberum arbitrium humanæ vel angelicæ naturæ. Meritum enim opus est Dei, & nostrum. Dei scilicet mouentis auxilio specialis gratiæ, & nostrũ vt libere cooperantium: siquidem postquam Deus voluntatẽ nostram speciali auxilio gratiæ excitauit ad bonum, est in ipsa hominis voluntate hæc potestas, vt Deo mouenti & inspiranti consentiat, aut dissentiat. Est elegãs hac de re Pauli testimonium 1. *ad Corinth. c.* 3. nõ quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. idem Paul. 2. *ad Corinth. c.* 9. Potens est autẽ Deus omnem gratiam abundare facere in vobis, vt in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum. Quibus locis palam probatur, non esse nos ex libero arbitrio sufficientes ad opera bona sine gratia Dei. Rursus & hac præmissa manere apud nos liberum arbitrium docet Euangelium Ioan. 1. dedit eis potestatem filios Dei fieri. & Iesus *Luc.* 9. cum ait: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me.* nostram libertatem manifeste indicat. Paul. item 1. *ad Corinth. cap.* 7. Qui statuit in corde firmus non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare virginitatem suam, bene facit. hoc ipsum plerisque aliis testimoniis à viris Catholicis aduersus Pelagii pestilentissimos ac omnino dissidentes errores longius comprobatur: maxime per Ioan. Roffensem contra Lutherum *artic.* 36. Ioan. Eckium *artic.* 31. Ioan. Bunderium à Gandauo *in compendio controuersiarum, tit.* 6. Alfonsum à Castro aduersus hæreses, *in verb. Gratia. & in verb. libertus.* Domi. à Sot. *lib.* 3. *de natura & gratia, capit.* 7. & aliis. And. à Vega, *in libr. de fide iustificante. quæstio. & sequent.* Extat hac de re Sanctæ Synodi Tridentinæ definitio *in sessione* 6. *capitul.* 5. Sunt præter alia multa Diui Augustini *in* 3. *libr. Hypognosticon.* ad finem pulchra verba: *Audi*, inquit, *ergo breuiter, propriæ voluntatis tunc est meritum bonum, quando gratiæ donũ præcedit vniuscuiusque voluntatem, vt meritum faciat homo per propriam voluntatem.* & idem author ibidem paulo ante. *Sed clamas iterum. & dicis: si nullum est meritum operantis, quomodo scriptum est: & tu reddes vnicuique secundum opera sua? Auscultа & intellige, si tamen aures habes audiendi, & cor non sit induratum intelligendi: propter liberum arbitrium, quo bona & mala operantur homines dictum est: vnicuique reddes secundum opera sua. Habet enim homo malum meritum cum vitio suo viam baptizatus declinat à bono, & facit malum, id est, cum derelinquit Deum, & diligit malum. Habet nihilominus & bonum meritum, cum in omnibus gratiæ Dei bona in se operãti non resistit, sed cooperator existit; & omnem spem suam habet in illum, cum aurem suam, & cor Deo loquentibus, hoc est in interiori homine præbet, & non foris in malis sæculo per strepenti.* hæc Augustin. Quæ cum, vt modo argumentabamur, certa sint & probent, meritum condigni procedere ab operibus nostris libero arbitrio, cooperante ei dono gratiæ, quod Deus impartitur alicui per monitionem ad opera bona, vt ipse ad vitam æternam perueniat: patet condigni meritum non extendi vltra hanc monitionem. quod S. Thom. expressim hac vsus argumentatione respondit *in* 1, 2. *quæst.* 114. *articul.* 6. *& in* 4. *sentent. distinct.* 46. *quæst.* 2. *artic.* 1. *versic. respondeo dicendum.* & est omnium Theologorum conclusio receptissima, quæ asseuerat, neminem posse alteri mereri de condigno primam gratiam. Eadem assertio apertissime fulcitur ea ratione, quod mereri vnum alteri gratiam primam, nihil aliud est, quam deprecari à Deo bonum motum alterius. quod non cadit sub condigni merito: siquidem id iustitiæ innititur: motus autem ad opera bona, gratiæ tantum Spiritus sancti tribuitur: atque ideo non pertinet ad condigni meritum: deinde eadem conclusio satis alia simili adstruitur: qua certissimum fit. Neminem ex merito condigni primam gratiam sibi mereri: sed ex mera Dei liberalitate. Sic enim inquit Paul. *ad Rom. cap.* 11. Si ex operibus, iam non est gratia: si autem gratia, iam non ex operibus. Quamobrem cum hæc prima gratia nomen hoc ex ipsis diuinis testimoniis habeat, non potest ad condigni meritum pertinere: quia tunc non esset gratia. Diuus Augustin. *lib.* 3. *Hypognosticon* inquit. Vitiato libero arbitrio totus homo vitiatus est. per quod absque adiutorio Dei, & gratiæ, quod Deo placet nec valet incipere, nec perficere sufficit. Præuenitur autẽ medicina, id est, Christi gratia, vt fauetur & reparetur in eodem vitiata, atq; præparetur voluntas quæ semper indigens adiutorio, illuminante gratia Saluatoris posit tam Deum cognoscere, quam secundũ eius viuere voluntatẽ. Hactenus Augustinus. Deus enim, cui vult miseretur, & quem vult indurat: igitur non volentis nec currentis, sed miserentis est Deus, teste Paulo *ad Roman. cap.* 9. Hanc conclusionem asserit D. Thom. *communiter* receptus *in* 1. 2. *quæst.* 114. *art.* 5. multisq; authoritatibus eam probant Domin. à Soto *lib.* 2. *c.* 3. *& lib.* 3. *de natura & gratia, c.* 7. *&* 8. Andr. à Vega. *libr. de fide iustificante. q.* 7. igitur gratiã gratis datam, qua Deus benignissima sua voluntate trahit peccatores ad suam gratiam & iustitiam, nemo meretur: sed illa omne meritum antecedit.

Obiter tamen: nã id nostrates minime explicarunt, vt lector facilius hæc percipiat, adnotare libet, gratia † generaliter dici, quodcunq; donũ, quod nõ debetur suscipiẽti, sed voluntate donatur. Ita enim inquit Paulus, si ex operibus, iam non est gratia. & tamen, licet hoc sit generale nomen, speciali tamen nomenclatura dicitur gratia quædam gratum faciens: reliquis nomen generi cum retinentibus, vt dicantur gratiæ gratis datæ. Est autem gratia gratum faciens, per quam homo ipse Deo coniungitur, & formaliter fit amicus, & Deo gratus, ac iustificatur, iuxta illud *ad Roman capit.* 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius. Gratiæ autem gratis datæ, sunt dona illa, quæ conferuntur non in bonum ipsius suscipientis, sed in aliorum vtilitatem, vt vnus alteri cooperetur ad hoc, quod ad Deum reducatur. De quibus Apostolus *ad* 1. *Corinth. cap.* 12. inquit: vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, scilicet aliorum. & inibi meminit harum gratiarũ, vt sunt dona prophetiæ, linguarum, & sanitatum: quæ nihil vetat prauis hominibus donari.

Dicuntur

Dicuntur autem gratiæ gratis datæ: quia conceduntur supra facultatem naturæ, & supra merita personæ. Hanc distinctionē explicat Thom. 1.2. *quæst.* 111. *art.* 1. Gratia autem iustificationis potest tripliciter accipi. Primo quidem pro gratia gratum faciente, qua formaliter iusticamur & efficimur amici Dei. Secundo modo pro gratis data, qua Deus nos adiuuat, & peculiariter mouet, vt ea efficiamus quę requisita sunt, vt obtineamus gratiam & amicitiam ipsius. Tertio accipitur à quibusdam gratia iustificationis generaliter, vt sub se comprehendat gratiam in prima & secunda significatione. & tandem vt gratia iustificationis dicatur, quidquid gratis à Deo fit, vt iustificemur. Hæc distinctio ex eo probatur, quod sæpissime à Catholicis authoribus auxilium speciale Dei mouentis affectum ad opera bona, & concursus ipse Dei præuenientis, conuertentisque ad se nos, appellatur gratia iustificationis. Idem Thom. *ead.* 1.2. *quæst.* 109. *art.* 6. dum tractat de Dei auxilio speciali ad mouendum, id videtur tribuere gratiæ iustificationis: sic idem non semel *in dict. quæst.* 111. ex eo distinguit gratiam gratum facientem, à gratia gratis data, quod gratia gratum faciens tendit in vtilitatem ipsius tantum suscipientis: gratia vero gratis data non confertur in bonum ipsius suscipientis, sed in vtilitatem aliorum. sed auxilium speciale Dei, tendit in bonum & commodum illius, cui confertur tantum. igitur id omnino pertinet ad gratias gratis datas: imo est propriū gratiæ iustificationis. Gratia igitur iustificationis generaliter accepta complectitur gratiam gratis datam, quæ speciale Dei auxilium dicitur: & gratiam gratum facientem, qua formaliter iustificamur. Sancti enim patres in concilio Mileuitano, & Augusti. passim gratiam iustificationis appellant quicquid gratis à Deo fit, vt iustificemur. Gratia vero gratū faciens à gratia gratis data hac in parte distinguitur in hoc, quod gratia gratum faciens est habitus quidā supernaturalis, quem Deus infundit animabus nostris, quoties nos sibi reconciliat, & ad suam amicitiam admittit; vt per illam formaliter simus illi grati, sic, vt albedine sumus albi. sed & gratia iustificationis prout accipitur pro speciali Dei auxilio, operans dicitur in illo affectu, quo mens nostra mouetur: cooperans vero in illo quo mens nostra mota est, vt velimus, & volumus sic, vt faciamus: sic dum mens nostra mouetur, est cooperans: quia cooperatio non solum tribuitur Deo, sed etiam animæ. Eodem modo gratia gratum faciens, dum sanat & iustificat dicitur gratia operans: sed qua parte est principium meritorie deinceps operandi ex libero arbitrio, dicitur gratia cooperans: quemadmodum hæc explicat Thom. 1. 2. *quæst.* 111. *articul.* 2. de his etiam late tractant Ioan. Driedonius *libr.* 1. *de gratia & libero arbit.* 2. *tract. ca.* 2. *in prima eius parte.* Diuus Augustinus *de grat. & libero arbit. cap* 17. Andre. à Vega super concilium Tridentinum *in cap.* 8. *c.* 13.

Ego sane opinor, auxilium Dei speciale, concursumque eius præuenientis, conuertentisque ad se nos, licet connumeretur inter gratias gratis datas, ab eis tamen posse distingui, & nomen habere speciale, auxilij quidem gratuiti peculiaris, quo nos super naturam Deus euehit: vt discernatur à generali Dei concursu, quo mouet, fouetque res naturales: & tamen à gratia gratum faciente differre, licet ad gratiam iustificationis pertineat: hæc omnia constant ex superius adnotatis: & quia gratia gratum faciens est habitus quidam supernaturalis, & diuini prorsus ordinis, quem Deus infundit animabus nostris, quoties nos sibi reconciliat, & ad suam amicitiam admittit, vt per illum sic simus formaliter ei grati, & amici, vt albedine sumus albi, & cognitione cognoscentes, & fide fideles. Gratia verò gratis data non habitus est, sed auxilium quoddam speciale, & peculiare ipsius Dei, quo Deus peculiariter adiuuat, & potentius mouet, & inflectit potentias nostras, vt ea facere possimus, quæ sunt necessaria ad iustificationem nostram, & sic ad consequendam gratiam gratum facientum, & ita habitum, quem modo significamus, quæ distinctio colligitur ex S. Tho. 1. 2. *quæst.* 109. *artic.* 6. Auxilium autem istud speciale Dei mouentis hominem ad bene operandum, & præparandum se ad consequendam iustificationem, & habitum gratiæ, seu gratiam habitualem. quia tendit omnino in bonum ipsius suscipientis, ad iustificationem pertinet, tametsi gratia gratis data appelletur.

Hinc sequitur Catholica conclusio, qua constanter asseueramus, Neminem posse solis viribus naturalibus absque Dei auxilio speciali ea efficere, quæ sunt ad obtinendam gratis iustificationē necessaria. Hæc probatur *Ioan.* 6. Nemo † potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum & *Ioan. c.* 15. Sine me nihil potestis facere. Eadem conclusio pluribus in locis ab Augustino defenditur aduersus Pelagianos hæreticos, & à sancto Thom. *in dict. arti.* 6. atque alia Theologiæ professoribus omnium communi sententia cuius varia doctissimorum virorum testimonia tradidere Dominicus à Soto *lib.* 2. *de natura & gratia. c.* 3. Alfonsus à Castro *de hæresib. verb. Gratia.* Andreas à Vega *in libro de fide iustificante. quæst.* 8. & Gregorius Ariminensis *in* 2. *sententiarum distinct.* 26. *quæst.* 1. *& in distinct.* 21. *quæst.* 1. idq; definitum fuit olim in concilio Mileuitano *c.* 4. *& c.* 5. atq; in Tridentina synodo *sessione* 6. *cap.* 5. cuius Canon primus ita inquit: *Si quis dixerit hominem suis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiunt absque diuina per Christum Iesum gratia posse iustificari coram Deo, Anathema sit.*

Deducitur item ex his, præparationem, & dispositionem sufficientem ad gratiam, esse opus & Dei, & nostrum. Dei quidem præuenientis: nostrum autem consentientium, & cooperantium. vnde & in nobis nullum est initium præparationis ad gratiam, & iustificationē: sed Deus incepit est, sicuti in eodem concilio Mileuitano, & Synodo Tridentina *dict. cap.* 5. definitum extat. idem Augustinus docet *de gratia & libero arbitr. cap.* 5. scribens ita: *Nisi donum Dei esset, etiam ad Deum nostra conuersio, non ei diceretur, Domine Deus virtutum conuerte nos.* Rursus idem Augustinus *libro* 1. *cap.* 4. *contra duas Epistolas Pelagij.* Non potest homo aliquid velle boni, nisi adiuuetur ab eo, qui malum non potest velle: hoc est, gratia Dei per Iesum Christum. Paulus ad *Philipp. cap.* 2. *Deus*, inquit, *operatur in nobis velle, & perficere.* Quibus & alia plura testimonia suffragantur, quæ hic missa facimus, quandoquidem à præcitatis authoribus diligentissime traduntur.

Infertur etiam ex prænotatis, ita ab Ecclesia Catholica liberum arbitrium constitui, vt ei infirmo, & egeno necessariam esse iudicet gratiam Dei: at vero ita vicissim gratia extolli, vt liberum arbitrium minime sublatum esse censeat. sed definiat cooperatione nostra opus esse in iustificatione. Huius catholicæ assertionis probatio constat, præter ea, quæ initio huius paragraphi adduximus, authoritate Synodi Tridentinæ, *sessione* 6. *capitul.* 5. *& canon.* 4. vbi definitum est, quod Deus neminem coactum ad se trahit, aut necessitate inducit, sed in nostra potestate est, gratiā eius respuere, vel assensum nostrum ei præbere, & cooperari. Diuus Augustinus *de peccatis meritis. libro* 2. *capitulo* 18. sic ait: Liberum arbitrium huc atque illuc sic flectitur, vt male vti malis possit, & bene bonus. sed non nisi ex Deo bonam voluntatem habemus. Paratur enim voluntas à Domino qui operatur in nobis velle, & operari. Tertullianus *in libro de patientia num Ecclesi. dogmatum, cap.* 21. manet, inquit, ad quærendam salutem arbitrij libertas, id est, rationalis voluntas, sed admonente prius Deo, & inuitante ad salutem: vt vel eligat, vel sequatur. His etenim & aliis testimoniis satis apparet liberum arbitrium per primi parentis peccatū læsum: manere quidem in malum per se cum concursu generali naturæ. in bonum autem gratia Dei mouente & adiuuante: secundum illud *Oseæ* 13. Perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum. Extat igitur Catholica definitione aduersus hæreticos, quos multis tractatibus ad hoc editis conuincunt Diuus Augustinus, & alij Ecclesiæ Catholici Doctores, quos nostra ætate imitati sunt Rossensis aduersus Lutherum *articul.* 36. Ioann. Driedon. *de libero arbitrio.* Bunderius *in compendio concertationum, titul.* 7. Alfonsus à Castro *de hæresibus in verb. gratia.* Dominicus à Soto *libro* 1. *de natura & gratia, capitulo.* 15. exponit & hanc conclusionem S. Thom. 1. 2. *quæst.* 109. *ar.* 2. *& arti.* 6. *& idē* 1. *parte. quæstio.* 83. *articul.* 1. *rursus* 1. 2. *quæstio.* 113. *articul.* 3. His tamen & aliam Catholicam conclusionem adjicimus, quam necessariam fore opinamur ad eorum, quæ modo exposuimus apertiorem intellectum.

¶ Opera iusti, † quæ genere suo, ac circumstantiis bona sunt, omnia sunt meritoria de condigno & cumulationis gratiæ, & vitæ æternæ. Hæc assertio probatur ratione & authoritate. Ratio enim ex eo constat, quod quicquid redditur secundum iustum iudicium, merces condigna est cum id ad iustitiam pertineat: sed vita æterna redditur à Deo secundum iudicium iustitiæ. 2. *ad Timoth.* 4. in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus

nus illa die, iustus iudex. Igitur homo iustus ex operibus meretur condigni merito vitã æternã. Deinde meritũ est opus, quo quis sit mercede dignus. & pluribus in locis sacræ scripturæ mentio fit mercedis operibus iusti retribuẽdæ: præsertim *Matth. c. 9.* Amen dico vobis nõ perdet mercedẽ suã. & *1. ad Corin. c. 3.* Vnusquisq; mercedẽ accipiet secũdum suum laborẽ suum, ergo præmittitur, opera iusti meritum habere, & ideo esse mercede digna. merces autem gloriæ æternæ est. Nam si opera apud Deum merita non sunt, nisi virtute præuiæ gratiæ, potissime sunt digna mercede ipsius vitæ æternæ, cuius semen est ipsa gratia. vt inquit Tho. *1, 2. q. 114. ar. 2. ad 3.* & innuit Paulus ad Roman. *ca. 6.* Gratia Dei, vita æterna. Authoritate adstruitur hæc conclusio Pauli 2. *ad Thessal. 1.* vbi scribens de tribulationibus, inquit, quas in exemplum iusti iudicii Dei, vt digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini. & *Matth. c. 5.* Gaudete, inquit Iesus, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Hoc ipsum sacrosancta Synodus Tridentina confitetur *sessione 6. c. 16. & canon. 26. & 32.* sunt & ad hæc veterum authorum & sanctorum virorum plura testimonia, quæ aduersus Lutherum tradidêre plures authores ex iunioribus, atq; item ex veteribus Diuus Tho, *in d. q. 114. ar. 3.* & in Epistola Pauli ad Rom. *c. 4. & 8.* S. Bonauentura *in 2. sent. dist. 27. q. vlt.* Richar. *in 4. sent. dist. 46. art. 1. q. 1.* Ioan. Bunderius *in compendio concertationis. tit. 6.* Alfonsus à Castro *in lib. aduersus hæreses. in verb. meritum.* Domin. à Soto *lib. 3. de natura & gratia. ca. 7. & 8.* Andreas à Vega *lib. de fide iustificante. q. 5.* idem in defensione Concilii Tridentini *lib. 15. c. 12. & sequent.* à quibus duo huic assertioni obiiciuntur. Primum, quod meritum ad iustitiam pertinet, & ius est æqualitatem præmittens: nihil autem nos possumus præstare Deo æquale vitæ æternæ: siquidẽ vita æterna nullis sit nostris obsequiis æstimabilis. Paul. *ad Rom. c. 8.* nõ sunt condignæ passiones huius sæculi ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Ergo nulla est iustitia, aut meritum nostrum apud Deum, ad futuram gloriam. quod comprobatur ex Aristotele 8. *Ethicorum* dicente: diis & parentibus non possumus reddere æquale. Alterum: merces & præmium quid debitum significant: Deus autem nihil potest debere nobis: nullus etenim ei prior dat, vt retribuatur ei, vt scribit Paulus *ad Roman. c. 11.* nec Deus debet iustis vitam æternam propter quæcunque eorum opera: posset equidẽ iustis ea non dare, nec eis faceret iniuriam. Nam quidquid est nostri officii suum est, & id debitum: atq; ideo quod suũ est ei reddidimus. Igitur nulla est obligatio Dei propter nostra opera vtcunque sanctissima. His vero obiectionib. à Catholicis vnanimi consensu distinctione quadam respõdetur: quam hic breuiter exponemus.

Opera iustorum, dupliciter considerantur. Primo quidem considerari possunt secundum suam perfectionem naturalem, & quatenus sunt à libero arbitrio iuxta vires naturales, etiam ex speciali auxilio Dei ante gratiam gratum facientem, & amicitiam diuinam. Et in his non est condignitas ad beatitudinem & vitam æternam. Longissime enim excedit beatitudo valorem omnium taliũ nostrorum operum, sicut & virtutem nostram naturalem: cũ ipsa sit supernaturalis. Est tamen congruitas proportionis, quod homini operanti secundum suam virtutem, Deus recompenset secundum excellentiam suæ virtutis. Possunt tamen secundo considerari opera iustorum secundũ perfectionem supernaturalem, quam habent à gratia & Spiritu sancto inhabitante animas ipsorum, & sic considerata sunt meritoria vitæ æternæ de condigno. nam valor meriti attenditur secundum virtutem Spiritus sancti: iuxta illud *Ioan. 4* fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam, attenditur etiam pretium operis secundum dignitatẽ gratiæ, per quã homo efficitur consors diuinæ naturæ, adoptaturque in filium, cui debetur hæreditas: *ad Rom. c. 8.* si filii, ergo hæredes. Hac distinctione vsus est S. Tho. *1. 2. q. 114. ar. 3.* quem Theologi omnes sequuti sunt *in 1. sent. dist. 17. & in 2. dist. 28.* Domini. à Soto *lib. 3. de natura & gratia. c. 7. & in Epist. ad Rom. c. 3.* Andr. à Vega *in lib. de fide iustificante. q. 5. vers. ad primum.* & constat ex his, quæ statim in sequenti distinctione dicemus. Etenim qui illa vtuntur, & hanc, ni fallor, præmittere videntur sensim quidem, etiam si nõ omnes hanc expressim adnotauerint.

¶ Meritum item distinguendum est. Aliud est etenim proprium & perfectum, ac suapte natura meritum: cui de rigore iustitiæ merces debetur: vt plane iniustus censeatur qui hanc mercedem non reddiderit. Hoc meritum nõ est hominis ad Deum. nam si Deus nemini redderet operum suorum mercedem, iniustus non esset, etiam si nostra opera adsumamus secundum perfectionem supernaturalem. Aliud dicitur meritum, quod non suapte natura, aut simpliciter dignum est mercede de rigore iustitiæ: sed ex suppositione ipsius retribuentis, & eius ordinatione. quale est præmium & meritum brauii in hastiludio, in quo rex promittit victori gemmã, aut aliquid pretiosum: quod multo maioris valoris est, quam labor & industria victoris: quæ quidem sua propria natura æstimata, non sunt digna ex rigore iustitiæ tanta mercede, sed tamen præmissa & supposita ordinatione seu promissione Regis, victor in hastiludio dignus est omnino, & de iustitia illa mercede, eiusmodi est meritum hominis ad Deum. Nam etsi nostra opera non sint ex seipsis digna vita æterna: tamen quia misericors Deus promisit seruanti mandata sua se illi daturum vitam æternam, *Matt. c. 19.* post talem promissionem iustum est, quod Deus det vitam æternam seruanti eius mandata: constituiturq; Deus debitor vitæ æternæ, non ex operibus nostris, sed promissione sua: quæ quidem promissio simpliciter & absolute est tribuenda gratiæ. sic inquit Paulus *ad Colloss. 1.* dignos nos fecit in partem sortis sanctorũ. Hoc ipsum asserit Augustin. *de Trinita. lib. 14. ca. 15.* quid animam, inquit, facit beatam, nisi meritum suum, & præmiũ domini sui? sed & meritũ eius, gratia est illius, cuius præmiũ erit beatitudo eius idem Augustin. *serm. 151. de tempore:* laudemus, inquit, fratres dominũ, quia eius fidelia promissa retinemus, nondũ accepimus. Parũ putatis, quia promissorẽ tenemus, vt iam debitorẽ exigamus? promissor Deus debitor factus est bonitate sua, non prærogatiua nostra. idem *in serm. 16. de verbis Apostoli.* in his, quæ iam habemus, laudemus Deum largitorem: in his, quæ nondum habemus, tenemus debitorem. debitor enim factus est non aliquid à nobis accipiendo, sed quod ei placuit, promittendo. Hæc diuus Augustin. qui præmissam distinctionem sensisse videtur, quam post alios exponunt authores ad præcedentẽ citati: & Ioan. Bunderius *in Compendio concertationum, tit. 6. art. 5. & seq.* atque optime Alfonsus à Castro aduersus hæreses *in verb. meritum.* Vnde ratio huius meriti de condigno hominis ad Deum, non est simpliciter, absolute, & perfecte assumenda, sed ex suppositione, vt diximus. Neque dici potest meritum de condigno perfectum secundum rigorem. Id etenim competit merito Christi solius, quia erat suppositum diuinum propter vnionem verbi. Quod S. Tho. explicat. *3 part. q. 1. ar. 2. ad 2.* & ex eo adnotauit Domi. Soto. *in 4. sent. dist. 1 q. 5. ar. 4. & lib. 3. de nat. & grat. c. 6.* Est tamen meritũ hoc de condigno hominis ad Deum, suo gradu apud Deũ ipsum iustitia. quod idem Soto tradit *in 4. dist. 2. q. 1. art. 4. & in d. lib. 2. c. 7. & 8.* qui post alios hoc ipsum ex sacris literis & auctoribus efficaciter probat.

Ex his distinctionibus multa duducuntur, quæ necessaria sunt ad intellectum huius conclusionis, quam Catholicam esse diximus, & ad respondendum obiectionibus, quę eidem opponi solent.

Primum opera iustorum ex sua propria natura, & vi, vt à libero arbitrio, etiam ex auxilio speciali Dei antecedenti gratiam gratum facientem, procedunt, non esse meritoria merito condigni: tametsi de congruo possint esse: & sint meritoria. Hæc diuus Thomas paulo ante citatus, & alii quorum mentionem fecimus.

Secundum, opera iustorum vt procedunt & considerantur à perfectione, quam habent supernaturalẽ à gratia & Spiritu sancto inhabitante animas ipsorum: & sic à gratia gratum faciente, meritoria esse apud Deum merito condigni. Hoc ipsum satis superius probatum est.

Tertio infertur, meritum cõdigni proprie & immediate, vt interim ita loquar, procedere à gratia cooperanti, & ei tribuendum esse, & sic habitualem gratiam, id est, gratũ facientem, esse principium meriti condigni. hanc illationem plane probat S. Thom. *1. 1. q. 109. ar. 2.* post D. Augustin. *in lib. de libero arbitrio.*

Quartò: constat ex his, istorum opera, vt procedunt à gratia gratũ faciente, & sic à perfectione supernaturali, nõ esse simpliciter meritoria merito condigni gloriæ, beatitudinis, & vitæ æternæ, sed supposita ordinatione Dei, & eius gratuita diuina promissione, qua iustis vitam æternam promisit, & gratis se constituit debitorem. Sic sane locus

Pauli intelligendus est, *ad Rom. c. 8.* nam si naturam ipsam operum consideremus, secluſa promiſſione diuina, & eius ordinatione, non ſunt condignæ paſſionis noſtræ ad futuram gloriam. Hanc illationem plane Catholici omnes fatentur: & poſt alios D. Thom. 1. 2. q. 11. 4. *art.* 1. & hi Docto. quorum modo mentionem fecimus.

Quinto, patet ex ratione iuſtitiæ, ſuppoſita hac diuina ordinatione, vitam æternã & beatitudinem deberi, ipſumque Deum debitorem eſſe propter meritũ operum iuſtorum. Hoc probatur ex præcedentibus: vnde ſi recte omnia conſiderentur, manifeſta eſt reſponſio ad obiectiones ex his poſtremis duabus illationibus.

Et licet pleriſque viſum ſit, Deũ ipſis iuſtis debere beatitudinem, & vitam æternã: atque ipſis debitorem eſſe ſuppoſita promiſſione diuina: vt opinatur Scotus, Bonauentura, & Richardus *in 2. ſent. diſt. 27.* illud tamen conſultius probari & teneri poteſt, quod S. Thom. docet *in dict. qu. 114. art. 1. ad 3.* dum aſſerit, Deum effici non ſimpliciter debitorem vitæ æternæ, ſed ſuppoſita eius promiſſione: atque ideo nõ eſſe debitorem ipſis iuſtis operatibus: ſed ſibi ipſi, ſuæ propriæ bonitati, & firmiſſimæ veritati, vt eius lex, & ordinatio impleatur. [Denique Deũ ſibi ipſi primum, & ex cõſequenti implẽtibus eius ordinationem, ex ſua ipſius gratia factum eſſe debitorem dici non incongrue poterit, quod tradit Andr. à Vega *in dict. qu. 5.* & Viguerius Granatenſis *in inſtit. cap. 9. §. 3. verſicu. primo tradidere.*]

Sexto hinc proxime conſtat, qualiter accipiendum ſit quod Diuus Bern. ſcribit in ſermone primo de annunciatione, dum inquit, quod abſque iniuria poteſt Deus non dare beatitudinẽ iuſtis. & rurſus quod Auguſt. tradit *lib. 4. contra Iulianum Pelagianum c. 3.* dicens, Deum fore iniuſtum, ſi non ad ipſius regnum verus admitteretur iuſtus. Ad hæc Paul. Apoſtolus *2. ad Timot. cap. 2.* inquit: *Fidelis ſermo.* Nam ſi commortui ſumus, & conuiuemus. Si ſuſtinebimus, & cõregnabimus: ſi negauerimus, & ille negabit nos, ſi nõ credimus, ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt. idem *ad Hebr. c. 6.* nõ enim, inquit, iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri, & dilectionis, quã oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtraſtis ſanctis, & miniſtratis. Etenim hæ auctoritates ſunt accipiendæ ſuppoſita, vel non præmiſſa promiſſione diuina. aut tandem aliter, quod petendũ eſt à viris in ſacra Theologia doctiſſimis, eiſdemque religionis Chriſtianæ, & Catholicæ eccleſiæ obſeruãtiſſimis. Noſtrũ ſiquidem non eſt, rem à propria profeſſione iuris humani alienam penitus explicare, legat vero quiſpiam Andr. à Vega *in dict. quæſtio 5.* & eundem ſuper concilium Tridentinum *lib. vlt. cap. 22.*

Septimo, ſi ad amuſſim quæ dicta ſunt perpendãtur, elicitur, nõ eſſe neceſſariam nouam Dei acceptationẽ præter gratiam gratum facientem, vt opus ſit cõdigno meritorij. Hoc corolarium probatur: quia gratia gratũ faciens, nihil aliud eſt, quã acceptatio ad gloriã, vt omnes fatentur *in 2. ſent. diſt. 27. & in 3. diſt. 18.* ſi ergo per gratiã homo iam eſt acceptus ad gloriã, non eſt opus noua acceptatione operis. Nam ſi filij, ergo hæredes, vt inquit Paulus, & propterea opus eſt gratũ, quia perſona eſt grata. reſpexit enim Deus ad Abel, & munera eius. Alioqui eſſet repugnãtia, perſonã eſſe acceptã, cuius opus non ſit Deo gratum, atque ita Dom. à Soto *lib. 3. de natura & gratia c. 7.* elegãter, vt & multa alia, hanc illationẽ probat, & defendit aduerſus Scotũ, qui *in 1. ſent. diſt. 17. q. 1.* exiſtimat, non ſatis eſſe, opus elici à gratia, vt ſic meritorium vitæ æternæ? ſed vltra hoc requiritur, quod ſit acceptũ à Deo, & ordinatum ad talem finem.

Fateor optime lector me lõgius digreſſum fuiſſe, quam ab initio conſtituerã, ſed tamen hæc ad falciliorem huius materiæ intellectũ mutuati ſumus à viris Catholicis, & ſacræ Theologiæ profeſſione celebratiſſimis, quæ in eũ ſenſum accepimus, & accipere obteſtamur, quem ſancta mater eccleſia probauit, & Catholicum eſſe definierit.

6 ¶ Secunda concluſio: * Nullus poteſt non tantũ primam gratiam, ſed nec quidquam aliud alteri merito condigni mereri. Hæc probatur eadẽ ratione, quam ad probationem primæ concluſionis adduximus ex Diuo Thoma *prima ſecunda q. 114. artic. 6* & præterea, quia meritũ cõdigni proprie & vere iuſtitiæ tribuitur, & ad eam pertinet, quod ſatis manifeſtum eſt, iuſtitia autem eſt ad ipſum operantẽ. Paulus *2. ad Corinth. cap. 5.* omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit ſiue bonũ, ſiue malum: & Apocalypſeos *cap. 14.* opera enim illorum ſequuntur illos Paul. item *ad Roma. cap. 2.* referens iuſtum Dei iudicium inquit, qui reddet vnicuique ſecundum opera eius. deinde iuſtitia ad alterum eſt, teſte Cicerone *lib. 1. de officiis.* tradit Thomas *2. 2. quæſtio. 58. artic. 2.* poſt Ariſtotel. *lib. 5. Ethic. cap. 2. & cap. 5.* actiones autem, quæ ſunt ad alterum, conſiderantur per comparationẽ ad agentem, & ad eum, in quem fiunt, vt conſtat. igitur condigni meritum, quod iuſtitiæ tribuitur reſpectu agẽtis verſatur, atque ideo non poteſt ex alterius operibus alter de condigno quidquã mereri. idem etiam probatur, quia iuſtitia eſt reddere vnicuique quod ſuum eſt: id eſt, ei debitum ſecundum proportionis æqualitatem, ſed iuxta hanc æqualitatem non poteſt vni deberi quidquam ex operibus alterius, cum is nihil egerit, nec dederit: ergo non poteſt quis alteri ex condigno mereri. & præter hæc apparet, quia meritum condigni perſonã operantis non excedit. Nam gratia cooperans, à qua meritum procedit ex condigno, vt ſuum poſſeſſorem ad beatitudinem perducat, datur: non vt per eam alteri mereatur ex cõdigno. Alteri enim ex condigno mereri ſoli Chriſto ſeruatũ eſt: vt explicat Thomas præter alios *in d. artic. 6.* ex quibus conſtat hæc ſecunda concluſio, quæ communis eſt apud Theologos: & eam proponit Hadrian. *in quodlib. 8. par. 2.*

¶ Tertia concluſio: poteſt quis non tantum pro ſuis culpis, id eſt, pro pœnis temporariis, quæ reſiduæ ſunt ex remiſſis peccatis, de condigno, & lege iuſtitiæ ſatisfacere, ſed & eodem iure pro alienis: modo ambo ſint amici Dei. Hæc aſſertio quoad primam partem probatur multis, quæ de ſatisfactione adnotarunt Theologi, præſertim Catholici aduerſus impium Lutheri dogma. Roffenſis inquam *in art. de ſatisfactione.* Caſtr. *de hæreſib. in verb. ſatisfactio & pœnitentia* Bunderius *in compendio concertationum, tit. 10:* Thom. & alii *in 4. ſent. diſt. 15.* nec enim Chriſtus *Lucæ c. 11.* dixiſſet, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſint vobis, ſi remiſſa culpa conſummata eſſet mundatio, aut ſi pœna temporaria, quæ pro peccatis iam dimiſſis ſupereſt, non poſſet operibus noſtris tolli, & exolui. quod autẽ hæc ſatisfactio ad iuſtitiam, & eius legem pertineat, & ſic ex cõdigno fieri ſatisfactionem probat Thom. *in 4. ſentent. diſt. 20. quæſt. 1. artic. 2.* dũ diſtinguit meritum de congruo à ſatisfactione, explicat elegantẽr Domin. à Soto *in lib. 3. de natura & gratia. cap. 6.* etenim ſi pœna temporaria, quæ ſupereſt dimiſſa culpa, per opera noſtra pœnalia ſoluitur, vt eſt in confeſſo apud Catholicos, & id Synodus Tridẽtina definiuit *ſeſſione 6. cap. 14.* debitum tollitur rigore iuſtitiæ.

Secũda pars cõcluſionis probatur ex eo, quod manifeſtum ſit, poſſe quempiam pro pœna ab alio debita ſatisfacere. id enim Paulus aſſerit *1. ad Cor. c. 8.* ex æqualitate, inquit, in præſenti tempore veſtra abundãtia illorũ, ſcilicet pauperũ miniſtrorũ Chriſti, inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, abundabant namque Corinthii temporalibus bonis: egeni vero ẽ diuerſo miniſtri Chriſti ſpiritualibus abundabant, egentes terrenis. voluit itaque Apoſtolus, bona opera pauperum Chriſti communicari. idem Paulus *ad Coloſſen. cap. 1.* Nunc gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea, pro corpore eius, quod eſt eccleſia. Hæc Paulus. quemadmodum ergo paſſio Chriſti ſuffragatur eccleſiæ, hoc eſt membris Chriſti: ita membra Chriſti myſtica ſibi mutuo operibus ſubſidio ſunt, dum vnius ſatisfactio alteri ſubuenit. ſic hanc ſecundam partem cõcluſionis tenent Thom. *in d. quæſtio. artic. 2.* Hadrian. *quodlib. 8. 2. par.* idem Hadrianus *in 4.* vbi tractat de indulgentiis, *verſicul. ad argumenta,* quibus defectus poſt S. Thom. *in additionem ad 3. par. quæſt. 71. art. 1. & 2. & in 4. diſtinct. 45. quæſtio. 2.* Cardin. à Turre Cremat. *in cap. menſuram. de pœnitent. diſtinct. 1. §. in leuitico. num. 13.* Domin. à Soto *in dict. capitul. 6.* quibus placet, hanc ſatisfactionem fieri de condigno, & lege iuſtitiæ. quia non agitur hic de merito, vt vnus alteri mereatur, ſed de ſolutione debitæ pœnæ. atq; ideo apud Deum, ſi quis velit ſoluere quod alter debet, non eſt cur Deus non acceptet opera, quæ ex gratia procedunt, ſi pro amico offeruntur, ac ſi pro ſe ille obtuliſſet. Sic diuus Thomas, *in dicto articulo 2.* in ſpecie hanc quæſtionem tractans, hanc ſatisfactionem [illegible] pro altero diſtinguit à merito congrui. Hanc opinionem tenet ac defendit Ioan. à Medina *in Codice de pœnit. tractat. 3. quæſtion. 5.* dicens eſſe communem. tamen

adde-

addiderit, vnum pro alio saltem de congruo satisfacere. [Cuius opinionem sequitur Cordubensis *in tract. de Indulgē. in quæst.5.* fatetur tamen communem esse opinionem, quā in hac tertia conclusione proponimus] His accedit, quod iuxta ecclesiæ Catholicas traditiones apud eam est Thesaurus maximus indulgentiarum constans ex meritis, & operibus satisfactorijs passionis Christi, atque ex martiriis & operibus Sanctorum, cui dum dimissa culpa, pœna temporalis fit & finita, potuerit per gratiam & auxilium Christi ad iustum satisfacere, & insuper opera supererescentia agere ad satisfaciendum pro alijs, quibus Sanctorum opera communicatur, quod manifestum est ex constitutione: Vnigenitus. *inter extrauagan. communes. tit. de pœnit. & remissio.* & multis quæ de indulgentijs tradidêre Rossensis aduersus Lutherum, *art.* 17. Ioan. Eckius *art. 9. & 24.* Castro *aduersus hæreses in verbo, indulgentia.* Ioan. Bunderius *in compendio concertationum, tit.* 17. Caiet. *in 2. tract. indulgentiarū.* Card. à Turre Cremat. *in d. §. in Leuitico art. 1. &* 2. Sanctus Thomas & alij *in 4. sententi. distinct.* 20. & præter hos plerique alij, qui de indulgentijs tractauêre. Hæc enim est illa Sanctorum communio, quæ in Symbolo exponitur, dum fatemur sanctorum communionē, quæ quidem & in hoc versatur, quod opera Sanctorum satisfactoria, quæ ex parte supersunt satisfactioni pro eorum peccatis quo ad temporalem pœnā & meritā passionis Christi communia sunt Christianis per charitatem. Hinc sane apparet secunda conclusionis pars: cui addendū est, posse quem etiam si ipse debeat pœnę temporalis satisfactionem, amici debitum prius quam proprium soluere.

Tertia conclusionis pars, multis apertissima fit, sed præsertim auctoritate Paul. *1. ad Cor. c.* 13. si distribuero, inquit, in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meū, ita vt ardeam, & charitatem non habuero, nihil sum, scilicet apud Deum. Hoc ipsum probatur ratione. Nam per culpam peccati fuit offensa facta Deo, cui ob hāc offensam satisfactio debetur, quæ aliter cōtingere nequit, quam offensa tollatur, & hæc tolli non potest nisi amicitię restitutione, vt constat: igitur extra charitatem opera facta minime sunt apud Deum de lege iustitiæ satisfactoria, ex quibus, & alijs hanc sententiam tenent Thom. & communis Theologorum schola, *in 4. sent. dist. 24. quæst. 1. art.* 3: Gratianus *cap. sceleratos. §. his auctoritatib.* & ibi Card. à Turre Crem. *in 1. & 2. de pœnit. distinct.* 3. Hadrianus *in d. quodlibe.* 8. *part. 1. &* idem *in 4. sentent. in tract. de satisfactione in cap. discusso.* & Ioan. à Medina *in Codice de pœnitentia, in tract. 3. cap.* 1. vnde manifestū fit, operantem extra charitatem nec pro se satisfacere de rigore iustitiæ, nec equidem pro alio, qua ex parte illi operanti tribuenda sunt eius opera. quia non operatur vt instrumentum alterius, quamuis velit pro altero satisfacere. quod paulo post explicabitur ex S. Thom. *in 4. sentent. distin. 45. q. 2. art. 1. ad* 3. item & illud certū fit, opera iusti non prodesse ad satisfactionem pœnæ temporalis ei, qui est extra charitatem: nam & hoc eisdem rationibus probatur, & communi omnium Theologorum consensu receptū est. Etenim satisfactio ipsi debitori est adscribenda, etiam si alio fiat eius nomine. idcirco oportet, quod non tantum is, qui operatur, in charitate sit, & amicitia Dei, cum hoc ad acceptationē operum sit necessariū, sed quod ipse, pro quo satisfactio fit, & qui satisfacere tenetur, non sit extra charitatem, vt Deus ex lege iustitiæ teneatur satisfactionē admittere. Hæc etiam confirmatur ex his quæ docet eleganter Tho. *in 3. par. q. vlt. art.* 2. scribens, alio modo fieri offensæ compensationem in pœnitentia, alio in vindicatiua iustitia. nam in vindicatiua iustitia fit recompensatio per arbitrium judicis, non secundum voluntatem offendentis, vel offensi: at in pœnitentia fit recompensatio offensæ per voluntatem peccantis, & secundū arbitrium Dei in quē peccatur. quia hic non quæritur sola reintegratio æqualitatis iustitiæ, sicut in iustitia vindicatiua, sed magis reconciliatio amicitiæ, quod fit dum offendens recompensat secundum voluntatem eius, quem offendit. Hæc S. Tho. quem Caiet. ibi sequitur.

Tandem illud sit in hac re constitutissimum, opera extra charitatem facta, de rigore iustitiæ minime satisfacere pro temporali pœna debita, licet ea fuerint à sacerdote pro sacramentali pœnitentia iniuncta. quam sententiam præter superius citatos etiam probant multa quæ citat Magister sentin. *4. dist. 15.* eandem tenet simpliciter Caie. *in quæst. ta satisfactione,* & esse communem fatetur Martinus Azpil. *ta in c. 1. de pœn. dist. 6. nu. 45.* licet ipse Scotū secutus *in d. dist. 19. quæst.* 1. velit tenere contrarium, quod non potest recte defendi nisi omissa lege iustitiæ id referamus ad liberalitatē ipsius diuinæ maiestatis: vt Ioā. à Med. *in d. q. 2.* explicat, post Had. *in d. c. discusso.* & idem Medina latius explicauerat *in tra. 2. c. de pœnitent. iniuncta. versi. esto igitur. & versi. sed vltra.*

Et hæc quidem adeo vera sunt, vt iubinde cēseamus opera extra charitatē facta, de lege & rigore iustitiæ minime esse pro pœnis tēporalibus satisfactoria, etiā postmodū charitate accedēte. Hoc manifeste patet ex eo, quod opera nostra, vt satisfactoria sint, debent à charitate procedere: nam sicut meritū operibus nostris tribuitur à charitate, vt supra ostendimus: ita & virtus satisfaciendi rigore iustitiæ non aliunde tribuitur quam coniuncta virtute passionis Christi, à qua secludimur, si extra charitatem simus. Nec ad hoc prodest charitas post facta opera accedens: nam ea nō facit, quod illa opera, quæ facta fuere extra charitatem, facta sint in charitate, vt frequētissimo omnium consensu receptū esse videtur: ergo opera ista non sunt satisfactoria. Quod comprobatur: quia opera quantum ad vitam, vel mortem consideranda sunt, & distinguenda secundum comparationem à quo procedunt, siquidem vel procedūt à principio vitæ, vel à principio mortis: igitur si semel processerunt ab initio mortis, nō poterunt iterū eodē numero resumi: atque ideo mortua opera non possunt per charitatem fieri viua: deinde meritū, & satisfactio ex operibus ab eadē ratione procedūt, nempe à charitate & eius causa, ab exceptione diuina suppositā lege promissionis, quę iam ad iustitiæ rigorem pertinet: opera etenim quæ meritoria sunt, eadē & satisfactionem inducūt, & quæ meritoria nō sunt, nec satisfacere possunt Deo ex lege iustitiæ, vt plane fatentur omnes, & præ cæteris Thomas *in 4. sent. dist. 15. qu. 1. art. 3. versi. ad 3. qu.* sed opera mortua & sic extra charitatem facta, ob charitatē denuo accedentē efficiūtur meritoria, sicuti receptū est apud Theologos, & tradit Thomas *in 3. parte, qu. 89. art. 6.* ergo nec satisfactoria. sic denique hanc extensionem ad tertiā cōclusionis partem verā esse censent S. Thomas *in d. qu. 1. art. 3. ad 3. q.* Card. à Turre Crema. *in d. §. his auctoritatibus art. 3.* idem *in c. intermittentes art. 3. de pœna dist. 4.* Sylues. *in verb. satisfactio. qu. 7.* Hadr. *in 4. sent. in tract. de satisfactione. c. ex dictis oritur alia dubitatio.* Ioan. à Medina *in Codice de pœnitentia tract. 3. q. 3.* & est cōmunis opinio Theologorū *in d. dist. 15.* vbi Palud. *q. 1. art. 3.* post alios. Idem notāt Archid. *in c. vlt. de pœnit. dist. 3. Abb. in cap. quod quidam de pœnit. & remiss.* asserentes, hanc esse communem opinionem.

Idem erit in operibus, ex quibus aliquis manet effectus in ipsis operantibus post ipsius operis transitum, vt in ieiunio & eleemosyna. etenim licet post factam eleesynam adhuc maneat diminutio patrimonij, & post ieiunium debilitatio corporis: attamen & hæc opera extra charitatem facta nequaquam satisfaciunt ex rigore iustitiæ, accedente postmodum charitate, quod in specie adnotarunt Hadria. *in d. c. ex dictis oritur.* & Ioan. à Medina *in d. tract. 3. versi. præsuppositio.* & in eodem Codice, *tract. 2. c. de pœnitentia iniuncta versi. sed vltra.* aduersus S. Thomam *in d. art. 3.* & ibi Palud. quos etiam sequitur Cardin. à Turre Crema. *in d. art. 3.* Nam hi existimarunt, opera ex quibus manet aliquis effectus in operantibus adhuc ex interuallo, & post eorū transitum, etsi facta fuerint extra charitatē, esse satisfactoria charitate accedente, quorum sententia ab illo effectu cōtinuo, qui supereest factis operibus rationem habet, quæ vere sufficiens non est: etiam si Sylvest. eandem distinctionē S. Thomæ probauerit *d. q. 7.* quia si opera facta in statu mortalis peccati extra charitatē, mortua sunt & extincta, certe dubio procul & extincta sūt cum suis effectibus, multisque aliis rationibus hæc opinio Thomæ non est admittenda, quas diligentissime tradit Io. à Med. *in d. tract. 2. & tract. 3.* apud quem lector eas expēdere poterit. Nos enim, ne longius digrediamur, eas missas facimus: & præsertim quia ipse S. Thomas *in 3. part. q. 89. art. vlt.* indistincte probat opera extra charitatē facta, nequaquam remanēscere, etiam ad satisfactionem: sive ea sint opera ex quibus in operante manet aliquis effectus, sive effectum nullum relinquentia. etenim licet hac vltima dicendi forma S. Thom. non vtatur expressim, eam tamen præmittit: quippe qui serio, & omni conatu quæstionem disputans nullam exponat inter hæc opera distinctionem: imo rationibus vtatur eum omnino excludentibus.

Tertio ita præscriptam conclusionem probamus, vt opi-

8 nemur, † opera contra charitatem facta non esse ad satisfactionem sufficientia, adhuc charitate accedente, etiãsi fuerint opera in pœnitentiam sacramentalem à sacerdote iniuncta, probatur hæc assertio his rationibus, quibus proximę fuêre probatæ, & eam defendit Ioan. à Medina *in d. tract. 2. cap. de pœnitentia iniuncta. vers. sed si vltra esset dubitat.* eandem sententiam præmittunt plane Palud. *in d. art. 3.* Cardin. à Turre Cremat. & Hadrian. paulo ante citati, qui expressim asseuerantes, per opera extra charitatem facta, esse satisfactũ sacerdotis iniungentis pœnitentiam, & Ecclesiæ præcepto, quod statim tractabitur, non tamen Deo, palam præfatam conclusionem admittunt: sed & Syluest. *in d. quæst. 7.* eã omnino explicans inquit: esse veritate, & mentem pene omnium Doct. quod & nos constãter asseueramus. & nihilominus Caiet. *in quæst. 2. de satisfact.* existimat, opera iniuncta à sacerdote in pœnitentiam sacramentalem facta extra charitatem, satisfactoria esse, & effectum satisfactionis habere accedente charitate: & hoc probat ex eo, quod opus sit sacramentale, quod irregulariter, licet quando fit, effectum suum propter obicem peccati non operetur, recedente tamen peccato illum operatur, sicuti de baptismo Augustinus scribit *lib. 1. de baptismo. cap. 12. cap. tunc valere. de consecr. dist. 3.* at satisfactio sacramentalis pars est sacramẽti, vimque habet ex clauibus & virtute sacramenti, atque opere operato: ergo sortietur effectum recedente peccato. Fatetur tamen ipse Caietan. hæc opera charitate accedente non tantum habere effectum ad satisfaciendum, quantum habuissent, si facta forent in charitate, qua in re satisfactionẽ sacramentalem distinguit ab alijs operibus sacramẽtalibus. hæc enim facta extra charitatem recedẽte fictione, & peccato totum & tantum effectum sortiũtur, quantum habuissent facta in charitate, quia opera Dei sunt, non hominis: illa vero cum maxima ex parte hominis sit, facta quidem extra charitatem recedente victione, licet effectum recuperet & sortiatur, non tamẽ quantũ habuísset facta in charitate. Hæc Caiet. cuius opinionem adeo veram esse censet egregius vir Marti. ab Azpilcueta *in c. 1. in prin. nu. 49. de pœnit. dist. 6.* vt opinetur opera facta extra charitatem, iniuncta tamen in sacramentalem satisfactionem, accedente charitate eundem effectum habere ad satisfaciendũ, quem habuissent, si facta forent in charitate: & hoc propter virtutem sacramenti. ego vero Caie. sententiam, & viri doctissimi extensionẽ modo arbitror esse contrariã opinioni communi Theologorũ, vt modo adnotauimus, imo communẽ assertionem non obstante ratione Caiet. veriorem esse opinor.

Illud etenim in primis fatemur, quod Caie. optime asseuerat, opera satisfactoria iniuncta in sacramentalem pœnitentiam, & satisfactionem, magis quidem cæteris paribus satisfacere, & maioris valoris esse virtute sacramẽti, quam opera non iniuncta in sacramentalem satisfactionem. hoc fatentur communiter Theologi, & notant Thomas, & ibi Caiet. *in 3 parte, quæst. 90. artic. 2. ad 2.* idem Thomas expressim *quodlib. 3. artic. 28.* hoc præmisso probatur falsam esse Caiet. sententiam. Primum, quia satisfactio licet sit iniuncta in sacramento pœnitentiæ, & habet maiorem valorem virtute sacramenti, & clauium, est tamen opus hominis, non Dei: atq, ideo valor merito innititur operãtis. hoc etenim proprium est satisfactionis, vt fatetur Tho. *in 4 sent. dist. 13. q. 1. art. 3. ad tertium.* quem alij sequuntur: igitur cum præcipue consideretur ex opere operãtis, si fiat extra charitatem omnino mortua est, nec accedẽte charitate sortitur effectũ. qua ratione cessat argumentatio Caiet. ab aliis sacramentis deducta. Sacramẽta siquidem opera sunt solius Dei diuinitus instituta, quæ valorem habent à meritis Christi: non à meritis operantis: ideo etiam si fiant extra charitatem, non admittunt proprium valorem, licet non profint operanti, & cessante fictione sortiuntur effectum. præsertim tollitur ratio Caiet. quia ea locum habet in sacramentis imprimẽtibus characterem in anima, quæ iterari non possunt: hæc enim recedente fictione sortiuntur suum effectum: alia vero sacramenta non hanc sequuntur legem: nam indigne sumpta extra charitatem recedente fictione, non conferũt effectum recipienti, vt Ioã. à Medina ex rationibus aliquot Theologorum fatetur *in Codice de pœnitent. tract. 3. quæst. 3. & in tract. 2. ca. de pœnitentia iniuncta. versic. sed vltra & in cap. de confessione facta iteranda.* & Hadr. *in 4 sentent. in tract. de confess. cap. quoniam dubium,* & tractabitur in fine huius paragraphi. Secũdo aduersus Caiet. opinionem argumentatio efficax fit ex eo, quod communi omnium iudicio *in distinct. 25. 4. sentent.* definitum extat. eadem opera, quæ sunt satisfactoria, esse & meritoria, & quæ sunt meritoria, esse satisfactoria: quia & meritũ & satisfactionis vna, & eadem radix est gratia cooperans, & gratũ faciens, sed si opera iniuncta in sacramentali pœnitentia facta extra charitatem accedente fictione forent satisfactoria, sequeretur eadem esse & meritoria, quod dicendũ non est: siquidẽ opera extra charitatẽ facta, vtpote non procedẽtia à gratia, nullo modo recedẽte fictione meritoria sunt: imo contrariũ esset erroneum: igitur hęc operã non sunt recedente fictione satisfactoria.

Tertio, virtus sacramenti pœnientiæ operatur remissionẽ culpæ pœnæ ætẽrnæ, & portionem aliquã temporalis, iuxta Catholicas, & cõmuni consensu receptas definitiones, ex opere quidem operato: non autẽ satisfactionẽ, cum hæc ad operantis opus pertineat, sed & si detur, recedẽte fictione virtutem sacramenti accedere, & prodesse: id obtinet quo ad virtutis effectus, quos modo diximus, non quo ad satisfactionẽ. ergo opera hæc licet maioris valoris sint ratione, & vi sacramenti: non tamen extra charitatem facta reuiuiscunt ad effectum satisfactionis pro pœna temporali, idcirco tutior est opinio: quam ni fallimur, communem esse censemus, aduersus Caiet.

¶ Opera vero facta † in charitate, quæ per subsequens peccatum fuerint mortificata, recedẽte peccato, & iterum accedente charitate, priorem effectũ recipiunt, & satisfactoria, ac meritoria sunt. hoc constat ex his, quę S. Thomas omnium consensu receptus adducit *in 3. part. quæstio. 89. art. 5.* & Theologi *in 4. sentent. dist. 15. quæstio 1. gloss. in cap. quærat his aliquis. in verb. non percipitur. de pœnitent. dist. 3.* Hadrian. Syluest. & alij proxime citati, præsertim gloss. super illud Iohel. *cap. 2.* reddam vobis annos, quos comedit locusta. inquit enim gloss. non patiar perire vbertatẽ, quam cum peturabatione animi amisistis, vbertas autem ista meritum bonorum operũ est, quod fuit perditum per peccatum, ergo per pœnitentiã reuiuiscunt opera meritoria prius facta ante peccatum. eandem sententiã probat Gardi. à turre Crema. *c. intermittens. de pœnitent. dist. 4. art. 2.* quo in loco Gratianus eidẽ subscribit opinioni, ita intelligens quæ ex Augustinio *in c. 14. lib. de pœnitentia* citauerat, & ex Hieronimo *ad c. 1. in Aegrm. de pœnitent. dist. 3. cap. pium. & cap. si quando* tametsi idẽ Gratianus *in cap. quærat. aliquis. & in cap. vltim. versic. pœnitentia.* vbi gloss. *de pœnitent. dist. 3. ad finem.* censeat, opera extra charitatẽ facta, quæ vere mortua dicũtur, per pœnitentiam recidente fictione, satisfactoria esse & reuiuiscere, quod falsum esse constat ex his, quæ hoc *in §.* tractauimus. & licet Augustini & Hieronymi sententię *in d. cap pium, & c. si quando.* huic Gratiani vltimæ opinioni suffragari videantur, attamen intelligendæ sunt in hunc sensum, vt opera facta extra charitatem multa possint ex congruo à Deo, & eius maxima liberalitate impetrare, non autẽ in eum, vt vel meritoria sint, vel satisfactoria recedente fictione. sunt vero hæc opera extra charitatem facta etiam ante fictionis & peccati discessum, ad plurima vtilia vi impetrationis ex congruo à liberalitate Dei.

¶ Primum, ad impetrandũ aliquod temporale bonum & præmium. *cap. quid ergo de pœnitent. distinct. 3.* ex Chrysostomo *homilia 66.* ad populum Antiochenum, item ad obtinendum facilius à Deo auxilium speciale, & gratiam conuersionis, qua citius peccator resipiscat. & ad acquirendos bonos mentis habitus, quibus facilius homo, etsi peccator bona opera exercens vitiis resistat. † quin & vtilia sunt ad consequenda ex impetratione, & iure liberalitatis dilationem pœnæ, & remissionem pœnæ temporalis. quod de Achab refertur 3. *Regum. c. 21. cap. talis. c. Achab. de pœnitent. dist. 25.* ad impetrandas intercessiones sanctorum, & ad multa alia quæ passim Theologi tradidêre: præsertim Card. à Turre Cremata *in c. nihil. de consec. distin. 5.* Syluest. *in verb. charitas. qu. 8.* rursus idem Card. *in c. primum consolatio. § quanquam bonorum. art. 20 de pœni. distinct. 3.* Hadria. *in quodlib. 8. artic. 1. in 4. sentent. in tract. de satisfactione. cap. discusso.* Ioa. Maior *in 4. sent. distinct. 35. quæst. 1. vers. dubitatur.* & Ioa. Medina *in codice de pœnit. tract. 3. q. 2.* quæ quidem peccator operibus bonis à liberalitate diuina potest impetrare, non ratione iustitiæ, nec proprie ex merito, sed ex congruitate quadam, sicuti & prædicta colliguntur fere ex S. Thom. *in 4. sentent. distinct. 15. q. art. 3. ad 4.*

Hinc sane expendi poterunt, quæ adnotant gl. *in c. quod quidam de pœnit. & remiss.* quæ singu. est secundum Abb. ibi & Angel.

Angel. *in verb. penitentia. §. 14.* cui est similis *in c. quærat aliquis. de cons. dist. 3. in verb. non percipitur.* etenim gloss. aliquot effectus commemorat, quos operantur bona opera facta extra charitatem, quorum duo, nempe, quod valeant ad faciliorem illustrationem mentis, vt ea facilius à Deo impetretur, & ad bona temporalia liberalitate diuina consequenda superius expositi fuerunt. Addit tamen gloss. *in d. c. quod quidam.* hæc bona opera facta extra charitatem prodesse ad vitam æternam promerendam, quod falsissimum est, præsertim quia gloss. præmittit hunc effectum, & alios, etiam eo tempore quo quis est extra charitatem non recedente fictione, in quo grauissime errat. nam opera bona facta extra charitatem etiã recedẽte fictione, nec meritoria, nec satisfactoria sunt, vt superius ostendimus, atque ideo temerariũ est dicere, quod opera bona extra charitatem facta, nondum recedente fictione, prosint ad promerendam vitam æternam, cum eo tempore nec iure meriti de condigno, nec ex congruo, nec ex vi impetrationis possunt vitam æternam ipsi operanti acquirere, quamobrem suspicior gloss. nõ ita mente sensisse, vt eius verba significare videntur. & ita gloss *in dict. verb. non percipitur*, hunc effectum horum operum omisit. Addit etiam vtraque gloss. opera extra charitatem facta vtilia esse saltem ad minus supplicium subeundũ. & id sane gloss. *tract. 4.* non recedente fictione, eritque vera eius cõclusio in hoc sensu, vt pœna inferni, & æterna non debeatur tãta, quãta deberetur, si peccator hęc bona opera non fecisset, nam vere tanta non debetur, siquidem per hæc bona opera peccator in hunc constituitur statum, vt minori contemptu peccet. est autem falsa conclusio gloss. in hunc modum accepta, vt propter bona opera peccatoris minuatur pœna æterna iam pro eis peccatis debita, hæc etenim nõ minuitur, secundum S. Thom. *in 4. sentent. dist. 15. art. 3. ad 9.* & ibi Durand. & Cardin. *in c. prima consolatio. §. quamuam bonorum art. 2. de pœnit. dist. 3.*

Tradit præterea gloss. *in d. c. quod quidam.* pœnitentiã factam extra charitatem recedente fictione, & charitate accedente, suum proprium effectum operari, quemadmodum & baptismus. *cap. tunc valere. de consecr. distin. 4.* huius gloss. potest esse duplex sensus, prior quidẽ, vt opera extra charitatem facta in pœnitentiam tamen sacramentalem iniuncta accedente charitate esse vel meritoria, vel satisfactoria, aut vtrunque effectum habitura vere constituamus, quod tamen falsum esse superius ostendimus. atque ideo hic sensus verus non est, nec recte defendi potest.

13 Alter sensus in hunc modũ explicatur, vt † confessio, & pœnitentiæ sacramentum extra charitatem contingentia, cessante fictione vim & effectum sacramenti sortiantur, sicuti & in baptismo satis est manifestum. huic opinioni adstipulatur Gratianus *in c. quærat hic aliquis. ad finem. & in c. vlt. §. vlt. & ibi gloss. de pœnit. dist. 3.* qui videtur asserere, etiam in alijs sacramentis obtinere illud quod de baptismo Augustinus adnotauerit, nempe quod recedente fictione suum effectum operentur. idem notat S. Thom. *in 4. sentent. dist. 17. q. 3. art. 4. ad primum*, dum adducens conclusionem de baptismo inquit, idem & in alijs sacramentis hoc ipsum Caiet. tenet expressim, *q. 5 de confessione*, vbi de illa disputat quæstione, an confessio sacramẽtalis facta extra charitatem sit iteranda, in cuius intellectum hic tria proponemus ad præsentis cõtrouersiæ definitionem, & quidem breuiter, rationum concertationem omittentes, quod ea non omnino sit nostræ professionis.

Primum illud apud omnes est in confessõ, quod confessio sacramentalis facta ab eo, qui nullum dolorem habet, nec contritionem, nec eam attritionem, ex qua virtute sacramenti fiat contritus: nec attritionem qualemcunque, omnino repetenda sit, cum hæc confessio non sit materia sacramenti pœnitentiæ, quippe quæ à nulla pœnitentia deducatur. huic assertioni consentiunt omnes præsertim Caiet. *in dict. quæstio. 3.* Capreol. *in dict. distinct. 17. quæstio. 2.* & ibi Durandus *quæstio. 1. 3.* Melchior à Cano, qui diligentissime de hac re disputauit *in relect. de pœnit. par. 5.*

Secũdo, si quis habeat attritionem ex qua virtute sacramenti contritus fiat, gratiam scilicet adsequutus, non est huius confessio iteranda. suscipit etenim hic verum pœnitentiæ sacramentum, ac remissionem peccatorum per absolutionẽ sacramentalẽ. Maius igitur dubiũ est de illo, qui integrè omnia mortalia peccata cõfitetur nullo ex certa scientia omisso, & habet attritionem adeo imperfectam, vt virtute sacramenti contritus non fiat, imo sacrilegus sit ex eo, quod irreuerenter tãtum suscipiat sacramentum, quod ei concedendum non erat, *cap. quod quidam.* paulo ante citatum, an huius confessio, cui accessit absolutio, sit repetenda? & tunc proponitur 3. *conclusio.*

Tertio, confessor fictus sine debita dispositione, attritionem tamen habens admodum imperfectam, si integre confiteatur, sacramentalem facit confessionem, & veram absolutionem percipit, sibi tamen tunc minime efficacem propter obicem sacramento positum. huius assertionis effectus maximus est, quod non erit necessario confessio iteranda. hanc opinionem probant & veram esse opinantur S. Thom. *in 4. sentent. distin. 17. q. 3. art. 4. ad primum.* cui magis communiter consentiunt cæteri Theologi ibidem, & Caiet. *in dict. q. 6. de confessione.* quam sententiam doctissime defendit Melchior à Cano, *in dict. relectione. de pœnit. part. 5.* eandem sequitur Domi. Sotus *in 4. sent. dist. 18. q. 3. art. pen. & vlt.* & profecto hæc pars benignior est, & probabilior, tametsi contraria maximis innitatur rationibus, quam probare & tutari conantur Ioan. Maior. *in dist. 17. q. 9.* Hardrian. *in 4. senten. q. 4. de confes. & dubio 5.* eiusdẽ *tract.* Ioan. à Medina *in C. de pœnit. tract. de confess. C. de confessi. ficta iteranda.* Et Petrus Sotus *de institutione sacerdotum. l. 8. de confess. informi* opinio autem diui Thom. non aliter accipienda, quam si quis aduertens se carere dolore efficaci, accuset se ipsum, illius indispositionis, cum alioqui huius culpæ omissio efficere confessionem non intregam, & ideo ea foret iteranda. vnde gloss. *in dict. §. vltim. de pœnitent. dist. 3. in verb. vtilis.* quæ dicat hanc simulationem, qua quis ecclesiam decepit, postmodum confitendam esse, cum quis vere pœnituerit, non tamen esse confessionem primam iterandam, est intelligenda de fictione illa exteriori, & sacrilegio, quod peccator cõmisit recipiendo exterius absolutionem. nam hæc antea explicari non potuit. non autem de illa indispositione, animo atque fictione, quam peccator habuit antequam susciperet absolutionem. hæc enim tunc ad illam absolutionem confitenda est, quemadmodũ satis colligitur ex. S. Thom. resolutione *in d. ar. 4.*

Nec tamen statim sequitur, confessio ista informis iteranda non est, ergo recedente fictione, sacramẽti effectum operatur & habet. Nam vt statim §. seq. probabimus, potest contingere quod non sit iteranda confessio extra charitatem facta: sequuta absolutione: quia iam est præcepto confessionis obtemperatum, & ideo ad vitandum nouum peccatum non est necessaria iteratio, nouũ inquam peccatum, quod ex omissione præcepti committeretur. nec ex hoc necessario deducitur, eam non esse iterandam ad obtinendam veram & efficacem illorum peccatorum absolutionem & nihilominus S. Thom. Caiet. & Melchior à Cano, & alij quibus frequẽtius placet S. Thom. sententia, palam asseuerant, confessionẽ integram, informem tamen quæ facta sit extra charitatẽ, sequuta sacramentali absolutione, recedente fictione, suum operari sacramenti effectum, & esse idem in sacramento pœnitentiæ, quod in sacramento baptismi. & sane Caiet. & Thom idem esse in omnibus alijs sacramentis opinantur. Melchior à Cano reliqua sacramenta præter baptismum & pœnitentiam ab hac lege excludit. etenim censet, sacramentum baptismi & pœnitentiæ, quia ea sint ad salutem necessaria, fictione recedente suum operari effectum, at reliqua sacramenta extra charitatem sumpta, etiam recedente fictione probat, non operari suum effectum. sed Gabriel *in 4. sententiarum. distinct. 17. quæstio. 1. artic. 3. dubio 2.* Ioan. Maior. *ibi quæst. 9.* Hadrian. & Ioann. à sæpe *in hoc §.* ad id citati, existimant, hoc esse proprium sacramenti Baptismi, & eorum, quæ iterari non possunt, vt tandem baptismus extra charitatem susceptus recedente fictione effectum proprium, & verum sacramenti operetur: cetera vero sacramenta; etiam pœnitentiæ recedente fictione non habeant sacramenti effectum, quo ad ipsum recipientem extra charitatem, tametsi vera fuerint sacramenta. idem asseuerat Domi. Sotus *in 4. sent. distin. 18. q. 3. art. vlt.* horum autorum ratio ea est, quod in sacramento Baptismi peculiaris quædam obtineat huius priuilegij causa, quæ alijs communis non est, alijs inquam, quæ iterari possunt: nam quod diximus de Baptismo, idem intelligimus; in similibus sacramentis, quæ iterari non possant. etenim cum hæc sacramenta iterari non possint, & fructus illorum sit admodum necessarius, verosimile est, di-

unam maiestatem fructum horum sacramentorũ absce-
dente fictione conferre, ne baptizati, confirmati, & ordi-
nati perpetuo priuentur horum sacramentorũ fructu qui
baptizatis omnino necessarius est, confirmatis autẽ & ordi-
natis maxime vtilis. Hæc vero ratio alijs sacramentis non
conuenit, siquidẽ recedente fictione iterum recipi possunt,
& recipientes ita in charitate fructũ eorum consequuntur.
& plane Ioa. Maior fatetur Sanc Thom. sententiam in hoc
esse contrariam communi opinioni, quod ipse non ita cer-
tum esse opinor.

Illud tamen est omnium consensu receptum, confessio-
nem sacramentalẽ, hoc est, ex qua cum ablutione verum
pœnitentiæ sacramentum consistit, eam non esse iterum
faciendam nec iterandam. quod si sit aliqua confessio, ex
qua non est constitutum verum pœnitentiæ sacramẽtum,
ea erit omnino repetenda, & iteranda. huic etenim scopo
omnia, quæ vtrimque in disputationem adduci poterunt,
& adducuntur, dubio procul intendunt.

§. QVINTVS.

SVMMARIA.

1 *Præceptum diuinum, vel humanum regulariter seruatur per opera extra charitatem facta, ad hunc effectum, ne quis nouam violati præcepti culpam contrahat.*
2 *Clericus in peccato mortali dicens Horas canonicas satisfacit præcepto ecclesiæ.*
3 *Circumstantia temporis festi an sit necessario consitenda?*
4 *Potest quis alteri à benignitate diuina multa impetrare, & an primam gratiam.*
5 *Suffragiorum, & Orationum triplex valor constituitur.*
6 *Opera habetia valorem ex opere operato quæ sint, & ibi de sacrificio missæ.*
7 *Horæ canonicæ, an habeant vim ex opere operato.*
8 *Suffragia quo ad effectum operis operantis dupliciter considerantur.*
9 *Suffragium factum pro multis, non ita cuilibet prodest, ac si pro eo tantum foret ministratum.*
10 *Suffragiorum publicorum & priuatorum valor, vnde procedat, quo ad vim operis operantis.*
11 *Suffragia per viuos exhibita, etiam prosunt existentibus in purgatorio.*

CAeterum & si bona opera facta extra charitatem aliquot effectus habeant, quos paulo ante ostendimus, potissimum superest alium effectũ exponere, in hunc de-
1 nique modum, vt certi iuris sit, t opera bona extra charitatem facta in hoc vtilia esse, quod per ea quis excusetur à peccato, & noua culpa, quam contraheret transgressione præcepti, si ea non faceret. non enim est præcepti transgressor, qui actui bono in genere suo, quem lex præcipit, apponit aliquam malam circumstantiam, vel illum fecerit existens in mortali crimine extra charitatẽ: nam quædam præcepta sunt quæ sine charitate non implentur, vt præceptum de contritione, & de charitate, & in his charitas necessaria est ad obseruationem præcepti. At sunt alia præcepta de actibus exterioribus, quæ non exigunt necessario charitatem ad eorum obseruationẽ, & hæc seruantur etiã absque charitate, aut saltem eorum transgressor non est, qui actum præceptũ extra charitatem fecerit, scribit sane eleganter S. Tho. *in* 1.2. *qu.* 112. *art.* 9. nõ cadere sub præcepto legis humanæ, nec diuinæ modum virtutis, quantum ad hoc, vt aliquis ex habitu radicato operetur, quamuis bene cadat ipse actus virtutis. nec enim secundum eum ab homine, nec à Deo punitur tanquam præcepti transgressor, qui debitum parentibus honorem impendit, quamuis id fecerit absque habitu pietatis. nam licet lex præcipiens actum virtutis intendat sibi subditos ad virtutẽ inducere, tamen de actu virtutis, non de fine præceptum facit, finis siquidem legis præcipientis non continetur, nec est sub ipso legis præcepto, quod idem Tho. sensim explicat 1.2. *qu.* 56. *art.* 3. *ad* 2. & 2.2. *qu.* 44. *art.* 1. 4. & 8. ex quibus locis passim hoc adnotauit Caieta. Palud. *in* 3. *sent. dist.* 37. *q.* 1. *col.* 3. & ibi Io. Maior. *q.* 15. & est cõmunis opinio, secundũ Almain. *in* 4. *dist.* 16. *q.* 1. cui adstipulatur altera diui Tho. *dist. in eadem* 1.2. *q.* 100 *art.* 10. ita enim scribit, actus charitatis dupliciter considerari potest, vno modo secundum quod est quidam actus per se, & hoc modo cadit sub præcepto legis, quod de hoc specialiter, scilicet, *diliges dominum Deum tuum. & diliges proximum tuum.* alio modo potest considerari actum charitatis, secundum quod est modus aliarum virtutum, hoc est, eo modo, quo actus aliarum virtutum ordinantur ad charitatem. quæ est finis præcepti, & tunc actus charitatis non cadit sub præcepto. hæc Tho. adiiciens exemplum idem de honorãdo parente. Non enim in hoc præcepto includitur, quod honoretur ex charitate, sed solum quod honoretur pater, denique multis alijs rationibus, & auctoritatibus probatur communis opinio: quam Panor. & alij itidem tenent *in d. c. quod quidem de pœnit. & remiss.* Scotus *in* 2. *sentent. dist.* 28. Almain. *in* 2. *tract. moralium c.* 8. & esse communem asseuerat Andr. à Vega eam sequutus *in lib. de fide iustificante. q.* 13. *col.* 2. hoc ipsum tenent, & sequuntur alij Doct. quorum mentem in aliquot corollarijs mentionem faciemus, & hi, quos in proximo §. citauimus ad effectus operum, quæ extra charitatem facta sunt. idem S. Tho. rursus tenet *in* 1.2. *qu.* 109. *art.* 4. cuius sententiam sequitur & explicat Dom. à Soto *lib.* 1. *de natu. & gratia. c.* 22. qui omnino legendus est. c. 21. Idem *lib.* 2. *de iustit. & iur. q.* 3. *art.* 10.

¶ Sunt tamen qui existiment, hanc conclusionem non esse in vniuersum accipiendã, & id verũ est. nam minime procedit in his præceptis eorum actuum, quibus posita semper venitur ad gratiam gratum facientem, vt præcepta de martyrio, & de dilectione Dei super omnia. quod constat ex ratione S. Tho. *in dict. art.* 10. & id latius à Theologis traditur *in* 2. *senten. distinct.* 18.

Idem est in præcepto de pœnitentiæ virtute, id est, de contritione. nam præceptum habemus de pœnitentia tanta quanta sufficit ad reponendũ peccatorem in gratia Dei, quod communi omnium Theologorum sententia receptum est, & probatur his rationibus, quibus constat, esse diuinæ legis speciale præceptum de pœnitentia cordis. quas rationes cæteris diligentius exponunt Ioan. à Medina *in codice de pœnitent. tract.* 1. *quæst.* 2. *vers. esto sit necessaria.* & Melchior Canus *in relect. de pœnitent.* 4. *part.* quo fit, vt hoc præceptum de pœnitentia cordis minime possit impleri extra charitatẽ. quod in specie probant Iac. Almain. *in d. c.* 8. & Andr. à Vega *in d. c.* 13. & deducitur ab his, quæ Thom. scribit *in d. art.* 10. vnde potest expendi conclusio gloss. *in d. c. quod quidam.* cuius *in §. præced.* intellectũ tractauimus. inquit enim gloss. quod licet non possit quis vere de vno peccato mortali pœnitentiam agere, absque eo quod & de aliis pœniteat: *c. sunt plures. de pœnit. dist.* 3. *not.* Andr. *in* 4. *in tract. de pœnit.* 4. 3. *c. quia tam ostensum est.* Card. à Turre Cremata *in c. prima consolatio. § sed quod ei. de pœnit. dist.* 3. Vbi Gratianus de hac quæstione disputat. tamen hæc pœnitentia cordis habebit effectum, cum de aliis peccatis peccator pœnituerit. hic enim illius gloss. sensus ad cordis pœnitentiam refertur: & plane responsio gloss. non placet quia non satisfacit peccator præcepto de pœnitentia cordis, eo quidem casu, quo pœnitere tenetur, nisi id fecerit, quod sit sufficiens ad reponendum cum in amicitia Dei, à qua excluſus est per aliud peccatum, de quo non pœnitet, nec pœnituit. igitur etiam recedente illa fictione tenebitur ad obseruationem præcepti pœnitere, vt præcepto, & eius diffinito tempori satisfaciat, qua ratione constat peccatorem istum præcepto de pœnitentia non satisfecisse, nec tunc, nec recedente fictione: atque ideo culpa omissionis præcepti iuste notari.

Præter hæc opinantur quidam prænotatam communem sententiam non esse admittendam quoad præcepta de sacramentis percipiendis. nam hæc præcepta in hunc modum sunt intelligenda, vt quodlibet præceptum de sacramentis vnicum sit, nempe de suscipiendo sacramento debite, & absque mortali peccato. qui quidem sensus non patitur, quod dicamus in sacramentis duplex esse præceptum. vnum de eo suscipiendo: alterum de non recipiendo sacramento in mortali culpa. nam iuxta hunc dicendi modum, qui perciperet sacramentum in mortali, peccaret contra præceptum secundum, seruaret tamen primum. idcirco hi Doctor. priorem sequuntur sensum, & ita intelligunt communem conclusionem. sic sane Durandus censet *in* 2. *sent. distinct.* 28. *quæst.* 3. & 4. Almain. *in d. c.* 8. *ad fin.* quorum sententiam defendi posse opinatur Andr. à Vega *in d. q.* 13. & eam facile admittent, qui aduersus communem conclusionem, quam *in principio huius §.* constituimus, in vniuersum tenent. sed nihilominus quoad istum effectum ne peccator in peccato suscipiens sacramentum, nouum peccatum omissionis contra præceptum de eo suscipiendo committat, verior, & receptior videtur ea sententia, qua solet diffiniri, præceptum impleri etiam extra charitatem ab eo, qui est in mortali peccato, tametsi verum sit, eum mortaliter peccare ob irreuerentiam maximam, quam committit contra diuinum sacramentum, & præterea obicem ponere gratiæ, & effectui sacramenti. in his etenim duobus nulla est apud Theologos controuersia. sic & opinionem Durandi falsam esse censet Domin à Soto *l.* 1. *de natura & grat. c.* 22.

sed

sed generaliter conantur alij probare nullum per actum peccati satisfacere præcepto Dei, vel Ecclesiæ : quæ quidē opinio, si vera est, manifeste conuincit, verum esse, quod aduersus communem modò diximus: scilicet in sacramēto illud esse considerandum, quod nemo ea recipiens extra charitatem præceptis Dei vel Ecclesiæ satisfaciat: cùm extra charitatem in peccato mortali irreuerenter & maxima cum iniuria diuina adsumantur : & ex eo solo culpa mortalis a recipiente contrahatur. sic Andr. *in 4. senten. in tract. de sacramento confessionis. c. quartum dubium.* qui in effectu tenet opinionem, quam proxime deduximus ex Durando & Almaino. nos tamen & in hoc casu, sicut in præcedenti, communem sententiam probamus, & tenere profitemur. denique amplius quidam asseuerare non formidarūt existente in mortali, & extra charitatem, non posse implere præceptum aliquod Dei, vel Ecclesiæ. & hi nō tantùm contendunt sub præcepto alicuius actus, cōtineri ipsum actum virtutis, sed & finem ipsius præcepti, & legislatoris, quod diximus esse contrarium opinioni S. Thom. & aliorum, qui eum secuti sunt. & tamen hanc opinionem aduersus communem defendunt Dionysius Cistercienſis *in 1. sent. dist. 17. q. 1.* & Greg. Ariminensis *in. 2. dist. 18. q. 1.* & 2. quorum opinio ab eis & in hoc sensu adsumitur, vt in hac specie præcepta impleri non possint, etiam ad vitandam nouam culpam ex transgressione imminentem, & tamen adeo aliena est à veritate, vt nec probabilis censeri valeat. Ex communi tamen sententia plura deduci poterunt, è quibus aliquot exponere decreui.

Primum infertur ratio huius conclusionis, quam *in §. præcedenti, nu. 13. vers. tertio proposuimus.* nam si fictus confessor non habens eam attritionem, quæ ex vi sacramenti fiat contritio, & sic cum imperfecta peccatorum displicentia, quæ sufficiens ad veram attritionem non est, huius conscius status eum sacerdoti seipsum accusans detexerit, & absolutionem acceperit, præcepto de recipiendo sacramento pœnitentiæ, cuius effectui obicem ponit, quia extra charitatem est, nihilominus in hoc sensu satisfacit vt euadat nouam ex transgressione præcepti culpam, hinc denique auctores, qui hanc conclusionem defendunt, quos ibi citauimus, planè concedunt, primam huius paragraphi assertionem etiam in præceptis de sacramentis obtinere.

Secundo constat ex his, satisfactionem sacramentalem à sacerdote iniunctam, & extra charitatem postmodū executioni traditam : etiamsi nec accedēte charitate satisfactionis effectum sortiatur, quod in §. præcedenti explicuimus, hunc tamen effectum habere tempore ipso, quo fit, vt sacerdotis præcepto, & obligationi pœnitentiam implendi sub nouæ culpæ reatu peccator satisfaciat. Hoc probatur ex eo, quod licet teneatur quis opera pœnalia facere, quæ sacerdos ei iniunxerit in satisfactionē pœnæ temporalis, vel ex acceptione ipsius pœnitentis, vel aliunde, sub pœna noui reatus, non tantū tenetur ea opera exercere, & exequi in gratia & charitate : imo liberatur ab hac noua culpa, si hæc bona opera fecerit extra charitatem : tametsi adhuc maneat peccator obligatus ad satisfactionem, vel in hoc sæculo, vel in alio subeundam. atque ita constat ex 1. huius §. *assertione.* & tenent hi auctores, quos *in proximo.* §. cōmemorauimus, *num.* 8. ex quo subinde colligitur, non esse necessarium, quod iterum ab Ecclesia satisfactio sacramētalis iniungatur, nec ea repetenda erit ad effectū implendi præceptum Ecclesiæ. vel sacerdotis cōfessarij: sicuti not. glos. *in §. vlt. de pœnit. distinct. 3. in verb. vtilis est.*

† Tertio infertur, clericū † extra charitatem dicentē, horarias preces, ad quas tenetur ratione beneficij ecclesiastici, vel ordinis sacri, præceptoEcclesię satisfacere, ita quidē, quod nec teneatur eas iterū exsoluere, nec sit pœnæ præcepti obligatus. hæc etenim corolaria cōclusio satis apparet vera ex notatis superius in initio *huius §.* & quia oratio existentis in peccato mortali sibi & aliis ad multa est vtilis, sicuti *in §. præcedenti* respondimus. Sed & hāc illationē in specie verā esse censent Abb. *cap. quod quidā. de pœn. & remiſ.* Cholin. *in prag. sanct. tit. qualiter horæ canonicæ sint dicendæ. in verb.* debent. Io. Med. *in Cod. de pœnitentia. tract. 6. de horis canonicis reiterandis.* & Martinus Azpilcueta *in c. inter verba. 11. q. 3. nu. 388.* & id sanè videtur admittēdū præter alias rationes, & ea quidē ne tot scrupulis occasio detur, quāuis contrariū in clerico publicè cōcubinario teneat Abulensis *in tract. de concubinis, concl. 9.* & in omnibus deniq; existētibus extra charitatē mortali culpa affectis sensim idē insinuent, Hadrianus. *in 4. sent. tract. de restitut. c. pro clariori. vers. pro respon §.* & Ioā. Briar. *quodlib. 2. propositio. 1. & seq.* post eiusdē Hadria. quodlib. illud tamē absq; vlla cōtrouersia certū est, maioris valoris esse orationē illius, qui est in gratia & charitate, quā eius, qui extra charitatē cōstitutus mortalis culpæ reatu afficitur.

Quarto hinc apparet veritas illius quæstionis, an sit necessario cōfitenda, & sacerdoti reuelanda † circumstantia festi ab eo, qui mortale crimen cōmisit in die festo, quasi sit nouū peccatū, quod eo tempore mortalē culpam contraxerit, & quidē contra præceptū de conseruatione festorū. visum siquidē est quibusdā, obligari Christianum ad diligendū Deū super omnia diebus festis, & sic ad abstinendum à mortali culpa & peccato, illo quidem peculiari præcepto. itē eorū sententia solet persuaderi ex eo, quod extra charitatē nō possint impleri præcepta diuina, vel Ecclesiæ, nec eorū aliquod. igitur præceptū de obseruatione festorū præcipuè violatur, si quis eo tempore peccatū mortale cōmiserit. quibus & præterea suffragari videtur text. *in c. 17. Leuitici.* Sabbatum requietionis est, affligetis animas vestras, ab omnibus peccatis vestris mundabimini. Et rursus *c. 23.* Affligetis animas vestras, omne opus seruile no facietis in die hac, omnis anima, quæ afflicta nō fuerit in die hac, peribit de populo suo, vt propitietur vobis Dominus. 3

Quarto his accedit S. Thomæ sententia *in 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3.* vbi expressim inquit, eū facere contra præceptum de festis obseruandis, qui eo tempore peccatum mortale cōmiserit, quibus & aliis rationibus hanc opinionē asserunt Alex. de Alex. *3. part. q. 32. membro 5. art. 2.* Nicol. Lyra *Exodi c. 20.* Florent. *3. part. tit. 17. c. 17. §. 5.* Angel. *in summa. in verb. feriæ. & in verb. interrogationes. præcept. 3. & in verb. præceptum. §. 5.* Ioan. Maior. *in 4. sentent. dist. 17. q. 4.* Hadrian. *in 4. sent. tract. de confessione. q 4. vers. venio nunc.* Nider. *in præcepto 3.* Scotus & Gabriel *in 3. sentent. dist. 37.* Ambros. Cathar. *dib. 5. contra Caietanum.*

Contraria sententia nihilominus verior est, & constat hac argumentatione, præceptum de colendis festis non est arctius Christianis, quam Iudæis præceptum de sabbato colendo imo laxius; siquidem multa opera nobis licēt diebus festis, quæ Iudæis minimè licita erant die sabbati, vt decoctio ciborum, & similia, sicuti Diuus Thomas fatetur *in 2. 2. q. 122. artit. 4. ad 4.* & tamen Iudæis solus exterior cultus, & quies imperabatur externa, vt docet idem Thomas inibi in corpore quæstionis, igitur apud Christianos præceptum de colendis festis diebus ad exteriorem cultum pertinet, non ad interiorem.

Sic sanè hanc opinionem veram esse, defendere conantur Sylvest. *in verb. confessio. 1. quæst. 10.* Caietan. *in 1. 2. quæst. 7. art. 1. & 2. q. 122. art. 4. & in summa. in verb. dies festos. & in opusculo 27. q. cap. 10.* Almain. *in 4. sentent. distinct. 17. quæst. 1. vers. nec solum peccata.* Domin. Soto. *lib. 2. de iustit. & iur. quæst. 4. art. 4.* rursus Sylvest. *in verb. circumstantia. quæst. 3. & in verb. dominica. quæst. vlt.* & post alios diligenter admodum Martinus Azpilcueta *in cap. consideret. in princip. num. 22.* quorum opinio verior profectò est, atque ideo admittenda

Ad primum respondeo, præceptum de colendis festis. qua ex parte sensum habet mysticum, & continet ab omni peccato abstinēntiam, & mentis in Deo quietem, generale esse; atque cum præcepto illo conuenire : declina à malo, & fac bonum. At ea ex parte, qua præceptum istud est speciale, iuxta literalem sensum est accipiendum, ac prohibet tantùm exteriores operationes seruiles, non ea ratione, quod sint peccata, sed quod sint opera seruilia exteriora: vt explicat Thom. *in quæst. 122. artic. 4.* vis autem specialis præcepti secundum communem sententiam Theologorum est consideranda ad hoc, vt necessario sit circumstantia illius confitenda. igitur festi circumstantia non est confitenda: cum speciali præcepto peccatum in diebus ferijs prohibitum non sit.

Ad secundum satis responsum extat ex his, quæ *in prin. huius §.* explicuimus, receptissimam opinionem secuti.

Ad tertium, cum viro doctissimo Melchiore Cano *in relect. de pœnitent. 4. part. ad fin.* respondemus primum, quod lex illa vetus abolita est, nec nos obligat, nisi ea parte, qua legis naturæ præcepta continebat. Deinde quod lex illa de certo quodam die loquebatur, quod festum propitiationis erat, vbi sacerdos semel in anno peculiariter pro peccatis populi orationem fundebat ad Deum, atque hostias offerebat: vt quod nunc Ecclesia facit semel in anno obligans

ad pœnitentiæ sacramentum, tunc in veteri illo populo prælignaretur. Nec erat lex, quæ singulis feciſtis & ſabbatis hanc animi afflictionem præſcriberet, ſiquidem & nunc in lege Euangelica non obligamur ſpeciali præcepto, nec diuino, nec humano, ad agendum diebus feſtis pœnitentiã: præceptum enim de colendo Deo, quo feſtis diebus adſtringimur, opera religionis præſcribit, pœnitentia verò nõ eſt opus religionis, ſed vindicationis, ſecundũ Diui Thomæ ſenſum, *in 3.part.q.85.ar.3. ad 4. & art. in 4.ſent.diſt.14.quæſt.1.ar.5. & diſt.15.quæſt.4.ar.7.ad 1.*

Ad quartum, nempe ad S. Thomæ auctoritatem, conſtat ex eo reſponſio, quod is auctor, vt inibi explicat Caieta. vel loquatur de præcepto ſabbati colendi, iuxta myſticũ ſenſum, aut plane tractet de præcepto iſto, quantum ad eius finem, qui non cadit ſub ſpeciali vi præcepti, quemadmodũ ex eodem ſancto Thom. paulò ante latius deduximus. quibus tandem fit, poſteriorem huius illationis partem omnino tenendam fore.

4 Quarta concluſio principalis: Poteſt † quis alteri ex cõgruo à Dei liberalitate impetrare bona tẽporalia, augmẽtum gratiæ, & quandoq; primã gratiam Hæc eſt propoſitio Hadria. *in quodlib.8.ar.2.* S. Thom. *in 4.ſent.diſt.45.quæſt.2.art.1.ad primũ. & prima 2.q.114.art.6.ad primã. & in 3.ſent.diſt.19 q.1.art.2. ad primam.* & de bonis temporalibus conſtat, quia Sodomitis ſummis peccatoribus pepercíſſet Dominus, ſi vel decẽ iuſti potuiſſent inter eos inueniri quod Diuus Ambroſ. *lib. de Patriarcha Abraham, c.6.* adnotauit, dicens: *Hinc diſcamus, quantus amicus ſit patriæ vir iuſtus.* De prima verò gratia cenſendum eſt, eam nõ poſſe impetrari per vnum alteri, qui omni bono motu careat, nec ad eam diſpoſitus ſit per opera ad eam recipiendam efficacia. imo contraria aſſertio in hoc ſenſu eſſet erronea. At ſi quis optimè ſit iniuſtus, per bona opera ad id efficacia, nempe ſufficientia ad diſpoſitionem recipiendæ primæ gratiæ, ob alterius orationẽ & ſuffragia ex vi impetrationis à liberalitate diuina, conſequetur maiorem gratiam primam, quam ipſe alioqui abſque hac interceſſione conſequeretur. Sic etiam intelligendi ſunt S. Tho. & Hadrian. dum tenent, poſſe quem alteri ex congruo impetrare à liberalitate diuina primam gratiam: quemadmodum diſputat Io. à Medina *in Cod. de pœnit. tract.6. verſ. ſed de oratione.* pro altero aſſeuerãs, poſſe quẽ alteri impetrare ex cõgruo gratiã vltra gratiã correſpondentẽ propriis alterius operibus. tametſi tutius ſit, quod nullus poſſit alteri à diuina liberalitate ex congruo aliquã gratiã impetrare: licet bene illuſtrationẽ cordis. Nã & Paulus inquit *2.ad Cor.c.5.* Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, & reportabit vnuſquiſq; ſecundũ ea, quæ in proprio corpore geſſit. pertinẽt ad hoc plura alia teſtimonia, quæ à Theologis quæſtionẽ iſtã tractãtibus adducuntur. Tandẽ fieri nequit, vt quis alteri, etiã ex cõgruo, primã gratiã mereatur, niſi merẽdo illi proprium actũ, quo in Deũ cõuertatur: rurſus nec augmentũ gratię, niſi merẽdo illi, vt per proprios actus proficiat in gratia. Ex his quę Dom. Sot. tradit *in 4.diſt.45.q.2.ar.1.*

5 ¶ Cæterum & præter ſuperius adnotata, illud hoc in loco neceſſariò eſt memoria repetendum, quod eleganter diſſeruit Scotus *in quodlib.20.* nempe, cuiuſlibet † operis boni & meritorij triplicem eſſe valorem, ſpecialiſſimũ quidem, ſpecialem, & generaliſſimum, vt interim his dictionibus vtamur. eſt enim valor ſpecialiſſimus quoad ipſum operantem, & is, qui operanti competit, & applicatur ſpecialis, qui competit ei, pro quo quis orat, ieiunat, aliudve opus ſimile operatur. generaliſſimus autem, qui totius Eccleſiæ eſt, & omnibus Chriſti fidelibus propter illam ſanctorum communionem conuenit, & adiicitur. hanc diſtinctionem vt vtilem admodum ad percipiendum valorem ſuffragiorum Eccleſiæ ſequuntur frequentiſſimo omniũ conſenſu Theologi poſt Scotum: præſertim ipſe Hadrian. *quodlib.8.art.3.* Gabriel *in canone miſſæ, lect.26.* Doct. *in 4.ſent.diſt.45.* Ioan. à Medina *in d.tract.6.c.de multiplici valore orationũ.* Martinus Azpilcueta *in c.quando.de conſecr.diſt.1.notab.20.nu.81.* Domin. Sot. *in 4.diſt.14.[13.q.]art.1. & lib.9.de iuſtit. & iur.q.2.art.2.* hæc diſtinctio colligitur ex veterum authorum ſententiis, ſicuti conſtat ex his locis, qui ab his Doctoribus citantur: vt hinc planè colligendum ſit quodcunque opus Chriſtiani, vtile quidem eſſe omnibus Chriſti fidem profitentibus, quoad tertiam valoris partem.

6 ¶ Eſt etiam & in hac q. conſiderandũ, eſſe † opera quædam valorem habentia ex opere operato, & ſic ex inſtitutione Chriſti, & hæc operantur ſuum effectum abſq; operantis meritis, alia verò ſunt opera, quorũ valor ab ipſius operantis meritis & ſtatu pendet. & priora quidẽ operantur in eum, qui obicẽ non poſuerit eorũ effectui, his operibus Miſſa tribuitur, ſecundum Tho. cõmuniter receptũ *in 4.ſent.diſt.45.q.2.art.1. ad 3. q.* Gabriel *in canone Miſſæ, lect.27.* qui tenent, Miſſam non tantum qua ex parte eſt ſacramentum ex opere operato effectum habere, ſed etiam qua ex parte ſacrificium eſt, & hoc propter inſtitutionem Chriſti. Huic opinioni Caiet. refragatur in opuſculis, *57.q.2. declarat. Miſſæ.* vbi exiſtimat, ſacrificium Miſſæ ex opere operato nullum habere effectum particularem in quocunque homine. pro cuius opinione traditur diſtinctio Diui Thomæ *in 3.part.q.79.art.5.* qui eleganter diſtinguit Miſſam in ſacramentũ & ſacrificiũ, & inquit, eã habere rationẽ ſacramẽti, in quantũ ſumitur altaris hoſtia, rationẽ autẽ ſacrificij in quatum offertur, atq; idcirco ſecundũ eundẽ effectum ſacramenti habet Miſſa in eo, qui ſumit, effectũ autẽ ſacrificij in eo, qui offert, vel in his, pro quibus offertur. Hoc Thomas, qui palã ſenſit, ad Miſſam, qua ex parte ſacrificij eſt, attendi offerentẽ ipſum, vel eũ, pro quo offertur: & in ſpecie, eũ habere rationẽ ſacrificij vim ſatisfaciẽdi, in qua magis attenditur offerentis affectus, quã quãtitas oblationis. Rurſus idẽ Tho. *3.part.q.82.ati.6.* innuit, Miſſam quoad orationes, & alia præter ſacramentũ, valorẽ habere à deuotione, & affectu ſacerdotis orantis, & eorum, quorũ nomine orat. vnde fatetur Caietan. & deniq; omnes poſt eundem Th. *in d.ar.6.* Miſſam quoad ſacrificium, valorẽ etiã adſumere à deuotione totius Eccleſię, cuius nõmine celebratur. itẽ & à deuotione, affectuq; ipſius ſacerdõtis, ita quidẽ apparet, Miſſam, vt ſacramentum eſt, valorem & proprium effectum habere ex opere operato, eodem modo, ſi fiat à malo ſacerdote, quo ſi fieret à bono. text. ſing. *in cõtra ſtolucã. 1.q.1.* & tamen quo ad ſacrificiũ propter deuotionem & affectum offerentis, maioris valoris eſt Miſſa optimi ſacerdotis, quã praui. ſic ſanè infertur, Miſſam, qua ex parte ſacrificium eſt, maioris valoris eſſe vno tempore, quã alio, quando videlicet eſt maior ſanctitas & charitas in Eccleſia: à cuius deuotione valorem ipſa adſumit. quod in ſpecie probat Gabriel *in canone Miſſæ lect.26.*

Nihilominus etſi fateamur, hæc quæ modò ex diuo Tho. & Gabriele adnotauimus, vera eſſe, & à Theologis communiter recepta, contendimus cõmunem ſecuti, Miſſam, qua ex parte ſacrificium eſt, habere effectum ex opere operato. eſt etenim ipſa oblatio cum conſecratione, ſimulq; Euchariſtiæ ſumptione, ſacrificium à Deo ipſo inſtitutum, idcirco ſicut ſacramenta ex opere operato propter diuinã inſtitutionem ſuum effectum habent, ita & hoc Miſſæ ſacrificium à Chriſto inſtitutum ex ipſo opere operato ſuũ effectum habebit, etiamſi nullus mortalium eſſet in gratia, quod eſt impoſſibile: quemadmodum explicat Gabriel *in d.lect.26.col.5.* qui ſtatim ſubdit, Miſſam alio in ſenſu effectum habere ex opere operato, non equidem propter inſtitutionem Chriſti, ſed propter oblationem huius ſacrificij nomine totius Eccleſiæ Catholicæ factam à ſacerdote, qui miniſter totius Eccleſiæ eſt, in hoc ſacrificio offerẽdo. Qua ratione, cùm Eccleſia, quæ offert, ſit ſemper dilecta Chriſti, vt eius ſponſa, effectus huius ſacrificij operi operato tribuendus eſt ea ex parte, qua Eccleſiæ totius nomine offertur, ſiquidem valor iſte nuſquam deficiat, nec ad ipſum offerentem referendus ſit. ego verò hunc effectũ & valorẽ tribuendũ eſſe opinor operi operanti, licet verũ ſit, eum procedere ab Eccleſia Catholica, cuius nomine offertur hoc ſacrificium, nã & ipſe Gabriel fatetur, hunc valorem tunc maiorẽ eſſe, cùm in Eccleſia, quæ per eius miniſtrum offert ſacrificium, maiorem habet charitatem. ergo operi operanti valor hic eſt adſcribendus. deinde valor operis operantis in hoc ſacrificio cõſideratur ex parte ipſius ſacerdotis offerẽtis, quia offert ipſe licet nomine alterius, vt Thom. explicat: igitur effectus huius ſacrificij procedẽs ab Eccleſia, quæ verè offert per miniſteriũ ſacerdotis, operi operanti erit tribuendus: ſicut & eleemoſynę, orationes, ieiunia, & alia opera meritoria valorẽ habent operis operãtis ex parte illius, qui ea fieri inſſerit, & mãdauerit, quod ſtatim probabitur. Sed & cõmunis opinio, quę dictat, Miſſam, qua ex parte ſacrificiũ eſt, valorẽ habere ex opere operato, ex eo apparet, quod Miſſa, quatenus ſacrificium eſt à Chriſto fuit inſtituta in remiſſionẽ peccatorũ. & ab ipſo

valorem

valorem habet ad hūc effectū, vt satisfactoria sit ad remissionē pœnæ tēporalis, & meritoria. id verò cōstat *Luc.c.22. Matth.26.* Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionē peccatorū. pro vobis, inquā, sumētibus, & sic sacramentū est, quod ipsi tantum, cui cōfertur, prodest. Pro multis, id est, aliis, quorū nomine, & pro quibus fiet hæc hostiæ oblatio. Et hac ratione sacrificiū etiā memoriā passionis dominicæ, & ab ea valorem accipiens, sicuti eleganter explicat S. Tho. *3.part.q.79.art.7.*

Nec pro Caiet. cōiuncunt S. Tho. verba: quia is, etsi distinxerit Missam in sacramentū & sacrificiū, nō negat sacrificium Missæ præter valorē operis operantis, nō habere effectū ciū Missę præter valorē operis operantis, nō, habere effectū operis operati. Nec item vrget, quod sequeretur, hūc valorem esse infinitū. id enim fatemur, modò certum sit quoad applicationē esse finitū, auctore Thoma, *in 3.part. q.79.art.3.*

De sacramētis Ecclesię dubiū non est, quod valorem & effectum habeāt ex opere operato propter Christi institutionem. De oratione Dominica, & † horis canon. ab Ecclesia institutis idem quidam respōderunt: nempe eas habere valorem & effectū ex opere operato. ita quidem visum est Gabr. *in canone Missæ, lect.57.col.2* Gersoni *in 3.par. Alphabet.86.* & Io. à Med. *in tract. de oratione.c.de valore orationis pro seipso fusæ.vers. sed quæres* quorum opinio est omnino intelligēda in eo sensu, quo Gabr. *in lect.26.* operis operati valorem considerauit, nō equidem ex Christi institutione, sed ex totius Ecclesiæ, cuius nomine oratio fit, deuotione, & applicatione. Nā etsi orationes canon. quæ ex instituto Ecclesiæ dicuntur, valorem etiam habeant ab orantis affectu, vt S. Thom. de sacrificio Missæ tradit *in d.q.82.art.6.* quia tamē fiunt & dicuntur horæ cano. à clericis nomine Ecclesiæ Catholicæ, vt eius ministris, secluso valore ratione ipsius recitantis, itidem valorem habent ratione fidelium, & Ecclesiæ, cuius mandato dicuntur, atque in hunc sensum verum est, quod istæ orationes effectum habeāt ex opere operato, etiamsi minister sit in peccato morta. At si operis operati valorē aliter consideremus, scilicet ex Christi institutione, non poterit defendi Gabrielis opinio. quo fit, vt iuxta propriam significationem & sensum, quo valor operis operati accipiendus est, se moto quocunque humano affectu: dicendum sit, has horas canonicas ab Ecclesia institutas, & quæ nomine totius Ecclesiæ dicuntur, non habere valorem & effectum ex opere operato, sed ex ipsius Ecclesię & ministrorum affectu & deuotione. quemadmodum deducitur ex his, quæ modò exposuimus.

Illud vero prætermittendum non est, orationes, † sufragia, & sacrificia, quoad valorem operis operantis esse rursus dupliciter considerāda. Primum enim, vt dicuntur, & sunt proprio nomine: secundo, vt fiunt & dicuntur nomine totius Ecclesiæ, vel alicuius priuati orationes, aut sacrificia delegantis, & alteri commitentis. Etenim suffragia primo modo considerata, valorem accipiunt, & effectum cōsequuntur ab affectu & statu ipsiusmet, qui orat & iciunat, aliudve suffragiū & opus exequitur. Nam si is sit extra charitatē, & mortali affectus culpa, nec sibi, nec alteri prosunt quoad satisfactionem, nec aliam vtilitatem afferunt præter eas, quas cōmemoratimus *in §.præcedenti, nu.11.* quod secundo modo suffragia considerētur, valorem accipiunt, & habent non tantum ab ipso ministrante, sed etiam ab ipsa Ecclesia Catholica, vel ab ipso, cuius delegatione & comissione fiunt: idcirco licet qui vt instrumentū alterius operatur extra charitatem sit, valorem tamen habebunt suffragia ex parte eius, quia ea cōmisit ministerio alterius, si ipse charitatem habeat, nec sit in culpa mortali affectus. Sic sanè S. Thomas cōmuniter receptus eleganter explicat *in 4.sent.dist.45.q.2.art.1.ad 4.q.* vnde plura, quo euidentior sit huius distinctionis vtilitas, inferenda sunt.

Primum omniū suffragiorū potissimi valoris esse Missæ sacrificium: cum id valorem habeat ex opere operato, & opere operante causa totius Ecclesiæ, cuius nomine fit, & idem ipsiusmet ministri, vel eius, qui ministerium delegauerit, totius etenim Ecclesiæ affectus & charitas, præter ipsum opus operatum maxime operantur, quoad suffragiorum valorem.

Secundo constat, Missam, qua ex parte sacraficium est, & alia suffragia, maioris esse valoris, si fiant à bono ministro, quam à malo, auget siquidem valorem ipsius ministri charitas & deuotio, auctore Thoma *in 3.par.q.82.art.6.* cuius opinio recepta omnino est.

Tertio hinc apparet, Missam, vt est sacrificium, & cætera Ecclesiæ suffragia, maioris valoris esse, si fiant ex commissione, & ordinatione illius, qui est in gratia, & charitatem habet, quā eius, qui extra charitatē est, siquidem suffragiorum valorem auget charitas illius, qui ea fieri cōstituit, & cuius nomine fiunt. secundū Tho. & cōmunem *in d.dist.45. art.2.ac 3.q.* sic quod Diuus Gregorius scribit *in 1.part.pastoralis.c.11.* cum is, cui displicet, ad interdicendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur, cuius Gratianus meminit *in prin.49. dist.* intelligendum est quoad valorem orationis ab ipso orante procedentem, nam hic valor nullus est, quoties fit oratio nomine & commissione alterius ab eo, qui nō est in charitate: valorem tamen habet ab eo, qui orationē & suffragia alteri cōmisit, si is charitatem habeat.

Quarto subinde manifestum est, meliora esse, & denique gratiora suffragia facta à pluribus, aut pluriū commissione, quam ab vno, vel vnius instituto, quia horum charitas valorem orationis auget, cum maior sit in pluribus, quam in vno. Hoc satis probatum est ex præcedentibus, si, quæ modo adnotauimus, ad amussim fuerint considerata.

Quinto inde colligitur orationem Dominicam, & horas canonicas ab Ecclesia institutas, meliores & gratiores esse Deo cæteris paribus, quā reliquæ sint orationes: cuius illationis ratio est, quia hæ orationes fiunt nomine totius Ecclesiæ: siquidem ministerio orantis à tota Ecclesia fiunt, atque ideo valorem accipiunt à totius Ecclesiæ charitate. Clerici etenim, & religiosi ex Ecclesiæ instituto canonicas horas dicentes, vt ministri Ecclesiæ preces istas ad Deum ipsū emittunt. Nec de his nec de sacrificio Missæ dubitandum est iuxta communem omnium traditionem. Sed de alijs, qui ex Ecclesiæ lege non tenentur ad horas canonicas, eas tamen recitant, plerique dubitare poterunt, an vt ministri Ecclesiæ munere isto fungantur. Et tamen egregius Doctor Martinus Azpilcueta *in c.quando de consecrat dist.1. not.ab.20.num.66.* existimat. has horas canonicas à quocunq; dictas, Ecclesiæ nomine dictas censeri: cum sint ab ipsa Ecclesia præcipue in hoc institutę, vt nomine totius Ecclesiæ dicantur. Quę quidem opinio pia & benigna mihi videtur: oportet igitur hac in controuersia perpendere, an suffragia fiant nomine totius Ecclesiæ, eius instituto, & ab aliquo, vt Ecclesiæ ministro, vt inde constituamus gratiora & meliora esse, quam si priuatim fiant.

Sexto, si præmittamus, quod omnino præmittendum est, valorem suffragiorum Ecclesiæ, quoad satisfaciendum, per applicationem finitum esse, & cuiuslibet suffragij tres esse finitos valores, quorum *in hoc §.* mentionem fecimus, illud erit statim constituendum, suffragium † factum pro § pluribus, non tantum prodesse cuilibet ex illis, quantum si pro eo tantum fuisset exhibitum. Nam si vtilitatem operis considerimus, quo ad debitū ex iustitia primum, illud profecto finitum est, & cuilibet operi constitutum: idcirco certum hoc præmium, & finitum inter plures diuisum, non pertinebit ad quemlibet ea ex parte, quā pertinuisset, si inter pauciores diuideretur, aut denique, si vni tantum applicatum fuisset, quod euidenti demonstratione percipitur. At si consideremus valorem operis quoad impetrandum à diuina liberalitate, nulla est certitudo quid diuina maiestas pluribus, vel vni tribuet. Hæc igitur illatio verior est, & frequentiori calculo probata: eam etenim collegimus ex Scoto, *in d.quod lib.20.* Diuo Thoma *in 4.sent.distinct.45. q.2.art.1.ad 2.q.* Innoc. *in c.penult.ne prælat.vices suas.* Imol. *in c.significatum.de præben.* Præpos. *in c.sacrosanct.22.dist.* Caiet. *in opuscul. quæst.2.de celebrat.Miss.* Ioan. Andr. & Abb. *in c.fraternitatem.de sepul.* Cardin. à Turre Crem. *in c.non mediocriter.de consecrat.dist. 5.* Hardrian. *quod lib.8.art.3.* Ioan. à Medina *in tract.de oratione.c. de valore orationis pro multis fusæ.* Martin. Azpilcueta *in d.c.quando de consecrat.distinct.1.not.ab.20.num.77.* Domin. Sot. *lib.9.de iust.& iur.q.2.art.2.* & *in 4.distinct.13.q.2.art.1.* eandē legito, *dist.45.q.2. art.4.* quibus non oberit authoritas Hieronymi, *in d.c.non mediocriter.* vbi inquit: Cum psalmus vel Missa pro cunctis animabus dicitur, non minus, quam si pro vnoquoque diceretur, accipitur. Nam illud tantum ex hoc deducitur, Missam dictam pro multis, eundem valorem habere, ac si pro vno dicta fuisset: nec inde sequitur, quod ille tantus valor vnicuique ex illis multis intolidum applicetur.

Septimo est obseruandum, Missæ valorem † ex opere operantis procedere ab ipsa Ecclesia Catholica, cuius institutione celebratur, & ab ipsomet celebrante. Idcirco

Missa

Missa maioris valoris est, si fuerit à sacerdote charitatem habente celebrata, quam ab eo, qui extra charitatem sit: quia licet valor procedens ab Ecclesia, quæ plures fideles charitatem habentes continet, nusquam deficiat, etiamsi malus sacerdos ministret, ille tamen valor, qui à charitate ministri deducitur, plane omnino desideratur, quoties minister mortali culpa est affectus: quod satis colligitur ex Thom. *in d. quæst. 82. artic. 6.* & Gabriele *in canone Missæ, lect. 26. col. 5. & 6.*

Octauo hinc infertur, reliquorum suffragiorũ, quæ priuato nomine, non equidẽ totius Ecclesiæ Catholicæ fiunt, valorem procedere ab ipso ministrante, & ab eo, cuius delegatione & cõmissione ministrantur. vnde si minister sit extra charitatem, dimidia valoris pars deficit: sicut ex diuerso, si minister sit in gratia, is verò, cuius commissione ministerium fit, culpa mortali impeditus, à charitate sit alienus, etiam deficiet dimidia valoris pars. quod si vterq; sit extra charitatem, nullius valoris erit suffragium istud, etiamsi pro iustis ministretur, quoad effectum satisfaciendi: iuxta opinionem, quam ex Diuo Thoma superius probauimus, *§. præceden. nu. 7.* & constat isthæc octaua illatio ex notatis per S. Thomam communiter receptum, *in 4. sentent. distinct. 45. q. 2. art. 1. ad 3. quæst.* Hæc denique de suffragiorum valore & effectu.

11 His omnibus adiiciendũ est, viuorum † suffragia, si fiant pro defunctis existentibus in purgatorio, eis quidem ita prodesse, vt ex lege iustitiæ satisfaciant pro temporali pœna, quam in eo loco defunctorum animæ pati debent in satisfactionem, quæ non fuerat plenè in hoc sæculo corporis labore consummata, quod probatur *Macchab. 2. cap. 12.* vbi oblatum fuit sacrificium pro mortuis. Sancta, inquit, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur: à peccatis, inquam, id est, à pœna temporali, quam pro peccatis animæ patiuntur in purgatorio, secundum Augustinum, *lib. de cura pro mortuis agen. c. 1.* eundem pulchrè *de ciuitate Dei, lib. 21. c. 13. c. animæ defunctorum. 13. q. 2.* & ibi Duran. *q. 1.* S. Bonauent. *art. 2. q. 1.* S. Thom. *in addit. ad 2. part. q. 71. art. 1. & 2.* Petr. Sot. *in instit. sacerd. lect. 3. in purgatorio.* Granatensis *in Institutionib. cap. 16. §. 4. vers. 33.* vbi Cardin. à Turre Crem. S. Tho. *in 4. sentent. distinct. 45. q. 2. art. 2. ad. 2 q.* Et est verè Catholica conclusio, quæ aduersus hæreticos probatur multis authoritatibus, quas de suffragiis & purgatorio tradidêre Roffensis, Ioannes Eckius, Alfonsus à Castro, Ioannes Bunderius in compendio, & alij Catholici, qui nostra ætate contra pestilentissima Lutheri dogmata scripsêre. Item de indulgentiis Ecclesiæ, quod ratione suffragij, & eius vi, prosit existentibus in purgatorio, tenuerunt omnes communiter, præsertim S. Tho. & alij, *in 4. sentent. distin. 45.* Cardin. Abb. & Doct. *in c. quod autem. de pœnitent. & remiss.* Felin. *in tract. de indulgent. col. 7.* Syluest. *in verb. indulgentia. q. 7.* Caiet. optimè *in tract. de thesaur. indulgen. q. 5.* [Gabriel *in canone Missæ, lect. 57. & in supplemento ad 4. sentent. distinct. 45. qu. 3. art. 2.* & ibi Dom. Sotus *q. 2. ar. 3. & distinct. 2. q. 2. art. 3.* & qui de indulgentiis aduersus Lutherum scripsêre.]

§. SEXTVS.

De Excommunicatione.

SVMMARIA.

1 *Suffragiorum communio dupliciter consideratur.*
2 *Excommunicatio maior, qualiter suffragiorum communioni quempiam priuat.*
3 *Peccatum mortale an priuet suffragiorum Ecclesiæ communione.*
4 *An posita quis pro excommunicato maiori excommunicatione oraret? & quid pro mortali peccatore?*
5 *Excommunicatus sacramenta Ecclesiæ vel conferens, vel suscipiens, peccat mortaliter.*
6 *Sacramentum ordinis susceptum vel collatum ab excommunicato, quem effectum habeat.*
7 *Sacramentum pœnitentiæ ab excõmunicato susceptum vel ministratum, an teneat. vel sit iterandum?*
8 *Excommunicatus an sit sacramenti pœnitentiæ minister in articulo mortis.*
9 *Excommunicatus maiori excommunicatione celebrans irregularis est: & inde de celebrante coram excommunicato: & de excõmunicato, qui authoritatem præstat celebranti.*

HActenus, Lector optime, de suffragiorum Ecclesiæ valore breuiter quidem egimus, vt hinc appareat, quid referat excommunicatum suffragiis Ecclesiæ priuatum esse, ac destitutum. quod modo apertius constabit, si quæ antea diximus, specialibus quibusdã propositionibus exponamus. Etenim valor † suffragiorum dupliciter consideratur, quoad eorum participationem. vno quidẽ modo virtute charitatis, quæ omnes fideles connectit, vt sint membrum corpus in Christo Iesu: cuius est propria illa sanctorũ communio, de qua in symbolo mentio fit. *ca. loquitur. 24. q.* Et *ad Ephes. c. 4.* inquit Paulus: *Vnum corpus, & vnus spiritus, sicut & vocati estis in vna spe vocationis nostræ, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus.* Hæc igitur charitas facit omnia bona & suffragia esse communia. Alio modo suffragia quoad eorum valorẽ, & eius cõmunionem considerantur, ex animo, intentione, & applicatione fidelium existentis, & operantis. Hac distinctione vtitur S. Tho. *in 4. dist. 45. 2. q. ar. 4. ad 1. & ad 2. q.* quem alij cõmuni omnium consensu sequuntur. repetit idem S. Tho. *in dist. 28. q. 2. art. 1. ad 1. q.* & Hadrian. *quodlib. 8. art. 3.* post Palud. *in dist. 184. in q. 1.* quibus ita constitutis, sequentia proponimus.

Prima propositio: Excõmunicatio † maior nõ priuat excõmunicatum illa suffragiorum Ecclesiæ cõmunione, quæ à charitate procedit: cũ illa priuatus fuerit per mortale crimen, cuius causa fuit excommunicatione affectus. sic ianit S. Thom. cõmuniter receptus explicat, *in d. q. 2. ar. 1. dist. 18.* & Gabriel post alios, *in canone Missæ, lect. 26. col. 7.* vnde constat, iniustè excommunicatum minimè hac opinione priuari: quod satis manifestum est. Item, nec excommunicatũ minori excommunicatione, cùm ea non inferatur propter peccatum mortale, quod hac communione priuat. Tãdem illud certissimum est, huius cõmunionis priuationẽ mortali peccato, nõ excommunicationi tribuendã fore, siquidem qui inique est excommunicatus, ratione huius excõmunicationis nequaquam ista communione destituitur. Cùm iniusta excommunicatio non tollat charitatem, qua manente, manet vnionis vinculum & communio: si verò quis iustè fuerit excommunicatus, peccatum mortale, cuius causa lata in eum fuit excommunicatio, priuauit eum charitate, quæ huius communionis radix est.

His accedit, quod Missæ sacrificium non habet effectũ, quoad operationem operis operati, nisi in his, qui per fidẽ & charitatẽ vniuntur: secundũ Tho. *in 3. part. q. 79. ar. 7. ad 1.* quãobrem quoad hanc communem nulla est differentia, nec quidquam refert, sit peccator mortali pœna affectus, excommunicatus, vel non.

Secũda propositio: Excõmunicatio maior priuat quẽ illa suffragiorum Ecclesiæ cõmunione, quæ ab applicatione & intentione totius Ecclesiæ radicem habet. Probatur hæc conclusio ex eo, quòd Ecclesia minimè vult cõmunia suffragia applicare, nec orare pro his, qui extra eam sunt, sed tantùm pro membris eius ab ea nondum abscissis & segregatis: quemadmodum concordi omnium sentẽtia satis est expeditum: idcirco hæc secunda propositio palã infertur, & notatur à sancto Thoma, & his, quos in proxima assertione citauimus, & Syluest. *in verb. excommunicatio. 2. col. 2.*

Tertia conclusio: Excommunicatus maiori excommunicatione, minimè cõprehenditur sub orationibus & suffragiis ab Ecclesia generaliter pro eius membris exhibitis: quod constat ex proximè dictis: & est omnium communis conclusio, quidquid in contrarium senserit Host. *in c. cum voluntate. de sent. excom. col. 2.* & Sũma cõfessor. *lib. 3. tit. 23. q. 15.*

Quarta conclusio: Peccator † etiam mortalis criminis reus sub generalibus Ecclesiæ suffragiis pro membris eius institutis comprehenditur: quia per fidem Ecclesiæ membrum est, nondum publica authoritate ab Ecclesiæ communione separatum. Hæc apparet ex applicatione Ecclesiæ, quæ pro membris eius orat. Esse autem peccatores Ecclesiæ membra, iam superius probauimus, *in huius relectionis princip. nu. 6.* idcirco receptum est, quod in hac conclusione proponimus. siquidem præcitati authores fatentur & cõmunionem suffragiorum Ecclesiæ ab eius intentione & applicatione procedentem, membris Ecclesiæ quibuscunque conuenire. tametsi hæc Ecclesiæ suffragia non inutilia sint, existentibus extra charitatem, sicuti his sunt, qui charitatem habent, quod apparet ex adnotatis *in §. 4. præced.* & nihilominus adhuc plurimum vtilitatis hæc suffragiorum communio affert peccatoribus: primũ etenim ad defendendum eos à tentatione dæmonis, qui hostis acerrimus est. Et ad protectionem Dei, qua diuina maiestas speciali cura filios Ecclesiæ custodit, ad impetrandam à Deo illustrationem cordis, vt citius ac facilius à peccatis abstineant: ad bona temporalia: denique ad alia multa, quæ colligi poterunt ex his authoribus, quorum mentionem fe-

cimus

crimis in §. 4. nu. 11. quibus quidem vtilitatibus excommunicatus maiori excommunicatione omnino priuatur, autore Thoma in 4. sentent. distinct. 18. q. 2. art. 1. ad 2. quæst. vt hinc palàm fit compertum, quod non semel iam in principio huius relectionis admonuimus, quantumquoad interiores poenas, & interiora damna excommunicatio differat à mortali peccato. quod & Host. ac Ioan. Andr. adnotarunt in c. ita quorundam de iudæ. & Caiet. eleganter in tract. 17. q. c. 13.

Ex quo libet obiter obseruare, Ecclesiam Catholicam quandoq; pro excommunicatis, hæreticis, Saracenis, & infidelibus orare: nō equidē vt pro membris Ecclesiæ, orationibus ad Ecclesiæ mēbra cōadiuuanda institutis, sed vt exteris, & ab vnione Ecclesiæ alienis, quibusdā orationibus in id ordinatis, quod dignetur diuina maiestas eos reducere ad Ecclesiæ vnitatē, & pœnitentiā: quemadmodū notāt S. Thom. in 4. sent. dist. 18. q. 2. ar. 1. ad 1. q. Card. à Turre Crem. in c. si quis Episcopus. 11. q. 3. Sylvest. in verb. excom. 1. col. 2. & in verb. oratio 4. sic deniq; orat Ecclesia in die Veneris sanctæ pro hæreticis, paganis, Iudæis, & infidelibus, non vt membris Ecclesiæ, sed aliis ad hoc orationibus institutis.

Quinta conclusio: Non † potest quis vt Ecclesiæ minister orare pro excommunicatis maiori excommunicatione, his orationibus, quæ pro membris Ecclesiæ fieri solent. Hanc assertionem S. Thom. & alij paulò ante nominatim citati expressim exponunt, & ea communis est. idē in specie not. Gabriel. in d. lect. 26. col. 7. not. Dd. in c. cum voluntate. de sent. excom. & in c. à nobis. in 2. eod. tit.

Sexta conclusio: Poterit quilibet Christianus priuatis orationibus pro excommunicato etiam maiori excommunicatione priuatim orare. Non enim tunc nomine Ecclesiæ pro excommunicato, vt pro membro Ecclesiæ oratur. eque ita S. Thom. communi omnium consensu receptus tenuerat in 4. sent. dist. 18. q. 2. ar. 1. ad 1. q. Sylvest. in verb. excom. 1. & est communis opinio, ex quia sunt omnino explicanda, quæ Abb. & alij adnotarunt in d. c. à nobis.

Septima conclusio: Potest sacerdos in Missæ celebratione, dum secretè orat, in priori parte ante consecrationem hostiæ pro excommunicato speciali oratione orare. Huius conclusionis ratio ea est, quòd tūc sacerdos orat, vt priuatus, nō vt minister Ecclesiæ: qua ratione ita visum est Sylvestro in verb. excom. 1. col. 2. quem sequitur Martinus Azpilcueta in c. quando. de consecrat. dist. 1. notab. 19. num. 71. quo in loco latius hac de re tractat. [Oratio verò hæc, quæ à sacerdote, vt priuato fit, eam vim habet, quam ex ipsius orantis statu habere potest. Atq; ab eo fit nomine totius Ecclesiæ, quoad impetrandum & obtinendum id, quod petitur, maiorem dubio procul valorem habet, cum ea totius Ecclesiæ precibus innitatur, quæ apud Deum multò sunt gratiores. Vnde facile intelligimus, quid sit respondendum, quando & ipse sacerdos peccato sit mortali affectus.]

Octaua conclusio: Quilibet Christianus, vel vt minister Ecclesiæ, vel vt priuatus, orare potest pro peccatoribus nōdum vita functis. huius assertionis veritas ex eo constat, quòd Ecclesia minimè intendit ab eius generalibus suffragijs excludere existentes in mortali peccato: modò per excommunicationem non fuerint hi ab vnione fidelium segregati: sicuti modò adnotauimus: posse autem orari pro peccatore viuo, non tamen pro eo, qui iam mortali crimine decessit, probat Thom. in 2. 2. q. 83. artic. 7. cap. pro obeuntibus. 13. quæst. 2. cap. placuit. 13. quæst. 5. gloss. in ca. ex parte. in 1. de sepultur. idem S. Tho. in 4. sent. dist. 45. qu. 2. art. 2. Cardin. à Turre Crem. in c. tempus. 13. quæst. 2. & hæc est omnium communis sententia.

Ex præmissis apparet, quonam modo intelligendum sit, quod Gabriel asseuerat in canone Missæ, lect. 26. colum. 7. scribēs, sacerdotem Ecclesiæ ministrum non posse speciali oratione pro excommunicato in Missa orare. Etenim non potest sacerdos vt minister Ecclesiæ nec speciali, nec generali oratione pro excommunicato orare, vt pro membro Ecclesiæ: poterit tamen in ea parte Missæ, qua sibi licet priuatis orationibus vti, pro excommunicato orare, & erit ista hæc oratio priuata, non equidem publica.

Nona conclusio: Poterit quis vt Ecclesiæ minister, vel vt persona publica, secretè tamen, orare, aut sacrificiū applicare illi excommunicato, qui mortalis criminis iā pœnituit, & diligenter absolutionem impetrare curauerit: licet nondum sit absolutus. Hoc colligitur ex Hostiensi cōmuniter recepto, in d. c. cū voluntate. de sent. excom. not. Martin. Azpilcueta in c. quando. de consecr. dist. 1. notab. 19 nu. 68. Nam & huic etiā generalia Ecclesiæ suffragia vtilia sunt, nec is ab eis excluditur, secundū Card. à Turre Crem. in c. si quis Episc. 11. q. 3. post Richar. in 5. sen. dist. 18. & Floren. 3. part. tit. 24. c. 77.

Nono & principaliter ab ipsius definitionis vero sensū apparet, esse alium excōmunicationis effectum; quo satis probatur & efficitur, excommunicatum † maiori excommunicatione, priuatum esse passiua & actiua sacramentorū participatione, text. optimus in c. si celebr. de cler. excom. ministr. c. cum illorum. de sentent. excom. & in c. apostolicæ. de cler. excom. ministr. quibus in locis hoc ipsum cōmuniter receptum est in hūc sensum, quod male faciat, & illicitè percipiat excōmunicatus sacramenta Ecclesiæ. peccat etenim & mortaliter, propter grauem iniuriam, quam infert sacramentis Ecclesiæ, ea percipiens in eo statu, quo iustè ab Ecclesiæ cōmunione est segregatus. Idcirco qui ita censura hac affectus percipit sacramenta, graue sacrilegium cōmittit in ipsum Deum, & Ecclesiam. quod probatur ea ratione, quæ dictat, sacramenta non esse percipienda, nec danda ab eo, qui se existimet mortalis culpæ reum esse. text. celebris de recipiente, in c. illud. 95. dist. quo in loco Innocentius tractans de sacramento extremæ vnctionis, inquit: Non pœnitentibus istud fundi non potest; quia genus est sacramenti. tex item ad idem in c. per Esaiam. 1. q. 1. vers. hoc pene. ibi, omnia sacramēta prosunt dignè sumentibus. igitur indignè ea accipientibus nocent. facit & ad hæc ratio elegans: Sacramenta instituta sunt à Christo Iesu, vt per illam gratiam primā, vel eius augmentum consequamur: is ergo, qui credit, se esse in eo statu, qui gratiæ consequendæ repugnat, scire debet, se in vanum sacramentum accipere: igitur irreuerentiæ crimen erga sacramentum cōmittit. Omne siquidem illud, quod ad irreuerentiam rerum sacrarum pertinet, ad iniuriā Dei fit: & ideo sacrilegium est, secundum S. Thomam 2. 2. q. 99. art. 1. de dante constat in d. c. per Esaiam. vers. hoc pene. dum dicitur: Omnia sacramenta indignè tractantibus obsunt: prosunt tamen per eos dignè sumentibus. Et in specie de Eucharistia nemo vsquā dubitauit: cum Apostolus scripserit 1. ad Corinth c. 12. † probet autem seipsum homo, priusquam de pane illo edat. ac deinde de illo, qui indignè sumpserit, inquit, iudicium sibi manducat & bibit. De sacramento baptismi probatur in c. firmissime. 15. q. 1. & c. omnis. c. Azūt. de consecr. dist. 4. docet sanctus Tho. 3. part. q. 68. art. 6. ad hoc etiam conducit text. de confirmationis sacramēto. in c. vt ieiuni. de consecrat. dist. 5. & pleraque alia, quæ de præmittenda cōfessione ante sacramentorum susceptionem ex Theologis tradit Martin. Azpilcueta in princip. de pœnitent. dist. 5. in vltima parte gloss. nu. 33. & sequent. qui in c. 1. §. sacerdos. nu. 12. de pœnitent. distin. 6. ex eo text. adnotauit, mortale crimen committere, qui culpa mortali affectus, Ecclesiæ sacramentum alteri ministrat, modò id faciat vt Ecclesiæ minister, & actus is ad consecrationis ordinem pertinet: quod sanctus Tho. docet in 3. part. q. 64. art. 6. quod si ita certum est, sacramenta illicitè dari & assumi ab existenti in mortali peccato: idem erit in eo, qui præter mortalem culpam, cuius causa à cōmunione Ecclesiæ sepositus est, extra fidelium consortiū segregatum, minimè censetur membrum esse Ecclesiæ.

Cæterum etiamsi excommunicatus grauissimè peccet, sacramenta Ecclesiæ cōtrectans vel ministrando, vel suscipiendo, constitutissimum est, ipsa sacramenta verè conferri, & adsumi: quod manifestissimè probabitur, si consideremus, sacramentum baptismi, vel datum, vel acceptū ab eo, qui extra charitatem est, verum esse sacramentum, c. tunc valere. de consecrat. dist. 4. sic etsi quis excommunicatus confirmationis sacramentum accipiat, verè confirmatus est, nec erit confirmatio iteranda. quod item verissimum est & de Eucharistiæ sacramento: siquidem dubio procul excommunicatus consecrat, & verum recipit sacramentum, arg. eorum, quæ notantur in c. de homine. de celebrat. Miss. c. inter catholicam. 1. q. 1. Nam matrimonium contractum ab excommunicato, verum est matrimonium & sacramentū, vt probauimus in Epitome, in 4. decret. 2. part. c. 6. in prin. vbi etiā asseuerauimus, religionis professionem factam ab excommunicato validam omnino esse.

De ordinis † sacramento illud constanter asseueramus, verè dari ab excommunicato, & excommunicato quoad characterem, licet non quoad executionem: ab illa enim, donec subsequatur dispensatio, suspensus est ipse ordinatus, sive ignorans, sive sciens ipsum, vel ordinis collatorē excom-

excommunicatum esse, ordines susceperit. Hoc probatur quoad primam eius assertionis partem, *in c. præter hoc. §. verum. 32. dist.* text. *in c. 1. in verb. irritas.* vbi gl. *& in c. 2. de schismat. c. cum illorum. de sent. excom. cap. 1. & vlt. de eo, qui furtiue ordin. recepit. c. 1. & 2. de ordinat. ab Episcop. qui renunciauit episcop.* quibus in locis itidem constat secunda conclusionis pars: nempe ita ordinatos non posse ministrare in ordinibus susceptis, nec eorum executionem habere, & hęc est omnium cōcors sententia, quæ nō potest iure negari: quippe quę manifestè in præcitatis locis constet, de dispensatione autem est adnotandum, quoad tertiam partem conclusionis, eam regulariter à Romano Pontifice impetrandam fore in hoc casu, præsertim si detur in recipiente ordines certa scientia, *c. 1. de ordin. ab Episcop. qui renunc. Episcop.* vbi idem apparet, si sit ignorantia crassa, aut supina. & *cap. cum illorum. de sent. excom. part. 1.* quod si ignorantia probabili affectus quis vel excōmunicatus vel ab excommunicato susceperit ordines, ab Episcopo proprio, qui in eo actu minime deliquerit, dispēsationem obtinebit. text. *in cap. vlt. de ordin. ab Episcop. qui renun. Episcop.* notant Dd. præsertim Henr. *in d. c. 1. de schismat. & in d. c. cum illorum.* vbi cæteri Dd. idem communiter adnotarunt, excipientes religiosos, id est, eos, qui post ordinem ita susceptum, religionem profiteantur: etenim his etiam scienter ordinationi, & ordinum susceptioni operam dantibus, dispensatio concedi poterit ab eorum prælatis: & idem, si post religionis ingressum ita fuerint ad ordines promoti. quæ quidem exceptio deducitur ex *d. c. cum illorum. 2. part. & cap. 2. de apostat.* Innocent. tamen *in c. 1. de schismat.* scribit, collationem ordinum factam ab excommunicato, vel excōmunicato, probabili tamen ignorantia excommunicationis, ita ratam esse, vt absq, vlla dispensatione eius sit executio permissa, ac possit ita ordinem accipiens absque irregularitatis pœna in susceptis ministrare, & ad alios ordines promoueri. huic sententiæ accesserunt Panorm. *in c. veritatis. de dolo & contum. num. 46.* Collectan. *in d. c. vlt. de ordin. ab Episcop. qui renunc. Episcop.* idem tenet Huguitio relatus à gl. *in c. ab excommunicatis. 9. q. 1.* Repetit idem Panor. & ibi Fel. *col. pen. in c. ad reprobandum de re iud.* idque verius esse censet Alfons. à Cast. *lib. 2. de potest. leg. pœnalis. c. 15.* Nihilominus cōtrariam sententiam veriorem esse censemus. semper etenim dispensatio necessaria est, siue adsit probabilis ignorātia, siue præcesserit scientia, secundum gl. *in d. c. ab excommunicatis. & in c. si qui à simoniacis. 2. 1. q. 1.* glo *in d. cap 1. de ordin. ab Episc op. & in c. 1. de schismat.* vbi Henric. post alios *ibi. & in d. c. cum illorū. de sent. excom.* hanc opinionem probat, quæ communis est, secundum Abb. *in d. c. veritatis. de dolo & contum. num. 46.* & hæc est tutior opinio, secundum eundem & Anan. *num. 12. in d. cap. 1. de schismat.* Seluam *de beneficiis. 2. part. q. 2. col. 3.* idem fatetur Abb. *in d. cap. veritatis.* sæpissimè enim absque culpa quis executione ordinis sacri suspenditur, & irregularis fit, tametsi absque eius culpa non puniatur pœnis iure alioqui statutis aduersus eos, qui prohibitum actum fecerint, glos. *in c. illud. & in c. apostolica. de cleric. excommun. ministr.* & ibi Card. gl. *in c. 4. 2. q. 5.* Hæc verò, quæ diximus, adeo vera sunt, vt cū excommunicato scienter ordines recipiente, nullus præter Papam dispensет, etiamsi excommunicatio eiusmodi sit, quod ab ea Episcopus absoluere valeat, secundum Ioā. And. Hen. Anton. Abb. & Felin. *in d. c. cum illorum.* text. & ibi Abb. *in c. vlt. de eo qui furtim ordinem recepit.* Panorm. *in c. 1. eod. tit. 4. not. ab.* Ang. *in verb. irregularitas. §. 22.* Sylues. *in eod. verb. versicul. secundo quæritur.* Ioannes Bernard. *in pract. crim. c. 13.* Nec quidquam in contrarium vrget argumentatio Romani Pontificis, *in d. cap. cum illorum.* dum asseruit, non posse dispensare cum excommunicato recipiente ordines eum, qui nō possit ab excommunicatione absoluere: quasi senserit à contrario, posse eum dispensare, qui possit absoluere. Nam ista hæc collectio deficit, quia iure satis probatur, non posse cū irregulari dispensare eum, qui potest à peccato, quo contracta fuit irregularitas, absoluere: siquidem sacerdos, vel alius homicida absoluitur ab homicidij peccato, per quēcunq; sacerdotē, *ca. Deus qui de pœnitent. & remiss.* Et tamen irregularitatem ex homicidio contractam, solus Papa tollit. *c. 1. de re iudic. in 6.* quo fit, vt illud sit satis receptum, posse sacerdotem ordinarium absoluere à peccato, cuius ratione contracta fuerit irregularitas, licet ab ipsa irregularitate minimè possit pœnitentem eximere: quod expressim notant Caiet. *in summa. in verb. irregularitas.* Card. *in clem. dudum. de sepult. q. 2.* Martin. Azpilcueta *in c. 1. §. caueat. de pœnitent. distinct. 6. nu. 26.* licet contrariū in hoc ipsemet Card. senserit *in clement. 1. de priuileg. q. 37.* & Calder. *cons. 19. tit. de regularib.* quibus potissimum suffragatur text. *in extrauag. 1. de priuileg. inter communes. col. 4. vers. obseruent.* quæ tamē, quidquid ibi dixerit glos. erit intelligenda quoad absolutionē ab irregularitate, nō quoad absolutionem à peccato, cuius causa contracta fuit irregularitas: nam ab eo poterit is absoluere, qui ab alijs peccatis poterat absolutionem ministrare. Et ne quis existimet, illam constitutionem esse intelligendam adhuc de absolutione à peccato, in his tamen, qui confessiones audiunt, & absoluunt sibi iure ordinario nō subditos, ex priuilegio quidē, obseruandum erit, iam hanc dubitationem per eas concessiones, quas Bullas vocant, sublatā esse: præsertim quia per eas datur potestas absoluendi à peccatis multis, quorum causa irregularitas contrahitur: licet non competat ex eis facultas dispensandi in irregularitate. Tametsi absque harum literarum priuilegijs, quod prius cōmunem opinionem secuti probauimus, tenendā fore censeam. Exhis colligitur euidenter, quoad effectum istum, de quo *in hoc vers. de ordinis sacramento*, egimus, magis operari maiorem excommunicationem, quam peccatum mortale.

Superest de sacramento pœnitentiæ hic agere: an absolutio præstita excommunicato, sit iteranda, & teneatur? quam quæstionē iam olim tractarunt viri equidem doctissimi: & præ cæteris Martinus Azpilcueta meus olim, & nunc obseruandissimus præceptor, *in c. vlt. num. 38. & in ca. 1. §. cautu. nu. 23. de pœnit. dist. 5.* cuius assertiones, vt propositæ materiæ subseruiam, breuiter admodum paucis additis exponam.

Prima conclusio: Sacrilegiū est, vel sacramentalem absolutionem excommunicato scienter exhibere, vel ipsum excommunicatum eam recipere. Hoc probatur ex his, quę paulò ante tradidimus, vbi ostēdimus, excōmunicatū maiori excōmunicatione priuatum esse sacramentorum perceptione, & hæc est communis opinio.

Secunda conclusio: Excōmunicatus maiori excommunicatione affectus, eius tamē iustè quidē ignarus, si à peccatis absolutionis sacramento fuerit absolutus, non tenetur ad iterandā eā confessionem. Huius conclusionis probatio deducitur à *c. apostolicæ. de cleric. excommun. ministr.* & eam veram esse censet Caiet. *in summa. in verb. absolutionis impedimentum. vers. vtrum. & in verb. confessionis iteratio. & in opusculis, qu. 1. de qualit. confess.* quem sequitur Martinus Azpilcueta *in d. ca. vlt. nu. 45.* hanc & præcedentem conclusionem latius probat, tametsi Angel. *in verb. confessio. 5. §. 10. & in verb. interrogationes. in fin.* existimet, posse iustè sacerdotem pœnitentem, quem ab excommunicatione soluere non potest, prius à peccatis absoluere, & demum illum ad superiorem pro habendā excommunicationis absolutione dimittere. sic & Angel. opinionem reprobat Sylues. *in ver. confessio. 1. q. 4.*

Tertia conclusio: Excōmunicatus maiori excōmunicatione, qui scit, ac fatetur se excommunicatū, putans iusto quodam iuris, vel facti errore, attēta eius qualitate, se posse prius à peccatis, quam ab excommunicatione absolui, non tenebitur confessionem iterare, si fuerit à peccatis tūm absolutus. Eadem ferè authoritate probatur hæc conclusio, qua præcedens: eamque Caiet. & Martin. expressim tenent. quāuis Palud. *in 4. sent. dist. 22. q. 3.* Sylues. *in verb. confessio. 1. §. 4.* probare velint, confessionē iterandam esse in hac specie, non obstante probabili & iusta excommunicationis ignorantia: idq; ea ratione fulcire conantur, quod incapax sit excommunicatus sacramētalis absolutionis. quæ quidē ratio falsa est in eo sensu, quo ipsi accipiunt, siquidē sacramenta quoad eorum vim excommunicatis conferūtur: sicuti paulò ante probauimus: licet quandoque non operētur proprium effectum propter obicem illis appositum. Et tamen data iusta ignorantia & probabili, nullus obex sacramento absolutionis, quoad effectum apponitur ab ipso excommunicato, qui verè pœnitet, & bona fide, vt Caiet. censet, sacramentum pœnitentiæ accipere curat. Et sanè si Palud. opinio vera est, quā & Hadrian. asseuerat *in 4. sent. in tract. de matrimon. q. 1.* scribens, Rom. Pōtif. per excommunicationem latam in aliquē, eū efficere materiā ineptā & incapacem sacramentorum: profecto minimè poterit iure probari secunda conclusio, quā in hac quæstione proponimus. verè tamen hæc Palud. & Hadriani assertio nequaquam admittenda est per multa quidem, & per ea, quę modò de sacram ento ordinis adnotauimus.

Quarta

Quarta conclusio: Excommunicatus, qui scit vel scire debet, se non posse prius à peccatis, quàm ab excommunicatione absolui, absolutionem tamè à peccatis petens præmissa confessione sacramentali, & eam accipiens, tenetur eandem confessionem iterare. Huius assertionis auctores citare possumus Sylvest. Palud. & Hadrian. qui ea ratione vtitur, quod excommunicatus sit sacramentorũ incapax: & præsertim huius, eandem conclusionem admittunt, ac veram esse contendunt Martin. Azpilcueta *in d. c. vlt. de pœnit. dist. 5. num. 48.* & Ioan. à Medina *de pœnit. tract. 2. c. de confessione excommunicato facta.* Aliam tamen rationem in eius probationem inducentes, hac sane argumentatione. Etenim aut hic pœnitens non confitetur hoc peccatum, quo peccat volens absolutionem sacramẽtalem excommunicatus accipere, vel ignorantiam ita supinam, vt plane à peccato nõ excuset, & confessio integra non est: atque ideo omnino iteranda. Aut confitetur culpam istam; à qua minime discedit, nec discedere proponit, vt patet: quia peccato statim operam dat: & tunc obicem ponit sacramento ex imperfectissima contritione. & ideo se indignum efficit absolutione sacramentali, nec absolutio tenet, & tenetur ex causa confessionem iterare. Quemadmodum Ioan. Gerson argumentatur *in 2. part. fol. 191. cap. quæritur. colum. 2.*

Cæterum Caietan. *in d. verb. absolutionis impedimenta.* contrariam sententiam probare nititur, existimãs, absolutionem sacramentalem validam esse in hoc casu, etsi illicite detur, & accipiatur, nec eo tempore proprium effectum in pœnitentem & confessorem habeat: atque hac ratione deduci tur, confessionem non esse iterandam. Ad cuius opinionis probationem illud est maxime obseruandum, quod vere Ioan. à Medina, & Martinus Azpilcueta fatentur eorũ sententiam minime posse probari ea ratione, quod excõmunicatus sit incapax huius sacramenti. vnde oportet aduersus Caietan. disputantibus, omittere Paludan. Sylvest. & Hadrian. rationem, quia ea falsa est. idcirco deueniendum est ad eam rationem, qua contenditur, absolutionem sacramentalem inualidam & nullam esse propter defectum contritionis, vel attritionis, quæ virtute sacramenti possit fieri contritio: qua de re nos latius egimus superius *in §. 4. num. 13.* & plane vbi excommunicatus non confitetur, nec manifestat sacerdoti statum eius, & peccatum, quod vel ex scientia iuris, vel ex supina ignorantia contraxit, volens absolui à peccatis prius quam ab excommunicatione: dubio procul confessio integra non est, & hac ratione sacramentalis absolutio minime confertur, eritque iteranda confessio. Quod si excommunicatus manifestet sacerdoti excommunicationem, & culpam illam, qua afficitur vel inscientia iuris, vel ignorantia supina, volẽs prius à peccatis, quam ab excommunicatione absolui, & nihilominus absoluatur, dicendum erit, absolutionem sacramentalem esse, non obstante obice, qui eius effectui oppositus est, atque ob id minime iterandam esse confessionem: si sequamur opinionem, quam ex Diuo Thoma *in d. num. 13.* adduximus. At si contrariam ex Hadrian. Medina, & alijs probauerimus, satis itidem probari debet & hæc quarta conclusio contra Caietanum, cuius tandem opinio, vt inibi diximus, frequentiori Theologorum iudicio probatur.

Quinta conclusio: Absolutio sacramentalis præstita à sacerdote maiori excommunicatione ligato, eo casu, quo necessario vitandus non est, valet & tenet, nec est omnino iteranda. Hæc conclusio probatur argumentatione à diuisione deducta. Nam hæc absolutio vel est nulla ex eo, quod eam suscipiens, obicem peccati absolutionis sacramento opponat: vel quia sacerdos nullam potestatem habet absolutionem istam sacramentalem ministrandi: nullum autẽ horum in hoc casu impedimentum præstat: igitur absolutio sacramentalis est & valet. Non primum, siquidem nullam habet culpam, suscipiens sacramentum ab eo excommunicato, quem vitare minime tenetur: vt cõstat: ergo nequaquam mortaliter peccat: & ideo obicem mortalis peccati non ponit sacramento pœnitentiæ. Nec item vltimũ quidquam impedit, quia ea iurisdictio, quæ ad absolutionẽ est necessaria, adhuc manet penes excommunicatum ex Ecclesiæ Catholicæ permissione, interim, quòd eum non esse vitandum lege lata, aduersus publicam vtilitatem statuit, quamobrem conclusionem istam video probari ab Hadriano *in 4. sent. tract. de confess. dubio 9.* Caiet. *in verb. absolutionis impedimenta.* Medina *in tract. 2. de pœniten. cap. de confessione confessori excommunicato scienter facta.* Martin. Azpilcueta *in c. 1. §. laboret. de pœnit. distinct. 6. num. 10. & seq.* Oportet tamen hic memoria repetere, quæ nos supra tetigimus, §. 2. *num. 7.* vbi expendimus, quando excommunicatus vitandus sit. Etenim ex ibi dictis aliquot in proposita controuersia deducuntur.

Primum, posse licitè absolutionis & pœnitentiæ sacramentum suscipi à sacerdote proprio, alioqui potestatem habente, etiam si is sit excommunicatus, generali tamen excommunicatione, cuius scientiam pœnitens habet: modo nondum fuerit denunciatus: & subinde constat, non esse hanc confessionem iterandam. quod ex Concilio Basilienſi fatentur omnes.

Secundum, confessionem sacramentalem factam, secuta absolutione, sacerdoti proprio, etiam nominatim excommunicato, cuius excommunicationis ipse pœnitens ignarus non est, modo nondum fuerit sacerdos denuntiatus, validam, & licitam esse, nec eam repetendam fore. Hanc illationem exponimus contra Hadrian. & Ioan. à Medina, sicuti Caietan. & Martinum in præcitatis locis: ea sane ratione, quod constitutio, Ad euitanda scandala, etiam sit admittẽda in excommunicato nominatim: sicuti & nos probauimus *in d. §. 2. n. 7.* quæ quidẽ sententia vtilis admodu est.

Sexta conclusio: Confessio scienter facta sacerdoti, etiam proprio excommunicato tamen, quem vitare tenemur, inualida quidem est, & omnino iteranda, grauissimoq; cum peccato fit. hæc est omnium concors sententia, quæ manifeste probatur quoad priorem partem ex eo, quod sacerdos excommunicatus, qui ab Ecclesia non admittitur, & quem vitare tenemur, non habet iurisdictionem, quæ cum ordinis potestate necessaria est ad exhibendam absolutionem sacramentalem: quemadmodum statim probabitur: idcirco absolutio ab eo præstita, qui minister huius sacramenti non est, dubio procul erit nulla censenda, & inualida, atq; ex ea causa confessio est repetenda. vltima pars conclusionis constat, quia tenetur quis excommunicatum vitare sub reatu mortalis culpæ, in diuinis, & sacramentis. quod iam admonuimus. & apparet *in c. sacris. de his quæ vi metusve causa fiunt.* qui autem scienter sacramentum pœnitentiæ recipere tentat ab excommunicato, quem vitare tenetur, mortaliter per hanc communionem communicans peccat, obicemque ponit sacramento: igitur ea confessio cum peccato mortali fit: hinc patet, quòd si quis sacerdoti excommunicato & denunciato confiteatur scienter peccata propria integre, etsi sacerdos proprius sit, non consequitur absolutionem sacramentalem, & mortaliter peccat: primum quidem propter defectum iurisdictionis apud ipsum sacerdotem, secundum propterea quòd obicem mortalis culpæ sacramento ipsi opponat.

Septima conclusio: Absolutio ex vi confessionis interioris præstita ignoranti ab excommunicato, iam per Ecclesiam denunciato, inualida est: & ideo erit confessio repetenda, cum huius excommunicationis pœnitens scientiam habuerit: est etenim satis receptum, esse necessariam potestatem ordinis, simul & iurisdictionis ad absolutionẽ istam sacramentalem impendendam: quod nos adnotauimus *lib. 1. variar. resolut. c. 10. num. 11.* Iurisdictionis autem potestas per Ecclesiam excommunicato denũciato aufertur, *c. ad probandum. de re iud.* & in specie quoad collationem sacramentorum, & præsertim quoad potestatem ligandi, & absoluendi: hoc probat de maiori excommunicatione, text. *in c. duobus. de sent. excom. c. si celebrat. de cler. excom. minist. c. audiuimus. 24. qu. 1. c. 1. §. vlt. de offic. vicar. lib. 6.* sic Palud. *in 4. sentent. distinct. 17. q. 6. artic. 1. conclus. 4.* Sylvest. *in verb. confessor. 1. q. 20.* Hadrian. *in d. dub. 9.* & Ioan. à Medina *in d. tract. 2. cap. de confessione nescienter facta excommunicato.* præmittunt, excommunicatum simul, & denunciatum non habere potestatem iurisdictionis ad præstandum sacramentalem absolutionem: quamobrem ipse Ioan. à Medina in specie hanc septimam conclusionem proponit. Oratio verò hæc, quæ à sacerdote vt priuato fit, eam vim habet, quam ex ipsius orantis statu habere potest. At quæ ab eo fit nomine totius Ecclesiæ, quo ad impetrandum & obtinẽdum id, quod petitur, maiorem dubio procul valorem habet: cum ea totius Ecclesiæ precibus innitatur: quæ apud Deum multo sunt gratiores, vnde facile intelliges, quid sit respondendum, quando & ipse sacerdos peccato sit mortali affectus.

Octaua conclusio: Excommunicatus † publicè denun- § ciatus, quique per Ecclesiæ cõstitutiones vitandus est, non

potest sacramentalem absolutionem etiam existenti in articulo mortis ministrare. Hæc conclusio probatur ex eo, quòd hic sacerdos iurisdictione necessaria ad hanc absolutionem, quoad se, & quoad alios priuatus est, vt diximus: ergo absolutio ab eo non potest dari. Deinde est ad hanc conclusionem auctoritas sancti Thomæ *in 4. sent. dist. 17. q. 3. art. 3. q. 1. ad 2. & dist. 12. q. 1. art. 2. ad 3. & 3. part. q. 82. art. 7. ad 9.* & communis omnium sententia, qua diffinitum à Theologis est, sacramentum baptismi in necessitatis casu licite posse suscipi ab hæretico, & excommunicato, non sic pœnitentiæ sacramentum, & sacramentalem absolutionem, quæ quidē differentia non aliunde potest contingere, quàm quod in casu necessitatis etiā hæreticus sit legitimus baptismi minister, & itidem excommunicatus, non tamen sit absolutionis sacramentalis minister adhuc in necessitatis tempore, ob defectum iurisdictionis, quæ cum sit necessaria, per excommunicationem, eiusque denunciationem est omnino extincta, denique hanc octauam conclusionem sequitur Ioann. à Medina *in cap. proxime citato.* & esse communem, Melchior Cano fatetur *in relect. de pœnit. 5. part. fol. 85.* qui tamē latè de eius veritate disputans, opinatur satis defendi posse, in extremæ necessitatis casu pœnitentiæ sacramentū posse licite suscipi ab hæretico & schismatico, secutus eius opinionis auctores gloss. *in cap. non est vobis. de sponsal.* Palud. *in 4. sen. dist. 25. q. 1.* Sylvest. *in verb. confessor. 1. §. vlt.* in qua quæstione Panor. Præpos. & nostri communiter, *in d. cap. non est vobis.* gloss. sententiam improbant, priorem probantes, quam itidem gloss. asserit *in cap. præter. 32. dist. ver. per manus.* atque ita tenent, non posse sacramentum pœnitentiæ in necessitatis casu per hæreticum ministrari; ne is in prauam sectam pœnitētem inducat, quę quidem ratio vitari poterit: siquidem opinio contraria admittenda foret, vbi sine periculo salutis spiritualis verosimili coniectura, posset pœnitentiæ sacramentum ab hæretico suscipi. Nihilominus ipse Melchior Cano existimat, non esse ambigendum, posse licite suscipi sacramentum pœnitentiæ in casu necessitatis ab excommunicato nominatim denunciato, quasi Ecclesia Catholica eo casu non abstulerit excommunicato iurisdictionem, quam quilibet sacerdos iure diuino habet: non tantū proprius curam exercens animarum: quilibet etenim sacerdos iure diuino auctoritatem habet absoluendi in mortis articulo constitutum, secundum Palud. *in 4. sent. dist. 20. quæst. 1. art. 2.* Durand. *d. st. 19. q. 2.* idque sensit S. Thom. *ibid. q. 1. art. 3. q. 1. & dist. 20. q. 1. art. 1. ad 2 q.* qua ratione hæc opinio defendi potest: tametsi rursus Ioan. à Medina priorem opinionem, & sic octauam istam conclusionem firmiter teneat, *in eo tract. 2. cap. cui debet fieri confessio. vers. ad aliud.*

Ex his colligitur, qualiter accipiendum, quod notat Palud. *an 4. senten. dist. 17. q. 6. art. 1. conc. 4.* quem sequitur Sylvest. *in verb. confessor. quæst. vlt.* scribens, sacramentalem absolutionē præstitam ab excommunicato etiam occulto, nondum denunciato, ei qui excommunicationis scientiam habet, inualidam esse: atque ideo iterandam fore confessionem. est etenim hæc sententia falsa, vel intelligenda iuxta prænotatas assertiones, & tandem in eo sensu, quo proposita est, non potest iure probari, licet sacerdos sit nominatim excommunicatus, sicuti probauimus *in 5. conclus.* nec quicquā refert, quòd acta per occultum excommunicatum ratione publici muneris & officij minime valida sint in fauorem eius, qui sciuit, illum excommunicatum esse: quemadmodum Calder. eleganter respondit *in disput. incip. excommunicatus.* quem sequuntur Abb. *in c. veritatis. num. 43.* Roman. *in singul. 760.* Ias. *in l. Barbarius. ff. de offic. præt. n. 65.* & alij communiter, teste Felin. *in d. cap. ad probandum. col. pen.* nam hæc Calder. sententia minime obtinet, postquam condita fuit extrauagans constitutio, Ad euitanda scandala, quod ipse Felin optime admonuit.

Hinc subinde constat, quoad istum affectum de pœnitentiæ sacramento, plurimum differre maiorem excommunicationem à peccato mortali. Nam sacerdos vtcunque sit mortali crimine affectus, etiam publico, non est priuatus potestate ordinis, nec iurisdictionis, quæ ad absolutionem sacramentalem necessaria est, licet sit ab Ecclesia denunciatus peccati & culpæ mortalis reus, quod satis probatur ex modò præmissis.

Decimo, vt vim maioris excommunicationis amplius aperiamus, ab eius diffinitione infertur, excommunicatum 9† maiori excommunicatione, ordi[illegible] præditum, ab eius ordinis executione, quoad se, & quoad alios, iure ipso suspensum esse, & ideo si eius ordinis sacri ratione celebrauerit actum eidem conuenientem, irregularem efficit. text. celebris *in c. 1. ad fin. de sentent. & re ind. in 6. & in cap. 1. & in c. is cui. de sent. excom. eod. lib. c. clerici. c. latores. c. illud. c. fraternitas. cap. vt lex. de cler. excom. min.* quam equidem pœnam effugiet, qui probabili & iusta ignorantia fretus celebrauerit. tex. *in cap. apostolicæ. de cleric. excom. min.* Reg. *l. 21. tit. 9. part. 1.* denique excommunicatus eo modo irregularis efficitur, quo & per eos actus, per quos à iure vel homine suspensus: quam quæstionem modo ex professo missam facimus, opportuniori loco eam tractaturi. satis etenim sit, præmisisse maioris excommunicationis vim eam esse, vt efficiat ab officio suspensum ipsum excommunicatum. vnde consequitur, his modis efficiendi irregularem excommunicatum, quibus suspensus ab officio efficitur itidem irregularis: qua in re multum excommunicatio maior differt à peccato mortali, quod regulariter non efficit quem ab officio suspensum: sicuti alibi trademus. His vero illud adiiciam, excommunicatum celebrantem irregularem esse, etiamsi nondum fuerit denunciatus: siquidem constitutio, Ad euitanda scandala, nihil vtilitatis affert ipsis excommunicatis, nec quicquam in eorum statuit vtilitatem: quod iam statuimus §. 2. *num. 11.*

Qui verò nulla excommunicatione affectus celebrat coram excommunicatis maiori excommunicatione, irregularis non est, etsi grauiter peccet. text. elegans *in cap. is qui. de sent. excom. in 6.* idem si coram interdictis. & tamen conatur quidam hanc conclusionem intelligere de prima celebratione. Nam si quis, postquam coram excommunicatis maiori excommunicatione celebrauerit, demum absque aliqua dispensatione intra Ecclesiam celebrationi operā dederit, irregularis est, quia eidem erat interdictus Ecclesiæ ingressus propter celebrationem, quam exercuit corā excommunicato, *cap. Episcoporum. de priuil. in 6.* is vero, cui est interdictus Ecclesiæ ingressus, si saltem intra Ecclesiam celebrauerit, irregularis efficitur, *c. is qui. de sent. excom. lib. 6.* qua denique argumētatione hanc opinionem in specie ista tenent gloss. *in d. c. is qui. verb. notatis.* gloss. *in d. c. Episcoporum.* cuius opinionem ibi sequuntur Ioan. Andr. Archid. Dom. Franc. us, & Vanchelius, Florent. *3. part. tit. 26. cap. 4. §. 1.* Sylvest. *in verb. interdictum. 6. q. 2.* & Nicol. Plouius *in tract. sacerdotalis. tit. de interd. reg. 49.* quorum opinio mihi non admodum placet ex multis. & primo, quia text. *in d. c. episcoporum.* procedit in exemptis, in quorum odium statutum est, vt sint interdicti ab ingressu Ecclesiæ, si coram excommuniatis vel interdictis celebrauerint: quæ quidē constitutio, maxime ad constituendam irregularitatis pœnam, non est ad alios casus extendenda. Deinde video, quod Ioan. Andr. & alij Doctores communiter *in d. c. Episcoporum.* ita in prænotatam sententiam iuerint, vt nihilominus cupiant contrariam, quam nos hic probamus, potiorem fore ob sedandas multorum sacerdotum conscientias. Postremo Calder. nostram hanc opinionem, licet dubius, tenere videtur *in cons. 4. de sent. excom.* & expressim Gonsalus à Villadiego *de irregul. cap. 2. in fin.* atque ita ipse quæstionem istam in vtroque foro definirem: ac iuxta diffinitionem hanc consultus responderem.

Sed & præter ista, vltimo est aduertendum, excommunicatum maiori excōmunicatione, si auctoritatem præstās celebrationi, quia Episcopus est, audiat Missarum solennia, irregularem ex hoc esse. textus optimus *in cap. illud. de cleric. excom. ministr.* gloss. celebris *in Clem. 2. in verb. celebrari de priuileg.* quam sequuntur eam admodum commendantes Panorm. *in d. c. illud.* Franc. *in cap. 1. de re iud. in 6. col. 3.* Gonsalus à Villadiego *de irreg. cap. 2. col. 3.* Rauen. *in d. clem. 2.* vbi Cardin. *num. 11.* Imol. *num. 9.* Guliel. & Bonifac. *num. 9.* eam veram esse præmittunt in hoc casu auctoritatem præstari intelligentes, vbi Episcopus excommunicatus facit & iubet coram ipso Missam celebrari. idem notarunt Hostiens. & Dd. *in c. tanta. de excess. prælat.* Marian. Socin. *in cap. ad audientiam. de homicid. n. 25.*

§. SEPTIMVS.

De Excommunicatione, & eius effectu.

SVMMARIA.

1 *Collatio beneficij facta excommunicato, est nulla ipso iure: & idem de electione & præsentatione.*
2 *Clausula, motu proprio, an efficiat validam collationem beneficij factam excommunicato.*
3 *Ignorantia excommunicationis, an constituat excommunicatum capacem beneficij ecclesiastici.*

4 Excommunicatus bene potest acceptare beneficium ecclesiasticum.
5 Excommunicatio nulla, vel iniusta, quem effectum habeat? quod latissimè examinatur.
6 Contemptus ovis vere dicatur, vt culpam mortalem efficiat.
7 Peccatum veniale an fiat per consuetudinem mortale.
8 Quis possit dispensare cum eo, qui obtinuit beneficium eo tempore, quo erat excommunicatus.
9 Excommunicatus non potest beneficium conferre, nec eligere, nec præsentare.
10 Excommunicatus per annum persistens in excommunicatione, qua pœna sit afficiendus? & inibi intellect. c. rursus. & c. quicunque. 11. q. 3.
11 Intellect. c. cum contumacia. de hæret. in 6.

VNDECIMO præter alios excommunicationis maioris effectus, quod exteriora non minimus est, quod collatio beneficii facta excõmunicato, est nulla ipso iure. tex. insignis in cap. postulastis. de cleric. excom. minist. cuius conclusionis ea est ratio quod beneficia ecclesiastica præcipuè dentur propter officium, c. cum secundum. de prabend. c. vlt. de rescript. in 6. concesso. 12. q. 2. c. generaliter. 16. q. 1. notat gloss. in c. vlt. de offic. priar. ipse verò excommunicatus, vt in §. proximo probauimus, à iure suspensus est officii executione: ergo beneficiũ ecclesiasticum ei conferri non potest, & sane ratio ista deducitur ex c. si celebrat. de cler. excomm. minist. & gloss. in c. apostolicæ. de except. Hæc ratio comprobatur, quia iure canonico obtentum est beneficium non posse conferri ei, qui tempore collationis sit irregularis: imo collatio huic facta, nulla est secundum Dyn. in reg. iur. in 6. Innoc. in c. cum nostris. de consuet. prabend. Milis in repert. in verb. irregularis, vt homicida. & plerosque alios, quorum opinionem ipse retuli in reg. peccatum. de reg. iur. 2. part. §. 8. num. 6. non alia equidem ratione, nisi quod irregularis suspensus sit ab officii, cuius causa beneficium datur, executione. & tamen vt hæc à nobis proposita conclusio longius pateat, ad eius intellectum aliquot hoc in loco adnotabimus: est etenim hæc opinio communis, vt asseverat Ioan. Staphil. de liter. grat. & iust. fol. 82. col. 2.

¶ Primum, quod excommunicatus eligi ad beneficium ecclesiasticum non possit: imo electio eiusdem nulla sit, c. cum inter. de elect. c. constitutus. de appell. c. vlt. de cler. excom. minist. c. illa. etiam inquisitionem. de elect. gloss. in c. si forte. de elect. in 6. Archid. in c. nullus. 63. distinct. & est omnium communis opinio, quam sequuntur Bertach. in tract. de Episc. 1. part. 2. lib. quæst. 4. Specul. tit. de libelli concept. §. vlt. ad fin. Doct. in cap. cum dilectus. de consuet. imo nec potest excommunicatus postulari. text. in cap. 1. de postul. prælat. gloss. in c. vlt. de excess. prælat.

¶ Secundo est ad idem obseruandum, excommunicatum non posse præsentari à patrono laico, vel clerico ad beneficium iuris patronatus. hoc probatur argumentatione deducta ab electione ad præsentationem, qua vtitur gl. communiter recepta, in cap. vlt. vbi est optimus text. de elect. in 6. sed in specie hoc ipsum adnotare videntur Lapus allegat. 8. & Archid. in c. 1. col. 3. de except. lib. 6. expressim Cæsar Lambert. de iure patron. part. 2. lib. 9. quæst. prin. art. 1. Rebuff. in concord. tit. de excom. non vitandis. col. 3. & Rochus Curtius in verb. honorificatum. q. 4. num. 19. dum hanc opinionem tenet in excommunicato etiam minori excommunicatione, auctoritate text. in c. si celebrat. de cleric. excom. minist.

¶ Tertiò constat, eandem principalem opinionem procedere in excommunicato, siue is sit excommunicatus ab homine, siue à iure. Ioan. Imol. in c. cum dilectus. col. pen. de consuet. Rota Antiq. 363. Abb. in c. apostolicæ. de except. Nec videtur posse hac in re iure dubitari; quia eadem ratio, quæ dictat collationem beneficii factam excommunicato ab homine esse nullam, probat idem in excommunicato à iure.

¶ Quartò, hæc ipsa principalis conclusio verè obtinet, etiamsi collatio beneficij facta sit motu proprio, secundum Cardin. in Clem. 1. §. 1. quæst. 4. de relig. dom. qui fatentur, hanc opinionem communẽ esse, quæ probatur ex eo, quod motus proprius, licet alioqui multa operetur ad tollendã surreptionem, non tamen inducit dispensationem aliquam, nec tollit vitium, quod patitur quis. & quo impeditur iurè obtinere id, quod sibi conceditur: etenim non inducit dispensationem ad obtinendum duo beneficia, quæ simul nõ possint obtineri, iure Canonico prohibente, gloss. inibi communiter recepta in cap. si motu proprio. de præben. in 6. cui similis in Clem. si Romanus de prabend. quam præter Doct. ibi sequitur & commendat Roman. in singul. 419. Francus in cap. quamuis. de prabend. in 6. col. 2. Abb. in c. cum olim. col. 4. de re iudic. sic rescriptum motu proprio cõcessum excommunicato, minime valet. Barb. in Clem. rubr. de rescript. col. 9. deinde nec motus proprius irregularitatem tollit, nec super ea dispensat, Rota in nouis 112. Anchar. consil. 20. Felin. in c. causam, quæ col. 2. in 2. de test. quorum opinio communis est: tametsi plures effectus motus proprij tradiderint ex iunioribus Felin. in d. cap. causam quæ. Ioan. Staph. de lit. grat. & iust. fol. 83. Rebuff. in concordatis. tit. de forma mand. apost. in verb. motu proprio. ex quibus illud minime negari poterit, Romanum Pontificem ex eo dispensatione quadam tacita tollere vitium, quod quis habet, si scienter illius vitii non ignarus, beneficium illi contulerit. quod probatur in l. 2. & ibi gloss. C. de crim. sacrileg. l. quidam consulebant. ff. de re iud. vbi Alexan. post alios notant Rom. in consil. 327. Bartol. & alii in l. Barbarius. col. 5. ff. de offic. prætor. Panorm. in cap. innotuit. col. 4. & in cap. cum cunctis. §. inferiora. 3. col. de elect. & in c. 2. col. 2. de schismat. Felin. in cap. præterea. num. 9. de testib. cogen. & Ioan. Staph. in d. fol. 83.

¶ Quintò hinc constat, permutationem beneficiorum factam per excommunicatum minime valere, cum in ea collatio mutua contingat: atque ita visum est Card. in Clem. 1. §. ipsius. de pœnis. & Chosmæ in pragmat. sanctione, tit. de collat. §. insuper. in verb. disponere.

¶ Sextò, hæc principalis conclusio, quam hoc in loco explicamus, vera est, etiamsi ipse excommunicatus nondum fuerat tempore collationis denunciatus. Nam, vt sæpe iam admonuimus, constitutio Martini V. ad euitanda scandala, ipsos excommunicatos nullo beneficio afficit, nec illis aliquam vtilitatem confert, idcirco iura vetera quoad eos omnino obseruanda sunt.

¶ Septimò idem respondendum erit, etiamsi postmodum sequuta sit legitima absolutio ab excommunicatione: etenim cum collatio beneficii ex eo nulla sit, quod eo tempore is, cui beneficiũ confertur, sit excommunicatus, minime hæc collatio ab initio nulla, vires abiumet absolutione secuta, c. non firmatur. de regul. iur. in 6. cum simul. notant Archid. in c. nullus. dist. & Anchar. in d. c. postulastis. de cler. excomm. minist. Nec video posse in hoc nullam cõtingere dubitationem, siquidem hæc illatio manifeste colligitur ex his, quæ communi omnium consensu hac in quæstione traduntur.

¶ Octauò ad præmissa oportet scire, collationem beneficii factam excommunicato, nullam esse, modo constet, eum excommunicatum fuisse tempore collationis. nec enim satis est probare post collationem ipsam in excommunicatione manere, aut ea censura affectum esse. textus optimus in c. proposuit. de cler. excomm. minist. Rota in antiquis 238. sensit Archid. in d. c. nullus. notat Godefredus cuius meminit Aegid. à Bellam. in cap. quod sicut. ad fin. de elect.

¶ Nonò idem in pensione super beneficio ecclesiastico respondendum erit: nam ea excommunicatio conferri nõ potest, etiamsi pensio non sit beneficium. quod in specie adnotauit Hieron. Gigas de pensionib. q. 4. non inficior, huic opinioni minime conuenire rationem illam, quam adduximus ex cap. vlt. de cler. excom. minist. ad probationem principalis decisionis c. postulastis. sed tamen propter odium excõmunicatorum, & quia pensiones reditus ecclesiastici sunt, non admodum hanc opinionem improbamus.

¶ Decimò, hac in controuersia opinamur, collationem beneficii factam excommunicato, nullam esse, etiamsi ipse scit ignarus & inscius huius excommunicationis, gl. ibi Abb. & Cardin. in cap. pen. de cler. excom. ministr. Doct. in c. pastoralis. §. verum. de appellat. cuius opinionis ea est ratio, quod ignorantia excommunicationis est considerãda ad effugiendas pœnas iuris, statutas quidem aduersus excommunicatos aliquid prohibitum agentes: non tamen quoad valorem ipsius actus, sicuti satis receptum est: notatur in eo. c. penult. de cler. excomm. ministr. quamobrem mihi placet opinio prædicta, quam existimo communem esse.

¶ Vndecimò, non tantum collatio beneficii ecclesiastici facta excommunicato, est nulla, sed & impetratio literarum ad beneficia obtenta ab excommunicato, nulla itidem erit, argum. text. in cap. 1. de rescript. in 6. quo nulla censetur impetratio rescripti ad lites: igitur maiori ratione nulla erit impetratio literarum ad beneficia: etenim hæc argumentatio probatur ex c. ad audientiam. an 2. de rescript. & in c. quãuis. de præbend. in 6. sic sane in specie hanc decimam illationẽ veram esse, censet Card. in Clem. 1. §. 1. q. 3. de relig. dom. & procedit, vt modò explicuimus: etiamsi impetrans ipse inscius sit excommunicationis quod expressim notat Abb. in d. cap. pen. de cler. excom. minist. communiter Dd. in d. §. verum. tametsi gloss. in d. c. pen. & in d. §. verum. Card. in consil. 40. Felin. in cap. sicut tuis. 2. col. de simonia. Rota in antiq. 218. Milis in repert. in ver. excommunicatus

municatus maiori. contrarium teneant; & tamen effugiendas has Doctorum concertationes, & quę in hac quæstione diximus, solet in Romana Curia, quoties fit alicuius beneficij collatio, aut dantur literæ ad beneficia, dare itidem absolutio impetranti, & ei, cui confertur beneficium à quacunque excommunicatione, ad eum tantum effectum, cuius praxis & vsus meminêre Ioan. Staph. *de literis gratiæ & iustit. fol.* 82. Rebuff. *in concordatis tit. de excom. non vitan.* Hieron. Gigas *in tractat. de pensionib. q.* 14. Felin. *in c. apostolicæ. col.* 1. *de except.*

¶ Duodecimo admonendum est, omnia, quæ superius diximus, vera esse, quoties agitur de inquisitione iuris & tituli ad beneficium ecclesiasticum; quasi secus sit, vbi tractetur de beneficij acceptatione, quæ potius ad factum, quã
4 ad ius pertinet; atque ita non de beneficio acquirendo agitur, sed de iam acquisiti acceptatione, aut de literis ad beneficia acceptandis. quod notant Rota *in nouis* 195. Cardin. *consil.* 103. *col.* 4. Rota *antiquior vlt. de sentent. excomm. & antiqua* 126. *&* 720. Rebuff. *in d. tit. cum excommun. non vitan. ad fin.* Ludouic. Gomez. *in tract. de expect. num.* 60. vnde constituitur intellectus ad text. *in cap. vlt. de consuet. in* 6. siquidem opinionem illam præbendæ vacantis, quam exequitur antiquior canonicus, poterit facere, licet sit excommunicatus; cum ea sit facti; sicut notat in specie Rota *in nouis præcitata* 195. & tamẽ, quia contrarium placuit in hac duodecima illatione Cardin. *in d. cap. postulastis.* & Andr. Alciat. *in cap. 1. de iudic. num.* 12. oportet hic amplius prius adnotare, quòd optio vel acceptatio ista ab excommunicato fieri non potest, si ad eam necessaria sit beneficij collatio noua; hæc etenim excommunicato facta, nulla est ipso iure; quo quidem modo plerique intellexêre tex. *in c. referente. de præbend.* ex quo omnino hæc conclusio deducitur; tametsi ea vera sit, & necessaria ad hoc, vt iuxta hunc sensum Cardin. opinionem admittamus; est ergo vera ista hæc duodecima adnotatio, vbi de sola facti simplici acceptatione tractatur; vt colligitur ex mente omnium, quos citauimus; qua ratione, qui habet literas ad beneficium vacaturum, poterit, etsi excommunicatus sit tempore, quo vacat, illud acceptare virtute literarum; & collatio erit suspendenda, donec ab excommunicatione fuerit absolutus, vt tunc iure fiat, ex his, quæ Rota *in antiquis.* 33. scribit, & eam secutus Martin. Azpilcueta *in c. si quando. de rescript. col.* 13. Non me latet, hanc duodecimam conclusionem admodum dubiam esse, quia & acceptatio beneficij iam collati, iuris acquisitionem inducere videatur; vt nos explicuimus *lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 16. *num.* 4. quo in loco conati sumus, hanc dubitationem tollere, quę tamen & nunc nos admodum vrget: etiamsi à recepta frequentiori consensu opinione non discedamus.

¶ Decimotertio hæc sunt accipienda, vbi excommuni-
5 catio valida sit: etenim si ea nulla est, minime afficit excõmunicatum aliquo iuris impedimento: & ideo collatio beneficij ecclesiastici facta eidem nõ ex hoc nulla erit, quod excommunicato fuerit facta, secundum Abb. *in c. ita quorundam. de Iudæ.* Henric. *in c. dilectis. de appell.* post alios inibi, quos sequitur Rebuff. *in d. tit. de excom. non vitan.* & in hoc nõ video, posse vllam contingere grauem dubitationem: nã maior videri potest controuersia de excommunicatione iniusta, valida tamen, id est, rite à iudice vero lata: cuius quæstionis causa obiter hic tractandum est illud celebratissimum, an excommunicatio iniusta, alioqui rite lata, aliquem effectũ habeat. huius quæstionis diffinitio exigit, quod præmittamus, excommunicationem quandoque nullam esse ipso iure, vel quia non est lata à suo iudice, vel post appellationem: vel contineat intolerabilem errorẽ, aut alijs de causis, quæ tradi solent *in cap. per tuas. de sent. excom. in c. sacro. eod. tit.* & hæc quidem excommunicatio nec in animę iudicio, nec in exteriori vllum effectum habet, si constet eam nullam esse: quod omnium consensu receptum est. Est alia excommunicatio, quæ nulla non est, imo denique à suo iudice lata ante appellationem, ex causa tamen iniqua, cuius error patens non est in ipsa sententia: & hæc ipso iure valida censetur, atque ideo absolutionem obtinere debet excommunicatus, alioqui vitandus est à sacris, & communione fidelium. De hac vero excõmunicatione nostra contingit disputatio, quæ facilius intelligetur, quibusdã propositis conclusionibus, ex quibus poterit quispiam ad disputationem adsumere, quæ vtriusque partis sint potissima fundamenta.

¶ Prima conclusio: Excommunicatio iniusta minime in animæ iudicio ad culpam obligat: probatur ea ratione: quia nemo potest excommunicari, nisi propter inobedientiam: *c. nemo Episcoporum. 11. q. 3. c. multi. 2. q.* 1. Et *Matth. cap.* 18. Si eccle-
siam, inquit, nõ audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. Iudex autem nõ potest quenquam obligare, nisi per legem & iustitiam, vt constat. igitur vbi iudex quid cõtra legem præcipit, nulla est præcepti obligatio. nec in subdito peccatum est contumacię vel inobedientiæ, etiamsi iudici non obtemperauerit. Ad idem optime cõducit Origenis auctoritas *Hom.* 14. *ad cap.* 24. *Leuitici.* vbi inquit: Si quis non recto iudicio eorũ, quæ præsunt Ecclesiæ, depellatur, & foras mittatur, si ipse antea non exit, hoc est, si nõ egerit vt mereretur exire, nihil læditur in eo, quod non recto iudicio ab hominibus videtur expulsus, & ita fit, vt interdum ille, qui foras mittitur, intus sit, & ille foris, qui intus videtur retineri. Hæc Origines. Tametsi Gratianus *in c. si quis non recto. 24. q.* 3. sid tribuat Hieronymo. sunt & ad hoc pulchra D. Augustin. verba *in serm.* 16. *secundum Matth. cap. cæpisti habere. & epist.* 137. *cap. quid obest homini. 11. q.* 3. eandem sententiam probat text. vbi Abb. & Doct. *in c. a nobis. in* 2. *de sent. excom.* & est communis opinio, quam omnes statim in hac quæstione citandi, veram esse præmittunt: præsertim Hadrian. *quod lib.* 6. *concluſ.* 1. Theologi *in* 4. *sent.* vbi Maior *quæst.* 2. *in dist.* 18. & licet Hadrian. opinetur, sanctum Thomam *in d. dist.* 18. *quæst.* 1. *art.* 1. *ad* 4. *quæst.* & inibi Palud. & plerosque alios Theologos professores contrariam sententiam probare, vere tamen, nec D. Thomas, nec cæteri ab hac prima dissentiunt conclusione, quippe qui tantum concedant, iniuste excommunicatũ debere patienter pœnas ipsas ferre, & cẽsuræ obedire interim, donec absolutio fuerit præstita: quod nõ nocet huic primæ conclusioni: nam Thomas & alij non admittunt, excommunicatum iniustè obligari in conscientiæ foro ad culpam, vt sit culpa non obedire iniusto præcepto, cũi excommunicatio accedit, quemadmodũ explicat Dominic. à Soto *in relect. de secreto. membro* 3. *quæst.* 1. *concluſ.* 4. aliqua ex parte Hadrianum in hoc incusans, quòd voluerit aduersus istam primam conclusionem adducere Thom. & alios. sed tamen Hadriani allegatio aliorsum tendit: quemadmodum in sequentibus conclusionibus apparebit.

¶ Secunda conclusio: Excommunicatus iniuste non est priuatus communibus & generalibus suffragijs Ecclesiæ Catholicæ: etenim Ecclesia non censetur velle quenquam iniuste tanta læsione afficere: atque idem censendum est, sub generali Ecclesiæ intentione includi excommunicatos inique, & sine causa optimus text. *in cap. illud plane. 11. q.* 3. prudenti siquidem ratione interpretabimur, communem Ecclesiæ intentionem in publicis precationibus, & communibus suffragijs esse conformem diuino iudicio, diuinę voluntati, & dispensationi, secundum veritatem quidem, & non secundum errorem hominum: iniuste autem excommunicatus non priuatur apud Deum suffragijs Ecclesiæ: igitur Ecclesia huic rationi conformis huiusmodi hominem minime priuabit, nec excludet ab eius communi intentione, quam in suffragiis distribuendis habet. sic conclusionem istam probarunt Palud. *in* 4. *sent. dist.* 18. *q.* 1 *concl.* 4. & ibi Ricar. *art.* 7. *q.* 2. Alex. de Hales 4. *part. q.* 82. *membro* 1. Hadrian. *in d. c. quodlib. 6. q.* 1. *vers. sed dubium est.* Io. Arbore *lib.* 5. *Theosoph. c.* 21. Cardin. à Turre Crem. *in cap. si quis Episcopus. 11. quæst.* 3. Caiet. *in opusculis, in tract.* 27. *quæst. cap.* 13. Dominic. à Soto *in d. membro q.* 1. *concluſ.* 4. & est communis opinio, cui minime refragantur verba S. Thomæ, *in* 4. *dist.* 18. *q.* 2. *art.* 1. *ad* 4. Quamuis, inquit, homo gratiam Dei amittere non possit iniuste potest tamẽ iniuste amittere illa, quæ ex parte nostra sunt, quæ ad gratiã Dei disponunt. sicut patet, si subtrahatur alicui doctrinæ verbum, quod ei debetur: & hoc modo excõmunicatio gratiam Dei subtrahere dicitur. Hactenus Thomas, qui palam asseuerat, excommunicationem, præsertim iniustam, non tollere gratiam gratum facientem, cum hæc per peccati mortalis culpam subtrahatur: sed tamen tollit excommunicatio etiã iniusta dispositiones quasdã, & gratiam istã, quæ possent facilius cõtingere per communionẽ cum fidelibus, per participationẽ & perceptionẽ sacramentorum, per auditionem diuinorum officiorum, quibus omnibus exterius priuat excõmunicatio etiã iniusta: non tamen ex hoc infertur, eam priuare suffragijs generalibus Ecclesiæ, quoad eius communem intentionẽ. vnde diui Thomæ sententia parum oberit huic secundę conclusioni.

¶ Tertia conclusio: Excommunicatio vtcunque iniuste lata sit, deficiente causa & culpa ipsius excommunicati, nõ

est contemnenda: imo si quis eam contempserit, peccati mortalis culpa afficitur: hanc assertionem exponit S. Thomas *in d. art. 1. ad 4. quæst.* & est communis omnium opinio. quorum proxima conclusione mentionem fecimus, quo in sensu accipiendum est, quod Diuus Gregorius scripsit *Homil. 26. Euangeliorum*, apud Gratianum, *in c. 1. 11. q. 3.* sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta timenda est. idem probatur *in c. qui iustus est. 11. q. 3. vers. 1.* cuius hæc sunt verba: *Qui iustus est, & iniuste maledicitur, præmium illi redditur.* hæc Augustin. *super Psal. 102.* addit Gratianus hic: Etsi, vt dictum est, non tenetur ligatus apud Deum, sententiæ tamen parere debet, ne ex superbia ligetur, qui prius ex puritate cõscientiæ absolutus tenebatur. hanc item conclusionem tenent gloss. *in c. nemo episcoporũ. 11. q. 3.* Abb. *in c. ab excommunicato. de rescript. n. 11.* idem Abb. *in c. postulantis. ad fin. de cler. excom. minist.* Doct. *in c. per tuas. de sent. excomm.* Matth. ab Afflict. *in constit. Neapol. rub. 18.* quorum ideo mentionẽ fecimus, vt admoneremus lectorem, per hunc contemptũ non esse contemnentem in animæ iudicio excommunicatum, sed tantum mortalis criminis culpa affectum, vt explicat S. Thom. *in d. quæst. 4.* Etenim contemptus in quacunque præcepti materia mortalem culpam inducit. *c. vnum orarium. & ibi gloss. 25. dist. & c. 5. ibi gloss. in verb. contemnat. de sent. excom. lib. 6.* obligat siquidem superioris præceptum ad hoc, ne contemnatur, quod passim cõcellum est à Theologis & Canonistis, *in c. 1 & in c. nam concupiscentiam. de constitut. & in c. sacris. de his quæ vi metusve causa fiunt.*

Obiter tamen, cum & id propositæ disputationi conueniat, adnotandum est, quando vere dicendum sit, excommunicationem † vel legem, aut præceptum contemni. non enim sequitur, statim contemptum dari, si quis iudici vel legi non obtemperauerit, etiam sciens quid lex & iudex præceperint. nam multis ex causis potest absque contemptu prætermitti legis vel iudicis obsequium: quod gloss. elegans sensit *in c. si quis autem. 70. dist.* non equidem diffiteor, contemptum quandoque assumi pro simplici transgressione præcepti. *Leuit. c. 26.* inquit Dominus: Si nõ audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, sed spreueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis, vt non faciatis ea, quę à me cõstituta sunt. Quibus equidem verbis dicit Deus, omnes peccatores contemnere leges suas, quia non obediunt eis. quam significationem tradit Altisiodorensis, *2. lib. sua summæ tract. 20.* & tamen hæc interpretatio non tendit in eum sensum, quem hac in parte contendimus inquirere. Est ergo altera contemptus significatio, quæ ex propria vi & natura mortalem culpam præmittit: nempe cum voluntas alicuius renuit subijci ordinationi legis, vel regulæ, vel iudicis; & ea ex causa procedit ad faciendũ contra legem, vel præceptum iudicis, vt tandem tunc dicatur quis legem transgredi ex contemptu, quando illius trãsgressionis causa contemptus est, & ab illo, vt à causa, transgressio procedit. agimus etenim hic de contemptu cum transgressione legis. cuius significationem colligimus ex Altisiodorensi *in d. tract. 20.* Gerson. *lect. §. de vita animæ spirit.* Hadr. *in quodlib. 6. art. 2.* S. Thom. & ibi Caiet. *in 2. q. 136. art. 3. ad 3.* eodẽ Thom. & ibi Caiet. *q. 163. art. 1. ad 1. & artic. 2.* rursus eodem Caiet. *q. 104. art. 2. & in sum. in verb. contemptus.* & eleganter Alfonsus à Castro hoc ipsum explicat *in lib. 1. de pot. leg. pœnal. c. 5. doc. 6.* ex quibus satis constat, quanã ratione accipiendum sit, quod plerunque à nostris traditur, scilicet ex contemptu culpã mortalem deduci. & deinde hac ex radice inferũtur plura.

Primum hinc constat, non peccare ex contemptu illum, qui propter aliquam particularem causam, puta concupiscentiam vel iram, inducitur ad aliquid faciendũ cõtra statuta legis, non autem ea ex causa, quod nolit subijci legis ordinationi, quod apertissime S. Thomas scribit *in d. art. 9. ad 3.* & sequuntur alii paulò ante citati, qui post eum scripsêre. dixerat idem ipse Thomas *quæst. 105. artic. 1. ad primum.*

Secundò apparet, aliud esse quid fieri à contemnente, aliud ex contemptu. potest enim quis contra legem agere contemnens quidem, & nolens subiici legis præcepto: & tamen non ex ipso contemptu, sed ex ira, concupiscentia, vel alia ex causa, quæ etiam secluso contemptu, nihilominus ad transgressionem induxit, hæcillati), à Gersone exponitur, quem sequuntur Hadrian. & Alfon. à Castr. auctõritate Aristot. *7. 13. Ethic. c. 1.* dum dixit is auctor, posse quem peccare ignorantia concomitante, non tamen ex ignorãtia tanquam ex causa. vnde hæc transgressio non haberet mortalis culpæ reatum, ratione contemptus, tametsi contemptus ipse peccatum esset mortale, & ideo, vt mortale confitendum. nam absque mortali culpa non potest quis nolle se submitti legibus, cum eo ipso legislatorem, vt magistratum publicum contemneret. *Lucæ* siquidem *c. 10.* inquit Saluator: *Qui vos spernit, me spernit.* sic sane D. Thom. *in d. q. 105. art. 1.* probat, inobedientiã peccatum esse mortale, & eam proprie contingere, cum quis præceptum contemnit.

Tertiò inde infertur, an verum sit, quod ex nostris plerique adnotarunt, præsertim Io. Andr. *in c. sacris de his quæ vi.* Host. *in sum. tit. de sent. excom. §. necesse. vers. sed numquid.* Collect. *c. 1. de constit.* asserentes, frequentia actuum esse quendã contemptum, adeo quidem, vt si quis frequenter legem transgrediatur, vt facere dicatur ex contemptu. Etenim hęc opinio est manifeste contraria S. Thomæ, qui *in d. art. 9.* in hunc modum loquitur: Quando autem propter aliquam particularem causam, puta concupiscentiam, vel iram, quis inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis, non peccat ex contemptu, sed ex aliqua alia causa, etiamsi frequenter ex eadem causa, vel alia simili, peccatum iteret. Hæc Tho. expressim scribens, non esse contemptũ, frequentem legis transgressionem. idem notat Hadr. *in d. quodlib. 2. art. 2.* Alfon. à Castr. *in d. documento 16.* Caiet. *in d. art. 9. super Thom.* quorũ opinio manifeste probatur, si consideremus veram rationem contemptus, quæ tunc cõstituitur, cũ quis ex ea causa trãsgreditur legem, quod nolit ei subiici. Etenim si primus actus ex hac causa fiat, contemptus fit. At si actus etiam centesimus non ex hac causa, sed ex alia factus fuerit, cõtemptu caret, ipsa tamen frequentia actus disponit ad cõtemptum, & ideo maxime periculosa est, quia dispositiue inducit ad contemptũ, vt inquit idem Tho. *in d. art. 9.* auctoritate *Prou. cap. 18.* Impius cum in profundũ venerit peccatorum, contemnit. sic sane accipiendum est, quod D. Augustin. scripsit, *c. 8. de vera & falsa pœnit.* à Gratiano relatus *in c. vnum orarium. 22. dist. vers. criminis.* dum inquit: Nullum † peccatum est 7
adeo veniale, quod non fiat criminale, dũ placet. Inde etenim notat Panor. *in c. nam concupiscentiam. ad fin. de const.* & plerique alii, peccatũ veniale per consuetudinem & frequentiam esse mortale. Nam si rem ipsam exactissime perpendamus, constat, actum quintũ vel sextum esse eiusdem speciei in genere mortali, cum actu quarto & tertio, quia sola iteratio actus nõ variat speciem, si nihil aliud ex parte operantis addatur, quod faciat ex veniali mortale. ergo si primus actus nõ erat peccatũ mortale, nec decimus actus erit peccatum mortale; nisi aliud vltra iterationem addatur. & tamen Augustin. sententia, & communis adnotatio hũc sensum habet, vt ipsa peccati venialis frequentia viã aperiat latissimã mortali peccato propter contemptũ aut quid simile, quod accidere potest ex frequentia actus, sicut gl. explicat *in d. §. criminis.* Sylvest. *in verb. peccatum. q. 4.* Almain *in moral. c. 9. de circumst. temporis.* sic & idem Augustin. ait: Ebrietas, si assidua fuerit inter mortalia deputatur. fieri siquidem non potest, quin is, qui frequenter inebriatur, aliquando sciens & volens inebrietur. quod cũ euenerit, sine dubio erit peccatũ mortale: quia cum sæpe expertus fuerit virtutem vini, & eius propriã fragilitatem, noluit à vino abstinere, vt notat S. Thom. *2. 2. q. 150. art. 2. ad 1.* atque ita diui Augustini dicta præter alios interpretatur Hadr. *in d. quodlib. 6. art. 2.* & Alfon. à Cast. *in d. documento.* maxime quia & prior Augustin. auctoritas alium sensum habere potest ex Thoma *in 2. sent. dist. 4. q. vlt.* Hadriano, & aliis, tametsi Gratianus scripsit *in d. c. vnum orarium. ver. alias ea demũ.* veniale peccatum per consuetudinẽ mortale fieri. quod est intelligendũ, vt modo explicuimus.

Quartò, hinc deducitur falsam esse Archidiaconi opinionem, qui *in c. excellentissimus. 11. q. 3.* voluit, communicantẽ cum excommunicato sine causa, cõmunicare ex contẽptu. est etenim id falsum, vel intelligendum, vbi quis nulla ex causa cõmunicat cum excommunicato, quam quod nolit subiici legi prohibenti communionem cum excommunicato. nam tunc ex contemptu contingit ea communicatio.

¶ Quarta conclusio: Excommunicatio iniuste lata adeo quidem timenda est, vt vim omninò obtineat, quoad pœnas iure statutas aduersus non seruantes ipsius excommunicationis censuram. Hæc conclusio probatur, quia hæc excommunicatio ante absolutionem omnino ligat. text. *in d. c. per tuas. vers. in alijs sent. excom.* idem deducitur ex *c. venerabili. §. porro. & §. sed si ex causa. supra ijsto tit. & c. solet.* in quibus absolutio simplex distinguitur ab absolutione ad cautelam, ex eo quod absolutio simplex vere necessaria est, & petitur,

ac datur ab ea excommunicatione, quam iniustam esse cõtendit excommunicatus. datur enim simpliciter absolutio iuxta formam iuris, quia ea necessaria etiam tunc erit, cum constiterit sententiam excommunicationis iniquam esse, absolutio vero ad cautelam tunc datur, cum excommunicatus allegat, excommunicationem fuisse nullam, & hæc quandoque conceditur, non quia necessaria sit, sed vt tute se immisceat diuinis & aliis actibus ipse excõmunicatus, qui contendit, se non fuisse excommunicatũ. dicitur autẽ hæc absolutio ad cautelã, quia forsan excõmunicatio valuit, & absolutio necessaria est, forsan nulla fuit: & tũc necessaria non erat. hoc ipsum colligitur *ex c.d.per tuas. vers.nos igitur.* & ibi gloss.*& in d.cap.solet.* vbi Ioan. Monach. & Doct. text.opt.*in c.veniens.in secund.de test.c. apostolicæ.de except.* vbi eleganter Abb.*ad fin.* idem Abb.*in c.capitulum.de rescript.* hinc sane fit, vt absolutio ad cautelam ideo eam appellationẽ habuerit, & inducta fuerit, quod qui allegat excommunicationem fuisse nullam, non fatetur se esse excommunicatũ, & tamen, qui forsan vere est excommunicatus, ad cautelã absolutur, ne aliis ita excommunicatus impedimento sit, vel sibi noceat excommunicato. is verò, qui allegat excõmunicationem esse iniustam, fatetur se excommunicatũ, licet iniqua sententia, atque ideo datur ei simplex absolutio, quemadmodum Panor. explicat *in d.c.apostolicæ. de except.* post Ioan. Andr. & alios *in d.c.solet.* sic denique gloss. vlt. *in c. capitulum.* quam Panor. & Bar. ibi commendarũt, asserit, appellatione absolutionis contineri absolutionem simplicẽ, non autem eam, quæ ad cautelã datur: quasi prior proprie sit, & absolute absolutio, posterior non sit simpliciter absolutio, sed secundum quid, id est, in euentum quod contigerit, excommunicationem fuisse validam. idem adnotarunt Panor. *in d.c. Apostolicæ. in fin.* Franc. *in d.c.solet.col.2.* Dec. *in c.ad præsentiam. de appell.* qui & præcitatæ gloss. eam extollentes meminẽre. Hæc tandem adduximus, vt ostenderemus, esse necessariam absolutionem ab excommunicatione iniusta, alioqui donec absolutio detur, interim ligatus est, qui iniuste fuit excommunicatus: ea etenim est vniuersalis Ecclesiæ institutio, vt velit, excommunicatũ à suo iudice, iniuste tamen, id est, absque eius culpa, interim ligatum esse, ac teneri ante absolutionem seruare canones de excõmunicatis statutos, sub pœnis ab eisdem indictis, quod secus est, vbi excommunicatio est nulla, nec enim requiritur absolutio ab eadem, quia excommunicatum minime ligauerit. gloss. communiter recepta *in cap.11.quæst.3.& in cap.solet in verb.in officiis. sup.eod.* Panor. *in d.c.per tuas. & in c.cum contingat. de offic. deleg.* Thom. *in 4. sent.dist.18.q.2.art.1. ad q.4.* & ibi Palud. *q.1.col.3.* Floren. *3.part.tit.24.cap.73.* omnium diligentissime Martinus Azpilcueta *in c.cum contingat. de rescrip.remed.3.* text. opt. *in c.cui est illata.11.quæst.3.* qui intelligendus est de iniusta excommunicatione, ea iniustitia, quæ nullam efficiat sententiam.

His equidem probatur, iniuste excommunicatum, si ante absolutionem se diuinis immiscuerit, aliquidve fecerit iure excommunicatis vetitum, irregularẽ esse, & eis subditum pœnis, quæ statutæ fuerint aduersus excommunicatos non seruantes ipsius excommunicationis rigorẽ. quã opinionem tenent gloss. *in c.postulastis. in ver.spoliandi.* & ibi Panor. & Rauen. *de cleric.excom.ministr.* idem Abb. *in d.c.per tuas.1. nota.* Sylues. *in verb.correctio.§.9.& ver.excommunic.2.1. not.ab.casu 8.& 4.not.ab.dubio 8.* S. Thom. & ibidem alij *in 4.sent. dist.18.q.2. art.1. ad 4.quæst.* præsertim Palud. *quæst.1. ad 3.* qui expressim responderunt, in hoc differre excommunicationem nullã ab excommunicatione iniusta, quod qui non seruat nec obtemperat excommunicationi iniustæ ante absolutionẽ pœnis iuris afficitur, non sic qui excommunicationẽ nullam minime obseruauerit. quorum vltimum patet *in c. non debet.11 q.3.& in c.ad præsentiã.de appell.* vbi Imol. Præp. & Dec. ad hoc illam decisionem adnotarunt. Ex quibus ipse opinor, hanc quartam conclusionẽ veram esse, etiam in animæ iudicio, quoad pœnas, quæ alioqui nullam exigunt exteriorem executionem, quæ vt alibi adnotauimus, eodem modo obligant in foro conscientiæ, quo & in iudiciali. Nam & ipsi Theologi paulò ante citati, dum opinionẽ istã tractauerunt, in animæ iudicio, & quoad forum interius etiam de ea disputarunt. Nec oberit, si quisquam dixerit, grauissimum esse, & iniquum, quod quis absque culpa iniuste puniatur, & priuetur his, quibus priuat excommunicatio: maxime, quia hæc est spiritualis pœna, qua nemo est absque culpa plectẽdus: sicuti & nos tradidimus *2.lib.variæ resolut.c.8.* Nam, vt inquit Thom. *in d.18.q.2. ad 4.quæst.* potest Ecclesia iniuste priuare quemquam his, quæ ad salutem & gratiam disponut: atque ideo iniusta excommunicatione effectum habent. sensit sane Thomas, quòd licet iniquè nõ possit quis priuari gratia Dei, nec communione charitatis, nec denique suffragiis Catholicæ Ecclesiæ, etiam quoad intentionem: tamen ex causa potest innocẽs quis, & absque culpa priuari auditione & celebratione diuinorum officiorum, & denique sacramentorum perceptione: ita siquidem in ecclesiastico interdicto fit. Nam id ex causa fertur contra innocentes, qui priuantur perceptione sacramentorum, & auditione ac celebratione diuinorum officiorũ quod notauimus *in d.c.8.num.10.* causa autem, quæ iustificat hanc punitionem iniuste excommunicatorũ, procedit vel ab aliqua eorum culpa in hoc commissa, quòd non curent diligenter absolutionem impetrare, vel quia maxime interest totius vniuersalis Ecclesiæ, ad eiusque auctoritatem pertinet, quòd excommunicationis cẽsura, quæ gladius est Ecclesiasticus admodum timeatur, ne alioqui Ecclesiastica disciplina paulatim sit contemptui, dum iniustis excõmunicationibus à proprio iudice latis ante obtentam absolutionem quispiam renuit obtemperare. Igitur excommunicatus iniuste obligatur etiam in conscientiæ foro à diuinis sibi interdictis abstinere, & alios vitare. quam opinionem fatetur esse communem Hadrian. *in d.quodlib.6. ar.1. concl.1.* licet contrariam defendere conetur. Quibus adde, quæ à nobis tradentur inferius, *in §.11. de excomm. lata ex falsa causa.*

Illud tamen est admonendum, quòd si iuste excommunicatus absque scandalo (potest enim hoc abesse plerunque) diuina officia celebrauerit, præsertim occulte, non peccabit, nec erit in animæ iudicio pœnis canonicis affectus, secundum Caiet. 2.2.q.70.*art.4.* Hadrian. *in d.conclus.1.* idem Hadrian. *in 4.sent.q.4.de confessione. vers.si pietas. ad fin.* Ioan. Driedo. *de libert.Christ.pag.235.* & hoc equidem ex mente legis, & canonis, qua ratione esset fortasse idem dicẽdum in foro exteriori, vbi scandali circũstantia procul ab eo actu abesset.

Cæterum vbi sententia excõmunicationis est nulla ipso iure, etiamsi quis cum scandalo celebrauerit, aut se diuinis immiscuerit: non erit irregularis: quia nusquam fuit excõmunicatus: quod ex præmissis probatur satis aperte, atque ideo irregularitatis pœna minime obtinet, nec iure locum habet, cum ea in hac specie non ratione scandali, sed excõmunicationis inflicta fuerit. Non diffiteor, peccare grauiter eum, qui cum scandalo corã ipsis, qui excommunicationem nullam fuisse prorsus ignorant, celebrauerit, aut diuinis immiscuerit: quemadmodũ responderunt Palud. *in 4.sent.distinct.18.q.1.col.3.* & ibi Gabriel *q.2.col.11.* & tamen ex his auctoribus ipse quidem percipio, in hac specie mortale crimen committi ratione solius scandali: non tamen iuris pœnas locum obtinere. Plures autem casus, in quibus excommunicatio est nulla ipso iure, ponit gloss. *in c.præsenti. supra isto tit.* quam commendarunt ad hoc Præpos. & Dec. *in ad præsentiam.* Franc. *in c.1.de appell.* idem Frãc. *in c.1.§.vlt. de fin compet. in 6.* similis gl. *in c.reprehensibilis. de appel.* sed & gl. celebris *in c.solet. in verb.in officiis. de sent.excom.ist.lib.* sentit excõmunicatum post appellationem illegitimam, & nullam, non esse irregularem, si ante absolutionem confisus, & existimans eius appellationem validam fuisse, celebrauerit bonafide, licet postea pronunciatũ fuerit, appellationem nullã esse, nec suspendisse iurisdictionem iudicis, à quo appellatum extitit. Idem notant Franc. & Philip. Probus ibi, ac Martinus Azpilcueta *in d.c.cum contingat.remed.3.col.2.*

¶ Hinc decimoquarto ad intellectum vndecimi effectus constat, collationem beneficij factam excommunicato, etiam iniusta excõmunicatione, nullam esse iure, quod satis deducitur ab his, quæ *in proxima quæst.* tradidimus.

¶ Decimoquinto, etsi verũ sit, excommunicationẽ hunc effectum producere, quod efficiat nullam collationem beneficij factam excõmunicato: dispensatio † tamẽ Episcopo § concessa est, vt is post absolutionem ab excõmunicatione permittat beneficium illud obtineri ab eo, cui collatum fuit. hanc conclusionem gloss. tenet *in d.cap.postulastis. in verb. dispensatũ.* idem notat in ibi Pan. & communiter Dd. modò absolutio ab excomunicatione obtineatur ab eo, qui iure possit illam cõcedere, etiamsi absolutio referuata sit Papæ. Quod ex eisdem colligitur, præsertim Cardin. qui indistincte communem sequitur licet. Henr. & quidem alij con-

contrarium tenere voluerint. Huius opinionis ea est ratio, quod vbi à Canone dispensatio permittitur, nec ea denegatur Episcopo, poterit is dispensare, quamuis sit constitutio concilii vniuersalis; sicuti ex Innoc. *in c. dilectis, de tempor. ord. & regula. tex. in c. nuper. extra ist. tit.* colligunt, & tenet Abb. & Felin. *in c. at si clerici. §. de adulteriis. de iudic.* & alii per eos citati, quos sequitur Iacobatius de cõciliis *lib. 5 art. 19.* tametsi Arc. & Dec. *in dict. §. de adulteriis.* contrarium defendere conentur. Igitur cum *in d. c. postulastis.* permissa sit dispensatio in hoc casu, nec potestas dispensandi negetur episcopo, expressim, tacite concessa eidem videtur. Addit sane Panor. *in d. postulastis*, hanc decimamquintã assertionem procedere, etiam si eiusdem beneficii collatio ad alium quam Episcopum pertineret. etenim posset Episcopus dispensare cum ipso beneficium obtinente ex collatione facta eidem, cum erat excõmunicatus, quod beneficium illud obtineat, cum ego vero non admitterem hanc Panor. sententiam, nisi & is, ad quem spectat beneficii collatio, qua priuatus non est, huic dispensationi consentiret: sicuti & eius consensus necessarius est ad permutationem, quæ authoritate Episcopi fieri debet: vt notat glos. & ibi Doct. *in c. vnico. de rerum permu. li. 6. & in Clem. 1. eod. tit.* Panorm. *in ca. quæsitum de rerum permuta.* subdit deinde Panor. *in d. c. postulastis.* quod si Romanus Pontifex contulisset excõmunicato beneficium, non posset cũ eo Episcopus dispensare: quia iam esset beneficium istud effectum authoritate Romani Pontificis *c. vt nostrũ. de appella.* cui opinioni suffragatur, quod si Romanus Pontifex beneficiũ ad Episcopi collationẽ pertinens absq; aliqua reseruatione contulerit alicui, & collatio fuerit nulla, vel inutilis, non potest ipse Episcopus alteri beneficium hoc conferre, nec eidem, secundum Innoc. *in cap. inter dilectos. de excess. prel.* Ancha. *cons.* 58. Domi. *cons.* 136. Decius *in c. 1. col. 2. de consuetu. vtili vel inutili.* eundem Deciũ *in dict. c. vt nostrum, de appell. n. 2.* quidquid ex glos. ibidem contrarium notauerit Abb. *in c. inter dilectos.* eandem Innocentii sententiam probare videtur Rom. *consil.* 335. quibus addẽdus est Ludouic. Gomez. *in reg. de trien. poss. q.* 30. qui in simili quæstione multa tradit eleganter, & decisio Rotæ *in antiquis* 39.

¶ Duodecimus excommunicationis effectus proximo similis est. etenim excõmunicatus non potest beneficiũ conferre. *c. quia diuersitatem. de concess. præb. cap. 1. in principio. ne sede vacante. lib 6. glos. in c. vltim. de excess. prælat.* & ibi Doctor. communiter. sicut nec eligere potest solus, nec cum aliis. *in c. cum inter de electio. c. cum dilectus,* & ibi Doctor. *de consuetud.* notatur *in cap. Apostolica. de exceptionib. & in c. vltim. de cleric. excommunic. ministran.* sic nec præsentare potest patronus excommunicatus secundum Abb. & communem *in c. nobis. de iure patronatus.* Lapum *alleg.* 8. Rochum Curt. *de iure patronat. in verbo, competẽs. quæ.* 7. Lambert. *de iure patronat. 1. parte, 2. lib. qu. 2. art. 2.* Rota 161. & 707. *in antiquis.* Idem tenet Bertach. *in tract. de Episcopo. 1. libr. 3. part. 4. 31.* quibus illud addendum est, quod institutio Episcopi facta ad præsentiam patroni clerici excommunicati, valet omnino: vt distinguit eleganter Rota *decis. 2. tit. de iure patr. in antiq. & decisio.* 527. *in antiquis.* quarum opinionẽ sequitur Rochus *in dict. verb. competens. q. 8. num.* 22. quasi præsentatio patroni laici sit meri facti, nihilque habeat iuris. Et testatur Lud. Gomez. *in tractat. expectatiuarum. num.* 60. hanc opinionẽ iudicio Rotæ seruatam fuisse in vna causa Zamorensi anno M. D. XXX III. Ego vero non video congruam in hoc discriminis huius rationem: atque ideo existimo, institutionem factam ab Episcopo ad præsentationem patroni laici excommunicati nullam esse: sequorque in hoc Lambertinum *de iure patronat. 3. part. 2. lib. q. 2. art. 4.*

Qvid autem respondendũ sit, quoties qui beneficium contulit, elegit, aut præsentauit, erat excommunicatus occultus, plerique dubitarunt. Nam Bertachinus *in tract. de episcopo. 1 lib. 3. parte, q.* 32. tenet, in hac specie collationẽ, electionem & præsentationem validam esse. citatur & ad hoc *decisio Rotæ in antiquis* 128. quæ tamen tractat de collatione beneficii facta ab executore apostolico excõmunicato quidem, ei qui excommunicatus non est, & asserit valere hãc collationem, maxime si ignorans sit is, cui est facta collatio: quæ sane decisio cum tractet de executore ad conferẽdum dato, profecto non est omnino admittenda, vt specialis in executore: siquidem hæc executio facti meri nõ est, sed iuris. ideo ipse censeo considerandum esse, an collatio fiat similisue actus ab eo, qui publicum officium habet, & eius muneris ratione, atque auctoritate: & tũc valet eiusdem actus occulte excommunicati, dum toleratur in eo publico munere. *c. ad probandum, de re im. l. Barbarius. ff. de off. præt.* notant Panor. & alii *in cap. veritatis. de dolo. & contu. colu. pen. & fi.* Doct. *in dict. l. Barbarius* maxime Iaso. & Feli. *in d. cap. ad probandum.* quod si collatio fiat ab aliquo vt priuato, non ratione publici officii, erit nullus hic actus, si fiat ab excõmunicato occulto, vel publico, secundũ communẽ. atque in hoc casu procedit quod Lambert. tenet aduersus Berta. *in d. qu. 2. art. 2. colum. vlt.* & quia Ludoui, Gomezi. *in d. nu.* 60. inducit constitutionem. Ad euitanda scandala, ad huius quæstionis definitionem, aduertendum est, quod in his quæ procedunt à publico officio, excommunicatus interim toleratus vitandus non est ante denunciationem, etiam ab his, qui sciunt eum excommunicatum esse: ab his vero, qui scientiam excommunicationis habent, statim post denunciationem vitandus est. Et hæc quidem partim procedunt ab his, quæ *in d. c veritatis.* notantur, partim à d. constit. Marti. Quinti. Ad euitanda scandala. sed in his quæ procedunt à priuata auctoritate, ratio est admodũ diuersa. Nam ea constitutio nihil iuris tribuit excommunicato ipsi: imo iura vetera quo ad potestatem ipsius excommunicati manent illæsa, adhuc ante denunciationem: & id tantum statuitur, quod eidem excommunicato communicantes ante denunciationẽ minime afficiantur pœnis statutis à iure contra communicantes cum excommunicatis. vnde ad nostram quæstionem fere nihil conducit constitutio prædicta, quia seruanda est distinctio Abb. *in d. c. veritatis.* cum ea tamen adnotatione, vt in pertinentibus ad officium publicum nequaquam noceat scientia excommunicationis ipsis, in quos publica potestas exercetur. quod memini me nõ semel in hac relectione adnotasse.

¶ Decimus tertius excommunicationis effectus vertatur equidem in intellectu canonum *in c. ruruſus. & cap. quicũque.* 11. *q.* à quibus solet in excommunicationis tractatu maxima deduci controuersia, quam nos vnica tantum conclusione diffinire conabimur. 10

Conuentus super crimine siue ciuiliter, siue criminaliter, ob contumaciamque excommunicatus, & in eadẽ excommunicatione per annum perseuerans, conuictus censetur de eo crimine, cuius accusatus fuit. gl. *in ca. contingit. de dolo. & contum. &* ibi Abb. glos. & inibi Franc. *in c. cum contumacia. de hæret. in 6.* Pan. *in cap. veritatis. colum. 5. de dolo & contu.* Rom. *in sing.* 303. Abb. *in c. insinuatum. de simonia in c. postul. sti. de homic.* Abb. *in c. 1. n. 27. de iudi.* & ibi Dd. præsertim Franc à Ripa *nu. 97. & Alci. nu.* 44. qui eandẽ opinionem secuti fatentur communem esse, & ea probatur *in d. c. ruruſus. & cap. quicunque.* licet Dec. *in d. c. 1. in 2. lectione.* & Selua *de beneficio. in 3. part. qu. 4.* contrarium teneant, communem item sententiam sequitur Io. Lup. *in c. per vestras. §. 18. nu.* 24. vnde aliquot hic proponam, quæ vel deducantur ex hac conclusione, vel ad eius faciliorem intellectum necessaria sint.

Primum hinc apparet, contumacem per annum in excommunicatione perseuerantem, priuatum esse ipso iure, vel priuandum beneficio ecclesiastico. si crimen, cuius in iudicium delatus fuerat, ea sit priuatione dignum, quod Abb. & cæteri communiter adnotarunt.

Secundo eadem ratione ex contrario constat, non esse hunc cõtumacẽ perseuerantẽ in excõmunicatione priuatum, nec priuandũ beneficiis, si crimen, cuius delatus fuit, ea pœna dignum non est. quod iidem auctores fatentur.

Tertio si quis vltra annum in excommunicatione perseuerauerit, poterit beneficiis ecclesiasticis quæ obtinet priuari ex eo, quod non tantum anno, sed longiori tẽpore durauerit in ea contumacia. hoc deduxere Abb. & Doct. à decisione text *in c. cum bonæ. de etat. & qualit.* notat post alios Alcia. *in dict. cap. 1.* quamuis Dec. & Selua requirant ad pœnã istam contumaciã in excõmunicatione per triennũ.

Quarto est considerandum, contumacem excommunicatione quacunque ex causa reum factum, per anni tempus suspectum hæresis ex hoc fieri, licet vt hæreticus dãnandus non sit. gloss. *in d. cap. contingit.* sic intelligenda. Inno. Host. & Doct. expressim post gloss. ibi, *in cap. vlt. de pœnis.* dicentes, hanc suspicionem sufficere, vt purgatio indicetur. idem Hen. post alios *in cap. excommunicamus. in 1. de hæret.* Lup. *in d. §. 18. num.* 24. & alii quorum meminit eos secutus Iacob. Septimacensis vir doctissimus in Catholicis institutionibus. *cap.* 27. est tamen hæc suspicio leuis, vt tradit optime præsim huius casus exponens Auctor Directorii

inquisitorem 2.part.qu.47. poterit prætereà per tempus aliquod perseuerans in excõmunicatione, puniri etiam ante annum pœna temporali, secundum Anat. & Felin. *in c. postulasti de homicid.* sunt & in hoc Regno Regiæ leges & sæculares, quæ iustissime puniũt perseuerantes in excommunicatione, nempe *l.1.tit.5.& l.9.tit.vlt.lib.8.ord.* quarum & nos obiter meminimus in epitome *ad 4.decret.2.par.c.6.§.8.n.17.*

Quinto est animaduertendũ, quod suspectus de hæresi, & ea ex causa vocatus ab inquisitoribus, iudicium subterfugiens, in excõmunicatione in eum ob eam contumaciam lata, ad annũ vsque persistẽs, vt de hæresi conuictus, hæreticus est pronunciãdus. text. † elegans *in c.cum contumacia.* & ibigl. *de hæret.in 6.* ad idem in simili text. *in c.excommunicamus. §.qui autem de hæret.& in Auth. Gazaros. C.eod.tit. Regia l.82.tit.9.par.1.* quæ quidem decisio nemini dura videri debet, etiam si ex *l.vltim.Cod.de probat.* in criminibus sententia ferri debeat ex certissimis probationibus non ex coniecturis. Nam huius criminis in hac specie est vrgẽtissima præsũptio, quæ iuris adminiculo indubitatũ iudicium facit, & ita ex *ea l.vlt.* sufficiens ad condemnationem ordinariã. deducitur autẽ hæc probatio ex tribus. Primo quidem ex ipsa suspicione hæresis, cuius causa ab inquisitoribus ad iudicium vocatur. Secundo ex ipsa fuga, & contumaciã. *c.nullus de præsumpt.c.decernimus 3.q.9.c.Christianus 11.q.1.* Tertio ex animo rebelli persistendi per annum in excommunicatione. quæ quidem colliguntur ex glos. & Dd. *c.contumacia.* Gõsalo de Villadiego *q.12.de hæres.* quo fit hanc præsumptionem à iure censeri vrgentissimam & sufficientem ad pœnam ordinariã, sicut & defectus indictæ compurgationis à Pontificibus sufficiens præsumptio iudicatur quandoque ad ordinariam condemnationẽ, iuxta tex. *in c.inter solicitudines.de purg.Canon.* vbi Host. & alij, Panor. in *in c.accedens de accusat.* sic denique est intelligenda decisio tex. *in dic.cum contumacia.* ad cuius vberiorem interpretationem libet hoc in loco breuiter aliquot exponere, quæ amplius eius sensum explicent.

Illud etenim constat, non aliter huic decisioni locum fore, quam si contumax suspectus de hæresi, citatus fuerit expressim, vt ad iudicium accedat super rebus fidei, vel super crimine hæresis, cuius accusatur, aut suspectus est, responsurus. glos. communiter recepta *in d.c.cum contumacia.* & satis erit quod in genere hæresis crimen hoc in edicto exponatur, nec requiritur in specie hæresim significari. quod notant optime Franc. *in d.cum contumcia.* Henr. *in d.c.excommunicans.in princ. de hæret.* & Repertorium inquisitorum *in verb. contumacia.* idem constat ex instructione inquisitorum Granatæ typis excusa. *c.19.*

Deinde apparet, non aliter nocere huic absenti hanc vrgentissimã præsumptionem, quam si is vere cõtumax fuerit, & ideo si vere cõtumax non est, maxime habet locum præfata decisio, vt præter alios notat Gõsalus à Villadiego *in tract.de hæret.q.12.* qua ratione si absens iustũ habuerit impedimentũ, quo legitime impeditus nõ potuit eo tempore ad iudicium accedere super hæresis suspicione respõsurus, non est vt hæreticus condemnandus. iustas vero absentiæ causas & legitima impedimenta poterit ipsemet allegare, & probare *l.2.ff.si quis cautio.* Item procurator eius nomine admittendus est ad allegãdas iustas absentię causas, & legitima impedimenta, quod in hac specie Soc. notat. *in c.veniens de accus.nu.39.* cuius opinio constat ex alia, quæ dictat, etiam in causa criminali admittendũ esse procuratorem ad allegãdas iustas absentiæ causas & legitima impedimẽta facti, vel iuris, modo non concernãt allegationes istæ crimẽ ipsum principale. text. sic intelligẽdus *in d.c.veniens.* vbi Panor. & alij. Felinus *in c.memimimus.3.col.eod tit.d.pen.§.ad crimen,* vbi Bartol. Angel. & Imol. *ff.de publ.iudi.l.seruum.§. publicee.ff. de protur.* præsertim hoc explicarũt Bart. *in d.§.adeò nemen col.6.* Imol. ibi *nu.26.* Aret. *in dict.c.veniens.n.27.& seq.* Soc. *inibi.nu.47.& 51. Regial.12.tit.5.par.3:* imo etiam sine mandato admittendus est quilibet ad alleganda iusta facti impedimenta, quæ necessaria sint, nempe captiuitatẽ, & similes huic causas, secundum Bart. *col.5.* & communẽ *in d.§. ad crimen.* quod si absentiæ causæ non sint necessariæ, sed probabiles, scilicet, locus non tutus, inimicitiæ, non esse quempiam admittendum ad earũ allegationẽ sine mãdato, quia forsan ipse absens nollet eas causas allegari: notant Bart. *col.5.* & Angel. *in d.§.ad crimen.* Anto. & Panor. *col.pen. in d. c. veniens.* quæ quidem opinio non admodum placet. Etenim si causæ probabiles sunt, satis præsumendum est, absentem eas allegatu-

rum fuisse, & eas allegari velle, vnde contra Bartol. tenuerunt Imola *in d.§.ad crimen.num.25.* Anan. Socin. *numer.47.* & Areti. *nu.48.in d.c.veniens.* Nec oberit quod Inno. cõmuniter receptus *in d.c.veniens,* adnotasse videtur, non esse quenquã absque mandato admittendum ad allegandas voluntarias excusationes absentis ex causa iuris. ea siquidẽ opinio non agit de excusationibus in facto consistentibus, sed de his allegationibus, quæ ex iure deducuntur ad hoc, vt non teneatur absens etiam non impeditus respondere.

Sed & in causa hæresis, quam modo expendimus, contumax excommunicatus non est vt hæreticus damnandus ante annum, nec talis censendus intra tempus id. anno vero finito iudicãdus est hæreticus, & ab eo tẽpore, anni scilicet finiti, bonorum publicatio à iure facta, & aliæ hæreticorũ pœnæ. vim & effectũ obtinẽt, secundũ Host. Ana. & Doct. *in d.c.excommunicamus.§.qui autem.* Archid. Ioan. And. & Fran. *in d.c.cum contumacia.* vbi est text. de hoc, & *in d.authen.* Gazaros. & apparet ex instructione Granatæ impressa, *c.19.* Directorii *Inquisitorum, 2.part.q.47.* Aufrerio, & Capella Tholosana 365. ex quibus constat, sententiam in hoc casu ferendam esse declaratoriam hæresis commissæ à contumace, Tametsi Cald. *cons.5.tit.de hær.* velit & conetur probare non esse hunc contumacem in specie *in c.cum contumacia,* hæreticum, nec vt talem damnandum, sed vt suspectum hæresis.

Quod si etiam anno elapso ante condemnationem contumax compareat in iudicio, velitque propriam innocentiam ostendere, admittendus est, etiam vt effugiat bonorũ confiscationem. quod expressim notat Andr. de Isernia *in d.c.authẽ.Gazaros.n.31.* post ipsam vero condemnationẽ etiã captus, si velit vere pœnitens Ecclesiæ reconciliari, nõ est tradendus curiæ sæculari, imo admittendus est ad Ecclesiæ gremium; imo & tunc si ostenderit propter legitima impedimenta se non fuisse contumacem, admitti debet eius defensio, ex integro quidem ad effugiendam omnem pœnam, si eius innocentia constiterit. quia deficit ratio *c.cum contumacia.* ex eo, quod contumax non fuerit. sed etsi de impedimentis non docuerit, & tamen velit probare & probauerit propriam innocentiam, sententia reuocabitur, quo ad pœnas corporis, & infamiæ, licet non quo ad bonorum confiscationem; *lib. penult. ff. de requir. reu. l.2. C. eod. tit.* & hæc quidem procedunt, licet captus fuerit ab inquisitoribus. Nam si se ipsum sponte carceri exhibuerit, multo facilius sunt admittenda vt in hoc vltimo casu definitum extat decreto quodam generalium inquisitorum, cuius meminit Iacob. Septimacensis in suis Catholicis institutionibus *c.2.n.6.*

Hæc sane de aliquot effectibus excommunicationis maioris. nam ex professo plures missos facio, quippe qui scum passim eos à iuris diuini & humani professoribus tradi, & existimauerim hos satis probare: quanta sit huius censuræ vis quo ad interiorẽ & exteriorem hominis vere Christiani afflictionem. vt hinc Catholicus perpendat, quanti cum cura ecclesiæ Prælatis sit omnino obtemperandum, ne vere ethnicus, & publicanus.

§. OCTAVVS.

SVMMARIA.

1 *Excommunicatus minori excommunicatione, etiam si celebret, non fit irregularis.*
1 *Excommunicatus minori excommunicatione peccat celebrando diuina officia, & conferendo sacramenta.*
3 *Excommunicatus minori excommunicatione, non potest eligi ad ecclesiasticum beneficium.*
4 *Existens in mortali peccato, eligi potest ad ecclesiasticum beneficium.*
5 *Excommunicatio, in dubio, de maiori est intelligenda.*
6 *Anathema quid sit, & huius dictionis deductio.*
7 *Excommunicatus, qua ratione anathema dicatur.*
8 *Intellect. c. cum non ab homine. de iudic. & eorum, quæ inibi notat Panor. & quid signum Θ. T. & Π. Græce significet?*

HActenus de maioris excõmunicationis effectibus. atque ideo de minori excõmunicatione nunc tãtisper agendu erit, cuius definitionẽ exposuimus *in prin. huius operis, nu.4. ex c.si celebrat.de Cler.excomm, mi.* quo statutum est minorem excommunicationem tantum priuare sacramentorum perceptione† Quo fit, vt excommunicatus minori excommunicatione, etiam si celebret missarum solennia, minime sit irregularis, quod *in d.c.si celebrat.* satis definitum extat. Idem constat *in l.vltul.9.part.1.& l.penult.eodem. titul.* ratio autem huius decisionis est, quia excommunicatus

minori

minori excommunicatione non est suspensus ab aliquo actu ordinis ecclesiastici, siquidem perceptio sacramenti non pertinet ad aliquem ordinem, & ideo prohibitus sacramenta percipere, non est suspensus ab aliquo actu ordinis, & ea ratione nec erit irregularis: tametsi sacramenta percipiat, secundum Panorm. *colum. 1. & Hen. colum. 5. in d. cap. si celebrat.* est etenim necessarium, vt quis efficiatur irregularis, quod sit suspensus ab aliquo actu, qui ad aliquem ordinem pertineat. iuxta celebrem regulam Inno. *in c. 1. hoc titul. & lib.* quam præter alios probant Henric. *in dict. c. si celebrat. Florent. 3. parte, tit. 26. §. 1.* & alii quorũ alibi mentionẽ faciemus, modo sit satis adnotare opinionem istam probari *in c. quoniam §. vltim.* ibi, *celebrat. & in c. is cui.* ibi, *in suo officio isto tit.*

2 Peccat tamen † excommunicatus minori excommunicatione si ante absolutionẽ celebrauerit missarum solennia, & quidem grauiter, vt asserit text. *in d. c. si celebrat.* id vero peccatum mortale censetur, sicuti explicant Syluest. *in verb. excommunicatio 4. in prin. & not. 3.* Caiet. *in verbo, excommunicatio minor. Regia l. 6. tit. 9. part. 1.* & sentiunt Doct. *in dict. c. si celebrat.* Nã excommunicatus minori excommunicatione celebrans, aut percipiens sacramentum, facit contra speciale præceptum, quo prohibentur excommunicati minori excõmunicatione sacramenta percipere. Et sane hac ratione peccat mortaliter celebrans minori excommunicatione ligatus. Nec admittenda est ratio Hostiens. & Inno. qui *in d. ca. si celebrat.* existimarunt excommunicatum minori excõmunicatione celebrantem, ideo peccare grauiter, quia celebrat in mortali peccato constitutus. Nam ratione minoris excommunicationis non colligitur, nec præmittitur necessario mortale crimen, cum ea regulariter venialem tãtum culpam exigat, quemadmodũ superius adnotauimus, tradit Imol. *in cap. sacru. de his, quæ vi met. cauſ. fiunt.*

Hinc deducitur, excommunicatum minori excommunicatione posse absque vlla culpa audire diuina officia, & eisdem simul cũ aliis Christianis interesse, imo & in choro dicere, modo sacramenta non percipiat, sicuti visum est Palud. *in 4. sent. dist. 18. q. 5. art. 6.* Flor. *3. part. tit. 25. c. 2. §. 2.* & Sylue. *in verb. excommu. quarto, ad fin.* quidquid contrarium sentiat Regia *l. 6. paulo ante citata,* & Archi. *in c. vir. cũ propria. 83. q. 4.*

¶ Sed si minori excommunicatione excommunicatus non sit prohibitus sacramenta conferre, peccat tamen si ea conferat. text. *in d. cap. si celebrat. 2. parte,* qui dum omissa dictione grauiter, simpliciter hunc peccare asserit, sentire videtur, peccatum hoc non esse mortale, sed veniale, quod ita mihi adnotasse videntur. Ancha. ibi Caie. *in verbo, excommunicatio minor.* Sylue. *& d. 3. not. ab.* licet *in verbo, excommunicatio. 4. in pr.* idem Sylue. *& regia l. 6.* etiam in hoc casu mortalem culpam contrahi expressim asseuerent. quorum sententiam memoriæ habere debent, qui minori excommunicatione ligati, à qua facile absolui possunt, sacramenta contrectant.

3 Excommunicatus † autem minori excommunicatione non potest eligi ad Ecclesiasticum beneficium, vt probatur *in d. c. si celebrat. & d. l. regia 6. tit. 9. part. 1.* Nam electio eiusdem facta nulla est ipso iure. secundum Hostien. *in d. c. si celebrat.* cuius opinio magis communis est, vt inibi asserit Card. *col. vltim. & probatur in cap. postulastis, eod. tit.* quamobrem text. *in dict. cap. si celebrat.* dum dicit, hanc electionem esse irritandã. est intelligendus, id est, irritam denunciãdam, licet Fel. *in cap. dilectæ. col. 3. de exceptio.* teneat, electionem istam ipso iure valdam esse, quamuis rescindi per sententiam possit. Nec ad valorem, & effectum huius electionis quidquam conducit ignorantia excommunicationis, est etenim electio nulla, licet facta fuerit ex ignorantia excommunicationis. glos. *in dict. cap. si celebrat.* & ibi Abb. & Card. *vltim. colum. in verb. scienter.* Quorum opinio communis est, sicut asserit Sylues. *in verb. excommunicatio. 1. col. 2.* etiam si idem Sylue. contrarium teneat *in verb. excommunicatio. 4. §. vltim.* Eligere tamen potest minori excommunicatione excommunicatus, tex. *dict. cap. si celebrat.* siue sit excommunicatio minor indicta à iure, siue indicta ab homine, iuxta *cap. Engeltrudam. 3. quæst. 4.* vtroque siquidem casu eligere poterit excommunicatus, quẽadmodum omnium sententia decisum extat. *in eodem capit. si celebrat. post glos. scitote, in verb. vos eligere.* qua in re cauendum est à dicta *l. 6.* quæ expressim respondet, excommunicatum minori excommunicatione ab homine nõ posse eligere. quæ quidem conclusio minime procedit, quia minori excommunicatione excommunicatus non est suspensus ab officio, hoc beneficio, sed tantum priuatur sacramentorum perceptione, quod *in d. cap. si celebrat.* satis decisum est, & probatur *in cap. duobus, de sentẽt. excom.* vnde parum refert, quod excommunicatio sit lata à iure, vel ab homine, modo minor sit, secundum Abb. *in dict. capit si celebrat.* & Gonsalium à Villadiego *de irregularit. cap. de suspensione.*

¶ Ex his omnibus constat præcipuus minor excommunicationis effectus, & præsertim † quod minor excommunicatio differat à mortali peccato, & plus quandoque operetur, siquidem existens in mortali peccato potest eligi ad beneficium ecclesiasticum, & eius collationem valide cõsequi. *cap. sicut nostris.* & ibi gloss. *de iureiur. gloss. in dict. cap. si celebrat. in verbo, nec eligere.* Felin. *in cap. 2. colum. 2. de rescript. & in capit. dilectæ. de exceptio. colum. 2.* Ioan. Maior. *in 4. sentent. distin. 18. quæst. 4. col. 2. & in 2. sentent. distinct. 44. quæst. vltima, colum. 3. gloss. optima. in cap. definitio. 22. quæst. 4.* licet contrarium notauerit Panorm. *in dict. cap. si celebrat.* saltem in mortali peccato, quod graue sit. idem Abb. *in cap. dudum. l 2. numero. 24. de electio. & dict. cap. si celebrat.* Qui tamen, ni ipse fallor, id non tenet. Nec item gloss. *in cap. Florentinum. 85. distinct.* quæ scribit, non esse eligendum ad beneficium ecclesiasticum peccatorem mortali crimine affectum, non tamen addit electionem nullam fore, si is electus fuerit. Atque ita priorem opinionem, quã nos probamus, tenet eleganter Martinus Azpilcueta *in c. si quando. de rescript. except. 11.* 4

¶ Cæterum post † excommunicationis maioris & minoris expositam cognitionem, oportet animaduertere, quod in dubio, quoties mentio excommunicationis fit, est interpretatio ita adhibenda, vt de maiori intelligamus. text. celebris *in cap. penult. de sentent. excommuni.* cui respõso cõsensu omnium fit obiectio fortis. Nam in pœnis semper est benignior adsumenda interpretatio. *l. si præses. & l. interpretatione. ff. de pœnis.* qua ratione in dubio appellatione excõmunicationis, de minori, non de maiori foret adsumenda interpretatio. Huic sane obiectioni conantur Doct. varie respondere. quidam enim asserunt, eam esse intelligendam in pœnis, quæ proprie, & vere pœnales sunt, vt in his benignior sit adsumenda significatio. nõ sic in pœnis medicinalibus, quarum præcipua est excommunicatio, *cap. 1. sup. ist. tit.* sic denique Panormitan. explicat *in d. cap. penultim. & in ca. 1. de postu. Prælat* sed hæc responsio non omnino congruit, cũ excommunicatio pœna sit. *cap. quoniam frequenter §. vltim. vt lit. non contest. cap. corripiantur. 24. quæst. 3.* & constat multis à me in hac relectione traditis, grauissimam esse pœnam istam, & maximam omnium, quæ ab Ecclesia infligi pro culpa criminum possunt idcirco Dec. *in l. semper in obscuris. ff. de regul. iur. numer. 12.* hanc rationem refellit, addit tamen eam esse veram rationem, quod tex. *in d. cap. penult.* de excommunicatione ab homine lata tractet, cum excommunicatio minor ab homine non soleat proferri, & ideo de maiori ea sentẽtia intelligenda est. Hæc vero responsio nequaquam placet quippe quæ duo præmittat, quæ ipse falsa esse censeo, primum minorem excommunicationem ab homine ferri non solere, cum contrarium probet text. *in d. cap. Engeltrudã. 3. quæst. 4.* secundum, non esse admittendam decisionẽ text. *in dict. capitul. penultim.* in excommunicatione lata à iure. cum & in ea sit omnino locus illi responso, quod omnium consensu receptum est. Ioann. Maior *in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 2* eam rationem affert, quod dictio quælibet per se sumpta in potiori sit significatione accipienda. gloss. *in l. 1. in princ. ff. de verbor. obligat.* sed hac consideratione nõ tollitur obiectio facta ex *d. l. legis interpretatione.* quamobrem, ad decisionem text. *in dict. cap. penultim.* duo sunt potissimum adnotanda: primum, quod communis vsus hanc interpretationem iam diu recepit, vt excommunicatio in dubio maior intelligatur. qui quidem vsus maximum locum obtinet in cuiuslibet sermonis interpretatione. *leg. Labeo. ff. de sup. legat. l librorum. §. quod. tamen Casius.* & ibi gloss. *ff. de leg. 3. capitu. quanquam. 2. quæst. 7.* deinde & illud est adnotandum, & inspiciẽdum, quod cum excommunicatio spiritualis pœna sit in hoc instituta, vt contumaces animos à peccatis auertat, ad veram obedientiam compellens, rarissime hunc effectum haberet, si de minori foret interpretatio accipienda. minor siquidem excommunicatio parum vltra mortale crimen operatur, id est parum inducit, quod non inducat mortalis culpa. & aliqua ex parte minus, vt ex proxime dictis apparet. Igitur, vt hæc medicinalis pœna in Ecclesia illum effectum habeat, quem eius institutio significat, de maiori, non de minori est interpretanda in dubio, alioqui parum operaretur. 5

raretur.qua ratione ad intellect.*d.c.penult.* vtuntur Ancha. *in c.statuimus,sup.ist.tit.2.col.* & Felin.*in c.dilectæ.de except.nu.* 3. idē Feli.*in d.c.penul.huius tit.*& Anania.*in c. vnico.de sagittariis,col. pen.* His est etiam adiciendum, quam rara sit minoris excommunicationis censura,quamq; sit maioris excōmunicationis frequens, siue Canones, siue ecclesiasticos iudices spectes, quibus tandem opinor cautissime statutum esse à Romanis Pontificibus, quod excommunicationis sententia sit in dubio de maiori intelligenda.

Adhuc prænotatis obstat responsio Rom.Pontifi.*in ca.* 11 *de except.ist lib.*quæ probat, appellatione excōmunicationis non esse maiorē intelligendā,siquidē nō est satis ad repellendū actorē à iudicio, quod illi obiiciatur excōmunicatio simpliciter : sed requiritur obiectio expressa maioris excōmunicationis.ergo consequitur, non intelligi maiorem excommunicationē sub hac dictione, excōmunicatio,simpliciter prolata.idcirco Panormi.*in c.2.de restit.spoliat.* in eum sensum accipit tex.*in c.1.* vt existimet, satis esse ad vim & valorem exceptionis opponi actori excōmunicationē simplicē,licet quo ad probationē huius exceptionis sit omnino necessarium, quod testes non simpliciter, sed de maiori excōmunicatione expressim respondeant. Nam licet exceptionis obiectio generalis sufficiat, probatio tamen debet necessario conuincere nec dubia quippiā operatur.hanc Panorm.interpretationē sequitur Felin. *in d.c. penult.& in c.final.col.3.de except.*& tamen non plane hæc responsio placet.Nā si excōmunicatio simpliciter de maiori est intelligenda,cur in testimoniis eandem significationē non habebit?præsertim quia testes fere ignorant quid sit minor excommunicatio:cum ea in vsum recepta non ita, vt maior, sit. deinde Spec.*in tit.de exception.§.viso. num.* 21.expressim tenet auctoritate text.*in d.cap.*1. quod non sufficiat proponi excommunicationem in genere, sed sit necessarium in specie concipi exceptionem de maiori excōmunicatione,quem in sensum eandem decisionem *in c.*1. accepit eam asseuerans singularem esse Anto.Burg.*in c.1.pen. col.3.de empt.& vend.*vnde fortassis speciale est,quod *in dict.ca.* 1.decisum extat,ne excipiens vagetur, & cum periculo honoris alterius illudat actori,iudici,& iudicio.

Præter excommunicationem maiorem & minorem fit frequentissime in canonibus mentio anathematis in eundem fere sensum quo maior excōmunicatio adsumitur.oportet ergo hoc in loco explicare quid sit anathema. & 6 receptum est,anathema ¶ quoad vinculum non differre à maiori excommunicatione,quamuis maximè differat quo ad solennitatem.text.celebris *in c.debent.*11.*q.*3.vbi ponitur à Gratiano anathematis solennitas, his equidem verbis: debent duodecim Sacerdotes Episcopum circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere,quas in conclusione anathematis,vel excomm.proiicere debent in terram, & conculcare pedibus.deinde epistola per parochias mittatur continens excommunicatorum nomina,& causas excommunicationis.Hæc Gratianus.qua ratione gloss.communiter recepta *in c.cum ab eccles.Prælatis,de offic.ordi.* asserit ius & potestatem anathematizandi solis episcopis cōpetere. Est enim anathema solennis,vt arbitror,maledictio, quæ fit per execrationes publicas aduersus excommunicatū. Quo fit, vt anathema proprie excōmunicationem maiorem præmittat.tametsi ex *c.Engeltrudam.3.q.*4. constet anathema ab excommunicatione maiori non differre, licet differat à minori,& ideo frequētissime anathema pro maiori excommunicatione accipitur.

¶ Huius dictionis significatio vere prætermittēda nō est, vt inde lector percipiat, qua ex causa ab ecclesiasticorum Canonum auctoribus in hunc sensum adsumatur,quia excōmunicationem maiorē,& solennē significet. Quidam enim existimarunt, esse anathema dictionem Hebræā,quę summam detestationē significet.ita inquit Hieronymus *c.* 1.*Epistolæ ad Galatas*,porro anathema verbū proprie Iudæorum est & positum tam in Iesu Naue, quam in numeris, quando omnia quæ erant in Hierico, & Madianitarū, detestationi, & anathemati habenda dominus imperauit. Hæc Hieronymus.cuius & Andr. Alciat.meminit *in c.cū non ab homine.de iudic.nu.*106.asseuerans dictionem istā nō Græcā sed Hebræā esse.Ego vero multifaciendam esse censeo diui Hieronymi auctoritatē,præsertim in dictionibus Hebræis interpretandis,& nihilominus opinor, Hieronymū existimasse,sermonē illum,& loquēdi modū, quē Sᶜ tuaginta interpretes,& alii ad dictionē, anathema, transtulerunt,proprie Iudæorū esse.quod ipsa dictio anathema Hebræa sit,non dixit palā Hieronym. qui alioqui sacræ scripturæ nomina Hebræa interpretatus, opere quodā peculiari,nullā huius dictionis mentionē fecerit,sed eam Græcā esse testis est & auctor Diuus Augustin.*super numeros c.*41.*tom suorum operū* 40.cuius verba ab ipso *c.*40.hic exponā Hic videndum est, quomodo dicatur anathemabo, quod vouetur,& tamen pro maledicto ponitur : sicut & de illo populo dicitur:vnde illud est ,*siquis vobis euangelizauerit,præterquam quod accepistis,anathema sit.*Hinc vulgo dictum est, vt deuotatio dicatur. Nam deuotare se quemquam nemo fere dicit,nisi maledicens.& statim *c.*41. super text. & anathemauit eum,& ciuitatē eius, & vocatum est nomen loci illius anathema.Hinc dictum est anathema,quod detestabile aliquid,& abominabile videatur.vt enim nihil inde victor in suos vsus auferret,sed totum in pœnā luendā vouerret,hoc erat anathemare;quod vulgo dicitur deuotare.Origo autem huius verbi est in Græca lingua ab his rebus, quæ votę,& persolutæ,hoc est promissæ,& redditæ sursum ponebantur in tēplis ἀνὰ τῦ ἄνω τίθεσθαι, hoc est *sursum ponere, vel figendo.vel suspendendo*: Augustī. Idē *in epistola* 178. cōtemnatur, inquit,idem Apostolus Paulus,& in nouissimis partibus ad Corinthios epistolæ,vbi plebem arguens simul Græco,& Syro vtitur verbo,*si quis*,inquit, *non amat dominum ,sit anathema Maranatha.anathema* Græco sermone dixit,*condemnetur.Maranatha, donec dominus rēdeat.* hactenus ipse Hieronymus prioris Epistolæ *ad Corinth.16.& in epistola ad Marcellam*, 3.Maranatha interpretatur,dominus venit. & dicit dictionem esse magis Syram quam Hebræam.hinc intelliges text.*in cap.Guillarius* 23.*quæst.*4.qui his duabus dictionibus simul vtitur,vbi gloss.& Felin.*in c.Rodulphus.num.* 33.*de rescript.* has expositiones tradidere. est vero text.præcitatus Syluerii Papæ primi in Epistola ad Amatorem Episcopum. qua ratione titulus illius non est tribuendus Syluestro, & legendum est Bellsarius,vt admonet Felin.licet de Syluestro Papa loquatur. tradit Platina in Syluerio primo, anathema autem exponit,& idem Hieronymus occisionem, *in quæst.*9. *ad Algasiam eod.tomo.*3.his accedit diuus Athanasius *cap.*9.*ad Rom.*anathema,inquit,est sane seiunctio quædam & alienatio.*anathema* præterea Græce, Latine potest dici *oblatio & sacrificium.* quē admodum quæ Deo offeruntur, & dedicantur, attrectare audet nemo,sic eum qui anathema fit, ratione quada nullus conueniet,aut cum eo versabitur. nam sacris oblationibus honoris gratia, tanquam Deo dicatis appropinquare nulli hominum audebunt:ab hoc vero,qui maledictioni fuerit obnoxius non secus ac à prophano, & ab ipsa diuinitate alieno secedunt omnes.hæc Athanasius.diuus autem Chrysostomus *in homilia* 16.in epistolam ad Roma.ita inquit,quemadmodum anathema,donumque id quod Deo oblatum dedicatur,nemo est qui temere manibus contingere audeat.nec ad id propius accedere,sic & eum, qui ab Ecclesia separatur ab omnibus abscindens,ac tanqua lōgissimē abducens hoc nomine,à contrario scilicet, appellat, magno cum terrore omnibus interminatus ab eo vt separentur,& pedē referāt.anathemati enim honoris gratia appropinquare nemo audebat, ab eo autem, qui ab Ecclesia abscissus erat,ex opposito omnes sentētia separabātur.quapropter separatio quidē tum hæc,tum illa ex æquo, à vulgo alienatio erat. Separationis vero modus vnus,sed ille contrarius,ab illo enim abstinebant tanquā Deo dicato,ab hoc autem decedebant tanquam à Deo alienato,& ab Ecclesia abscisso.hæc Chrysostomus. sic & S.Thomas, & Caietan.*in d.c.*19.*ad Roman.*scribunt,anathema esse omne separatum à cōmuni vsu,elseq; dictionē Græcam sentere. quibus & illud conenit quod ἀναθήματα dicuntur *dona quæ dicata diu suspenduntur in parietibus,& co mmnu templi*,quālia visuntur quotidie iuxta monumenta diuorum,*statuæ* scil.*argenteæ, equi aurei, pocula gemmata*, dicta quidem ita ab ἀνατιθέμαι, hoc est,*à seponendo*, siue *suspendendo.*quemadmodum ex Augustino & Chrysostomo deducitur, & adnotauit Erasmus super Lucam *c.*21.etenim *in eo.c.*dum Latine scriptum est,de templo,quod bonis lapidibus, & donis ornatum esset,pro donis, Græce legitur, ἀναθήμασι: qua ratione ornamenta Græce dicūtur anathemata:nā & Homerus *lib.*1.*Odyss.* cantum, & saltationem appellat epularum & conuiuii ornamenta, sic inquam ἀναθήματα : vbi Didymus eius interpres hunc in modum locum illum exponit : [illegible]

μετ' ἐμπαροινῆς ἀδὸν τῶν τῆς θεοῦ ἀναθημάτων, id est, conuiuii, ornamentibus, metaphora, & translatio, ab his, quæ deis offeruntur, & in templis pendendi gratia suspenduntur. idē repetit Homerus *lib. 21. eiusdem Odyssææ ad finem*, pulchre Budæus in cōmentariis ad linguam Græcam, *pagina 425.* ex prælo Ascensiano, huic significationi adiiciens, quod anathema dicitur homo sacer, cuius caput diis inferis fuerit dicatum & consecratum, ac deuotū. veteres enim homines scelleratos, sacros appellabant, quasi infernis diis sacratos, ac deuotos. Titus Liuius *lib. 2. primæ Decadis* sacrare diis caput alicuius, pro *deuouere*, accipit. & Iurisconsultus *in lib.* sacrare caput alicuius Ioui dixit, pro deuouere, id est, morti illum hominem addicere, liquidem sacratus homo à quolibet occidi poterat: idque pium erat. quod adnotarunt Ludo. Cœlius *lib. 7 lect. Antiq. c.* 11. & Budæus *in l. 2. ff. de pactis* dicens Ecclesiam Catholicam anathemata appellare, quos maiore execratione mulctandos ecclesiastica auctoritas censet, quibus apparet omnium iudicio, templorum donaria, anathemata appellari. de his Persius *Satyra 2.*

Dicite pontifices, in sacro quid facit aurum?
Nempe hoc quod veneri donatæ a virgine puppæ.

Solent enim hæc ornamenta suspendi in templis, nempe, quia imagines sunt, aut clypei & similia, idcirco dicuntur anathemata, quæ Deo dicantur, ac consecrantur, & deuouentur.

Huius rei est locus satis celebris *in lib. Iosue, ca. 9.* inquit enim Iosue ad omnem Israel, *Vociferamini*, tradidit enim dominus vobis ciuitatem, istq; ciuitas hæc anathema, & omnia, quæ in ea sunt domino. ciuitatem igitur, & omnia, quę in illa erant, præcepit esse anathema domino, quia omnia volebat domino seruari, & illi in sacrificium offerri, ita vt ex illis nihil sibi ipsi aliquis seruare auderet. cum autem de spolis ciuitatis tulisset Achan filius Charmi, & sibi seruasset, iratus est dominus, & dixit filiis Israel, anathema in medio tui Israel: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te, qui hoc contaminatus est scelere. anathema hoc loco vocantur spolia, quæ sibi seruauerat Achā filius Charmi, quoniam illa ad hoc destinata erant, vt Deo dicarentur. Sic & Chrysostomus *in lib. de anathemate* scribit, apud Catholicos dici anathema id, quod est depositum, suspensum, & oblatum diabolo ad imitationem eorū, quæ Deo offeruntur, illique sunt sepolita, ac suspensa in eius templis. Iustinus item martyr, nisi & illius operis titulus fallit, in quæstionibus Christianis à gentibus propositis, *q. 111.* inquit: Anathema dicitur id, quod reconditum, ac secretum est Deo, nec iam ad communem vsum sumitur, aut quod vitio culpeq; causa à Deo abalienatū est. Hęc Iustinus.

¶ Hinc sane multa poterūt in specie deduci, quo ad huius dictionis vulgo notam significationem. dicitur † 7 siquidem excommunicatus anathema, quasi sepositus, & segregatus a consortio fidelium, vt anathemata dicuntur donaria, quæ seponuntur & segregantur à contrectatione humana: itemq; ab eadem radice secunda ratio poterit adnotari, quia sicut anathemata, id est, donaria oblata diis, nō possunt causa honoris ab hominibus tractari, ita ex contrario excommunicati sceleris, & odij causa non debent admitti ad fidelium communionem. quæ rationes colliguntur ex Chrysostomo, & aliis super Paulum *ad Rom. c. 9.* & diuo Augustino in præcitatis locis. vnde anathema, nihil aliud significat, quam à Deo separationem. tex. ex quinta Synodō *in cap. cum 24. quæst. 3* quo in sensu accipitur à plerisque illud Pauli *in dict. ca. 9.* optabam ego anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem. quasi Paulus præ nimio charitatis ardore pro fratribus suis secundū carnē, vt hi à Iudaismo ad Christum accederent, separari à Christi præsenti fruitione, quam ardentissime exoptabat, nō à Christi charitate: & sic temporariā separationē à gloria citra culpam optabat Paulus pro salute Iudæorum æterna. quod si nolis, lector candide, hunc sensum Paulo aptare: dicere poteris, illud optabam. esse accipiendū pro optarim, id est, optarim ipse si fieri posset. nā ita Græcū ἠυχόμην, interpretatur Erasmus inibi, & interpres Chrysostomi libro tertio, de sacerdotio. & hæc quidem si admittamus hoc Pauli votum contigisse tempore, quo ipse Christi professebatur legem. Hieron. etenim & quidam alii, illud Pauli desiderium tunc contigisse existimat, cū is sub Iudaismo Ecclesiam Christi, zelo synogogæ infectabatur.

¶ Dicitur secundum alios anathema excommunicatus, quasi sit sacratus homo, & infernis diis deuotatus, atq; satanæ traditus. est sane & alia huius dictionis significatio, secundum quam anathema interpretari possumus maledictionem, aut maledictum, & anathemare, seu anathematizare, maledicere. quod ex Diuo Augustino satis constat super Numeros *d. c. 40. & 41.* sumpta fuit hæc significatio inde, quod *in d. c. 6. Iosue*, spolia hostium dicata fuerunt Deo in pœnam luendam, & dicta sunt anathema ratione illa, cuius superius meminimus: hinc anathemare, Deo hostiū res vouere, & consecrare in pœnam ipsorum. quod quidem anathema ita in pœnam, & creationem hostium oblatum, detestabile quid dicebatur: idcirco anathema maledictionem & anathematizare maledicere significat, sic apud Marcum Euangelistam, *c. 14.* Petrus cœpit anathematizare, & iurare, quia non noui hominem istum: etenim ibi anathematizare, maledicere, & execrari significat, quasi Petrus iurans sibi malediceret, & maledictiones imprecaretur, vt maior suo iuramento adhiberetur fides. nam iurans Petrus non alium, sed seipsum anathematizauit, si nosset hominem. sic D. Hier. in Zachariam, *c. 14.* anathema maledictionem interpretatur apud Cantica. 2. *c.* Habitabimus in Hierusalem, in qua anathema vltra non erit, id est maledictio, & abominatio. & apud Paulum *prioris ad Cor. c.* id. Si quis nō amat dominum, sit anathema, id est maledictus. sic auctore Hier. Paulus pro fratrum salute cupit esse anathema, imitari volens dominum suum, qui & ipse cum non esset maledictio, pro nobis factus est maledictio: item sane *in d. c. 14.* ecclesiæ Doctor egregius interpretatur locū Pauli *ad Rom. c. 9.* cuius modo expositionem obiter attigimus.

Ex quo infertur, anathema plerunque maledictionem, & maledictū absq; excōmunicatione significare, plerūque simplicē maiorem excōmunicationē. vt *in d. ca. Engelbradum. 3. q. 4.* quandoque solennem quandam maledictionem, & execrationē, dirarumque imprecationem, quæ fit ab ecclesia contra excommunicatū maxime pertinacem, quasi ea sit extrema detestatio, & horrenda penitus. hæc vero sit secundum ritum traditum *c. debent. 11. quæst. 3.* aliumve similem moribus & vsu inductum, quemadmodum in pontificali libro traditur, & notat Alfonsus à Castro *lib. 2. de iust. hær. punit. c. 29. Regia. l. 13. & 27. tit. 9. part. 1. tit. 1.* Sed & excrates Græcus auctor, *lib. 7. eccles. Histor. c. 23.* cum anathematis mentionē fecisset, subdit: sic etenim Christiani appellare solemus pronunciatum contra blasphemos decretum, quando id veluti marmori affixum manifestum cunctis ostendimus. qua ratione quandoq; Græci auctores ecclesiastici σηλιτεύειν excōmunicare dicunt. quasi excōmunicati literis columnę affixis publica notentur censura, & ignominia. Nam & olim ethnici hoc verbo vtebantur ad notandum aliquem infamia, & inde σήλιτον dicebant, infamia notatum, qua dictione præter alios vtitur Demosthenes *in Philip. 3.* Isocrates in oratione *de iugo*: Alcibiadem colūna erecta, in inscriptum fuisse ab Atheniensi populo narrat. Quod & AEmylius Probus in Alcibiade ex Græcis auctoribus in hūc modum Latine tradit: Postquam autē se capitis damnatū, bonis publicatis audiuit, & id quod vsu venerat, Eumolpidas sacerdotes à populo coactos, vt se deuouerent, eiusque deuotionis, quo testatior esset memoria, exemplum in pila lapidea incisum, esse positum in publico, Lacedæmonem demigrauit. Hæc de anathemate.

Subinde apparet verus † intellectus *c. non ab homine. de iudic.* 8 vbi primum excōmunicatio simplex maior indicenda est aduersus contumacem, simplici affectum contumacia. & deinde anathema, solennis execratio, scil. decernendū aduersus proteruum, & maxime in rebellione pertinacem, sicuti, quidquid gl. inibi dixerit, colligitur ex Panor. communique Dd. interpretatione.

Ex his etiam pensitandum est, quod *in d. c. cum non ab homine.* Panorm. *nu. 23.* & Dec. *n. 13.* adnotarunt, & idem Abb. & Barb. *in c. cum ab ecclesiarum Prælatis. de offic. ord.* asserētes, quo ad vim, & vinculū non esse maioris potentiæ anathema, quā excommunicatio maior, licet quo ad solennitatem, & terrorem differant. etenim anathema propter diras imprecationes & maledictiones atque exercitationes publicas, aliquid etiam quo ad effectum & damnū plus quam excommunicatio maior operatur. erāt & apud Athenienses diræ, ac publicæ execrationes in eum, qui viam erranti non demonstrasset, auctore *Cic. lib. 3. de Officiis*, idem deuotiones hostium, quarum meminit Macrobius *in Saturnalibus*. & Horatius *in* [illegible] *dis*, inquit, *dira deprecatio fit, ita expiatur victima.*

Deni-

Denique constat in huius dictionis etymologia errasse Panormit. post alios *in d.c. cum non ab homine.* dum *nu.* 23. is existimat anathema dici ab ἀνά, quod est iursum, & θετὰ, quod est figura quædam ad formam literæ, quæ olim imprimebatur in frontibus damnatorum, quasi anathema, id est, superna maledictio. etenim hæc deriuatio prorsus est inconcinna, & à vero dictionis etymo satis aliena, tametsi ex auctoribus constet, hanc Græcã literam θ, quę θῆτα. dicitur, literisque Latinis redditur *th.* & *theta*, in iudicialibus sententiis signum fuisse damnationis. nam & Isidorus *in primo etymologiarum lib.* scribit, ita militari more solere fieri, vt cæsi, θ, salui, τ, significarentur, fortassis ea ratione quod θ, sit prima litera dictionis θάνατος, quæ Græce mortem significat. Asconius etiam Pædianus, vt Erasmus in prouerbio θ, præfigere, refert, adnotauit, olim in iudiciis, sortes, quæ mittebantur in vrnam triplicem notã habere solere, ac θ, damnationis fuisse symbolum, τ, absolutionis, π, ampliationis, id est, quoties significabatur sibi parũ adhuc liquere, ac denuo causam agi oportere, verum apud Asconium *in 3. contra Verrem actione* legitimus, *A*, notam esse absolutionis, *C*, condemnationis, *N. L*, ampliationis, quasi non liqueret. Idem fere apud eundem Asconium *in prima contra Verrem actione.* fuisse tamen olim θ, theta, signum condemnationis manifeste constat apud Persium *Satyra* 4

Et potis es nigrum vitio præfigere theta.

Martialis *lib.* 7. ad Castricum.

Nosti mortiferum quæstoris, Castrice, signum?
Est operæ pretium discere theta notum.

Ausonius in pædagogum liguritorem.

Tuumque nomen theta sectilis signet.

Quo in loco alii non *sectilis*, sed *seculis*, legendum esse putant. atque hęc de anathemate dicta sint, ex quibus intelligenda sunt quæ Syluestr. *in verb. excommunatio, 1. q. vlt.* scribit, tradens, anathema in effectu non differre ab excommunicatione maiori: & probat etymologiam illam, quam ex Panor. & aliis modo adducebamus.

§. NONVS.

De excommunicatione & eius forma.

SVMMARIA.

1 *Excommunicationis sententia ferenda non est, nisi pro graui culpa, quæ mortalis sit, & ex hoc multa inferuntur.*
2 *Intellect. c. peruenit. de sent. excom.*
3 *Contumacia in re leui contingens, an sit digna excommunicatione? & ibi late traditur, quando inobedientia sit speciale peccatum.*
4 *Monitio necessaria est ad excommunicationem infligendam, & ibi an debeat esse personalis.*
5 *Monitio ad excommunicationem proferendam debet esse trina.*
6 *Monitio trina, an necessaria sit ad excommunicationem in notoriis.*
7 *Excommunicatio lata absque trina monitione non est nulla, sed iniusta.*
8 *Excommunicatio lata à iudice delegato, cui in mandatis traditus est trina monitionis ordo, an sit nulla?*

QVanto grauior & acerbior est Christi fidelibus excõmunicationis cẽsura, maioraque interius & exterius infert nocumenta: tanto maturius cautiorique iudicio Ecclesiarũ Prælati, eorũque Vicarii ea vti debẽt. prius † enim quã aliquis excommunicetur, discutienda, & examinanda est criminis qualitas, & ipsius, qui ab Ecclesia segregandus est, contumacia, quasi is tantũ excommunicandus sit, qui noluerit pœnitere, nec ad rectum tramitẽ monitus redire, vt sic confusus, & erubescens resipiscat. Nã & si Prælati excommunicandi potestatẽ habeant, nõ debent hanc acerbissimam punitionem temere & sine graui causa exercere, siquidem nullus debet ea plecti pœna, nisi pro crimine mortali, & qui alioqui cor igi non valet. *cap. nemo. & cap. nullus. 11. quæst. 3.* optime idem admonet Leo Papa huius nominis primus *in epistola 67.* ad Episcopos per Viennensem prouinciam constitutos. sic enim inquit, nulli Christianorum facile communio denegetur, nec ad indignantis fiat hoc arbitrium sacerdotis, quod in magni reatus vltionem inuitus, & dolens quodammodo debet esse animus vindicantis. hæc & alia ad hanc rem inibi Leo summus Ecclesiæ, idemque sanctissimus pastor. Gratianus autem tribuit auctoritatem illius *capit. nemo.* Concilio Meldensi, vt arbitror, secutus Iuonem Carnotensem *libro 5. de sentent. excomm. & cap. nullus.* Concilio Aluernensi: cum tamen is Canon sit tribuendus Concilio Wormacienſi, vt constat ex libro cõciliorum, *Canone* 2. Wormacienſis Concilii. idem probatur multis auctoribus, quibus apparet, sententiam excommunicationis non esse infligẽdam à iure, nec ab hom-ne, nisi pro mortali culpa, sicuti docuerunt Theologi, præsertim S. Tho. *in 4. sent. dist. 18. quæst. 2. ad 3. quæst.* Felin. *post alios in rubr. de sent. excom.* Ioan. Lup. *in cap. per vestras. de don. inter vir. & ux. §. vlt. num. 13.* & alii statim in illationibus citandi. est etenim hæc omnium concors sententia, ex qua plura deduci solent, de nos aliquot causa facilioris cognitionis deducemus.

Primum sane hinc apparet, lege lata, cui adiecta sit excommunicationis pœna, cuidenter colligi, legislatoris intentionem fuisse obligare transgressorem ad mortalem culpam. nam alioqui si legis conditor talem intentionem non habuisset, iniquissime talem pœnam contra legis trãsgressorem statuisset, qua ratione, vel lex est censenda iniusta, vel intentio obligandi ad mortalem culpam, & eius obligatio necessario deducitur: præsertim quia excommunicatio censetur spiritualis, *cap. dilecto. ist. tit. cap. venerabilem. qui sint leg.* Panor. *in c. 1. de hom. not. in c. cum non ab homine. de iudic. colligantur. 24. q. 3.*

Secundo, vt proximam illationem amplius explicemus, infertur excommunicationẽ à iure, vel ab homine generaliter inflictam, neminẽ afficere, nec ligare, nisi is transgrediendo legem, vel iudicis præceptum, mortale crimen cõmiserit. quod in specie respondit Pau. *in 4. sent. dist. 18. quæst. 1. art. 2. conclus. 2.* cui accedit Hadr. *in 4. sentent. in tract. de clauibus, 3. versic. fortassis obiicies.* etenim licet propter excommunicationis pœnam sit præsumendum, & colligatur, voluisse legislatorem ad mortalem culpam obligare trãsgressorem? attamen quoties propter aliquam circumstantiam; & quælitatem actus constiterit, transgressionis culpam alioqui mortalem, venialem esse. tunc dicendum est, non esse locum excommunicationi Canonis, nec iudicis, idem notat Syluest. *in verb. excommunicatio. 1. not. ab. 3. fere ad finem.*

Tertio, licet *in cap. peruenit. ist. tit.* satis ab eius interpretibus disputetur, quæ † dicatur leuis percussio, vt possit Episcopus absoluere percutientem clericum ab excommunicatione, *cap. si quis suadente. 17. quæst. 4.* notant Faber, & Ang. *in §. item. Inst. de iniur.* Sylues. *in verb. absolutio. 4. in prin.* Floren. *in 4. part. tit. 24. cap. 1. §. 3. glos. in cap. cum illorum. eo. tit. in verb. mutilationem. ter.* & ibi Dd. *in cap. peruenit. in 1. de appell. & in const. Ioan. 22.* quæ incipit, *Perlecta litera.* nondum typis excusa, ex quib. ea diffinitio iudicis arbitrio relinquitur, tamẽ illud est obseruatione dignum, quod nusquam percussor clerici, etiam animi vlciscendi, & iniuriam inferendi habens, ea iuris excommunicatione afficitur, si ea percussio ita leuis sit, vt veniale tantum peccatum, non mortale, percussor commiserit. quemadmodum in specie ista notat Martinus ab Azpilcueta *in cap. nouerint verba. 1 1. q. 3. col. 139.* auctoritate diui Tho. qui. *in 2. 2. q. 88. art. 4.* docet, iniuriam leuem, etiam animo vlciscendi, & iniuriam inferendi illatam, veniale peccatum esse. quod & de iustitia in re leui ipsemet scripsit *in eadem. 2. 2. q. 60. artic. 4.* & nos obiter attigimus *lib. 1. var. resol. c. 1. col. 3.*

Quarto eadem ratione interpretandæ sunt generales quædam excom. à iudicibus contra eos, qui furtum cõmiserunt, latæ. nam his censuris minime ligatur qui ita leue furtum commisit, quod eius causa veniale tãtum, nõ mortale crimen contraxerit. quandoque enim furtum veniale tantum peccatum est, quia in re leui contigerit. vt explicat idem Thom. *2. 2. q. 59. art. 4. & q. 66. art. 6.* cuius opinionem & nos examinauimus *lib. 1. var. resolut. c. 3. nu. 21.*

Quinto hinc aperitur interpretatio gl. *in c. duo. 96. distin.* quæ asseuerat, quamlibet † contumaciam in re etiam leui contingentem, dignam esse excommunicatione. cuius gl. meminere Pan. *in c. 1. de iud. num. 10.* & ibi præter alios Ripa, *num. 29.* idem Abb. *in c. sane. de offic. del. in cap. ex parte in 1. de verb. sign.* & Cors. *in sing. in verb. contumax.* Fel. *in Rub. huius tit. num. 1.* cuius assertionis ea est ratio, quod contumacia in nõ comparendo maior sit, quam in non parendo. glos. *in clem. vnic. de dolo. & cont.* in gl. magna. *in priu. gl. in l. creditor. ff. de appell.* notat Abb. Dec. *numer. 13.* Ripa *numer. 32.* & Alc. *num. 17. d. cap. 1.* etenim qui contumax est, in non comparendo, etiam simul contumaciam in non parendo committit, vt constat, idcirco hæc contumacia, vtcunque sit in re leui, digna est excommunicatione. præsertim, quia contumax in non comparendo, peccatum inobedientiæ contrahit, quod non aliter quam ex contemptu conficitur, vt explicat S. Tho. *2. 2. quæst. 105. art. 1.* & Caiet. *quæst. 104. artic. 2.* contemptus autem, vt superius §. 7. exponebam, mortale peccatum est: igitur contumacia, etiam in re leui, excommunicationem maiorem iustissime patitur, si contingat in non comparendo

coram

coram iudice, quia mortalē culpam præmittit, pro qua iuste maior excommunicatio infligitur, sicuti hoc *in* §. probabimus. verum Aret. *in d.cap.1.de iud.numer.* 34. dubitat maxime, an sit vera sententia glos. *in d.c. duo.* eo modo, quē explicuimus, intellecta, nos etiam itidē dubitamus. & interim rationem dubitationis ex eo deduximus, quod qui contumax est in comparendo, vere iudici præcipienti non paret, cui tenebatur sub peccati reatu parere. omnis enim inobediētia & contumacia inde oritur, quod quis præceptis vel legis, vel iudicis non paret quia contraria est præcepto, quo tenemur, & obligamur, obedire Prelatis, princib. & superioribus, *c.2.de maior. & obed.c.omnis anima.de censib.* ad Rom.c.13 qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. atq; itē contumacia, & inobedientia contraria est. & aduersatur dilectioni proximi, quippe quæ subtrahit obedientiam, quæ proximo debetur lege iustitiæ, vt docet S. Thom.2.2.q.105.*art.* 1. is ergo, qui iudici præcipiēti, quod ad ipsum accedat, minime obtemperare vult, & parere recusat, profecto iudici nō paret, & vere contumaciæ in non parendo culpam contrahit ex ea quidem causa, qui vocatus à iudice iuste vocante, nequaquam ei obedire vult.

Deinde ostenditur id euidentius, nam sicuti iussus à iudice centum Titio debita reddere, & restituere, si nolit iussis obtemperare, contumax est, quia nō paret præcepto iudicis: ita & is contumax erit in non parendo qui iudici præcipienti, vt ad eum accedat certa de causa responsurus, nolit obedire, & accedere recuset, nec video posse distinguī contumaciam in non comparendo à contumacia in nō parendo, vt distinctam speciem, licet possit discerni vt species à genere, siquidem qui contumax est in non comparendo, culpam contrahit non parendi, at non ita è contrario qui non paret, contumax est in non comparendo.

Est vero hac in controuersia adnotandum, tunc demum inobedientiam esse proprie peccati speciem, cum aliquis præceptum contemnit, vt de contemptu superius diximus: alioqui si quispiam agat contra præceptum iudicis, vel legis, nō propter præcepti contemptum, sed alia ex causa, inobedientia est materialiter tantum, & sic in genere contingens, quia contra præceptum agitur, & ideo pertinet formaliter ad aliam speciem peccati, nempe ad eam super qua præceptum fuerit constitum, quod docet optime S.Tho.2.2. q.105.*artic.* 1.*ad primum.* & Caiet.*q.*104.*art.*2. vbi Thom.ad primum idem eleganter docuerat, quod si quis agat cōtra præceptum ea intentione vt contra infinuatam, & explicatam, vel implicitam voluntatem superioris præcipiētis agat, & operetur, speciale peccatum inobedientiæ est à contemptu procedens, & aduersum speciali virtuti obedientię, quæ in hoc versatur, quod quis impleat, & exequatur actum iustitiæ, vel alterius virtutis intendens formali intentione præceptum seruare.

Hinc diffiniri poterit quod à plerisque solet disputari, an contumacia sit delictum. nam glos. *in c. ex literis. de constit.* asserit contumaciam non esse delictum. cuius opinionē cōmunem esse testatur inibi Felin.*colu.penult.* sunt plura Canonum, & Iurisconsultorum loca, in quibus contumacia delictum appellatur, ex quibus cōtumaciam delictū esse not. glo.*in l.si filius.ff.de inter.act.* quam dixēre singularem esse Soc. *in cap.veniens de accus.nu.*17. & Imol.*in l.pen.§.ad crimen. nu.* 25. *ff. de pub.ind.* etenim vtcunq; considerēmus contumaciam, ea graue delictum est, non tamen constituit semper speciale delicti nomen, & distinctam speciem. siquidem frequētissime pertinet ad aliam speciem delicti, nempe ad trāsgressionem illius præcepti, contra quod cōtumax agit. tunc autem speciale delictum erit: cum quis ea intentione contra præceptum agit, quod nolit subiici præcipienti, nec eius voluntati, idcirco non semper contumacia speciale delictum est, propriam & distinctam delicti speciem constituens. eo vero casu quo specialem delicti speciem habet, peccatū est inobedientiæ speciale contemptum præ se ferens. & sane tunc quandoq; dicitur hęresis: quandoque schisma; tradit Dom.*in summa.*4.q.1.

Hinc deniq; & illud apparet, non semper contumaciam, etiam in non comparendo procedere ex contemptu. nam quoties quis recusat ad iudicem iuste vocantem accedere eo quod nolit iudici subesse, nec eius exequi volūtatem, contemptus datur ad mortalem culpam pertinens. at si nō compareat ex aliis causis, & impedimētis iustis, vel iniustis, grauis est excessus, non tamen procedens à contemptu. atque ideo nulla contemptus ratio hic haberi poterit.

Est tamen obseruandum, ad iustitiam excommunicationis contumaciam requiri: nec esse necessarium, quod ea ex contemptu procedat. si quis enim adulterium non ex contemptu sed ex appetitu libidinis commiserit, nec monitus adulteram dimittere velit: hic dubio procul omnium iudicio iustissime excommunicatur, vt ab eo crimine recedat propter proteruiam & contumaciam, quæ ex libine coitus potius quam ex contemptu oritur.

Præsumitur contemptus ex contumacia in non comparendo facilius, quam in non parendo: tamen & vtraque sine contemptu, & vtraque cum contemptu dari potest. vnde si contumaciam ex se ipsa considerēmus, par est vtriusque ratio: si ex accidentibus, nihilominus. itaque fit, vt nulla possit inter has contumacias vere constitui differentia: quod ex hoc apertius ostenditur. quia excōmunicatio fieri non potest ob contumaciam de re leui in non comparendo, quemadmodum nec in non parendo in re leui. nam vel crimen contumacię ex se ipso perpendimus, & licet regulariter mortale sit, hic materię ratione est veniale: quippę cum iniustitia, furtum & similia ex leuitate materię sint aliquando venialia, vt ex S. Thom. probamus, vel contumaciā à contemptu pensitamus, qui siquidem aberit, excommunicatio iuste fieri non potest: quia culpa venialis est, nō mortalis. quod si contemptus adsit illius, qui super re leui in nō comparendo contumax est, non statim erit peccatū mortale constituendum. nam si quis præceptum superioris super re minima ex contemptu transgrediatur aduertens rē esse minimam, & ea ex causa, quod leuis sit materia præcepti, contemnat illud, veniale peccatum erit quemadmodū docet Caiet.*in summa, in verb. contemptus.* quasi contemptus præcepti super re minima, tunc mortalem culpam habeat, cum quis transgreditur, vt voluntatem præcipientis eludat, eique nolit subiici non aduertens, quod res minima sit, nec ea ex causa induxerit ad id proprium animum, his accedit, quod Ger.*lectione 4.de vita spirituali, coroll.*7. in hac excommunicationis censura asseuerat, multum differre contumaciam à contumacia: quem & in hoc refert Alfons. à Cast.*de potest legis pœnalis.lib.1.cap.6. fol.* 49. oportet enim considerare qualis sit contumacia, & quantum illa possit ecclesię nocere: & qualis est etiam res circa quam habetur contumacia. nam multo peior, & nocentior est rebus fidei, & religionis, pacis, ac vnionis ecclesiasticę, quam in parua quęstione super modica re temporali orta: vbi nunquam tantum poterit prodesse obedientia, quantum oberit excommunicatio separans animam à spiritualibus suffragiis, & societate sanctorum. si contumacia est magna & pro re magni momenti habita, erit iuxta doctrinam saluatoris nostri merito excommunicandus. si vero contumacia sit leuis, aut pro re leui contingens, indignum videtur, vt pro illa sit aliquis excommunicandus.

Hæc & alia multa præ oculis habere debent iudices ecclesiastici, nec temere hac grauissima censura vti. nam & ob id iura pontificum statuēre, neminem pro aliena culpa excommunicandum fore. text. celebris *in c. si habes.* 24. q. 3. ex diuo Augusto. *in epist. ad Auxilium episcopum.* 75. quod nos explicuimus, ac probauimus *lib.*2.*Variar. Rosol. c.*8. quo in loco *numer.*9. tradidimus intellectum ad text. *in c.Romana. §. in vniuersitatem.de sentent.excom.in* 6. quo responsum est, sententiam excommunicationis non posse ferri in vniuersitatem. id etenim non alia ratione obtinuit, quam ne innocentes ob aliorum culpam excommunicentur.

Ab eadem radice procedit, quod satis est canonibus institutum, quibus decretum est, præmittendam esse monitionem, & citationem ad excommunicationem ferendam: sicuti probatur *in cap.sacro. & c. contingit. in* 2.*hoc ipso tit. c. consulust.de offic. del.c. inter quatuor. de maior. & obed. c. de illicita.* 24. *quæst.*3. hæc vero monitio, licet alioqui ad domum ex lege fieri possit, & ad ipsius citandi habitationem assiduam, vt sic legitime citatus, & monitus, quis dicatur. *l. scire. debemus.§.qui autem.ff.de excus. tut. l.aut qui aliter.§.si forte. & ibi glos. ff. quod vi aut clam.l.*4.*§.prætor ait. ff. de dam. inf. notatur in cap. causam. de dolo & cont. & in Clem. causam. versicul. quod si forsan. de elect. glos. in cap.caueant.*3.*quæst.*9. Alexand.*in d.§. prætor ait.* quod alibi latius tractabitur, personalis esse debet: sicut responderunt Innoc. Collect. & Abb. *vlt.col. in c.vlt. de eo.qui mit. in pos.* Rota *in*

nouis 271. & 316. Paul. Cast. *in d. §. prætor. ait. colu.* 1. Fel. *in c. cum sit Romana de appell. nu.* 13. *& seq* Præpos. *in d. c. caueant.* cõtra gl. ibi. & latissime, And. Tiraq. *lib.* 1. *de retract. §.* 9. *gl.* 2. *n.* 4. A qua quidem opinione casus aliquot excipi solent. in quibus etiã ad excommunicationem proferendam in aliquẽ non est necessaria monitio personalis; sed satis sufficiens erit ad domum habitationis, similive modo facta.

Primus passim constituitur, quoties qui excommunicãdus est dolo latitet, & subterfugiat personalem monitionẽ: sic etenim notant idem Inno. & Dd. *in d. c. vlt. optimus tex. in c.* 1. *qui matri. accus. pos. & in c. quoniam frequenter. §.* 1. *vt lit. nõ contest. & in c. perlatum. qui filii sint leg.* Bartol. Pau. de Castr. & Dd. *in d. §. Prætor ait.* Matthes. *not.* 133. And. Tiraq. *in d. gl.* 2. *nu.* 7.

Secundus est, cum quis legitime fuit iam semel citatus ad causam personali quidem citatione: etenim postmodũ poterit citatus ad domum, aut per edicta, vel in ipso tribunali excommunicari: quod visum est Rotæ *in nouis.* 399. & Felin. *in dict. cap. cum sit Romana, numero* 14. hunc sane maximum effectum habet legitima, & personals citatio ad causæ integram discussionem facta.

Tertius casus contingit, quoties citatio, vel monitio ad domum facta peruenit ad ipsius excommunicãdi notitiã; hæc enim sufficit, vt legitime excommunicari possit, & excommunicatus censeatur, notat Felin. *in d. c. cum sit Romana. nu.* 15. authoritate Rotæ *in nouis* 402. *& reg. eum qui certus de reg. iur. in* 5. tex. optimus *in dicta Clement. causam. de election.* ex quo citatio illegitima cum notitia subsecuta ita ligat. sicut citatio ab initio legitima: quem tex. ad hoc induxêre Roman. *consilio.* 416. Hippol. *in Rubr. C. de probatio. n.* 371. idem *in sing.* 259. Ludo. Gomez. *in regul. Cancellar. de non iudicand. iuxta formam supplicat. quæstione* 16. *num.* 68. notat idem Andreas Tiraquel. *in dict. §.* 9. *gloss.* 2. *nu.* 16. Felin. *in cap. Gratum. nu.* 4. *de offic. deleg.* quorum opinio communis est.

Quartus casus est, cum quis fuerit male absolutus ab excommunicatione, & tractetur de reducendo eum in primam excommunicationem: erit enim tunc satis, quod ad domum citetur, & moneatur, nec requiritur personalis monitio: quemadmodum Rota in nouis censet, *nu.* 399. cui accedit Felin. *in d. cap. cum Romana. nu.* 15.

5 Monitio † autem legitima in hac specie ad infligendam excommunicationis censuram trina debet esse. quod probatur *in dict. cap. contingit. & in d. c. de illicita. & in c. constitutionem. supra isto titul.* & est communis omnium sententia gloss. & Doct. inibi. sufficit tamẽ vnica admonitio in tres distincta terminos, seu in tria dierũ interualla in hunc sane modũ: Te ipsum admonemus, vt intra quindecim dies, quos tibi pro tribus distinctis monitionibus cõstituimus, satisfacias, ad iudiciũ accedas, aut resipiscas. hæc etenim est sufficiens admonitio: sicuti probat tex. vbi glo. communiter recepta *in dict. cap. constitutione.* Nisi facti necessitas, hæc interualla suaserit moderanda fore, quod vltima eiusdem capit. parte expressim permittitur, & id iudices caute, & diligenter obseruare debent. quibus non oberit gloss. insignis *in Clement. 1. versicul. 3. de vit. & honest. cler.* asseueranis non sufficere vnicam monitionem in tria distinctam dierum interualla, quoties à iure trina monitio requiretur. cuius gl. vltra Dd. ibi meminêre eam secuti Alex. *in l. 2. colum. 5. ff. de re iud.* Abb. *in c. 2. ne. cler. vel monach. & in c. ex tua. de cler. non resident.* Felin. *in c. consuluit. numer. 13. de offic. deleg. in cap. contingit. in 2. isto tit.* idem *in c. quoniam. §. porro. numer. 22. vt lit. non contestat.* Roman. *in singul. 719. tex.* iuncta gloss. & ibi Bald. *in cap. 1. de vasallo, qui contum. ax est.* nam hæc conclusio vera est quo ad incurrendam pœnam, iuris & à iure statutam: non tamen quo ad pœnam ab homine infligendam: quæ quidem interpretatio ex præcitatis iuris vtriusque decisionibus colligitur, præsertim non obest præcitata glos. quippe quę tractat de vera pœna, & de punitione legis, quæ propriam pœnam infert. at in hac specie nos agimus de excommunicationis censura, quæ vere ac proprie pœna non est: sed medecina quædam, quæ resipiscenti, & volenti pœnitere nullũ damnum, nec vllam læsionem infert.

Trina vero monitio, quam ad excommunicationem diximus esse necessariam, requiritur in excommunicatione ab homine ferenda: non tamen in excommunicatione lata à canone, vel statuto. ipsa quidem lex, quæ ita mature & caute censuram istam indixit, quotidie admonet subditos, ne prohibitũ crimẽ cõmittant, remve lege vetitam agant, idcirco specialis monitio necessaria non est: sicuti in specie probatur *in cap. à nobis, in prine. isto titul. & in c. si quis suadente.* 17. *q.* 4. *cap.* 2. *de constitut. in* 6. adnotarunt Henric. & alii *in d. c. sacro.* Ioan. Lupi. *in cap. per vestras de donation. inter virum & vxor. §.* 18. *nu.* 19. quod adeo verum est, vt semel excõmunicatus à lege vel canone ipso iure possit iterum ab homine causa eiusdẽ criminis, & contumaciæ excommunicari absque monitione. etenim posse in hoc casu quempiam iterum ab homine sententia excommunicationis ligari, præmittit gloss. *in verb. promulgare. ad finem. isto tit.* & tunc non exigi monitionem saltem trinam, probat elegans decisio *in cap. reprehensibilis. de appellat.* quem textum ad hoc signãter adnotarunt Abb. & Franc. inibi Felin. *in cap. 2. colum. 2. de sponsalib.* tametsi possit ea responsio intelligi non in excommunicatione noua lata ab homine contra eum, qui iure ipso sit excommunicatus: vt intellexêre Panormitan. Franc. & Felin. sed in declaratione, & denunciatione excommunicationis à iure ipso latę. etenim ad hanc declarationem non est necessaria monitio canonica: quia iudex ipse denuncians non excommunicat, imo ius ipsum excommunicauit. quod satis deducitur ex *dicto capitul. reprehensibilis.* Sed obseruata diligenter ratione, qua Doctores vtuntur, ex ipsius capituli verò intellectu non videtur posse plane hoc discrimen iure constitui: imò si ipsius canonis prohibitio loco monitionis haberi debet, quamuis non sit per ipsum canonem lata excommunicatio, poterit à iudice ferri vnica saltem monitione præmissa. ne id fiat quod canone prohibitum extat. quod Ioan. Lupi *in d. nu.* 19. adnotasse videtur. licet authores ab eo citati id aperte non scripserint: sensêre tamen Ioan. And. *in c. 2. ne cler. vel monach.* & Rota 19. *in nouis, de dolo & contum.* vtcunque tamen sit & ille text. intelligatur; licet monitio canonica non sit necessaria, oportet de facto & crimine, cuius causa excommunicatio indicta est, citata parte prius constare. gloss. *in Clement. præsenti. in verbo confiteri. de sensib.* & *in clement. multorum, de pœnis.* notant Rom. *in consi.* 482. *col. vlt.* Dec. *in d. cap. reprehensibilis.* Panorm. *in cap. parochianos. de sent. excomm.* Curt. Sen. *con.* 20. *dub.* 1. late probans declarationem aliter factam nullam esse ipso iure, authoritate tex. *in c. 1. de caus. poss. & prop. Clem. pastoralis. ad fin. de re iud. l. de vnoquoque. ff. de re iud.* idẽ tenent Felin. *in c. Rodulphus. de rescri. ver. citatur etiam pars.* Card. & Imo. *in c. extirpandæ. 7. col. de præben.* Hiero. Gig. *de pensio. q.* 78. *n.* 5. atque ita est intelligendus tex. *in c. reprehensibilis.* cuius etiam meminit Hippo. *in l. vnica. C. de rapt virg. nu.* 66. est & pulcher text. de hac denunciatione & declaratione excommunicationis *in c. pastoralis. §. verum. de appell. & in c. cum secundum leges. de her. isto li.* est satis expeditum, has declarationes fieri debere audita, & citata parte.

Et hæc quidem adeo vera sunt, vt etiam † in notoriis ex- 6
communicationis sententia non sit aliter ferẽda, quã monitione canonica præmissa: cum enim ob cõtumaciam hæc censura feratur, constat, prius monendum fore ipsum delinquentem, vt inde appareat, an vere contumax sit: licet crimen sit manifestum. quod deducitur à gloss. *in c. Episcopi. 11. q. 3. & gloss. in d. c. cum sit Romana. §. vltim. de appel.* quo in loco Host. Abb. Dec. & alii hanc opinionem in specie probant. Innoc. Ioan. And. Henr. & alii *in d. c. sacro.* non obstat, quod Apostolus Corinthium illum absentem, & irrequisitũ excommunicauit: vt meminit tex. *in d. §. vlt.* nam licet eo tempore, quo illum Apostolus excommunicauit, minime admonuerit, prius tamen, & sæpissime illum per frequentes admonitiones ad pœnitentiam agendam ducere conatus fuerat. qua ratione euidenter constitit, eius contumaciam notoria esse: quo casu absque vlla monitione potest quis excommunicari: sic sane in cõtumacem notoriũ fieri potest excommunicatio absque alia monitione. tex. *in c. illud. de cler. excom. minist. idem probatur. in c. 1. de iud.* vbi Abb. Dec. i. super gl. vlt. & Ripa, *n.* 81. hanc eandem opinionẽ defendere conantur: tametsi Alc. inibi *nu.* 61. aduersus eam disputet. & hæc sunt omnino adnotanda, etiam si Ant. *in d. c. 1. de iud. col.* 14. & Felin. *in d. c. sacro.* teneant excommunicationem in notoris posse ferri absque monitione *c. de manifesta. 2. q. 1. c. euidentia. de accusat.* cum aliis, quæ solent adduci ad probandum, non esse necessariam citationem in notoriis.

¶ Hinc deinde examinari poterit, quod quidam in hoc tractatu adnotarunt, asseuerantes excommunicationem posse ferri in aliquem absque canonica monitione, quoties ea pronunciatur ad defensionem proprii iuris à prælato, potius vt priuato, quam vt iudice: nẽpe contra occupantem res ecclesiæ iuxta responsum tex. *in c. dilecto. isto tit.* hanc opinio-

opinionem tenuerunt inibi Ioan. And. Domin. & Franc. Lapus, *alleg. 73.* Felin. *in d. c. sacro. 2. col.* Dec. *in d. c. reprehensibilis. de appellat. item 2. col.* Ant. *in c. venerabili. colum. 2. de censibus.* hoc tribuentes Inno. ibidem, qui tamen contrarium sensit, dum subdit, in hoc casu semper monitionem esse necessariam, quamobrem ego non video quid in hac specie contingat, aut contingere possit. quod canonicam monitionem impediat, nisi id referatur ad proxime notatas conclusiones: vnde quamuis tot doctissimorum virorũ authoritas maxima sit, non censeo discedendum esse ab ordine instituto *in d. c. sacro.* is etenim qui res, & patrimoniũ ecclesiasticũ occupauerit, fortassis trina canonica monitus interpellatione ab offensa, & violentia abstinebit.

7 Quod si excommunicatio † lata fuerit non præmissa canonica, & trina monitione, iniusta censenda est, non tamen nulla: imo valet ipso quidẽ iure, quod eleganter probat tex. vbi glo. communiter recepta *in verb. iniustas. in c. Romana. sub. isto tit. gloss. in d. c. sacro.* & ibi Panorm. Felin. & alii. *gloss. in summa. 2. q. 1. gl. in cap. de excess. prælat.* Panorm. *in c. qua fronte. n. 7. & in c. reprehensibilis. n. 13. post gloss. ibi, de appell.* Idem Panormit. *in c. ad audientiam. eod. tutul. in fin.* vbi Decius quorum opinio communis est, & comprobatur authoritate gloss. *in c. 1 isto tit. in verb. causam quæ. ad finem.* scribit excommunicationem latam contra ordinem, & formam illius constitutionis validam esse, non autem nullam, etiamsi iudex puniendus sit pœnis ibidem statutis. quam opinionem sequuntur Ioan. Andr. Domin. & Franc. *in d. cap. 1.* Panormit. *in capit. ab excommunicato. colum. 3. de rescript.* nec refert, quod excommunicatio lata sit à iudice ordinario, an à legato. nam & excommunicatio lata à iudice delegato non præmissa canonica monitione, non est nulla, imo valet, & vim obtinet ipso iure. quod ita visum est Panormit. *in cap. vlt. de præbend.* idem rursus & Dec. *in c. reprehensibilis. de appellat.* Panorm. & Cardin. *in c. illud. de cleri c. excõmun. ministr.* Roman. *consil. 554.* Rotæ *in antiquis. 556.* Felino. *in ca. cum sit Romana. col. penult. de appellat.* Rotæ *antiquiori. 3. tit. de sentent. excommun.* quorum sententia frequentiori Doctorum suffragio recepta est: tametsi contrarium conetur defendere Rota *in antiquis. 139.* Fel. *in d. c. sacro. col. 1.* Nicolaus Milis *in verb. citatio. col. pen.* quod vero diximus de sententia excommunicationis, & in sententia interdicti verum esse, post alios censet Cur. Senior *con. 20. dub. 2.*

8 Sunt tamen qui existiment, excommunicationem latam à iudice † delegato tunc nullam esse, si absque trina canonica monitione lata sit, cum in mandatis iudex is habuerit, quod excommunicationis sententiam ferat canonica præmia monitione: quasi in hac specie lata sit excõmunicatio contra mandati formam. *cap. cum dilecta. de rescrip. cap. Pisanis. de restit. spoliat.* sicuti expressim voluit Domin. *in c. Romanæ. 1 §. sed. nec n. 3. isto tit.* sensit Innoc. *in d. c. Pisanis.* dum asserit, excõmunicationem latã contra formam datam ab homine nullam esse, & addit inibi Imola, etiam si ab homine data sit forma disponens idem quo ius commune: quam sententiam sequitur Albertus Brunus *in tract. de forma, & solennitate. in quæst. quando censeatur aliquid traditum pro forma. conclusio. 12.* quibus suffragatur text. iuxta primum gloss. intellectum *in cap. cum dilecta. de rescript.* qui probat, censeri formam in mandato dari, & constitui, à delegante, etiam si ordo alioqui iure requisitus inibi exponatur. Hanc etenim interpretationẽ notant & sequuntur Panorm. Bartol. & Felin. *vers. primum signum. in dicti cap. cum dilecta.* Bald. *in l. prolatam. column. 3. C. de senten. & inter hoc omn. iud.* idem Bal. *in l. 1. C. de appellat.* Abb. & Felin. *num. 8. in cap. causam quæ. de re iud.* nec obstat *l. conditiones quæ extrinsecus. ff. de condit. & demonstrat. l. 3. & ibi not. ff. de legat. 1. cap. significasti. de electio.* quibus in locis communi omnium sententia adnotatur, minime inducere formam, nec conditionem, ea quæ iure insunt, etiam si ab homine expressa fuerint. hoc etenim verum est, cum eo modo, & in eum finem ab homine exprimuntur, quo & in quem iure tradita sunt: alioqui si ea quæ iure insunt ad instructionem causę, & ad iustitiam ministrandam, ab homine in mandatis tradantur, ex præsumpta hominis mente ad formam, & solennitatẽ constituendam: tunc forma tradita censetur. sic ordo iuris, in mendato iurisdictionis expressus ad instructionem causæ, & iustitiæ ministerium, formam non inducit, quã tamen constituit, si ab homine speciali quadã cautela ordo iuris modum procedendi concernens fuerit traditus: quemadmodum Panorm. & alii modo citati explicarunt: at laudatissime omnium Albertus Brunus *in d. cap. quando conseatur aliquid traditum pro forma. concl. 13.* qui optime expendit Bartoli sententiam huic negotio conuenientem *in l. diem proferre. § stari. ff. de arb.*

Cæterum iudices ecclesiastici, quibus iure diuino, & humano vsus huius censuræ competit, cauere debent in ea infligenda, vt seruent iuris Põtificii decreta, & sanctiones, ordinemque ab eis institutum: cum alioqui puniendi sint pœnis statutis. *in d. c. sacro. & in cap. 1. huius tit.* quorum intellectum præter Doctor. ibidem, exponit Lapus late *in allegat. 73* atque hæc dicta sint de excommunicatione, quo ad trinam monitionem, quæ ad eius iustitiam necessario præmittẽda est, tametsi nihilominus absque eo ordine lata ipso iure valeat, & ideo absolutionem exigat, iuxta eam resolutionem, quam in iusta excommunicatione hac in relectione tradidimus. eam etenim maxime obseruandam fore opinamur, pium & vere Catholicum lectorem admonentes, vt huic censuræ morem gerat, eamque reuerenter timeat, solicite ac diligenter curans seipsum ab ea absolui potius, quam contumaci animo eius viribus refragari.

§. DECIMVS.

Ex quibus causis excommunicatio fiat, vel non.

SVMMARIA.

1 *Excommunicatio an fieri possit pro futuris culpis. & ibi intellect. c. à nobis in 1. de sent. excom. & c. Romana. §. caueant. eo tit.*
2 *Excommunicatio lata à iure differt ab ea, quæ sententia iudicis lata sit.*
3 *Subditus statuentis delinquens extra territorium, an ligetur excommunicatione.*
4 *Excommunicatio an ferri possit sub conditione: si intra certum diem non satisfecerit.*
5 *Vsus fori ensis, quo fertur excommunicatio conditionalis, defenditur.*
6 *Excommunicatio conditionalis, an trahatur retro ad diem, quo lata fuit.*
7 *Excommunicatio nusquam afficit, nec ligat ignorantes. Statutum factì est, ideoque facile excusat ignorantes. & ibidem multæ de statutis.*
8 *Ignorantia constitutionis excommunicantis pro actu alioqui damnato, an excuset quem ab excommunicatione.*
9 *Ignorantia pœnæ non efficit quem ab ea liberum.*
10 *Obligatio naturalis in delictis non oritur à consensu delinquentis in pœnam.*
11 *Expenditur tex. in c. 1. 15. q. 1. de peccato, quod est pœna peccati.*
12 *Ignorantia iusta, qua ratione excusat à peccato. & eius pœna.*
13 *Ignorantia iusta qualitatis excusat à peccato, quod ratione illius alioqui cõtrahitur.*
14 *Occidens Sempronium errore quodam iusto, putans eum esse Titium, quem volebat occidere, an sit puniendus.*
15 *Traditur intellect. ad tex. in c. si vero. in 2. de sent. excom.*
16 *Distinctio dantis operam rei licitæ, vel illicitæ, an sit admittenda: vbi adest ignorantia probabilis. & iusta.*
17 *Peccatum, an possit contingere per ignorãtiam, & an iustè puniatur, atq; inibi vera interpretatio l. 1. ff. de legib.*

His proxime accedit, quod excommunicatio, quia temere & incaute ferenda non est, minime debet pro futuris culpis in quenquam infligi: cum tanta censura, tãque grauis afflictio præsentem culpam exigat. qua de re extat pulchra huius Rubricæ constitutio, ab Innocẽtio quarto his equidem constituta verbis: Caueant etiam, ne tales sententias excommunicationis, siue specialiter, siue generaliter in aliquos pro futuris culpis: videlicet, si tale quid fecerint, vel etiam pro iam commissis, sub hac forma, si de illis infra tale tẽpus minime satisfecerint, proferre præsumant: nisi mora in exhibenda satisfactione, vel culpa, seu offensa præcesserit: quibus merito ad iniungendam satisfactionem huiusmodi, & taliter prohibenda similia inducantur: aut alia rationabilis, quam in ipsis sententiis exprimant, causa subsit. Hactenus Innocentius, à cuius responso potissime illud deducitur, excommunicationis sententiam non esse, etiam generaliter pro futuris culpis pronunciandam.

Huic vero conclusioni obiicitur passim text. *in capit. à nobis in prin. isto tit.* quo † decisum est, excommunicationem generalem posse in hunc modum ferri. quisquis furtum fecerit, 1
sit excommunicatus. Etenim pro futuris culpis fertur, & pronũtiatur hęc generalis excommunicatio, validaque cẽsetur. idem probatur *in cap. vt animarum periculis. de cõstitu. in. 6.* & tamen glos. communiter recepta *in d. cap. Romana. §. caueant. in verb. futuris.* ita hanc antinomiam conciliare tentat, vt distinguendum sit inter sententiam hominis, & statutum, vel canonem. Nam ab homine non potest sententia excommunicationis generaliter pro futuris culpis ferri: à cano-

ne autem vel ſtatuto fertur & optime pro futuris culpis infligitur, vnde & in hac ſecunda ſpecie cenſet. gloſſ. eſſe admittendam reſponſionem text. *in dict. cap. à nobis.* & vere hæc interpretatio probatur *in d. cap. vt animarum periculis.* cui maxime conuenit. & tamen an eodem modo conueniat *in cap. à nobis.* plerique dubitarunt, intelligentes illam conſtitutionē etiam in ſententia hominis, & iudicis. ſed ratio differentiæ inter generalem hominis ſententiam, & legis ea poteſt eſſe, quod lex poſſit reſpicere, & frequentiſſime omninò reſpiciat futura: ſententia vero hominis potiſſime præſentia tantum tractet. glo. *in d. c. vt animarum periculis.* & in hac q. gl. *in d. c. Romana. §. caueant.* quam dixit ſing. eſſe Barb. *in c. P. & G. de offic. de leg. col. 12.* notant Card. *in Clem. 1. q. 32. de priuil.* Henr. poſt alios *in d. c. à nobis.* qui & Franc. *in d. §. caueant.* octo differētias tradidēre, inter ſententiā iudicis generalē, & ſtatutū.

Sunt tamen qui opinentur, poſſe intelligi deciſionē text. *in d. cap. à nobis* in ſententia excommunicationis lata ab homine, vt ea generaliter ferri poſſit pro futuris culpis, nō tamen indiſtincte, & ſemper: ſed ex cauſa tantum, quæ quidē cauſa hanc generalem excommunicationē permittat. quod ſatis cōceditur, & permiſſum eſt *in d. §. caueant.* vbi ſubditur: aut alia rationabilis cauſa ſubſtit. Cauſa vero, quæ poſſit his generalibus excommunicationibus iuſtam occaſionē exhibere, contingit, quoties aliquod delictum in aliqua vrbe, vel prouincia frequentiſſimum ſit. poterit etenim ſententia excommunicationis ab homine generaliter ferri ad imitationem legis. & canonis, in eos, qui illud crimen commiſerint. Nam cum moneantur ab ipſo iudice, ne id committant, & nihilominus minime vereantur contumaci animo ſcelus ita vetitum perpetrare, iuſte excommunicantur, donec ſatisfactione præmiſſa, abſolutionē ab eccleſia humili petitione poſtulauerint. idem etiam dici poteſt quoties aliquod crimen coniectura maxime veroſimili timetur. Caute ſiquidem tunc generalis ab homine fertur excommunicatio in eos, qui id delictum commiſerint: & hæc excommunicatio generaliter ab homine lata pro futuris culpis ſimilis eſſe videtur ſtatuto, vt Anto. exiſtimat *in d. cap. à nobis.* Atque ita forenſi vſu & praxi iam diu inductum eſt, quod iſtæ excommunicationes generaliter ferri ab homine poſſint pro futuris culpis.

Plurimum tamen refert, † an excommunicatio generalis pro futuris culpis feratur per canonem, vel ſtatutū, an ſententia hominis, vt iudicis: priori ſiquidem caſu ligātur hac cenſura, qui aduerſus prohibitionem egerint inter legislatoris territorium. quamuis eo tempore, quo lata lex fuit, minime eſſent ſubditi illius canonis, aut legiſlatoris. Itē eadē afficiētur exteri nō ſubditi, intra territoriū legiſlatoris delinquentes. Nam & præter alia, ratione delicti quis forū ſortitur, *cap. vlt. de foro. comp.* notarūt omnes *in c. 1. de rapt.* Bar. & alij *in l. 1. C. de ſumma trin. & in l. vlt. ff. de iuriſd. omn. iud.* ideirco lex lata in aliqua prouincia, cū futura maxime ſpectet, obligat nō tantū eo tempore ſubditos, ſed & eos, qui futuris tēporibus, dum lex ipſa vim habuerit, eidem prouinciæ ſubditi fuerint. quod communi omnium ſententia poſt gloſ. ibi definitum extat *in d. c. à nobis.* Poſteriori autem caſu tantū hi ſententia ligantur, qui tempore ſententię ſub iudicis eam pronunciantis iuriſdictione continebantur, & ei ſubditi erant. non autem futuri ſubditi: quia ſententia referenda eſt ad tempus, quo pronunciatur. Quam concluſionem tenent Panorm. & Dd. *in d. c. à nobis.* poſt Innoc. Sed etſi perpēſa horum authorum ratione poſſit ita hæc diſtinctio proponi: tamen ipſe Panorm. & alii vltimam partem diſtinctionis accipiunt in hoc ſenſu, vt hac ſententia generali non ligētur non ſubditi delinquentes intra territorium proferētis, & pronunciantis illam: eſt & alia inter ſtatutum, & ſententiam differentia, quæ traditur à gl. communi omnium conſenſu probata, *in d. c. Romana. verſ. etenim excommunicatio lata per ſtatutum Archiepiſcopi Metropolitani ligat non tantum ſubditos proprios ipſius Archiepiſcopi ratione diœceſis, quam à ſuffragantis diſtinctam habet: ſed & eos qui ſuffraganeis ſubditi ſunt, & ſingulos totius prouincia.* At excommunicatio lata per ſententiam Metropolitani tantum eos afficit, qui eidem Metropolitano cauſa, & iure diſtincte diœceſis ſunt ſubiecti: vnde fit, vt appellatione ſubditorum alicuius archiepiſcopi proprie comprehendantur diœceſani, non prouinciales, quamuis & prouinciales ſint & archiepiſcopo ſubditi mediate: nempe, quia Metropolitanus ſuperior eſt Epiſcopis, & ſuffraganeis totius prouinciæ: & eorum omnium iudex, ac denique per appellationē prouincialium tractare poteſt, & debet, vt probatur *in c. venerabilibus. ſuper eo tit.* & alibi ſępiſſime.

¶ Oritur tamen in hac controuerſia dubitatio, quoties † excommunicatio pro futuris culpis lata ſit per legem aut ſtatutum, an ea ligetur ſubditus ſtatuentis agens contra ipſius ſtatuti prohibitionē extra territorium? & dubio procul, vbi ſimpliciter ſtatutū excommunicationem infixerit, minime ea ligabitur ſubditus ſtatuentis delinquens extra ipſius territorium. *c. vt animarum periculis. de conſt. in 6. l. vlt. §. de iuriſd. omn. iud.* & eſt communis opinio, vt fatentur Dd. preſertim Paul. Pariſ. *conſ. 159. col. 2. lib. 4.* Fel. *in d. c. à nobis.* Rochus Curt. *de conſuetu. q. 13.* & Henr. Bottæus *in tract. de Synodo. 3. part. art. 2. nu. 21.* Alex. *conſ. 111. incip. Ponderatis verbis nu. 1. & 2. lib. 1.* notat. Bart. *in l. cunctos populos. C. de ſummatrinit. verſ. 8. in 2. membro.* qui tamen *nu. 45.* conſtanter aſſeuerat, contrarium reſpondendum eſſe, vbi ſtatutum generale expreſſim eandē excommunicationem indixerit aduerſus ſubditos extra territorium delinquentes. id etenim poſſe fieri probare videtur tex. *in l. vlt. ff. de de decret. ab ord. fac.* Hanc Bar. opinionem ſequitur Hippol. *in dd. vlt. ff. de iuriſd. omnium. iud. n. 142.* & cum ea tranſit Signor. de Homod. *in d. l. 1.* & plerique alii, quorum meminit hanc opinionem ſequutus Ale. *conſ. 41. lib. 5.* idē Alex. inibi dubius *in d. conſil. 111. numero. 1.* & teſtatur Rochus *in dict. quæſt. 3.* omnes Doctor. tranſire cum opinione Barto. cuius opinionem probat Bottæus *in dict. artic. 2. num. 25.* in pœna ſtatuti per ſententiam imponenda. idem Carol. Molin. *in dict. Alex. conſil. 111.* hi etenim, & alii veram eſſe cenſet Bart. opinionē, quę quidem ſententia iure defendi non poteſt. Nam *in d. l. vlt. & in d. cap. vt animarum. §. ſtatuto.* palā conſtat, legē aut canonem, vel ſtatutum minime vim habere extra territorium ſtatuentis: cum id habeat vim à poteſtate ipſius legislatoris, quæ non egreditur proprium territorium. Sic etiam Bartol. aſſertionem falſam eſſe cenſent Angel. & Paul. *in d. l. vlt.* Panorm. & Fel. *in d. cap. à nobis. de ſentent. excommun.* & ibi Card. idem Abb. *in cap. vltim. de foro compet. nu. 40.* Domin. & Ioan. Crot. *in l. vltim. notab. in dict. cap. §. ſtatuto.* optime Paul. Pariſ. *in dict. conſil. 159. col. 1. & 2. lib. 4.* Bertach. *4. lib. de epiſcop. 2. part. nu. 34.* & Rochus Curt. *in d. quæſt. 14.* quorum opinio iure certior eſt: nec poteſt commode Bart. ſententia defendi. idcirco oportet animaduertere, an quidquam hac in diſputatione mouere poſſit Iuriſconſulti locus *in d. l. vlt. ff. de decre. ab. fac.* cuius hæc ſunt verba: *Municipali lege ita tantum erat, ſi quis extra municipium iudicio agat, prohibeatur. & ſoluat drachmas mille. ſcilicet ne agere debeat, vel ſtare, vel aliquam negociationem exercere extra municipium. quæſitum eſt, &c.* Hęc inibi Iuriſconſultus iuxta vulgarem lectionē, ex qua Roman. *in ſingul. 516.* adnotauit, poſſe ciuitatem, & principem inferiorem lege lata prohibere, ne quis ei ſubditus extra ciuitatem, vel prouinciam mercaturam exerceat, domicilium ve habeat. idem & Rochus Curtius *in d. quæſtione. 13. fere ad finem, in 1. limitatione.* quæ quidē lex multis iuſta cenſeri poterit, quæ modo miſſa facimus, tantum id tractaturi, an hæc adnotatio *in dict. l. vltim.* probetur. & denique probatur inibi, ſi lectionem vulgarem probauerimus. at ſi Iuriſconſulti locus ex Græco aliter deducatur in Latinam linguam, non ita Romani opinio ibidē cōſtabit: imo erit ſatis ab ea reſponſione aliena. etenim Andreas Alciatus *lib. 2. diſputat. c. 18.* Græcam illam legem municipalem ita ad verbum transfert. Si quis extra collegium experiri iudicio voluerit, prohibeatur, & ſoluat drachmas mille. Nam quę vulgo in eodem reſponſo continētur, exiſtimat idē Alciatus, addita omnino Iuriſconſulto fuiſſe ab aliquo forſan, qui nec Græca, nec Latina intellexerat. ecce lector candide legē illā municipalē, cuius meminit Iuriſconſultus nihil ſtatuiſſe circa actum extra ipſius municipii territoriū contingentē, ſed punire conſtituit, agentē extra collegium forſan aduerſus alterum decurionem, etiā ſi intra municipii territorium ageret. in pleriſque ſiquidē rebus collegium ipſum iuriſdictionē intra totius municipii territorium habeat. Nihilominus vera eſt Romani ſententia, quoties ea lex facta fuerit in vtilitatem illius municipi, quod eā ſtatuerit. Nec tūc punitur delictū cōmiſſum extra territorium ſimpliciter. ſed offenſa per ſubditum propriæ ciuitati, & patriæ facta: qua ratione poteſt ſubditus alicui principi eius legibus comprehendi, & puniri propter obligationē qua is tenetur patriæ vtilitatē publicā diligenter obſeruare, vel ab ea diſcedere amiſſa ciuis & incolę conditione, eiuſque priuilegiis & iuribus priuatus alio domicilium transferre.

Sed

Sed & ab eodem §. *caueant.* omnium consensu expressim colligitur, non posse adhuc pro culpis præteritis excõmunicationis sententiam pronunciari sub ea conditione, si intra certum tempus quis non satisfecerit, nisi mora in exhibenda satisfactione, vel culpa, seu offensa præcesserit. vnde constat, necessarium fore, quod mora ista, vel culpa præcedat per monitionem competentem, trinam scilicet & canonicã. huic decisioni merito à quibusdã obiicitur responsio tex. *in c. præterea. de appell.* quo in loco præmittit Romanus Põtifex, posse quem excommunicari ea cõditione, si intra decem dies Sempronio non satisfecerit, aut quantitatem ei debitam non soluerit. Potest tamen non incongrue respõderi, in ea specie moram trina canonica monitione præmissa præcessisse in non satisfaciẽdo: atque ita iuxta sensũ, & interpretationẽ istam apparet non differre tex. *in d. §. caueant* à decisione *c. præterea.* imo similes esse has iuris Pontificii responsiones. Addit sane Rom. Pontif. *in d. c. Præterea.* excõmunicationis sententiã hac conditione latam, si intra decẽ dies quis non satisfecerit suspendi per appellationẽ, & hæc est cõmunis ex illo c. adnotatio, quam etiã admittunt Ioã. And: & Dd. *in c. is cui. §. vlt. sup. eo. tit.* apud Theologos Palud. *in 4. sent. dist. 18. q. 1. col. 3. ver. sexta conclusio.* Imo licet alioqui à sententis conditionalibus appellãdũ sit intra diem, & tempus iure constitutum ab ipso die sententiæ computandum, vt not. *in c. quo ad consultationem. de re iud.* tamen à sententia censuræ sub conditione lata quo ad effectum suspensionis satis est, quod appelletur ante conditionis, vel diei euentum, etiam si decẽ dies dati ad appellandũ fuerint elapsi: quemadmodum consensu ferè omnium obtentum est *in d. c. præterea.* aduersus Panor. ibi: cuius opinionem sequuti communẽ, ipsius Pan. rationibus respondentes improbant inibi Francus. & Dec. idem Francus *in d. c. is cui. §. vlt.* hoc ipsum sensit subobscure gloss. *in dict. cap. præterea. requisiti. de, appellat.*

Et esse hac opin. communem contra Panormit. asseuerat Mart. Azplicueta *in c. cum contingat. de rescri.* 14. *cãusa.* quo in loco *in 15. causa.* docte tradit, posse quem appellare à sententia, qua declaratur excommunicatus, aut in excommunicationem incidisse, etiam ad affectum, vt post appellationẽ non debeat vitari. ex Card. *in Clem. 1. §. si quis. q. 11. de sequestr. poss.* Felin. *in c. Rodulphus. de rescr. colum. pen.* Dec. *in c. peruenit. col. 2. in 1. de appel.* quamuis excommunicatus possit denunciari ad hoc, vt euitetur non obstante appellatione post excommunicationis sententiam interpolita. ex *c. pastoralis. §. verum. de appel.* vbi Ioan. Andr. ante omnes *verb. denunciare.* prædictam Card. interpretationem affirmare videtur.

Illud vero non est ommittendum, posse sententiam excommunicationis in aliquem ferri sub conditione ista, *si intra d. em certum non satisfecerit, etiam nulla præcedenta mora:* modo consensus ipsius excommunicandi accedat in hunc sane modam, vt quis promittat corã iudice ecclesiastico soluere centum Titio intra mensem, subiturus alioqui excommunicationis censuram, ab eodem iudice statim in eum ferendam ea conditione: tunc etenim tempus illud datũ cẽsetur ad canonicam monitionem constituendam. Hanc opin. tenet Ioan. Andr. *in ca. P. & G. de offic. deleg.* authoritate gl. ibidẽ *in verb. promulgares.* quam sequitur Barb. inibi & idem *in cap. vltim. colum. 2. de empt.* de quo plerique dubitarunt, existimantes hunc consensum non esse sufficientem, vt excommunicatio feratur absque canonica monitione: id circo cum finito tempore iam constituto excõmunicatio ferenda sit, non aliter ferri debet, quã præuia trina canonica minitione: siquidem tempore sententiæ apparere debet contumacia, vt excommunicatio iusta sit. qua ratione Card. Abb. & Felin. post alios *in dict. c. P. & G.* non omnino admittunt prædictam glo. opinionem ita, vt exposuimus intellectam. & tamen Hostiens. Innoc. Panorm. *numer. 9.* & Imol. *3. colum.* rem istam *in d. c. P. & G.* amplius explicantes duas constituerũt speciẽs huius quæstionis. Prima etenim est, quoties quis promittit alteri soluere intra mensẽ centũ, consentiens mẽse finito, si nõ soluerit, excõmunicari absque vlla monitione: quo in casu fere Innoc. Hostiẽ. Card. Pã. Feli. & omnes cõmuniter asseuerant, excõmunicari hunc debitorem non posse, licet intra mensem non soluerit promissam quãtitatẽ. quasi pactũ istud iniquum sit, & contrariũ canonicis sanctionibus, quæ ad vtilitatẽ publicam trinam canonicam monitionẽ exigunt, pro cuiã equidẽ iustæ excommunicationi. tamẽsi alioqui idem Innoc. *in cap. sacro. de sent. excõ.* & Fel. *inibi num. 5.* & idem *in c. cum sit Romana. de appel.* Ioan. And. *in d. c. P. & G.* tenent excommunicationem ferri posse absque trina canonica monitione, quoties ea pro futuris culpis ferenda sit. quamobrẽ in hoc priori casu minimè placet quod ex Ioan. And. *in d. c. P. & G.* adnotaui. Posterior autẽ species ita constituitur, vt debitor, qui promittit alteri centũ intra mensem soluere, consentiat expressim in ipsum statim ferri excommunicationis sententiã sub ea conditione, si intra mensem non soluerit centum: etenim in hoc casu pro futura culpa absque monitione potuit excommunicari: præsertim quia tempore quo debitor consensit huic excõmunicationi, tẽpus illud vnius mensis acceperit pro canonica monitione, & se fore culpa affectũ, & dignũ excommunicatione fatetur, si intra diem prefinitum non soluerit. deinde quamuis excommunicatio hæc conditionalis ferri non debeat in quemquã absque rationabili causa: vt decisum est *in d. §. caueant.* satis rationabilis causa censetur ipse consensus excõmunicandi. quo fit, vt in hoc posteriori casu vere accipienda sit Ioa. And. & gloss. alioqui obscura, & dubia sententia, sicuti eleganter adnotarunt Innoc. Host. Imo. & Pan. *in d. c. P. & G.* Lapus *allegat. 73.* Francus *in d. §. caueant.* Cepol. *in caut. 116.* Mar. Azpilcueta. *in c. cum contingat. de rescr. 5. nullitatis causa.* & Chosmas *in pragmat. sanct. tit. de pignorantibus cultũ diuinum. in verb. abolentes.* sic sane apud Romanam curiã frequentissime qui pensionem constitutioni, & reseruationi consentiunt, à Rom. Pont. vel ab eo, qui eius vicaria opera ad hoc vtitur, excommunicantur maiori excõmunicatione, ea conditione, si pensionem die constituto non soluerint. Hoc etenim fit ex consensu ipsius excommunicandi, quemadmodum tradiderunt Gul. Cassad. *decis. 2. de pension. super regulas. cancel. & decis. 12. tit. de rescript.* imo & ratione huius consensus nõ poterit, qui consensit, appellare ab hac sententia excõmunicationis pendente conditione, nec ante diem, secundũ Inno. Io. And. Bal. *col. 3.* Pan. & alios *in d. c. P. & G.* eundem Bal. *in c. quod translationem de offic. deleg.* Ias. *in l. si cenuenerit. col. 4. in 3. lim. ff. de iurisdict. omn. iud.* Catel. Cottam *in memorib. in verb. appellari.* ex quibus satis constat, quonam modo curiæ Romanæ praxis defendi valeat.

Postremo ab eadem decisione, quę *in d. §. caueant.* exposita est, infertur iuri Pontificio maxime contrariũ esse vsum forensem apud ecclesiastica tribunalia receptissimum. Solent enim iudices præcepta iudicialia præsertim ea, quę in id destinantur, vt quis ad iudicium accedat, ab excommunicatione conditionali constituere ita quidem, vt cuilibet præcipiant vel ad iudicium accedere, vel aliquid aliud agere, intra quindecim dies: quos pro canonica monitione tripartitos designãt, sub pœna excommunicationis maioris ipsa statim ex die præcepti infligẽ, si illud agere omiserint. Nã licet possit vnica monitio tribus distincta dilationibus, pro trina solenni monitione assignari: tamẽ quod ab initio & principio præcepti statim sub conditione futuræ, offensę & contumaciæ excommunicatio feratur & pronuncietur, maxime refragatur responso præcitati §. *caueant.* & tamen huius praxis iam diu receptæ meminêre Ant. Imo. & Pan. ac Fel. *in c. 2. de testib. cog.* Io. Vanchel. *in d. §. caueant.* & Ana. *in c. 1. col. pen. de sagit.* Anch. vero *con. 60.* in specie, licet huius praxis nõ meminerit, improbat excõmunicationis sententiam secundũ eam à iudice quodam latam: nec audet eam censere nullam, sed iniustam esse opinatur: tametsi Anan. eã nullã esse censeat. & sane quamuis præcitati authores asseruerẽt hunc Forensem vsum esse contra tex. *in d. §. caueant.* respondendum erit cũ Anchar. excommunicationẽ ita sub conditione latam potius iniustam esse, quam nullam. quod probari videtur *in d. c. Romana.* & sentiunt Pan. & Dd. *in d. c. à nobis. in 1. extra eo titul.*

Cæterum praxis ista forensis plane defendi poterit, quoties iusta causa iudicem mouerit ad excommunicationem ita ferendam. Nam *in d. §. caueant.* statim adiicitur: aut alia rationabilis causa subsit. iusta autem causa potest assumi vel ex eo, quod ob præcedentem causæ cognitionem, vel aliunde iudex futuram contumaciam coniectura verosimili præsumat: vel vocatus ad iudicium, & is, qui monendus est, ita procul domicilium habeat, aut commoretur, & habitet, quod maximis dilationibus, & forsan periculis locus foret, si seperatim præmitterentur monitiones, ac deinde sententia excommunicationis pronunciaretur: quemadmodũ Pan. scribit. *in d. c. 2. de testib. congen.* quin & pro frequentissimam hisce temporibus, quo ad iudiciales munic[illegible]ones contumaciam, & mille tergiuersationes, quibus

hominum malitia quotidie crescēs locum fecit, admittenda videtur, & probanda hæc forensis consuetudo: modo caute, non temere, ea iudices vtantur. Etenim posse consuetudinē hoc inducere, ac derogare iuris responso *in d. §. caueant.* exposito, admodū probabile censeri debet: siquidē & forma, aut solennitas statuta *in c. 1. sub eod. tit.* tolli cōsuetudine forēsi potest, sicuti opinātur Ægid. à Bella. *in decis. 243. & 339. ac* Gul. Cassad. *in decis. 2. tit. de pens. super reg. cancel. nu. 10.*

His omnibus adiiciendum est, *in d. §. caueant.* regulam, & exceptiones constitui in eum modum: quem paulo ante in *huius §.* initio retulimus. Et tamen hinc apparet, nō satis cōuenire exceptionem illam, *nisi culpa, vel offensa præcesserit*: illi regulæ, quæ dictauit, etiam pro commissis culpis non esse quē excommunicandum ea conditione, *si intra certum diem non satisfecerit*: cui prædicta exceptio adhæret. Siquide permitteret tex. in exceptione, quem excommunicari pro offensa, vel culpa commissa ea conditione, *si intra diem certum non satisfecerit* quod in regula ipsa negauerat. idcirco ita est explicanda responsio illius capitis, vt duas ex eo constituamus regulas, quarum cuilibet propriam, & deinde communes aptemus exceptiones. Prior regula statuit, non esse ferendam excommunicationem pro futuris culpis. Huic autem exceptio secunda cōuenit, scilicet, nisi vel culpa, vel offensa præcesserit: tunc enim non tantum pro ipsa præterita culpa, aut offensa excommunicatio poterit pronunciari; sed & pro futuris, vt inibi tradidit gl. *in verb. culpa. & verb. offensa.* Posterior autem regula id habet, quod excommunicatio minime feratur ea sub conditione, *si intra decem dies non satisfecerit*, & huic regulæ conuenit exceptio illa: *nisi mora in satisfaciendo præcesserit.* vtriq; vero regulæ ea exceptio generalis apta videtur, aut alia ratio nabilis causa subsit. In hunc sane sensum, nisi fallor, accipienda est prædicta decisio tex. *in d. §. caueant.*

In hac autem sententia excommunicationis conditio-6 nali est illud præcipue obseruādum, quod si adueniente die vel conditione ipsa excommunicatio effectum habet ab eius diei tempore, non autem trahitur retro ad diem pronūciationis, Nam in his spiritualib. fictionibus locus non est, sed veritas semper attenditur, vt eleganter notat Archi. *in c. vnico. de voto. isto lib.* quem refert & sequitur Pan. *in c. consulait. de jure patron.* & idem *in q. incip. Stante statuto, col. 2.* atq; in sententia excommunicationis est tex. celebris. *in c. licet isto tit.* super cuius decisione disputauerunt gl. & Dd. *in ca. sæpe. de appel.* idē omnino asseuerantes. idem gl. communiter probata *in c. vt. super. de appel. isto li.* Domin. *cons. 99.* ex quibus apparet, excommunicationem latam post appellationem, minime habere effectum, nec vires assumere, licet post appellatio fuerit deserta, vel appellationi fuerit renunciatum. Quo fit, nequaquam admittendam fore in his censuris iuris ciuilis fictionem, vt retro trahantur. Et quamuis à Panor. & Dec. *in d. c. præterea.* multa tradantur de extremis idoneis ad fictionem constituendam, profecto in hac quæstione potissimum est considerandum, non esse fictionē admittendam, nec euentum conditionis trahi retro, quia æquitas omnino deficiat, quę causam præbet huic, & aliis fictionib. *lib. qui in vtero. ff. de statu hō. l. postliminii. ff. de capti. in prin.* tradit. Bart. *in l. si u qui pro empt ore. ff. de vsucap. nu. 67.* Æquum autem nō est, quod excommunicatus sub conditione verę cōtumacię, & ad iustitiam excommunicationis requisitæ, eō tempore iudicetur excommunicatus, quo nōdum eam contumaciam commisit, quā iudex ad excommunicationem necessario exegerit. deinde qui eo tempore, quo conditio pendebat, admissus est ad Catholicam fidelium communionem, & eorum colloquia, ac familiaritatem, non potest eueniente cōditione his habitis suffragiis, & communione precedenti priuari, qua ratione excommunicatio quoad eius effectus; vel statim ligat, & afficit quempiam, vel nullum ei infert damnum: atque pendere non potest, imò à die, quo infligitur, ligat, si valida est; vel nullum habet effectum, si nulla sit.

Vnde excōmunicatio lata sub cōditione, vel die nusquā afficit eum, in quem fertur, donec dies, vel conditio eueniat: nec prius lata censetur: & ab eo die tantum vires habet, quippe quę antea lata non sit, nec inflicta. idcirco etiā si interim appellatum non fuerit ab excommunicando, nequaquam retrotrahitur: quemadmodū frequētiori Doctorum iudicio adnotatū extat post. gl. inibi subobscuram *in d. c. præterea.* tametsi Pan. ibidem contrarium senserit: sed & communem sententiam sequitur Anch. *in cons. 158. nu. 33.*

Præter hæc quę de hac excōmunicationis censura iuste, ac canonice ferēda modo adnotauimus, supereſt, vt eundē intendentes scopū illud admoneamus: nempe excōmunicationem vel hominis, vel iuris nusquam, regulariter fallere, ignorantē afficere. Nā excommunicatio, vt diximus, ferenda est in contumacē. *c. nemo. 11. q. 3.* quę quidem contumacia prorsus abest ab ignorāte. *l. qui ignorans. ff. locati.* cum alias quę possent ad hoc induci: præmaxime tex. *in c. 2. de const. c. si verum. 2. isto tit c. vlt. qui mat. accus. pos. l. vlt. ff. de decret. ab. ord. fac. l. vlt. ff. de lega. 1. l. Methrodorum. ff. de pœnis.* Ex quibus satis colligitur, constitutionem, vel statutum alicuius prouinciæ minime ligare ignorantes, vbi ignorantia culpa caret: nec crassa aut supina dici potest, quemadmodū explicat Panorm. Fel. & Dec. *in d. c. 2. gl. in l. 1. ff. de recept.* Roman. *cons. 473.* Hac tamē in parte missam faciemus quæstionē illā, quando iuris ignorantia excusat quē à pœna, à damno, vel aliis, quæ iure sunt à subditis agenda, tractaturi tantum de ignorantia quo ad excōmunicationis censuram, an ea ignorans ligari valeat. Etenim an vere excommunicatus, si huius excommunicationis inscius celebrauerit, sit puniendus vel sit irregularis, & an collatio beneficii ei facta valida sit, scripsimus superius *in §. 7. nu. 3. & in §. 6. nu. 9.* obiter etiam de ignorantia culpabili aliquot adnotauimus *in regul. possessor. 2. par. §. 7. num. 7. de reg. iuris.* Igitur ad quæstionis resolutionem distinguere oportet excommunicationem hominis ab excommunicatione iuris. Nam præmissa canonica monitione iuxta constitutionem *c. sacro eo. tit.* potest quis absens, & ignoras excōmunicari ab homine. text. *in c. cum sit Romana. §. vlt. de appell.* gl. & inibi Panorm. & alii *in c. Apostolicæ. de cler. excomm. ministr.* not. Pan. Cast. *in l. absenti. ff. de don. & in l. si absenti. ff. de acquir. possess.* Quo quidem casu excommunicatio quo ad vinculum etiam in ignorantem, & insciū proprium effectum operatur: sicuti communi omnium sententia decisum est post gl. *in d. cap. apostolicæ.* de excommunicatione lata iure communi, siue tractemus de ipsius excōmunicationis effectibus quo ad vinculum, siue quo ad pœnas iure statutas, tunc profecto ignorantia reddet quē immunem, & liberum, cū iuris communis ignorantia iusta sit, & iure quempiā excusare valeat, nō alias. quod ab omnibus his colligitur, quæ solent tradi de ignorantia iuris, atque in specie admonent Ludo. Gomez. *in reg. de subrog. collat. q. 7.* Hadr. *in 4. sent. in tract. de claus. b. q. 3. vers. ex his aliter. & ver. fortassis.* & statim amplius probabitur. Quibus quidē perpensis apud Romanam curiam forensis vsus obtinuit, excommunicationem ab initio, & die constitutæ pensionis indictam ea conditione, si pensio soluta nō fuerit, ligare ipsum, qui ad pensionem soluendam tenetur, si per seipsum eidē pensioni consensit, etiam si literæ, quibus pensio constituitur, nondū fuerint ostensę, & per speciale demonstrationem cognitæ. Quod si quis per procuratorem pensioni consenserit, & intra diem prefinitū eam non soluerit, minime afficitur excommunicationis sententia, donec literæ, quibus pensio fuit constituta, sibi fuerint cognitę, & solenniter ad solutionem pensionis ostensę: quod expressim tenent. Guli. Cassad. *decis. 2. tit. de pens. super reg. cancel. & decis. 12. de reseri.* & Hier. Gigas. *de pens. q. 94.*

In summa, sententia excommunicationis latę à canone, tunc demū ignorantem non ligabit, cum ea canonis, & iuris ignorantia ipsum legis transgressorem à mortali culpa excusauerit. Quod Hadr. *in d. q. 3.* nō semel admonet tradit optime Alfon. à Castro *de potest. leg. pœnalis. lib. 2. c. 14. vers. prima propositio.* Superius etenim ostendimus, non aliter quam pro mortali culpa censuram istam esse infligendam, vel à iure inflictam censeri. Quod obseruandum est ad huius quæstionis integram cognitionem ex dictis, & traditur *in d. reg. possessor. 2. par. §. 7. nu. 7.* passim iuris vtriusque Dd. aliquot in specie tradidere, quę necessario sunt explicanda.

¶ Primum etenim queritur, quid de excommunicatione lata per statutum alicuius prouincię speciale. & tex. *in c. 2. de constit. isto lib.* decreuit, non ligari ea excommunicatione ignarantes. Statutum enim est quid facti, cuius ignorantia præsumitur, & regulariter absque culpa contingit. Sic etenim obtentum est *in d. c. 2. & in l. vlt. ff. de decret. ab. ord. fac. l. generali. C. de tab. li. 10.* Qua de re optime in pulchro casu tractat Matth. Afflict. *in const. Neapol. Rubr. 10. n. 8. lib. 1.* & Henr. Botteus *in tract. de Synodo, 3. part. art. 2. nu. 35.*

Scribit tamen Bern. *in d. c. à nobis.* excommunicationē speciali † statuto latam pro actu iam lege diuina damnato statim afficere, & ligare eius actus authores, etiam ignorantes. 8

um

Cum sit satis eos scire actum illum damnatum esse, vt excommunicatione pro eius pœna statuta ligentur,siquidem minime necessarium est,quod quis habeat scientiam pœnę lege aliqua statutæ. vt ipsam incurrat agens actum alioqui reprobum,sed satis est,quod sciat,vel scire tenę atur actum illū illicitū esse,& sane Ant.Abb.& Fel.*in d.c.à nobis.* hāc opinionem gl.veram esse cēsent in aliis pœnis prēter excōmunicationem,in quā contrarium iure respondendum fore existimāt,tenentes, excommunicationē statuto speciali latam pro actu,etiam iure diuino & humano damnato,minime afficere ignorantes,qui huius pœnę ab eodem statuto latę ignorantiā habent. Hanc opinionē gl. in genere tenēt Bart.*col.7.vers.2.quæro.* & ibi Bald.*in l.1.C.de fum.trinit.col.13.vers. circa malefic.* & alij relati per Iaſ.inibi.*col.5.vers.secundo subtilius.* & Henr.Bottæum *de Synodo.3.par.art.2.n.17.* quorum opinioni suffragatur *l.vulgaris.§.si quis.ff.de fur.& in l.scientiam. §.si quis.ff.ad l. Aquil.* eidem sententię quo ad quamlibet pœnam accessere Alber.*in 1.par.stat.q.15.& 3.par.q.1.*& Anch. *in repet. c.omnium.12.q.de constit.& in d.c.vt animarum.5.oppositi.*

Contrariam assertionem probare conantur in vniuersū quo ad pœnam quamcunq; Ioan. And. Domin. & alij *in d.c. vt animarum periculis. de const. in 6. Ant. in c.2. col.4.de const.* & ibi Fel.*numer.6.vers. tertia conclusio.* Rota *in nouis* 444. Huic opinioni eius Authores illud conantur aptare fundamentum, quod ab eodem *c.vt animarū periculis.* colligitur nēpe statutum pœnale non afficere ignorantes: & agit ille text. de statuto prohibente furtum,id est, rem iure diuino & humano prohibitam: illa vero constitutio in prima eius parte dum hanc decisionem exponit,generalis est, nec tantum de excommunicationis sententia tractat: imo generaliter constituit,statutum Episcopi non ligare ignorantes.Idcirco inde constet,Episcopi statutum nequaquam ignorantes quoad pœnam quamcunque afficere.His accedit quod animus & voluntas distinguunt delicta.*cap.cum.voluntate.de sent.excom. Qui iniuria.ff.de furtis.l.verum in princ.ff.eo.tit.l.quod reipublicæ.ff.deiur.*ex quibus & alijs,quę missa facimus,huic sententię subscripsere Ioan. Crottus *in d.c.vt animarum periculis.in fin.prin.* & Iaſ.*in dd.l.num.31.in 1.lectione,& in 2.lect.nu.70.* asseuerans,hanc opinionem in iudiciis pronunciandis seruandā fore: quod & Cynus ibidem priorē opinionem sequutus asseuerauit: & præter hos Henricus Botteus *in d. art.2.nu.17.* itidem profitetur in iudiciis hanc sententiam tenendam esse,quam & æquiorem existimat Panorm. *in d.cap.à nobis.* Non me latet, hanc controuersiam satis esse difficilē,& tamē libere quid hac in re sentiā minime verebor exponere constanti animo professus,errorē esse admodū manifestū,quo iurisvtrius q;Doctores in hac disputatione vtūtur,eēsentes† nō posse puniri pœna legis vel statuti eū, qui huius pœnę inscius & ignarus sit.etenim aut ipse fallor aut hęc est maxima, ne dicam pudenda oscitantia. Quæram equidem libenter ab huius erroris auctoribus, an sit puniendus pœna legis communis specialē pœnam adulteris constituentis,aut incestis,aut furibus,qui adulterium,incestum,aut furtū commiserit,sciens se id scelus agere, inscius tamen probabili ignorantia,pœnę statutę,quia rusticus,aut fœmina,qui non tenentur legis huius pœnalis scientiam habere, nec ad criminis commissionem peritiores consulere? & profecto negare nequeunt.nam & ipsi hęc passim fatentur,in hunc ita delinquentem infligendam esse iuris cōmunis pœnā, ergo satis est,ad pœnam legis,quęcunque ea sit, quod actus alioqui iure diuino vel humano,quod quis scire tenetur,prohibitus sit:nec erit necessariū, quod ipse delinquens,aut agēs contra legem sciat, hanc vel illam pœnam pro eo actu cōstitutam esse. Quod si dixeris,in hoc casu,de quo modo interrogamus, teneri quēpiam cōsulere peritiores & scire leges poenales,quę à Republica iure cōmuni statutę sint: idem erit dicendum,& quo ad leges municipales,& statuta prouinciarum. Nam licet facilius excuset, aut præsumatur ignorantia iuris municipalis,quam iuris communis,& generalis:tamen quoties quis cōsulere peritiores tenetur, ita pariqne ratione consulere debet eos,& ab eis facillime instrui potest super legibus municipalibus, ac super iuris cōmunis cōstitutionibus.Rursus & ipse quęram,si quis crimē aut actū sola municipali lege prohibitum cōmiserit,sciens eum actū lege municipali vetitum esse,& tamen insciūs sit pœnę aduersus agentā statutę :an & hic puniendus pœna statuti? & denique opinor,neminem ita obtusę mentis esse, qui negare sit ausus, hunc poena legis municipalis puniendum fore. Quod si necessarium non est, vt delinquens puniatur quod is scientiā habeat pœnæ pro ipso delicto statutæ,sed erit satis,quod sciat,vel scire debeat actum,quē agit, malum esse,& illicitum: constat euidenter, quoties municipalis lex prohibet actū alioqui iure diuino vel communi damnatū,& pœnā addit, minime excusari ab hac pœna eū, qui ignarus huius legis municipalis actū prohibitū egerit: cum is sciens,illum esse damnatum & improbum, nihilominus fecerit eundem:siquidem tantum ei deficit scientia pœnæ statutæ,quæ,vt dixi modo,necessaria non est.

Sed,quo apertius perstringā,& probē, non esse necessariam scientiam pœnæ legibus statutæ pro crimine,vt eius auctor eadem pœna puniri possit, ita quidem argumentor:

Hęc scientia aut exigit,vt legis transgressor vere dicatur criminis reus,vel vt is pœnæ legis visus sit consentire, quo rectius puniri valeat, & iustius. Nam ad pœnam tenetur delinquens naturali quadam obligatione,quæ ex consensu delinquētis procedit.*l.Imperatores.ff.de iure fisci l.1.§.bestias.ff.de postul.auth.de non alien.§.quia vero Leonis.* notant Bart. *in l.ex hoc iure.ad fi.* & ibi Iaſ. *ff.de iustit.& iur.*tex. *in l.vlt.C.de collat.fund.patri.lib.11.* Ang.Pau. & Iaſ. *in l.si tibi.§.quadam.ff.de pact.* Quorum omnium sententia eo tendit,vt † obligatio, quæ ex delictis 10
oritur,naturalis sit & à cōsensu in legalem pœnā procedat. Etenim partim expresse id asseuerant,partim tacite ex prę citatis authoritatibus, quibus consensus in pœnam significatur,deducētes obligationē ex delictis naturalē esse. Quā opinionē ita intellecta cōmunem esse testatur eā sequutus Gomez.*in §.omnium.1.col.Inst.de act.* contra gloſſ.*in §.ius autem. Inst.de iure natur.gen.& ciuil.* quam inibi Ang. & alii reprobāt. consensus autē in pœnā legis non potest procedere ab eo, qui eiusdē pœnæ legalis ignorantiā habet:cū nihil consensui magis aduersetur quam error.*l.si per errorem.ff.de iurisd. omn. iud. l. error.* C. *de iur. & fact.ignor.* sed si nulla ex his rationibus omnino locum obtineat:cum alia vere dari nequeat,facillime quis colliget, non esse necessariam scientiam pœnę legalis, vt quispiā legis transgressor ea puniri possit.Ostenditur vero hoc ipsum,quia prior causa satis est impertinēs, nec ad rem cōducit:cum per ipsius legis prohibitionē simplicem manifesta sit voluntas legislatoris,quę sibi subditos obligat naturali quadam obligatione,vt eidem legi obtemperent:alioqui culpam & poenam legum transgressoris subituri. quod sat est ad constituendos ciues, & reipublicæ subditos in ea mora,quæ veros trangressores legis efficiat.

Secunda vero causa longius erit repetenda, etenim falsum esse censemus, obligationem naturalem ex delictis à consensu oriri:siquidem præter alia, quę statim explicabimus,nihil magis alienum est ab ipsius delinquētis animo, quam in legis poenam consentire, vel inde aliquam obligationem contrahere:cum nec de hoc cogitauerit,imo existimauerit,se à poena vel fuga, vel aliter immunem & liberum fore.Nā & S.Tho.*in 4.sent.distin.18.q.5. art.5.ad 2.quæst.* inquit,pœnę principium extra nos est, nec requiritur ad poenam,quod sit voluntaria: imo magis de ratione poenæ est contra voluntatem esse,sed & Bart.*in d.l.si tibi. §. quædam.* expressim asserit,nullum adesse consensum huic obligationi,quę ex delicto nascitur.Socin.item *in l.certi condictio.in prin. nu.2.ff.si cer.pet.* scribit dubium esse quod obligatio naturalis, in delictis à consensu procedat. Ad hęc D.Augus. *l.1.retract, c.15.*cuius † Gratianus meminit *in c.1.15.q.1.* cum dixisset, 11
peccatum nō posse esse nisi voluntarium: secus esse subdit de pœna peccati,quasi ea ab ignorante, & nolente contrahatur.ita quidem induxit hunc locum Fortun.*in l.legitima.ff. de pact.nu.19.* ad hanc opinionem verba Augustini hęc sunt, vt & obiter intelligamus verum sensum text.*in d.c.1.* itemque definitionem peccati,de qua diximus :peccatū est voluntas retinēdi,vel consequēdi quod iustitia vetat,& vnde liberum est abstinere,Propterea vera est, quia id definitum est,quod tantummodo peccatum est,non quod est etiā pœna peccati.Nam quando tale est,vt idem sit & pœna peccati,quantū est quod valet voluntas sub dominante cupiditate,nisi forte si pia est,vt oret auxilium ? Hęc Augustin. qui parum nostrę disputationi suffragatur cum poenam peccati appellet,& intelligat vitiū illud nostræ naturæ per peccatum primi parentis corruptæ, & solutę à iustitia illa originali,quam primus homo in sua creatione sortitus fuerat. Hoc enim vitium carnis est cōcupiscentia, quę pœna dicitur & est originalis peccati.soluta nāque originalis iustitię
stitut onia,cōcupiscentia,seu lex peccati in mēbris nostris

dominans, effrenes efficit vires sensitiuas, vt iam sensus, & cogitatio hominis prona sint ad malũ ab adolescentia sua, caroque concupiscat aduersus spiritũ, & spiritus aduersus carnem, inueniatque homo aliam legem in membris suis repugnantẽ legi mentis suæ, teste Paulo, qui *ad Roman. cap. 7.* inquit: video autem aliam legẽ in membris meis repugnãtem legi mentis meæ, & captiuantẽ me in lege peccati, quę est in membris meis. est igitur concupiscentia carnis, peccati originalis pœna, & ea dicitur per tropum & figuram peccatũ. Siquidem licet iuxta Catholicam definitionẽ per baptismũ omnino tollatur peccati culpa, nec vllus maneat culpæ reatus, & sic tollatur peccatũ illud originale, quod voluntate primi parentis voluntariũ est, & nobis omnibus hæreditariũ, manet tamẽ illius peccati pœna etiã post baptismum: & sic carnis concupiscentia, & fomes ille peccati: quæ quidẽ concupiscentia carnis, peccatum dicitur modo quodam dicendi, & tropologice, quia vel facta est peccato: cum carnis concupiscẽtia à peccato primi parentes in pœnam illius præcesserit: vel quia peccatũ ipsa facit si quis voluntate, & consensu ei succumbat. vere autẽ ipse fomes, ipsa carnis concupiscentia peccatũ non est, vt proprie peccatum dicitur culpa, & Dei offensa, quã voluntas nostra Dei præceptũ transgrediendo committit, quemadmodum eleganter diuus Augustinus explicat *lib. 1. ad Bonifacium, contra duas Epist. Pelagianorum, c. 13.* sic enim ait; dicunt etiã baptisma non dare omnẽ indulgentiam peccatorũ, nec auferre crimina sed radere, vt omniũ peccatorum radices in mala carne teneantur, quasi rasorum in capite capillorum, vnde crescãt resecanda peccata. Quis hoc cum Pelagianis, nisi infidelis affirmet? dicimus enim baptisma dare omniũ indulgentiã peccatorum, & auferre crimina, non radere. Nam & istam similitudinẽ comperi suæ illos adhibere calumniæ, tanquã nos sentiamus, atque dicamus. sed de ista concupiscentia carnis falli eos credo, vel fallere, cũ qua necesse est, vt etiã baptizatus, & hoc si diligentissime proficit, & spiritu Dei agitur, pia mente confligat. sed hæc etiã si vocatur peccatũ, non vtique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur. sicut scriptura manus cuiusq; dicitur, quod manus eam fecerit. peccata autẽ sunt, quæ secundũ carnis concupiscentiã, vel ignorantiã illicite fiunt, dicuntur, cogitantur, quæ transacta etiam reos tenẽt, si nõ remittantur. & ista ipsa carnis cõcupiscẽtia in baptismo sic dimittitur, vt quamquam tracta sit à nocẽtibus, nihil noceat renascentibus hactenus Diuus Augustinus. ita intelligens illud Pauli *ad Romanos. cap. 1.* Si enim quod nolo malum id ago, iam nõ ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatũ. *eiusdem Pauli cap. 6.* Non regnet peccatũ in vestro mortali corpore, vt obediatis cõcupiscentiæ eius, nec exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato. Ecce Paulum præcipere, quod nõ regnet concupiscentia, & sic peccatũ, & quod illi non obediamus: non tamen præcipit, vt non inhabitet peccatum in nobis. nam & ipse *cap. septimo* statim subiunxit: Scio enim quod nõ inhabitat in me, id est, in carne mea, bonũ. idẽ Augustinus in aliis multis locis eandẽ doctrinam & distinctionẽ repetit, quemadmodum aduersus Lutherum tradidere Ioa. Rofensis *artic. 2. Ioan.* Bunderius *in compendio concertationem. tit. 1. art. 6. & sequentibus.* Alphonsus à Castro *de hæresibus, in verbo, præceptum.* Dominicus à Soto *de natura & gratia, lib. 1. cap. 11. & sequentib.* & super epistola Pauli ad Romanos, *cap. 6. & 7.* probantes multis authoritatibus contra Lutherum, post Baptismum legitime susceptum, in totum tolli originale peccatum, ita, vt in renato nullum remaneat contagii originalis malum, quod veram habeat rationem culpę, etiam si Lutherani contendant concupiscentiam illam carnis, quę in sanctis viris, in quocunque vitiorum genere conflictatur cum ratione, esse veram culpam, morteque æterna dignã. Quod equidẽ dogma hæreticum est, etenim & Synodus Tridentina *sessione 5. canone. 5.* hanc hæresim omnino damnauit. manet autem baptizatus in Christo Iesu carnis concupiscentia ad agonem, & certamen, atque vt eis in exercitium sit, vincẽtibusque ad coronã. Nec per illud præceptum, non concupisces; prohibita est carnis hęc concupiscentia, quę in omnibus hominibus etiam post baptismum manet absque eo, quod culpa sit, & eis imputetur in peccatum: sed prohibetur interior voluntatis affectus, & consensus succumbens carnis concupiscentię qui vere peccatum est, & proprie ad culpam pertinet. Hęc obiter adnotauimus ad verum intellectum eorum, quæ Gratianus ex D. Augustino scripsit *cap. 1. 15. q. 1.* nam cum Augustinus tractauerit de pœna peccati originalis, quod voluntarium fuit ex primi parẽtis voluntate, & nobis omnibus hæreditarium: eamque distinguat à peccato, proprie, quod voluntarium est, tametsi fateatur, pœnam istã quandoque dici peccatum, & id impropriè: non potest commode induci ad propositę conclusionis probationem: siquidem longe alia est ratio eorum, quæ D. August. tractat, sicuti ex prænotatis constat.

Sed & hęc conclusio quod nullus detur consensus ipsius delinquentis, ad pœnam delicti, probatur authoritate Angeli, Pauli, & Iasonis *in d. §. quædam.* dum asserunt consensum illum, quem ipsi dixere, in delictis contingere ad pœnam, non esse verum consensum, sed fictum: quod si verus consensus hic non est, sed fictus quidem, profecto constat, delinquentem nusquam in delicti pœnam consensisse: id etenim hi Docto. fatentur, qui ad fictionem consensus configiunt. fictus autem consensus ipsi legi, quæ finxit, tribuendus est, non veritati. atq; ideo vere consensus non potest constitui, præsertim quia nulla ratio est, quæ legem compellat, aut inducat ad fictionem istam constituendam. cum tamen ad fictiones constituendas causa vel æquitatis vel alterius iuris necessaria est, ne quid temere lex per fictionem fecisse videatur, vt traditum est à iuris vtriusq; Doctoribus *in tract. de fictio.* etenim absq; fictione lex ipsa secluso delinquentis consensu potest eum ad pœnam delicto & crimine condignam obligare. Rursus & idem Barto. *in l. 1. num. 10 ff. de condeb. ind.* expressim asserit, in delictis obligationem ad pœnam oriri & naturalem, non ex consensu delinquentis, sed ex legis naturalis authoritate.

Ex quibus ipse opinor, communi omnium sentẽtia definitum esse, obligationem contractam ex dilecto, naturalem esse: quemadmodũ Bartol. & Doct. notant *in d. l. ex hac iure. & in d. §. quædam.* Bartol. *in d. l. 1. ff. de condict. ind.* & tamen hæc obligatio à cõsensu delinquentis minime procedit: quod præter Barto. *in d. §. quædam. & in d. n. 10.* & alios quorũ modo mentionem fecimus, probat optime Fort. Garsias *in l. legitima. ff. de pact. num. 19.* nec inconuenit, obligationẽ naturalem oriri absque consensu, cum id multis probetur, & manifestum sit, quæ Barto. *in d. l. 1. nu. 10.* adducit. & idem latius *in l. Iulianus. ff. de cond. ind. n. 26.* cuius exempla sunt in specie consideranda. sed in dilictis obligatio ideo naturalis dicitur, quia æquitas, & Resp. vtilitas, quæ ratione naturali cõsideranda sunt, dictant, puniendа esse delicta per leges, quibus iure naturali tenemur obtemperare. vbi vero adest æquitas, & naturalis ratio, inibi & naturalis obligatio iure constituitur. *l. Stichum. § naturalis. ff. de solut. l. cũ amplius. § si mutua debet. ff. de reg. iur.* atque ita est intelligenda opinio illa, quæ dictat, ex delictis naturalem obligationem oriri: quã communem esse fatetur Fort. *in d. l. legitima. ff. de pact. nu. 14.*

Non oberunt huic sententię loci, quorũ modo meminimus, & ad id citati, vt ex eis constaret, delinquentẽ in pœnã lege constitutã consentire: nam etsi id ita expressim dictũ foret, esset is modus dicẽdi improprie, ac per quandã significationem latissimam intelligendus: sicuti dicimus, aliquẽ seipsum occidisse, quia periculo, vnde mors sequuta fuit, seipsum obtulit, & tamẽ vbiq; vllo consensu se occidendi, imo nihil magis, quã mortem exhorrescens. Maxime quæ in contrarium adducta fuere, ita accipiẽda sunt, vt ipso facto, & denique ipsius criminis actu delinquẽs cẽseatur seipsum pœnæ subdidisse: nõ quidem consensu proprio ad pœnam, sed consensu ad delictum, quod legum seueritate, & ciuili disciplina ratione quidem naturali poena sequitur, atq; ita in hunc sensum tendit, quod libro primo de finibus scribit Cicero de his, qui debilitati obiecta specie voluptatis tradunt se libidinibus: sępe etiã, inquit, legũ iudiciorũque pœnis obligantur. Accedit ad hoc optimus text. *in l. a reo §. quod vulgo. ff. de fideiuss.* quo in loco huius fit mentio naturalis æquitatis, quæ suadet delicta puniri. Siquidem & præter alia, æquum est, non tantum delinquentem obligari ad poenã legis, sed ad satisfactionem damni, quod proprio crimine priuato, vel Reipublicæ intulit. *l. non solum. § 1. ff. de iniur. l. bona fides. ff. depos.* sic sane & rationem naturalis obligationis in delictis expẽndunt Paul. Castrensis *in d. l. ex hoc iure. numero 34. & 35.* Soc. *in Rubr. ff. de verb. obl. 2. columna.* Fit igitur ex his, non esse necessariam scientiã pœnæ legalis, vt delinquens ea puniri iuste possit, eiusque obligationem contrahat, multa vero quæ de obligatione ad poenam legalem tradi potest hic missa facimus: poterit enim quis ea legere apud Alfon-

Alfonsum à Castro, *l. 2. de potest. legis pœn.* qui potissimum tractat, obligationem naturalem in ipso delinquente constitui ad legis pœnam subeundam.

Hinc denique gloss. Bart. & huius opinionis auctores sequuntur, verum esse ceseo, posse puniri pœna statuti municipalis, vel episcopalis cõstitutionis eum, qui inscius, & huius pœnæ ignarus crimen lege diuina prohibitũ, vel humana vniuersali commiserit: cũ iuris diuini vel humani generalis constitutio specialis pœnam addiderit. quam sententiã communem esse fatetur, eam probans Carolus Molin. *in consuetud. Parisiensi. §. 30. quæst. 41. col. 1.* & hæc generaliter dicta sint. nam & generaliter Scot. *in 4. sement. distinct. 6. quæst. 8.* hanc vltimam opinionem sequitur, saltem vbi actus est iure diuino damnatus. Cæterum de excommunicatione, etiam indicta ob crimen alioqui iure diuino, vel humano vniuersali damnatum, per speciale alicuius diœcesis statutum, aut cõstitutionem, quod ea minime ligetur, qui hanc pœnalem constitutionem ignorauerit, eiusque sit inscius, respondet ut Ant. Abb. & Fel. *in d. c. à nobis.* Sylvest. *in verbo, excommunicatio. 2. not. ab.* 3. Ioan. Maioris. *in 4. sentent. distinct. 18. q. 4. colum penult.* rursus & idem Sylvest. *in verbo, ignorantia. §. 8.* Ioã. Driedo. *de libert. Christ. l. 2. ex supradictis, pagina 246.* in hoc ipsum declinat Hadrian. *in 4. sentent. tractat. de clauibus, quæst. 3. versicul. sed magis dubium.* & est communis opinio, vt eam sequutus asserit Ioan. Crottus *in c. animarum periculis, in princ. column. penult. de cõstitut. in 6.* qui textus pro huius sententiæ decisione passim ab omnibus citatur: sed ipse non video, qua ratione possit excõmunicationis pœna distingui ab aliis. nec enim est necessarium ad excommunicationem, quod qui ea ligandus est, huius pœnæ scientiam habeat: siquidem absens, & ignorans excommunicari potest: quemadmodum iã hoc in §. admonuimus. idcirco satis est, quod sciam actum istum damnatum esse, vt iuste liger pœnis iure statutis contra agentẽ illum, tametsi omnino sim incertus, quænam pœna sit iure in eo casu statuta, atque ideo mihi non placet hæc opinio Anton. Abb. & aliorum. Deniq; sequor in hac specie glo. *in d. c. à nobis.* quæ etiam de excommunicatione tractat: & huius sententiæ auctores itidem erũt hi, qui gl. indistincte sequuti fuêre, quos modo citauimus. Non oberit tex. *in d. c. vt animarum periculis.* quippe qui omnino sit distinguẽdus in duas partes, quarum prior generalis est, & diffiniuit, statutum episcopi minime ligare ignorantes, qui probabili & iusta fuerint affecti ignorantia. in hac autem parte nequaquam ponit illa cõstitutio exemplum in statuto prohibente, & puniente actũ iure diuino damnatum. quo fit vt congrue tex. ille admittat distinctionẽ gl. *in d. c. à nobis.* quia vbi actus alioqui illicitus statuto episcopi punitur, ligãtur statuti pœna omnes, qui sciũt vel scire debent, actũ illum illicitum esse, quamuis ignorẽt statuti pœnã. At posterior eius constitutionis pars, dũexẽplum subiicit de statuto episcopi puniente furtũ, & sic actũ iure diuino & naturali illicitũ, non de ignorantibus, sed de non subditis loquitur, qui puniendi non sunt, nec ligantur pœna statuti, ẽt actũ illicitũ puniẽtis. Sic sane illa cõstitutio intelligẽda est, vt minime refragetur opinioni gl. *in d. c. à nob.*

1: Præter hæc considerandũ est, ignorantiam iustã, inuincibilem & probabilem nõ alia ratione excusare, quã quod efficiat actum inuoluntarium quoad eius malitiam & vere non poterit aliunde assumi vis, & effectus ignorãtiæ: siquidẽ agitur nunc de peccato, & de pœna, quę ratione culpę, ac peccati iure infligitur, quod palã probat tex. *in c. 2. de constit.* dum illam regulam: Rem quę culpa caret, in damnũ vocari nõ conueuit: ad ignorantes tetulit. Nihil autẽ potest esse peccatum, nisi sit voluntarium: id vero, quod procedit ex ignorantia inuincibili, non est volũtarium, ergo illud non est peccatum, quod ex Augustinio superius ostendimus, & constat ex Aristotele, 3. *Ethicorum. c. 1.* diuino Thoma *prima secundæ, q. 76.* omnibus eius quæstio. articulis: quib. consentiũt iura, quę passim ad consensũ scientiã exigunt, & ignorãtiã ac errorem consensui contrarium esse censent. dicitur sane inuoluntarium, quod ab ignorantia procedit, non quidem ex eo quod illud non processerit à voluntate, & fuerit volitũ nam vere actus is voluntati tribuendus est, sed dicitur actus inuoluntarius, quia est cõtra volitionem, aut nolitionẽ, quę haberetur sine tali ignorãtia, quod explicat Tho. *in d. q. 76. art. 1. & 3.* quod si verum est, ignorantiã nõ alia ex causa à peccato, & deinde ab eius pœna excusare, quã quia ratione actus inuolũtarii nulla sit operationi malitia: cõsequitur manifeste, tunc solũ ignorãtiã à pœna excusare, cũ fuerit inuincibiliter ignoratum id, à quo peccati, & actus malitia pẽdet. etenim hęc collectio manifesta est ex Aristotele *in d. c. 1. & c. 5.* Tho. *in d. art. 3.* Nam cum ad ignotum non possit ferri voluntas. *l. Labeo. ff. de supel. leg.* & voluntas sit actio intellectus cognoscentis, nec quisquam dicatur velle, quod in mente non cogitauit. Bal. *in l. de quib. col. 4. ff. de legi.* patet ignorantiam excusare à culpa, & à pœna eius ratione indicta, vbi illud, quod ignotum est, ad malitiam actus pertinet: & rursus non excusare, si ignorantia non sit eius, quod ad malitiam actus attinet: quia in hac specie ignorãtia non constituit inuoluntariũ, nec est causa causalis illicitæ operationis: hoc ipsum & D. Thom. *in d. artic. 1.* elegater exponit. igitur oportet expendere, an in eo qui furtum committit scies illud iure diuino & humano vniuersali damnatũ esse, ignorãs tamen, pro eo crimine synodica episcopi constitutione latam esse cẽsuram excommunicationis: ignorãtia cotingat circa id, quod peccati, & actus malitiam cõstituit, & à quo malitia tota peccati pendet: profecto non possũ mihi aliud persuadere, quã quod modo signicabo. existimo equidem furtũ à constitutione Synodica episcopi puniri. deinde in hoc exẽplo furti malitiã minime propter istã ignorãtiam cessare, nec totam, nec eius partẽ: vnde necesse erit asserere, ignorãtiam poenę & excommunicationis nequaquã tollere malitiam actus per statutum puniri, id est, furti, atque ideo minime à poena pro eo statuta excusare.

Secundo principaliter hoc in tractatu quæritur, quid de excõmunicatione lata per canonẽ Romani Pontificis pro actu iure diuino damnato? & gl. *in d. c. vt animarum periculis. in verbo, statuta.* sensit ignorantiam non excusare ab excõmunicationis pœna, eandem opinionẽ facillime admittent, qui sequuti sunt gl. *in d. c. à nobis.* & expressim tenent Sylvest. *in verbo, excommunicatio. 2. not. 3.* Ioã. Maior. *de libert. Christian. pag. 246.* Hadrian. *in d. q. 3. de clauib. ver. sed magis dubium. & versic. ex his.* qui & hoc ipsum verũ esse existimant, etiã vbi ignorantia iuris humani, & Pontificij probabilis sit: vt hinc tandẽ excludãt Angeli distinctionẽ, qui *in verb. excommunicatio. 7. casu vlt.* hanc opinionem tenet in quibuscunque canonibus, & constitutionibus Romanorũ Pontificum, vel Episcoporũ, quæ communiter publicantur, & ita vulgo notę sunt, vt sit crassa ignorantia, quę in hoc contingat: secus vero esse dicendũ opinatur in constitutionibus, etiã Romani Pontificis, quę non ita sunt publicę, nec vulgo notæ, nec passim publicantur: quasi nullã faciat differentiã hic auctor inter cõstitutiones Romani Pontificis & Episcoporũ. Eandem distinctionẽ sequutus Angelum, tandẽ probat Sylvest. *in verb. ignorantia. §. 8.* ipse vero quoties Romanorum Pontificum canones pœnã inferunt pro actu alioqui iure diuino minime damnato, sed tantum positiuo, arbitror ignorantiam iustam & inuincibilẽ huius prohibitionis excusare à peccato, & pœna. nec in hoc est discrimen aliquod inter iura Rom. Pont. & Episcoporum: etenim non ita facile iusta & inuincibilis ignorantia cõtingit, nec præsumitur circa Romanorũ Pontificũ canones, sicut in Episcoporũ statutis, & constitutionibus: & tamen si detur inuincibilis & iusta canonũ & legum iuris communis ingnorantia dubio procul ea excusabit à culpa, peccato, & pœna. Quod omniũ consensu receptũ est *in c. 2. de constitution.* tradit optime Alfons. à Castro. *lib. 2. de potest. leg. pœnal. c. 14. vers. prima propositio.* Quod si lex Põtificia pœnam excommunicationis inferat pro actu iure diuino illicito & damnato: tunc aut ignorantia contingit in hoc, an ille actus reprobus sit, & illicitus: quo quidã casu inuincibilis & insta ignorantia plane à culpa & pœna excusabit, quod negari recte non potest. supina vero, & crassa ignorantiã minime ignorantẽ constituet immunẽ à culpa, nec à pœna: etiã in statutis episcoporũ, & pronuinciarũ. Nã in hoc nulla po[illegible]t iure constitui differentia: sed si contingerit ignorantia n[illegible] in eo, an actus prohibitus & illicitus sit, sed in pœna lege statuta: siquidẽ criminis auctor sciat actũ prohibitũ esse, & tamen ignorat, quæ sit transgressori indicta pœna: tunc siue ea ignorãtia probabilis, iustave sit, sive supina, parũ ad rẽ cõducit, nec quoad leges, & canones Rom. Pontif. nec quoad episcoporũ statuta: cũ isthæc ignorantia nec constituat authorẽ criminis inuoluntariũ, nec ad actus malitiã pertineat, quæ satis alioqui cognita est ipsi delinquenti. Ex quibus vides lector optime, quã inique distinctio fiat inter excõmunicationem latam à Roman. Pontif. & eius canonibus, ac excommunicationem illam, quę constitutionibus episcoporum indicta fuerit.

Tertium

Tertium, quod hac in parte commode poterit examinari, vnica tantū conclusione cōstabit. Invincibilis ignorantia, iusta ve excusat ab illa peccati specie, & grauitate, quę ratione qualitatis ignoratæ iure cōstituitur. Ad huius assertionis cognitionē, quo facilius intelligatur, exemplū exponimus in eo, qui patrem occidit, ignorans illum esse parentē eius, ita quod licet nulla contigerit ignorantia circa simplex homicidium, quod quidem voluntarie commisit, tamen ex ignorantia in qualitate, an ille pater eius esset: patrem occidit inuoluntarius: quia si cognouisset illum esse proprium parentem, minime eum occidisset: huius etenim conclusionis ea est ratio, quod ignorantia iusta, & inuincibilis, ideo excusat à peccato & illius pœna, quia constituit quem inuoluntarium, & excludit ab actu malitiam operis, à qua culpa procedit, sicuti ex Aristotele diuo Thom. & aliis, satis superius probatum est: igitur qua ex parte malitia operis causa ignorantiæ cessauerit, & ratione inuoluntarij, ea quidē & excusabit ignorantia à culpa & pœna, ob culpam indicta: nam quemadmodum ignorantia eius, à quo solo pēdet tota malitia operationis, excusat à tota peccati malitia: sic ignorantia illius circumstantiæ, & qualitatis à qua partim malitia operis pendet, excusabit non à toto peccato, nec á tota malitia, sed tantū ab ea malitia, & ab ea peccati specie, quæ deducitur, ac constituitur ab illa circumstantia ignorata: ita sane Patriarcha Iacob dormiens cum Lya, putans illam esse Rachaelem, quæ sibi fuerat data in vxorem, excusatur omnino à peccato. *Genes. cap. 39.* ignorauit Lyam esse alienam ab eius coniugio: tota vero malitia peccati ab hoc pendebat, idcirco à toto peccato immunis est. Sed si quis cum aliqua moniali coierit, ignorans illam esse monialē, sciens tamen non esse propriam vxorem, non coiturus cū ea, si sciret eam esse monialem: quamuis hęc ignorantia inuincibilis sit, non excusabit à peccato fornicationis, sed bene à peccato sacrilegii: denique hanc conclusionem principalē probat eleganter S. Thom. 1. 2. *quæst. 67. articulo 1. & art. 3.* & ibi Caietan. idem Thom. *in quæst. de malo. art. 6.* Ioa. Dried. *de lib. Christ. an. l. b. 2. cap. ex supradict. consideratione, pag. 249.* Alfonſ. à Castro *de potest. leg. pœn. lib. 2. cap. 14. vers. secunda propositio.* Caro. Moli. *in cons. Paris. tit. 1. §. 30. q. 41.* & præter hos ex iuris ciuilis & Pontificii professoribus, nec desunt authores, nec legū aut canonū decisiones, quæ ad hanc rem commode possint adduci: est sane textus hac de re optimus *in cap. si quis cum duabus. & cap. si quis. & capit. quidam. 34. q. 2. cum multis similibus.* Nam gl. per textum inibi Bart. Alber. Bald. & Angel. *in leg. si quis ignorans. ff. locat.* scribunt percutientem militem, vel magnatem, si ignorauerit eum esse talem minime puniēdum fore pœna statuta contra percutientem militem, vel magnatē: sed tantum pœna percutientis priuatum, quod satis probat Iurisconsultus in eo responso: idem probatur *in l. item apud Labeonem. §. si quis virginem. ff. de iniuriis.* vbi Alberic. etenim si quis virginem, aut matronam ancillari vestitam veste interpellauerit, ignorans eam virginem aut matronam esse, non tenebitur ea iniuriarum actione, qua teneretur matronā aut virginem interpellans. huc pertinet quod adnotarunt, glos. Bald. & alii *in cap. vnico. quib. modis feud. amit. tit. 17. Feudorū.* & Dd. *in cap. 1. quibus modis feud. amit. tit. 6. in princip.* tenentes Vasallum non amittere feudum si dominum offenderit ignorans inuincibili, & iusta ignorantia, cum esse dominum, vel si cum vxore domini adulteriū cōmiserit, ignorans eam domini vxorem esse. sic Donatarius offendens donatorem, ignorans eum donatorem esse, non amittet rem donatam, nec ea priuabitur propter ingratitudinem *ex leg. vltim. C. de reuocand. donat.* vbi Franc. à Ripa hoc ipsum probat expressim, quæstione 21. quibus item accedit textus elegans *in cap. si vero. in 2. sentent. excommunicat.* quo probatur, non incidere in canonem, nec in eius excommunicationem eum, qui percusserit clericum iusta & probabili ignorantia, ignorans eum clericum esse, cuius decisionis passim apud vtriusque iuris professores mentio fit, præsertim *in dicta leg. si quis ignorans. & in leg. si qua per calumniam. Cod. de episcopis & clericis. & in capit. secundo. de constit.* ex quibus apparet, prædictam assertionem communem esse.

Hinc multa inferri poterunt: primū equidem constat, ignorantiā, etiam iustam qualitatis, & circumstantię aggrauātis delictum non excusare ab ipso communi delicto, nec ab eius pœna, nec à malitia, quæ à voluntate illud committēdi deducitur. Hanc etenim minime excludit qualitatis ignorantia, cum in communi actus vitio minime contingat. hęc vero illatio satis probatur ex prænotatis, & deinde *in l. qui nocentem. §. si iniuria. ff. de iniu.* quo in loco probatur Sempronii agere posse iniuriarum aduersus eum, qui existimans Titium esse, iniuriam ei irrogauerit. inquit enim Iurisconsultus: Certus sum ego, licet ille putet me alium esse, quam sim, & ideo iniuriarum habeo actionem. idem probat textus in *l. aut qui aliter. §. si quis dam. ff. quod vi aut clam. l. scientiam. §. sed & defendendi. ff. ad l. Aquil.* qua in parte tractat de eo, qui causa vlcisendi lapidem in Titium emiserit, & Petrum prætereuntē percusserit. tenebitur siquidem non tantum ad damnum lege Aquilia, sed & alia pœna: tametsi ad damnum tantum lege Aquilia teneretur, si defendēdi causa lapidē proiecisset, de quo statim tractabitur in specie.

Secūdo patet ex his, nihil ad rem pertinere, nec quidquid excusare in delictis ignorantiam eius qualitatis, & circumstantiæ, quæ malitiam specialem non addit delicto: nam cum delictum asque ea qualitate, quæ ignoratur, perfectam eius criminis malitiam habeat, & voluntarium sit, nec de peccato tractetur puniēdo ratione qualitatis ignoratæ, cōstat plane ignorantiā istam nequaquā considerādam fore: probat hoc text. *in l. doli verbum. §. si quis dolo. ff. de seruo corrupt. l. falsus. §. qui alienum. & l. vulgarts. §. si quis est. ff. de furt.* vbi Bar. scribit in eo, qui aurum furripuit, æs furripere putans, contingere errorem in qualitate, quæ non facit cessare eundem animum furandi. quasi error contigerit in qualitate, quæ speciem distinctam criminis non constituit, aut saltem nō tollit eius defectus malitiam furti, de quo puniēdo agitur: vt deniq; secus esset, si quis vas aureum furripuerit credens esse proprium, non alienum: etenim hic contingit ignorantia in eo, quod ad malitiam criminis attinet. *§. si is qui. & §. sed si quis. sub ea leg. vulgaris.*

Tertio infertur, ignorantiam qualitatis & circumstantię quę delictū numero auget, & numero distinctū constituit, excusare à nouo, & alio delicto. text. opt. *in d. l. eum qui. §. cum aliquis. ff. de iniur.* cum aliquis, inquit Paulus, filiumfam. putat patremfamilias, non potest videri iniuriam patri facere, non magis quam viro, si mulierem viduam esse credat. Hęc & similia tradit inibi Iurisconsultus, cuius præter Dd. in eo loco meminit Barto. *in l. diuus. nu. 5. ff. de fic. ar.* Henr. *post. alios in d. c. si vero. in 2. sent. excom.* quæ quidem illatio satis probatur, si rationem ignorantię naturæ consideremus.

Quarto hinc conuincitur, falsum esse quod Barto. scribit *in d. l. diuus num. 1.* his equidem verbis: & ideo si quis furaretur vas consecratum, cum putaret non consecratum, tunc inspicitur quod est sequutum, non quod putabat. sensit sane Barto. hunc furem non tantum furti crimen commisisse, sed & sacrilegium, atque huius pœna puniendum: quod mihi nec placet, nec iure defendi poterit, si constituamus vera esse, quæ paulo ante vers. tertium explicuimus. nec Bart. quidquam ad huius assertionis probationem allegat præter tex. *in d. l. vulgaris. §. si quis ex.* qui eius opinionem minime probat: sicuti apparet ex secunda huius quęstionis illatione. etenim si agimus de puniendo furto simplici, manifestum sit, non esse hunc errorem, vel ignorantiam, etiam inuincibilem considerandam: at si de puniendo sacrilegio tractetur, negari non potest, ignorantiam contigisse in ea qualitate de cuius punitione agitur: & ideo eam ignorantiam excusare probatissimi iuris est.

¶ Quinto colligitur ex prænotatis, ignorantiam contingentē in eo à quo tota malitia actus pendet, excusare quidē omnino à peccato, & culpa, ac demum à pœna, quæ ratione culpæ pro eo crimine legibus statuta est. Huic illationi suffragatur tex. *in leg. si cum seruo meo. ff. de iniur.* si cum seruo, inquit, meo pugnum ducere vellem, in proximo testantē iniurius percusserim, iniuriarum non teneor. idem constat *in d. lege scientiam. §. sed si defendendi. ff. ad leg. Aquil.* vbi Iurisconsultus respondet, proiicientē lapidem causa se defendendi in Titiū teneri tantum lege Aquilia ad damnū: non autem de percussione ad pœnam, si Sempronium prętereuntem percusserit: etenim actus defensionis à Titio aggressore licitus est: actus vero percussionis Sempronii, ipsaue percussio quoad Sempronii illicita, quia erat is innocens ab aggressione. tota igitur huius actus malitia potuit contingere quoad Sempronium, cuius ratione omnino fuit actio inuoluntaria propter iustum errorem, & ignorantiam, quo fit, à culpa quam in hac disputatione ex malitia metimur, liber sit in prefata specie, qui lapidem causa defendendi emiserit: siquidem actus defensionis quoad Titium, licitus

fuerit,

fuerit, percussionis autem in Sempronium illicitus, nisi ignorantia probabilis, & iusta quo ad hunc contigisset, culpaque abesse fecerit: atque ideo tota hæc actio a malitia, culpa, & pœna iustissime defenditur.

Sexto, infertur quid dicendum sit in ea quæstione, quam Bar. *in d. l. si cum seruo.* exposuit, & idem diffiniuit *in l. respicien-*
dum. §. delinquunt. ad finem. ff. de pœna. scribens, quod si quis dolo
11 volens occidere Titium, occiderit Sempronium, quem putabat esse Titium, damnandus vt homicida erit lege Cornelia de sicar. & sic pœna ordinaria homicidii. idem tenent And. de Isern. *in constitu. Neap. lib. 1. Rub. 13. de homi. pun. n. 5.* & ibi Matth. *n. 33.* quam sententiam probat, & veram esse censet Carol. Molin. *in consue. Parisien. tit. 1. §. 30. quæst. 41. numer. 153.* tametsi Ang. *in d. §. delinquunt.* Flori. *in d. l. scientia. §. sed si defendendi.* Iason *l. 1. num. 18. ff. de ll.* Lud. Carrerius *in practi. crim. tit. de homicid. §. secundo. numer. 57.* Barthol. Cæpolla *consil. 34.* Ripa *in d. l. vlt. quæst. 21. C. de reuoc. don. tt.* teneant, hunc homicidam respectu occisi dolo caruisse, & ideo non fore puniendum corporaliter, sed extra ordinem arbitrio iudicis, quorum sententia non potest iure defendi, si mature, quæ prænotata sunt, pensitemus: quis enim nō videt hunc homicidā animum habuisse occidendi hominem, & in id crimen consensisse: vt tandē plane compertum sit homicidium istud volūtarium fuisse, atque ideo homicidii pœnam huic infligendam esse: nec verum est, nec id directo iudicio congruit, quod hic homicida dolo caruerit: nam & si verum sit, eum ignorasse quis fuerit occisus, & vere si sciret quis is erat, non occidisset: hoc parum refert quoad generalem pœnam homicidii, cū hic non tractetur de puniendo eo, qui occidit Sempronii, aut Titium sed qui hominem occidit, puniēdus est: alioqui sequeretur, esse necessariam scientiam specialem occisi, & eius cognitionem apud homicidam, vt is puniatur pœna cōmunis homicidii: quia si cognouisset occisum, abstinuisset forsan ab homicidio: quod falsum est omnino: satis equidem est, quod voluerit hominem occidere, & hominē occiderit, quamuis in persona errauerit, vt puniri iuste valeat pœna homicidii cōmunis, quod volūtate, & actu commisit, nec circa id aliquam habuit ignorantiam, quæ actum reddat inuolūtarium, & præterea hic homicida in corpore non errauit, etiam si errorem habuerit in cognitione personæ: intelligo autem non contigisse in corpore errorem, quia hominem ipsum homicida occidit. in quem telum direxit: quasi fortassis admittenda sit Angeli opinio, vt locus detur pœnę extraordinariæ, si quis volens occidere Titiū, de cuius corpore ac persona minime habuit errorē percusserit Sempronium, qui se medium obtulit incautus. etenim in hac specie potest dari aliqua discriminis ratio à præcedenti casu. Qua in re cogitandum esse censeo, & omnino perpendendam illationem primam, quam superius explicuimus ex *l. eum qui. §. si iniuria. ff. de iniuriis. & in leg. aut qui aliter. §. si quis dum. ff. quod vi aut clam.*

Septimo, hinc erit exquirenda & examinanda vera ratio decidendi ad text. *in c. si vero. in 2. de sent. excom.* nam ex eo con-
12 stat, non incidere in excommunicationem latam à canone contra percutientem clericum, eum, qui etiam malo animo Titium percusserit, probabili tamen ignorantia existimans clericum non esse. Etenim quidquid alii scripserint ea, est propria ratio, quod ignorantia contingēs in eo, cuius causa excommunicationis pœna iure indicta est, omnino ab ea pœna excuset, quippe quæ actum effecerit quo ad illam qualitatem inuoluntarium: tametsi non excuset ab ordinaria pœna percutientis quemlibet priuatum hominem: quæ quidem ratio satis perspicua ex his, quæ modo late tradidimus,

Octauo constat ex his intellectus ad textum *in eodem cap. si vero.* nam si quis volens percutere Titium clericum, cui
13 soli inimicus est, sciens ipsum esse clericum, percusserit Petrum clericum existimans Titium esse, erit hic percussor excōmunicatus canonis censura, Nulla siquidē in hac specie contingit ignorantia, quę constituat percussorem inuoluntarium quoad clerici percussionem & iniuriam: quod probatur *in dicta l. eum qui nocentem. §. si iniuria.* atq; expressim admonet Carolus Molinæus *in d. §. 30. q. 41. nu. 152.*

Nono, ad eiusdem capitis interpretationē deducitur vera resolutio huius quæstionis, quam tradit glossa *in dicto c. si vera in verbo, ignorauerit.* de illo qui percutere volens Martinum laicum, errans in persona, Titium clericū percusserit, existimās illum esse Martinum laicum, nam gl. Alanum sequuta censet, hunc percussorem in canonis excommunicationē incidere. idem notant Hostiens. ibi & Syluest. *in verbo excommunicatio. 6. not ab. 4.* & tamen ab eadem decisione patet, contrariam sententiam veriorem esse: nec potest constitui cōgrua ratio differentiæ inter hanc quæstionem, & eam, quæ *in dicto cap. si vero.* per Romanum Pontificem diffinita fuit: hic etenim percussor Titium clericum percussit ignorans illū esse clericum, & deinde credens ipsum esse Martinum laicum: imo idem esset, si sciret Titium clericum esse, sed tempore percussionis existimauit, illum esse Martinum laicum: non equidem est excommunicatus, sicut hic ille, qui percusserit Titium clericum, cui inimicus erat, ignorans illum esse clericum: *vt in dicto capitul. si vero.* constat, atque ita contra Alanum tenuerunt ibi Tancredus, Innocent. Ioannes And. Anton. Anch. Abb. & Henric. quorum *Opinio Communis* est, & probatur ex his, quæ superius explicuimus *in hoc. §. vers. 3.*

Decimo, perpensis omnibus his, ego censeo, percutientem clericum, etiam si probabili ignorantia crediderit esse laicum, incidere in excommunicationē canonis, quoties is eum animum habuit, vt nihilominus percuteret illum, si sciret eum clericum esse: nam ignorantia ista non est in hoc casu causa actus inuoluntarii: & ideo nequaquā excusat à pœnis canonis, quod eleganter sensit S. Thomas *in dicta q. 76. artic. 1.*

Vndecimo plane apparet, responsionem & decisionem tex. *in dict. c. si vero.* minime esse specialē in excōmunicationis censura: nam idē erit in quacunque alia pœna, quæ legibus statuta sit propter aliquam qualitatem à deliquente iusto errore ignoratā: quemadmodū probatur ex his, quę *in dicto versic. tertium.* latius adduximus: licet Bartol. *in dicto l. diuus. ff. de sicar.* cuius sententiā censet singulare esse Feli. *in dicto c. si vero ad finem.* teneat in hoc speciale quid esse in excōmunicatione, & pœnis spirittualibus: quasi secus sit in pœnis temporalibus quæ quidem differentia minime procedit, nec iure probatur, si consideremus aliquot Iurisconsultorū responsa paulo ante à nobis citata.

Duodecimo, libet hoc in loco ex aduerso, quærere, de illo, qui Titium laicum percussit, existimans eum esse clericum; & gloss. *in dicto cap. si vero.* opinatur, hunc percussorē esse excommunicatum propter animum, quem habuit, & voluntatē percutiendi clericum: addit etiam gloss. hoc ita esse intelligendum, vt hæc excommunicatio liget, donec sciētiam is habeat veritatis, quæ quidem sibi non constat: nam semel ab ea constituitur excommunicatio, & hæc tollitur absque aliqua absolutione: quod est contra gloss. communiter receptam *in Clement. 1. de decimis. in verb. donec.* præsertim, quia nullibi in iure traditur hæc ad tempus excommunicatio. vnde licet glossam sequuti fuerint Host. Ant. & Henric, *in dicto c. si vero.* attamen Anchar. Abbas, & Fel. contrarium probant, & Frederi. *cons. 13.* glossa itidē communiter recepta *in cap. in audientia de sentent. excommunicat.* cuius meminit Fel. *in tractat. quando conatus fallen. 6.* ex ea notans, quod in censuris quo ad hoc, vt quis excōmunicatione afficiatur, & ligetur, animus non conscientia læsa nec conatus sufficit, est sane maximum discrimen inter conscientiam læsam errantem circa obligationem ad culpam, & conscientiam errantem, ac læsam circa excommunicationem: siquidem ex errore conscientiæ de obligatione ad culpam oritur culpa, quæ seclusō errore nō esset. Is etenim qui errore deceptus agit aliquid, putans id esse contra præceptum, vel legem Dei, videtur eo ipso præceptum, & præcipientem contemnere: saltē contemptu quodam interpretatiuo, qui sufficiens est ad obligationem culpæ, vt scribit Thom. *1. 2. quæst. 19. art. 5. in responsione ad 3.* Hic autem contemptus non est sufficiens, vt quis eo ipso sit excommunicatus, nisi à canone, vel à iudice excommunicetur: sicuti sufficit, vt eo ipso sit culpæ mortalis reus, qua ratione qui actum aliquem fecerit conscientia læsa, existimans pro eo à iure fuisse sententiam excommunicationis inflictam, non erit ex hoc excommunicatus: tametsi teneatur propter suam conscientiam erroneam abstinere ab his, quæ sunt interdicta excommunicatis, vt explicat Alfons. à Castro, *lib. 1. de potest. leg. pœn. cap. 5. vers. lex humana iusta.* nec tamen erit irregularis, licet cum hac conscientię læsione & errore celebrauerit.

Decimo tertio, ab his, quæ iam late probauimus, colligitur, ignorantiam inuincibilem, quę iusta, & probabilis est, etiam excusare à peccato & illius pœna eum, qui operam dat rei illicitę, nam ignorantia inuincibilis & iusta excusat omnino

omnino à peccato illo inuoluntario, quod oritur ex re ignorata: hic si quidem est proprius effectus ignorantiæ inuincibilis, vt ratione inuolũtarii excuset à peccato: hic vero effectus pari ratione datur, & obtinet in eo, qui dat operam rei illicitę, vt in eo qui dat operam licitæ actioni. quod satis eleganter S. Thom. docet *in 1.2.q.76.art.3.* vbi expressim hoc ipsum notat Caiet. scribens, Iudam illicite cognoscentem Thamar, nurum suam, non commisisse incestum, etiã si operam dederit rei illicitę, quia ignorantiã habuit inuincibilem, sic & Iacob etiam si causa delectationis vacasset actui coniugali, atq; ita daret operam rei illicitæ, cognoscẽs tamen Lyam, credens eius vxorem esse, minime peccato fornicationis foret culpandus. Nam cũ vtrobiq; sit eadem causa, puta ignorantia inuincibilis, iusta, & inculpabilis, oportet vt in vtroq; casu sit inuoluntarium, & inde omnino sequitur, vt etiam vtrobique sit excusatio peccati totius, quod prouenieret ab illo ignorato, si cognosceretur: sicuti probare conatur subtili ratione Alfon. à Cast. *in dicta l. 2. de potest. leg. pœn. c.14. vers. secunda propositio.* & probatur his quidem conclusionibus, & authoritatibus quarum mentionem fecimus *in hoc §. vers. tertiũ.* præsertim hoc constat *in dict. c. si vero.* vbi dans operã rei illicitæ propter inuincibilem ignorantiã, excusatur ab excommunicatione iure indicta propter delictũ, quod à re ignorata procederet, si cognosceretur. Nec quicquã refert, quod dãti operã rei illicitæ imputatur quidquid inde sequitur, etiam præter eius intentionẽ, etiam casu. *cap. continebat. de homi.* & ibi Dd. *Communiter.* & Card. *in d.c. si vero. de sent. excom.* nam id est intelligendum vel quoad pœnã irregularitatis, quæ sæpe iure infligitur absque culpa quatenus culpa dolũ & malitiã significat, quod & alibi tractabitur. vel minime procedit, vbi proprie cõtingit ex ignorãtia iusta & inuincibili defectus voluntatis, quæ necessaria est ad culpam & malitiã, eiusque pœnam constituendã. nec denique poterit cuiquã persuaderi distinctio illa operę illicitæ, & licitę, vbi ignorantia inuincibilis detur, quæ inuoluntariũ efficiat: si quis exacte, ac diligenter obseruauerit radicem, & veram huius materiæ cognitionem ex Aristotele, Iurisconsultis, & ipsis adhuc canonicis decisionibus.

Decimo quarto, ex his deducitur vera interpretatio ad tex. *in dicto capit. si vero.* in cuius casu & specie percutiens clericum ex ignorantia, non effugeret canonis excõmunicationẽ, si ea ignorãtia foret vincibilis, supina & crassa. quod inibi respondit gl. communiter recepta *in verbo ignorauit.* quę quidẽ conclusio & præcedentem illationẽ firmiorem reddit, cum vere sit potius cõstituenda differentia inter ignorantiam inuincibilẽ, & crassam, vel supinã, quã inter operã licitam & illicitam. deinde satis apparet, non ex eo, percutientẽ clericũ, quẽ probabili ignorantia esse clericũ ignorauit, excommunicationem effugere, quod canon ad hanc excommunicationem exigat dolum, & malitiam, quę abest ab ignorante, nec sufficiat culpa lata, quæ datur in eo, qui operam dabat rei illicitæ. Card. equidem & Felin. post alios *in d. capitu. si vero.* Panormitan. *in capitul. 2. numer. 6. de constit.* & Sylvest. *in verb. ignorantia. quæst. 8.* & quidam alii, qui *in d. c. 2. de constit.* Abb. opinionem sequuti fuere, opinantur, ideo, in casu *d.c. si. vero.* percussorem clerici immunem esse ab excommunicatione canonis, quia canonis dolum requiret, & vbi ad pœnam dolus est necessarius, non sufficit culpa lata: nã quidquid sit de hac opinione. an pœna legis dolum exigentis habeat locum, vbi tantum sit culpa lata, de qua Bart. *in leg. quod Merua. col. 7. ff. depos.* Dec. *in capit. 2. de constit.* Dd. *in legat. in actionibus. ff. de in lit. iur.* maxime idem Deci. *numer. 19.* & Frãc. Duaren. *num. 33.* Zasius. *lib. 1. singu. respons. capitu. 2.* nihil id pertinet ad casum, quo ignorantia sit iusta, aut inuincibilis: siquidem ea excusat etiam dantẽ operam rei illicitæ, vt expressim *in d. cap. si vero.* probatur, nec item quicquam opinio Abb. facit ad *illius c.* decisionem, cuius communis interpretatio dictat, percutientem clericũ ex crassa ignorantia, incidere in excommunicationem canonis: & tamen ipse Panorm. & eius sequaces fatentur regulariter, crassam ignorantiã procedere à lata culpa, non à vero dolo. Vnde manifestũ fit, nõ recte à nostratibus perpensam fuisse rationẽ tex. *in d. capit. si vero.* nos vero de his aliqua diximus *in reg. possessor. de reg. iur. 2. part. §. 7. nu. 7.* subinde constat quod vbi adest inuincibilis, & iusta ignorãtia, ea excusat, etiamsi det quis operam rei illicitæ, quidquid Doct. hac in re scripserint.

Illud sane prætermittendũ nõ est. tunc plurimũ referre, quod ignorans dederit operam rei licitæ, an illicitæ, quoties ignorantiam habuit crassam, aut supinã: siquidẽ quoad maiorem, & minorẽ culpam, & pœnã eius, qui ex ignorantia vincibili & supina fecerit actũ, considerandum est, an is dederit operam rei licitæ, vel illicitæ, nam malũ, quod quis dans operam illicitę actioni ex crassa aut supina ignorantia facit, nullã excusationẽ habet, quia non est ab illo per accidens, sed per se volitũ: quia is aperte voluit rem illam illicitam cui operam dabat, & volens illam censetur eo ipso velle id, quod per se & necessario sequitur ex illa. Quo fit, vt istius ignorantia crassa non ideo diminuat malitiã operis, vt valeat illud transferre ab vna specie peccati in aliam. imo illud manet in ea specie peccati, in qua collocaretur, si esset ex industria factum: sic sane si quis dans operam rei illicitæ percusserit Petrum, quem ex ignorantia crassa ignorat esse sacerdotẽ, peccabit peccato sacrilegii, & erit excõmunicatus secundũ communẽ *in d. cap. si vero.* cuius modo mentionẽ fecimus, eadẽ ratione, si quis accedat ad meretricẽ, quam ex ignorantia crassa ignorat esse suã consanguineam, aut affinẽ, peccabit non tantũ peccato fornicationis, sed & peccato incestus, sicut peccaret, si sciret illã esse consanguineã, vel affinẽ: nec effugiet pœnas pro peccato incestus lege statutas. ex quibus poterit intellectus deduci ad tex. *in c. si quis cum duabus. & in c. si quis cum matre. & c. vlt. 34. q. 2.* vbi quis nõ punitur pœnã incestus, si operã fornicationi exhibens cognouerit consanguineã, aut affinẽ ex ignorantia: id enim procedit, quia ea ignorãtia probabilis & inuincibilis fuit: alioqui si foret crassa, & supina, profecto puniẽdos esset, vt incestus reus ex his, quę modo diximus, quia operam dabat rei illicitæ, & ignorantiã supinã habuit: non equidẽ diffiteor, imo æquum esse censeo, aliquid huic de ordinaria pœna remittendum esse, quippe qui videam, hanc ignorãtiam crassam, etsi non valeat peccatũ ab vna specie in aliam mutare, aliquantulum malitiam minuere peccati, ex illa quidẽ quã haberet, si ea actio ex industria facta fuisset: quod omnes fatentur post Panormita. *in dicto c. 2. de constitut. num. 6.* Sanctus Thomas *1.2.q.76.art.4.* Sylvest. *in verbo, ignorantia. §. 4. & 8.* Hadrian. *quod li. 4. art. 1.* Almain. *in memor. lib. cap. 4.* idcirco & in actibus illicitis supina ignorantia modo affectata non fit, minorem culpam, & pœnam efficit.

Quod si quis dederit operam rei illicitæ & iniustæ, atque ita ex ignorantia crassa, ac vincibili malum egerit, multum equidem excusandus est. nam licet in totum à peccato non excusetur, tanta tamẽ in hac specie constituitur excusatio, vt malũ illud ex ignorãtia crassa cõmissum non permittat manere in eadem specie peccati, in qua fuisset, si ex scientia fieret: quia malum hoc non est per se voluntariũ, sed tantũ per accidens, cum malum nusquam ex natura sua oriatur à bono, sed per accidens. Hic vero intelligo per accidens esse malum voluntarium, etiam quantũ ad obiectũ peccati. nam non fertur volũtas per se, nec directe, sed interpretative in obiectum, vnde peccatum sumitur: siquidem peccatũ oritur ex ignorantia, quæ non fuit directe voluntaria, imo indirecte, quia noluit adhibere diligentiam, quam tenebatur, at vbi quis dat operam rei illicitæ, licet habeat ignorantiã, quę tamen crassa sit, & vincibilis, voluntas eius directe fertur in obiectum peccati, seu in obiectum, vnde peccatũ habet speciem, & sic actum, qui est contrarius virtuti: per accidens autem fertur in actum contrarium virtuti, & sic in peccatum: vt Sanctus Thomas tenet *in dicto artic. 4.* vbi eius sensum explicat optime Caiet. scribens, quod qui scienter peccat, voluntarie fertur in actũ contrarium virtuti directe & per se, quippe qui sciat, illum esse contrarium virtuti, & nihilominus eum eligit, & agere vult: sic etenim directe, & per se fertur eius voluntas in peccatum.

Hinc infertur, quod Iacob quando dormiuit cum Lya, quæ non erat sua, si ignorasset crassa ignorantia illam non esse suam, admonuerat enim illum aliqua soceri ancilla de illusione futura, & ex negligentia noluit explorare: tunc dormiens cum Lya nõ fuisset omnino excusatus à peccato, quia reuera peccauit: fuisset tamen excusatus à peccato, & illius specie, quæ ex certa scientia in eo casu contingeret. Non enim diceretur Iacob commisisse fornicationẽ, quia non fuit ab eo per se volita, nec in animum eius inducta, & subinde à pœna huius criminis foret excusandus: quemadmodum tradit Alfonsus à Castr. *de potest. leg. pœnal. libro secundo, capitul. 14. versicu. Nec refert. text. opt. in capitul. in lectum mariti. 14. quæst. 2.* vbi excusatur à peccato Incestus maritus ipse, in cuius lectum soror fuit vxoris, quam quidem putãs

suam,

fiam esse vxorem cognouerit: & tamen licet propter ignorantiam excusetur maritus, pœnitentia tamen illi iniungitur. Ex quo deducitur, ignorantiam illam culpam aliquam habuisse, & deniq; fuisse crassam, aut culpabilem.

Eadem sane ratione poterit quis defendi à pœna Incestus, & ab excommunicatione indicta per *Clemen. vnicam, de consanguin.* si matrimonii contractui dederit operã, & ignorantia crassa vxorem duxerit consanguineam. De quo ipse scripsi *in Epitome ad quartum decret. 2. part. c. 6. §. 8. n. 21.*

Decimoquinto constat ex his, quanam ratione sit acciendum quod traditur à Iurisconsulto *in l. 1. ff. de leg.* dum in- 17
dit expressum est, † per leges puniri delicta, quæ etiam per ignorantiam committuntur. idem diuus Aug. docet de natura & gratia scribens, quod quidam per ignorantiam peccant. notat hoc ipsum Gratianus *in c. 1. 15. qu. 1.* & Aristoteles *l. 3. Ethic. c. 1.* dum ignorantem prauum & malum appellat, asseuerans eum non excusari. Quæ quidem subsistere non possunt, si vera sunt, quæ iam non semel admonuimus: nempe, non posse absq; voluntate peccatũ contingere, & voluntatem ex ignoratione abesse. Nihilominus respondendum erit, non semper ignorantiam constituere quem inuolũtarium: atque ideo quoties ignorãtia minime excludat volũtatẽ, nec constituat agentem inuoluntarium, tunc malũ factum ex ignorantia peccatum erit, & punitione dignũ. id vero poterit accidere propter ignorãtiã affectatã, quæ cum directe volita sit, eandem habet scientiæ conditionẽ, & idẽ operatur, quod operaretur sciẽtia, si adesset. Nam ex nimia voluntate peccandi oritur hæc ignorantia, quam quis tollere non vult, vt liberius peccet. Idcirco hic voluntate peccatur, nec ista ignorãtia minuit, imo auget peccati culpã, vt S. Thom. explicat 1. 2. *quæst. 76. art. 4.* meminit huius ignorãtiæ affectatæ gl. *in c. eos. de tempo. ord. 6. verb. affectata.* & ibid. Anch. Dõ. & Dd. Quamobrẽ in huius ignorãtiæ casu dubio procul obtinet *d. l. 1.* & quę in similibus locis passim traduntur.

Potest item peccatum ex ignorantia commissum culpã voluntariam habere, & ideo legibus puniri ea pœna, quæ ad malitiam reprimendam constitui solet, cum ea ignorantia crassa est, & supina: ignorantia etenim vincibilis peccatum est, si sit eorum, quæ aliquis scire tenetur, & est voluntaria, quia in nostra potestate est, eam repellere. Nam ipsa negligentia sciendi, & item vel ipsa temeritas, aut inconsideratio eius, qui actione aliquam aggreditur, ignorans ea, quæ sunt ad eius rectam operationem necessaria, peccatum est, rationem habens à voluntate, & ideo punibile. *l. culpa, ff. de regul. iur. l. lata culpa, ff. de verb. sign. l. 1. ff. si mensor fal. mod. dixer. l. illicitas. §. sicuti, de offic. præsid. c. apostolicæ. de cler. excom. c. 2. de constitut. in 6.* notant Abb. & Dd. *in cap. 2. de constitut.* cum his, quorum ipse mentionem feci *in reg. possessor. de reg. iur. 2. part. §. 7. n. 7.* pulchre S. Thõ. 1. 2. *q. 7. art. 2.* Quibus mire conueniunt Arist. verba 3. *Ethi. c. 1.* vnusquisque, inquit, igitur prauus, quia quid agẽdũ, à quibusq; abstinẽdum sit ignorat: obque huiusmodi errorem iniusti, & omnino mali homines efficiuntur: inuitus igitur dici debet, non si quis ignorat: id quod conducit: non enim ignoratio, quæ in electione consistit, inuiti est causa, sed prauitatis: nec ea quæ est vniuersalis: quippe cum ob eã homines vituperentur. Hæc Philosophus, sentiens ignorãtiam prouenientem ex prauitate electionis, non esse inuoluntarii causam, sed prauitatis. Cum enim quis nesciat ea quæ poterat, & tenebatur discere, sponte nescit: ipsique adscribenda est ignorantiæ causa: sicut apud Aristot. not. Eustratius. Rursus idem Aristot, *eod l. c. 5.* eos quoque inquit, puniunt, qui aliquid eorum ignorant, quę ad leges pertinent, quæ quidem & scire debeant, & difficilia non sint. simili modo etiam in aliis, quæcunq; ignorare per negligẽtiam videntur. eo quod in ipsis sit non ignorare: quippe; qui adhibendæ diligentię domini sint, ac potestatem habeant. Hactenus is auctor, in cuius commẽtariis Eustratius exempla huius crassæ ignorantiæ iuris, & facti tradit, quæ & à iuris vtriusq; professoribus passim traduntur. Sic denique est intelligendum responsum Iurisconsulti *in d. l. 1.* quo in loco gl. Bart. & alii idem expressim adnotarunt.

Longius profecto ab instituto digressi forsan fuimus, quam par erat huic tractatui: id tamen fecimus, vt responderemus quæstioni difficili de constitutione ob actum iure diuino illicitum excommunicante. Nec quidquam oberit ratio illa, qua traditum est: voluntate delicta distingui: quia, etiam si ea propositio longiorem examinationem exigat, hac in parte satis est, voluntatem per se, & directe ferri in eum actum, qui malitiam habet saltem eam, cuius ratione excommunicatio indicta est: idcirco voluntas non deficit ad operationem illam, quæ excommunicatione punitur. Quod satis probatum extat ex his, quæ *in hoc §.* late tractauimus.

§. VNDECIMVS.

De excommunicatione & absolutione, earumque causa efficiente.

SVMMARIA.

1 *Quis possit excommunicare: & quod hæc potestas iurisdictionis est, non ordinis.*
2 *Fœmina an possit excommunicare?*
3 *Laicus non potest excommunicare.*
4 *Excommunicatus, an possit excommunicare.*
5 *Absolutio necessaria est ab excommunicatione, qua lata fuit ad tempus tacitum, vel expressum.*
6 *Absolutio ab excommunicatione, an possit dari sub conditione, & ad reincidendum.*
7 *Absolutio præstita absque iuris canonici forma an teneat.*
8 *Excommunicatus in vita, post mortem etiam potest absolui: & quid de absolutione in mortis articulo.*
9 *Laicus in mortis articulo, an possit absoluere ab excommunicatione.*
10 *Absolutio ab excommunicatione, an possit dari ab eo qui presbyter non est.*
11 *Absolutio ab excommunicatione, qualiter sit danda: & quibus præmissis.*
12 *Clericus sacerdos ratione Iubilei & bullarum Apostolicarum aliquem absoluens, an censeatur eum absoluisse à peccato oblito cuius causa erat excommunicatus.*
13 *Excommunicatus plurib. excommunicationibus: quomodo possit ab omnibus absolui.*
14 *Excommunicatio, & absolutio, ex falsa causa obtenta, an vim habeant & effectum.*
15 *Sacerdos electus ad confessionem pœnitentialẽ virtute bullarum & Iubilei, an possit absoluere ab excommunicatione causa hæresis inflicta.*
16 *Absolutio ab excommunicatione obtenta in foro conscientiæ ex potestate Iubilei, aut bullarum: an habeat vim in foro exteriori?*

SEd etsi multa de hac excõmunicationis censura iã tradiderim, nihilominus pauca prædictis addam in ea quæst. quis possit excommunicare? Cui præmittam excommunicandi potestatem ad clauem iurisdictionis, non ad clauem ordinis pertinere. Nam cum hæc potestas ad fori exterioris disciplinam spectet, vbi causa inter homines agitur: ideo † illius propria erit, qui iurisdictionem in foro exteriori habet: etiam si ordinis potestatem is non habeat. hanc assertionem veram esse probant S. Tho. & alii *in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 2. ad primam* idem 19. *dist. q. 1. ad 3 q.* & est *Communis Opinio* quam tenent Pan. *in c. ab excommunicato. nu. 5. de rescript.* & summarum authores *in ver. excommu.* idem Panorm. *in capitul. transmissam. de electio. 1.* nota Hosti. *in summa de sent. excom. §. quis possit, vers. medium autem.* Fel. *in c. dilecto. de major. & obed. nu. 3.* Ex quibus illud constat, quod non sit necessarius sacer ordo ad potestatem excommunicandi: tametsi aliquis ordo præmittendus sit huic potestati, vt tandem eam possit habere qui clericus sit & aptus, ac idoneus ad obtinendum beneficiũ ecclesiasticum: quod expressim Felinus adnotauit *in dicto c. dilecta.* cuius ea poterit ratio constitui, quod licet excommunicatio in exteriori iudicio feratur, & pronuncietur, tamen quia aliquo modo pertinet ad aditum regni cœlestis, cum ecclesia militans præstet viam ad triumphantem, clauis dicitur iurisdictionis, & ad claues pertinet vt explicat sanctus Tho. *in d. q. 2. distin. 18.* & probatur *in c. vlt. de excess. præla.* qua ratione par est, quod non possit excommunicatio ferri, nisi ab eo, qui clericus sit, & idoneus ad consequendam ecclesiasticam dignitatem, cuius ratione excommunicandi potestas iure competit.

Primum igitur ad quæstionẽ respondentes asseueramus, excommunicãdi potestatem iure competere his, qui iurisdictionem ordinariam ecclesiasticam in exteriori foro habent; etiã si sint inferiores episcopis. text. optimus vbi hoc ipsũ omnes adnotarunt, *in c. cum ab ecclesiarum prælatis. de offic. ordin. c. sicut tuis. de simo. c. cum in ecclesia. de maio. & obed. gl. in d. c. cum ab ecclesiarum.* Henri. *in c. si sacerdos. col. 2. de offic. ordin.* qui tractat late, an sacerdos curam animarum habens possit excommunicationem in parochianos sibi subditos ferre.

Secundo ex hoc apparet, iudicem etiam delegatum posse vti excommunicationis censura: quod multis in locis probatur: & præsertim *in capit. præterea. de offic. deleg.* notatur *in cap. 1. eo tit.* & est omnium *Communis Opinio*, de qua minime opportet disputare.

2 Tertio hinc & illud est colligendum, quòd licet † quandoque fœmina obtinere possit ratione dignitatis quandam eccleſiaſticam iuriſdictionem quoad correctionem & adminiſtrationem *cap. dilecta de maior. & obe. & c. cum dilecta de confir. vtil. vel inutil.* non tamen poteſt aliquam iuriſdictionē exercere, quæ ad claues ſpectet, non in foro interiori nec exteriori, eſt enim fœmina incapax huius poteſtatis de foro interiori. tex. eſt ſatis celebris *in c. noua. de pœnit. & remiſ.* quo cōſtat, non poſſe fœminis competere vſum clauium reſpectu ordinis, cuius ſunt incapaces. idem late aduerſus Lutherum pluribus rationibus, & auctoritatibus oſtendunt Ioan. Roſſenſis *art. 13 contra Luth.* & Alfonſ. à Caſtro aduerſus hereſes *in ver. abſol uio.* Ioan. Bunderius in compendio contra Lutheranos, *tit. 11. art. 6.* Imo fœmina etiam ſi ordinetur, non recipit characterem: quemadmodum ex *d. c. noua.* omnes deducunt, maxime Abb. gl. *in c. diaconiſſa. 27. q. 1.* not. Florent. hæc & alia *in 3. part. tit. 16. c. 8. §.* Sylu. *in verbo, Abbatiſſ. q. 2. & 3. S. Tho. & alii in 4. ſent. diſt. 19. q. 1. artic. 1. ad 3. q.* & inibi cæteri Theologi, opti. Henr. *in d. c. dilecta. de maior. & obed.*

3 Quarto inde infertur, laicum † non eſſe capacem huius iuriſdictionis, ad quam excōmunicatio pertinet: idque multis comprobari poteſt, ſed permaxime ex eo, quòd laici ſpiritualia tractare non poſſunt *c. 2. de iudic. cap. eccleſia S. Mariæ. de conſt. cap. bene quidem. cap. ſi imperator. ca. ſi duo. 96. diſtinct.* poteſtas autem excommunicandi potiſſimum ad ſpiritualem iuriſdictionem attinet, cū & ad claues eccleſiæ pertineat, vt ſuperius admonuimus: ac notat Panorm. *in cap. ab excommunicato col. 2. de reſcrip.* in ſpecie hanc illationem. Cui & illud accedit quod laicus non poteſt conſtitui vicarius epiſcopi. *cap. in nota 16. q. 7.* ex quo hoc ipſum deduxêre Panormit. & Doct. præſertim Fel. *n. 6.* & Dec. *nu. 15.* Rip. *nu. 116. in d. c. 2. de iudi.* quo in loco hi Docto. idem procedere, ac verum eſſe cenſent, etiam in clerico qui ſit coniugatus. Qua in re idem notant Abb. *in c. ſane. in 1. de cler. coniug.* Ioa. And. & Dom. *in c. vnic. verſic. in cæteris. de cler. coniug. in 6.* idem quoad laicum ſimplicē tenēt glo. *in c. præter, §. verum, in verb. ducibus. 32. diſtinct. & in d. cap. bene quidem in verb. laico.* & ibi Dd. atque Bertrachinus *in tractat. de epiſc. in 7. part. 4. libro, q. 18.* Tametſi præcitatæ gloſſæ velint, ex delegatione Papæ poſſe laicum excommunicare. *cap. Mennam. 2. q. 4.* quod Panor. ſequitur & probat *in d. c. ab excomm. 2. col. & in d. c. eccleſia S. Mariæ, colu. 3. & in c. canonica. iſto tit.*

4 Quinto patet ex his, † poſſe iudicem occulte excommunicatum, qui ex ratione *l. Barbarius. ff. de offic. præſid.* poteſt exercere publicam iuriſdictionem, excommunicare. quia excōmunicatio ad iuriſdictionem & officium publicum ſpectat. ſic etenim in hac ſpecie tenuerunt Abb. *in d. cap. ab excommunicato: 2. col.* idem Abb. & Fel. alios allegans *in c. ad probandum. per tex. ibi de re iud. col. 3.* idem Felin. *in capitul. ſi. vere, de ſent. excomm.* huius idem ſentētię auctor eſſe videtur S. Tho. *in 4. diſt. 18. q. 2. art. 2. ad 3.* dum aſſerit, non poſſe excommunicatum excommunicare quia priuatur iuriſdictionis vſu. ergo cum habet eum vſum, poterit excommunicare, & opinio iſta mihi verior eſt, licet contrarium probauerit gl. *in ſumma 24. quæſt. 1.* Anchar. & Francus *in c. pia. colu. 3. de except.* Anton. & Imol. *in c. ſciſcitatus, de reſcript.* Paul. Eleazar. *in c. ſi celebrat. col. pen. de cler. excomm.* Franc. *in c. præſenti. & cap. decernimus. iſto tit.* Domin. *in c. ſi is cui. de offic. deleg. lib. 6.* quorum *ſententia magis Communis* eſt: de qua quidem dubitat Probus *in c. vlt. 3. q. de conſti. in 6.* licet idem *in d. c. præſenti.* dixerit ſe ipſum *in d. c. vlt.* priorem opinionem ſequutum fuiſſe.

De abſolutione ab excommunicationis ſententia obtinenda ſupereſt modo aliquot hoc in loco examinare, illud
5 prænotantes, † adeo neceſſariam fore abſolutionem ab excommunicatione, quæ ſemel quempiam ligauerit, vt etiam ſi excommunicatio iniuſta fuerit, nihilominus ad plures effectus abſolutio petenda ſit: quemadmodū probare conati ſumus in hac relectione §. 7. n. 7. Etenim poſtquam ſemel excōmunicatio lata eſt, & ligat, indiget excōmunicatus abſolutione, quę præſtanda eſt iuxta formam iuris, traditā *in cap. a nobis. in 2. de ſent. excommun.* igitur abſque ea ſolenni abſolutione minime tollitur excommunicatio. tex. optimus *in c. cum deſideres. eo ti. §. vlt.* Quamobrem Panormit. *in cap. 1. de iudic. notab. 6. gloſſ. in Clem. 1. in verb. donec. de decimis* exiſtimat, excommunicationem ab homine latam ſub ea conditione, donec ſatisfeceris non tolli, nec diſſolui abſque abſolutione, etiam ſequuta ſatisfactione: idem Abb. & Anania *in capit. cum tu. de vſur.* idem Abb. *in d. Clem. 1.* Felin. *in capitul. ad aures. de ſimonia.* Dom. *in caput. 1. §. ſi vero de elect. iſto lib.* Deci. *in capit. ex literis. 3. colum. de conſtitu.* idem *in c. quæſt. de apellat.* Innoc. & Anto. *in cap. cum bonæ, de ætat. & qualit.* quorum *Opinio Communis* eſt ſecundum Fel. Dec. & Rip. *in d. c. 1. notab. 6.* quo loco Andreas Alcia. *in notab. 5.* hanc opinionem communem improbat, argumentum adſumens à ſuſpenſione eccleſiaſtica, quæ nulla indiget abſolutione, aut relaxatione, ſi lata fuerit ea conditione, donec ſatisfactum fuerit: nam ſequuta ſatisfactione, ipſo iure remiſſa, & ſublata cenſetur: quod omniū, quot modo cit aui, communi ſenſu deciſum extat poſt gl. in *d. verb. donec.* vbi Paulus Eleazar. & Imol. ante Alciat. eius opinionem tenuerunt, quam hic non verebimur latius expēdere propter frequētem huius diſputationis vtilitatem: tametſi in Epitome *ad 4. decret. 2. par. c. 6. n. 16.* communē ſententiam obiter ſequuti fuerimus.

Et ſane præter Panormit. rationem deductam ex *dicti. capitu. à nobis.* ad communis ſententiæ probationē accedit, quòd notat. Florēt. *in 3. part. titul. 24. cap. 77. §. 1.* ſcribens † abſolutionem ab excommunicatione non poſſe concedi ſub ea conditione, ſi ſatisfeceris: debet enim ſimpliciter, non ſub alqua conditione miniſtrari, iuxta regul. *actus, de reg. iur. lib. 6.* Hæc autem excommunicatio, donec ſatisfeceris, hunc ſenſum vere habet, vt ſemel excommunicatus ab eodem excommunicatore abſoluatur ea quidem conditione, ſi ſatisfeceris: ergo forma iſta ſufficiens non eſt ad abſolutionē ab excommunicatione, etiam ſi conditio euenerit. Huic quidem rationi ſatis reſponſum erit, ſi conſtituerimus, diſcrimen, & differētiam inter hæc duo: nempe quod quis excommunicatus ſemel ſimpliciter, poſtmodum abſoluatur ſub conditionē: vel quod ab initio excommunicetur quiſquam ſub cōditione, *donec ſatisfeceris.* Nam priori caſu ſemel habuit excommunicatio vim abſolute abſq; aliqua conditione, at in poſteriori excommunicatio ſemper habuit illā conditionem ab initio, donec ſatisfeceris, & tamen aliter reſpondendum erit, vt plane falſam fore opinemur Florentiam ſententiam aſſerentis abſolutionem ab excommunicatione, poſſe ea conditione miniſtrari, ſi ſatisfeceris, ex eo quidem, quòd & ipſa excommunicatio ferri poſſit ſub conditione *c. præterea de appell.* vbi Deci. poſt alios, atq; ita Flore. opinionē falsā eſſe cōtēdit Mar. Azpilcu. *in c. 1. n. 26. de pœn. diſt. 5.*

Secundo eandem cōmunem opinionem comprobat gl. notab. *in cap. præſenti. in verb. declaramus. ſupra, eo titul.* quæ aſſerit, excommunicationem ſuſpendi non poſſe, nec commode pati ſuſpenſionem. Quia vel eſt omnino per abſolutionem in totum tollenda, vel manebit eius vis, & effectus integer, non obſtante ſuſpenſione. Ergo non poterit excommunicatio tolli abſque abſolutione, ſi ſemel ſimpliciter lata fuerit: nec item ſi ſemel ligauerit adhuc ad tempus lata, ea quidē lege, donec ſatisfeceris. Parum tamen oberit hæc conſideratio, etiā ſi ex ea velit quis probare, nō poſſe fieri excōmunicationem ad tempus, atq; ideo ita latam, donec ſatisfeceris, ſimpliciter, & abſolute latā cenſeri. Nam licet excōmunicatio vere ſuſpendi non poſſet, nihil impedit, quod ab ea detur abſolutio ad certum actum, vel tempus, quo finito iterum quis ſit ipſo iure excommunicatus ſub eiſdem monitionibus, & ſolennitatibus, quibus prior excommunicatio inflicta fuit. Atque hęc ipſa abſolutio vulgo appellatur, Ad reincidendū, eamq; praxis iam diu admittit. Eſt etenim huius abſolutionis illud peculiare, quod lapſo termino in abſolutione prefinito, vel peracto actu, ad cuius effectum quis abſoluitur, ſtatim abſque noua ſententia excommunicatus, in priorem incidat excōmunicationē. Hoc ipſum probatur *in c. veniens. in 2. de teſtib. in c. Apoſtolica. de except.* idem Feli. *colum. 1.* idem adnotauit poſt Hoſti. idem Felin. *in cap. ad reprimendam de offic. ord. col. 2.* Ioan. And. Hoſt. Ant. & Abb *col. vlt. in d. c. veniens.* Fran. *in c. præterea, col. 2. de apell.* Fel. *in c. 2. col. 2. de teſti. cog.* Dec. *in c. 2. de iudi. 2. lectione. notab. 6.* & ibi Franc. de Rip. *nu. 25.* idem Dec. *in conſil. 165.* quorum *Opinio Communis* eſt, & plane procedit in caſu, quo expreſſim abſolutio datur ad reincidendum: vel vbi abſolutio ab excommunicatione conceditur ad tempus explicatum, vel tacitum, ad certum actum: vt fatentur præcitati Dd. tametſi Are. *in d. c. veniens,* velit probare neceſſariam fore nouam excōmunicationem.

Quod ſi quis fuerit ſimpliciter abſolutus ab excōmunicatione, præſtita cautione, de ſatisfaciendo, tunc etiā ſi non ſatisfecerit, nequaquam incidit in priorē excōmunicationem: ſed oportet, quod iterū excōmunicetur. text. celebris *in d. c. ad reprimendam.* vbi Panor. & Felin. *col. 2.* ac plerique alii adnotarunt, idem Rota *in nouis, 490.* Dec. *in d. c. 1. de iudi. 2. lect. notab.*

notab. 9. ad idem text. *in c. ad nostram, in 1. de iureiur. & in c. quæst. de appellat.* est tamen in hoc specialis casus *in c. eos. supra isto tit.* vbi excommunicatus ab homine vel à iure, absolutus propter aliquod impedimentum ab eo, qui iure ordinario absoluere non poterat, in eandem priorem excommunicationem recidit ipso iure, si sublato, ac cessante impedimento absolutionem ab eo, cui vere competebat, minime postulauerit. Hoc siquidem obtinet, quia ex causa periculi mortis, aut alterius iusti impedimenti excommunicatus, absoluitur ab eo, qui alioqui non habebat absoluendi potestatem. Nec in hac specie distinguenda est excommunicatio iuris ab excommunicatione hominis: etiam si Rotæ decisio paulo ante citata velit hac distinctione vti.

Sed & ratio, qua Panorm. & alii tenentes communẽ sententiam vsi fuêre, non omnino congruit. Nam etiã si forma illa sit necessaria ad absoluendum ab excommunicatione, tamen absolutio † absque ea forma, & absque aliis solẽnitatibus iure pontificio requisitis prestita valet, & tenet glosſ. vlt. communiter recepta *in cap. cum desideres. de sentent. excom.* Franc. *in cap. qua fronte, col. pen. de appel.* Flor. *3. part. tit. 24. c. 77.* Sylue. *in verb. absolutio. 3. §. 3.* quorum *Opinio Communis* est, cõtra Hosti, cui equidem communi opinioni suffragatur text. *in cap. venerabilibus. §. sane isto titul.* probans, absolutionem ab excommunicatione obtentam ab eo qui potestatem habet absoluendi, validam esse, etiam si iniusta sit, & inique prætita: cuius decisionis ad hoc præter Dd. ibi meminêre Abb. *col. vlt. & Card. col. 3. in c. ex parte de offi. ord.* Fran. & Præpos. *in c. quæst. de appell.* Abb. *in ca. qua fronte. col. 5. eo tit.* vbi cæteri doct. idẽ probant ipsiusmet text. authoritate. Imo licet excommunicatio lata post appellationem nulla sit, absolutio tamen data post appellationem ab aduersario propositam ne absoluatur excommunicatus, valida est, & tenet, quemadmodũ ex *d. c. qua fronte.* expressim adnotarunt Franc. *num. 26. & 38.* ac Præpos. *num. 17.* & præmittant alii, quasi hoc sit speciale in animarum fauorem: quamuis Deci. contrariũ ibi teneat, nec tex. ille admodũ vrgeat, quia friuola fuit appellatio, de qua in eo responso controuertitur. quibus adde Caiet. *in ver. Absolutio ab excommunicatione. versic. de iudicialibus.* Qui tenet absolutionẽ ab excommunicatione contra formam iuris prestitam non tenere, sed communem opinionẽ probat glosſ. *in cap. de manifesta. 2. q. 1. in verb. iudicaui.* & ea procedit, etiã si à cõstitutione dante formam in specie dictio, nullatenus, aut similis adiiciatur: quasi velit, & præcipiat, nullatenus absolutionem dandam. Etenim nihilominus absolutio absque ea forma prætita ab excommunicatione, valet & tenet glosſ. in vltima opinione, *in clem. vnic. in ver. nullatenus. de sequestr. possess. & fr.* quam in ea sententia sequitur ibi Card. *q. 6.* Fel *in c. quod super. his. de fid. instr. col. pen.* Ias. *in l. scriniarios. Cod. de test. milit.* licet *in d. clem. vnic.* de hoc dubitauerint Abb. Imo. & Barb. atque cõtrarium tenuerit Bonifac. secutus priorem opin. gl. quã Ias. sequitur *in l. vlti. ff. de feriis. nu. 25.* & plures alii eandem adnouerint ad hoc, quod dictio, nullatenus, inducit decretum irritans, seu irritum decernens contrarium actum: quod minime obest priori sententiæ: siquidem id intelligendum est, nisi materia subiecta dictet, actum alioqui absque ea forma validum fore. gl. *in c. pueri. 1. q. 1. not.* Areti. *in c. de causis. de test. col. 4. & traditur. in d. l. scriniarios.*

Igitur non ita stricte à iure forma, & solennitas in absolutione ab excommunicatione præstanda requiritur, quin & sine ea prætita ipsum excommunicatũ omnino ab excõmunicatione liberet: præsertim quia forma iure prescripta tunc seruanda est, cum seruari commode potest, & sic in absolutione, quæ statim simpliciter absoluit ab excommunicatione simpliciter lata: quasi aliud dicendum sit in absolutione, quæ tacite deducitur ab excommunicatione ad tempus inflicta, vel in absolutione conditionali: cum in his non possit ita ad summum & stricte forma canonis seruari: siquidem ea forma potius absolutioni absolutæ, & simplici, quam huic tacitæ, & conditionali conueniat.

Imo & aduersus communẽ sententiã optime facit, quod notant Ricar. *in 4. sent. dict. 8. art. 10. q. 5.* Flor. *3. part. tit. 24. ca. 77. §. 1.* qui asserunt in absolutione ab excommunicatione, quę ad iurisdictionem præcipue, non ad ordinem pertinet, non esse verba quędam precise necessaria. sed satis esse, ac sufficere illa quę secundum intentionem absoluentis remotionem excõmunicationis significent. Sed hęc verba iuxta excommunicantis, & pronunciantis sensum, sicuti excommunicationẽ præmittũt & inferũt, ita & absolutionẽ post tempus præstitam ipso iure significant. verba autem hæc sunt, *Excommunico te donec satisfeceris.* Ex quibus præter Pau. Imol. & Alci. aduersus communem tenuerint Card. *in dict. Clem. 1. q. 30. Dec. in d. cap. 1. de iud. 2. lect. not. ab. 9.* nequaquam permittens hac in specie differentiam aliquam constitui inter suspensionem & excommunicationem.

Hinc denique ipse infero, in interdicto ecclesiastico expressim cõstituto: donec aliquis satisfaciat, aut donec ab vrbe recesserit, secuta satisfactione, vel recessu ab vrbe, non esse necessariam relaxationem: cum ipso iure censeatur, & sit interdictum relaxatum. Quod tenet glosſ. *in canon est vobis. in verb. donec* & ibi Doct. licet Franc. à Ripa *in d. c. 1. de iudic. not. 6.* contrarium teneat authoritate text. *in ca. quamquam, de censibus. in 6.* cuius opinio vera est in hunc sensum, vt declaratio requiratur: non tamen absolutio, nec relaxatio: sicuti apparet ex Abb. Card. & aliis *in d. Clem. 1.* quorũ meminit sic eos intelligens Paul. Paris. *c. 27. lib. 4. col. pen. & fin.*

Secundo principaliter hinc est obseruandũ, † esse necessario impetrandam absolutionem ab excommunicatione pro eo, qui mortem obierit excommunicatione ligatus, adhuc cum pœnitentię & contritionis signis, non tamen absolutus ab excommunicatione. Nam licet is apud Deũ absolutus esse credatur, apud ecclesiã tamẽ adhuc ligatus cẽsebitur, atq; ideo ab eo debet impetrari absolutio, qui eum viuũ absoluere iure potuisset. Quod probat tex. celebris *in cap. à nobis in 2. de sent. excom.* cui respõso potissimũ obstat, quod potestas iurisdictionis, quę ad excommunicandũ, & absoluendũ Papę, & ecclesię prelatis cõcessa est per redemptorẽ nostrum erga solos viuos, & super terram existentes competit. *Matth. cap. 8.* quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlo: & quodcunque ligaueris super terrã, erit ligatum & in cœlo. ad idem sunt authoritates plures, quarum Gratianus meminit *in c. de communione. c. sane ea. legatur. 24. q. 2.* solos ergo viuos ecclesia ligare aut soluere potest: non tamẽ mortuos. Quod est cõmuni theologorũ & canonistarum sententia probatissimum. sed nihilominus prędicta decisio text. *in d. ca. à nobis.* ita est intelligenda, vt vere cõstet, ecclesiam militantem nec ligare, nec soluere mortuos, sed potius denunciare eos decessisse ligatos, vel absolutos. Quę quidem declaratio quo ad ecclesiã militantẽ necessaria est, non quoad triumphantem: sicuti Roma. Pontif. fatetur *in d. c. à nobis.* quamobrem Panor. inibi, & cæteri sic illum tex. interpretãtur: posset tamẽ & apertius intelligi, ecclesiã soluere mortuos vel ligare, nõ quoad ipsos, sed quoad actus, & effectus per viuos erga mortuos agendos: quemad. post alios explicat Alf. à Cast. *li. 2. de iust. hær. pun. c. 20.* idcirco cauẽdum est à glosſ. & Pan. *in c. si quis. de hær. & gl. in c. Iudæ. 1. in 2. de Iudæ.* Roma. *in sing. 735.* qui existimat ũt hęret. posse post mortem excommunicari, per tex. *in d. c. si quis.* atque ideo concedunt, posse mortuum ab ecclesia excommunicari. Quorum opinio falsa omnino est. vt & ipse Cast. *cap. 19.* latius ostendit. Nam quod *in d. cap. si quis.* legitur, Anathema ei dicatur: est exponendum in hunc modum post mortem solennis fiat maledictio, quæ pręmittit, illũ decessisse excõmunicatũ: hanc siquidẽ significationẽ & hęc dictio *anathema*, habet: sicuti hac in relectione superius probauimus.

Quod si mortuus in ipso mortis articulo per sacerdotem fuisset ab excũmunicatione, etiam à solo Papa alioqui tollenda, absolutus: nulla erit post mortem absolutio necessaria. glosſ. *communiter* recepta *in dict. capitul. à nobis. in verb. non potuerit.* text. *in capit. non dubium, capitul. quod his. capit. quamuis. cap. ea nos citur,* vbi Dd. *de sent. excom. l. 25. titul. 9. part. 1.* notat S. Tho. *in 4. sẽt. dist. 20. q. 1. articu. 1. ad 2. q.* qua in re distinguere oportet articulum mortis, quoad istam potestatem, quæ sacerdoti cuicunque competit, absoluendi scilicet à peccatis, & censuris quemcunque in articulo mortis constitutum, etiam si alioqui absolutio sit summo põtifici, vel episcopo reseruata: est enim periculum mortis in his duntaxat, vnde mors frequenter solet accidere, vt in bello, in nauigatione maris vehementer turbati, in fœminis pręgnantibus, in morbo graui. Periculum siquidem mortis in his prudentis viri arbitrio agnoscendum est. Mortis autem articulus nõ dicitur vbicunque periculum adest mortis, sed regulariter cũ certa mors est verosimili coniectura, aut à morbo, aut à vulnere, aut exteriori vi, vt cum quis ad mortis pœnam fuerit dãnatus. Idcirco quod vel literis summi Põtificis, vel canonibus permissum est, nempe, simplicem sacerdotẽ posse quempiam absoluere ab omnibus peccatis, & censuris in articulo

mortis, etiam si alioqui soli Romano Pōtifici sit eorum absolutio reseruata: non ita late intelligi debet an in periculo mortis absolutio fieri valeat: sed tunc solum quando mortis articulus contingat. Sunt etenim hæc maxime diuersa ex ipsa quidem propria nominū significatione. Sic sane cēset rem istam definiendam fore Melchior Cano, episcopus Canariensis *in relectione de pœnitentia 5. part. fol. 144.* cuius sententiæ & illud accedit, quod iura pontificia potestatem istam concedentia cuilibet sacerdoti, non de periculo mortis, sed de mortis articulo meminēre: vt constat *in dicto cap. non dubiū, cap. quod de his. capit. quamuis cap. pastoralis. §. 1. de offic. ordin. cap. eos. supra isto tit. & lib.* Sed huic opinioni videntur obstare duo vel tria. Primum quod tex. *in d. cap. si quis suadente. 17. q. 4.* hanc conclusionem explicans de mortis periculo expressim mentionem fecerit, permittēs absolutionem ab illius canonis ex communicatione episcopis in articulo mortis. Nec erit congrua responsio, quod ille canon permittat absolutionē episcopis: non cuilibet sacerdoti, quasi voluerit ampliorem episcopis, quam sacerdotibus in hac specie delegare potestatem. Nam & *in cap. ea noscitur. & in c. de cætero. de sent. excom.* expressum est, absolutionem ab excommunicatione illius canonis competere episcopis, quoties vel propter mortis periculum, vel ob aliud impedimentum à Romano Pont. nequit obtineri: & tamen in prædictis locis, nēpe *in c. non dubiū, & quamuis. c. quod de his cap. eos* mētio fit de articulo mortis, vnde ab episcopo impetranda est, etiam in articulo mortis absolutio, si commodè fieri possit: alioqui & simplex sacerdos absoluere poterit, quod satis probatur ex eo, quod iure diuino quilibet sacerdos deficiente proprio presbytero habet potestatem absoluendi à peccatis quibuscunque sacramentali absolutione: vt probauimus superius, §. 6. *nu.* 8. quæ tamen non potest ministrari, nisi & à censuris fiat absolutio: igitur quilibet sacerdos habet in articulo mortis potestātem absoluendi ab excommunicatione: saltem, vt scribit Palud. *in 4 sent. dist. 17. quæst. 3. collum. 2.* præsumendum est, Papam ea mente esse, vt velit quemlibet in articulo mortis cōstitutum à quolibet sacerdote absolui posse, etiam à peccatis reseruatis. Quod ipse Paluda. iterum asserit *distinct. 20. quæst. 1. conclus. 2.*

Secundo, eidem opinioni aduersatur, quod *in capit. eos. supra isto tit.* mortis articulus appellatur *in 2. part. cap.* periculū mortis. *item in dict. cap. ea noscitur.* Quod in articulo mortis plane permissum est, itidem permittitur infirmitatis tempore timore mortis. Ergo periculum mortis, aut timor mortis verisimilis, sufficiens est causa, vt sacerdoti cuilibet competat absoluendi potestas, vnde constitutus in morbo & infirmitate non tantum poterit absolui ab excommunicatione canonis propter impedimentum, quod præstat morbus, ne possit accedere Romam, etiam si non sit in mortis articulo, quod Pan. & alii per tex. ibi nobi concedunt *in d. c. quod de his.* sed etiam propter timorem mortis: sicuti apparet *in d. c. ea noscitur.* quo fit. vt mortis timor, aut periculum, articulo mortis hac in quæstione sit simillimum.

Tertio, in hac controuersia est omnino aduertendum, quod gl. *in d. c. pastoralis, §. 1. in verb. præterquam.* ibid. *cōmuniter* recepta. Inno. Io. And. Host. Abb. Henr. & alii *in d. c. quod de his.* dum quærunt, quis dicatur in articulo mortis cōstitutus, in specie asseuerant, eum dici constitutum in articulo mortis, qui prelium cum hoste commissurus est, vel patitur naufragiū periculosum, vel sit nauigaturus tēpore, quo solet mare turbulentum esse, aut longa quidē nauigatione, vel per loca insidiosa, & periculosa. tex. optimus *in l. mortis. cū seq. ff. de donat. mort.* idem de fœmina prægnante Doct. prædicti tradidēre, potissime Ioa. Andr. *in dict. c. pastoralis. §. 1.* & Henr. *in d. c. quod de his.* Idem Panor. & alii *in d. §. 1.* ex quibus satis deducitur, communi Doct. sententia decisum esse, periculum verisimile mortis, in hac quæstione articulo mortis æquipollere: imo idem esse articulum, & periculum mortis, quoad effectum istum. Fatentur equidem hi Doctor. eandem potestatem absoluendi, quæ data est cuilibet sacerdoti in articulo mortis, datam item cēseri & in mortis probabili periculo: quod & Palud. not. *in 4. sent. dist. 20. qu. 1. ver. tertia conclu.*

Ego vero iuxta propriam dictionum significationē arbitror differre articulum mortis à periculo mortis: ita quidē, vt qui existat in mortis articulo, etiam dicatur & in periculo mortis constitutus: non tamen qui est in periculo mortis statim cēsēdus erit in mortis articulo, esse. Et nihilominus censeo communem Canonistarum sententiam admittendam temere non esse, sed tunc solum, cū mortis periculū prope, & maximo cū timore ipsius mortis cōtigerit, ac demū mors immineat satis verosimili coniectura: quod colligitur ex his, quæ de prægnantibus tradidēre Abb. *in cap. quod in te. 2. colu. de pœnit. & remiss.* & Sylues. *verb. interdictum. 5. 9. 7.*

Sed & glos. *in d. c. a nobis. in verb. non potuerit.* scribit, posse laicum in mortis articulo ab excommunicatione absoluere: quemadmodum posset à peccatis. Nam & in articulo mortis posse laicum à peccatis absoluere visum est quibusdam. Et tamen in absolutione à peccatis hoc est manifestè falsum, etenim licet honestum sit, & possit multis ex causis vtile esse, quod deficiēte sacerdote, quis in articulo mortis laico propria confiteatur peccata. *c. quem pœnit. de pœnitent. dist. 1. cap. sit princ. de pœnit. d. ff. 6.* absolutio tamen à laico ministrari non potest, etiam in mortis articulo, quod manifestissima ratione constat: siquidem absolutio à peccatis ab ecclesiæ clauibus pendet, ac denique ab ordine, & iurisdictione. *Ita uangans, Quia quorundam. §. quod autem de ver. sig.* idem ipse probauit *lib. 1. varia. resol. c. 10. nu. 11.* Nec posset Papa committere potestatem absoluendi à peccatis laico, aut illi, qui clauem ordinis non haberet: vt est *communis* in hoc omnium consensus, & tradit in specie Palu. *in 4. sent. dist. 17. q. 3. col. 2. vers. tertia conclusio.* idcirco non posse laicum quenquam à peccatis absoluere, etiam in articulo mortis, asserit gl. *in d. ca. pastoralis. §. præterea.* quem præter alios sequuntur Abb. ibi: idem Abb. & Henr. *in c. a nobis. de sen. excom. idem in c. 4. de consue. col. vlt.* Dec. *in c. 2. de iud. num. 23. est similis gl. in c. 2. de pœnit. & remissio lib.* Sylue. *in ver Absolutio. 1. §. 4. col. 4.* & est *communis opinio* theologorum *in 4. sent. dist. 17.* notat optime Mart. Azpilcueta *in c. 1. in princ. nu. 74. de pœn. d. ff. 6.* At in excommunicatione quidā censent, posse laicū ab ea absoluere in articulo mortis existentem, quod not. gl. *in d. c. a nobis.* quam ibi sequuntur Abb. & Fel. idem Sylues. *in verb. Absolutio. 3. §. 4. col. 2.* Ang. *in verb. absolutio. 3. §. 17.* Dec. *in d. c. 2. de iud. nu. 23.* quibus suffragatur, quod Papa potest laico dare potestatem absoluendi ab excommunicatione. glo. *in c. præter. 23. dist.* cuius in initio *huius. §.* meminimus, sed in articulo necessitatis hæc potestas absoluendi censetur delegata ex Roman. Pont. intentione: igitur poterit laicus absoluere ab excōmunicatione in articulo mortis constitutū. Nihilominus opinio contraria verior est authoritate gl. *in cap. vlt. 24. quæst. 1.* quę scribit laicū in spiritualibus etiam in articulo mortis nihil agere posse, nisi quod expressim iure cautum fuerit. cuius gl. meminit Dec. *in dict. cap. 2. n. 23.* post Abb. *ibi.* Inno. & Abb. *in d. cap. 4. de consue.* Hanc item opinionem tenet Imo. *in l. 1. col. 3. ff. de pub. iud.* ad hoc allegans gl. *in d. c. pastoralis. §. 1.* eam inducens ad absolutionem ab excōmunicatione, sed & ipse Panor. *in d. c. a nobis. n. 10.* palam asserit gl. ibi esse intelligendam iuxta gl. *in d. c. pastoralis, §. præterea.* vt fortassis Pan. non ita stricte velit absolutionem ab excommunicatione posse in mortis articulo à laico ministrari: sed vt excommunicatus per propriam cōfessionem, & contritionem dignus efficiatur absolutione, & remissione excommunicationis. Nam vt rationem quandam contrariæ opinionis tollamus, est omnino adnotandum quod Palu. scribit *in 4. sent. dist. 17. q. 3. colu. 3. vers. probabile enim est.* asseuerans ideo posse in articulo mortis simplicem, & quemcunque sacerdotem absoluere ab excommunicatione: quia eo tēpore potest quilibet sacerdos à peccatis absoluere, & hęc absolutio non potest ministrari aliter quam prēmissa absolutione à censuris. idem ipse repetit *in 18. dist. quæst. 5. versicul. secunda regula idem dist. 29. quæst. 1. ad fi. 2. conclusionis.* Ergo sentit, & vere asserit Palu. eum qui non possit in articulo mortis absoluere à peccatis, minime posse ab excommunicatione, cuius absolutio ideo permissa tunc videtur, vt possit quis à peccatis absolui. Denique hanc sententiam aduersus gl. *in d. cap. a nobis.* probat Martin. Azpilcueta *in d. cap. 1. in princ. num. 83. de pœn. dist. 6.*

Hinc constat, non excusari hæredes defuncti à petenda solutione ab excommunicatione, etiam si fuerit in mortis articulo per laicum mortuo data absolutio. Quod est verissimum contra Abb. & Felin. *in dicto cap. a nobis.* & Sylues. *ibi dict. verb. Absolutio. 1. §. 4. col. 4.* quorum opinio iure nec probari nec defendi potest.

Post hęc merito dubitatur, an ab excōmunicatione absoluere possit is, qui excōmunicauit, & iurisdictionē habet, licet sacerdos non sit. Et Host. *in d. ca. a nobis, in 2. & in cap. ad audientiam. de sent. excom.* quem secuti sunt veteres quidā summarū auctores, duplex vinculum excōmunicationis considerat: vnum

enim quoad forū iudiciale, aliud quoad pœnitentiale, quo-
ad primum, inquit posse absolutiones ab excommunica-
tione ministrari ab eo, qui iurisdictionem habet, licet pres-
byter non sit, cum ea pertineat ad iurisdictionem. *c. transmis-
sam. de elect.* Sed quoad posterius vinculum asserit, non posse
absolui excommunicatum ab excommunicatione ab alio
quam à sacerdote, tex. *in c. canonica, & cap. à nobis. de senten. excom.*
cum hæc absolutio ad ordinem spectet. qua ratione mori-
bus obtentum est, vt plerunque iudices ecclesiastici absol-
uentes quempiam ab excommunicatione, quia sacerdotes
non sunt, committant solennem absolutionem sacerdoti
alicui. Quemadmodum & ipse Host. sensit *in summa hoc titul.*
de sent. excom. §. quis possit absoluere. Sylvest. *in verb. absolutio. 1. not. 3.*
vers. quinto. ac fatentur plerique alii, quorum mentionem
hic omittam, eo quod ab Henrico in specie citentur: & à
Bottæo *in tract. de synodo. 3. part. art. 5. numer. 12.* qui admonet,
hanc opinionem tutiorem esse: & idem fatetur Card. *in d. c.*
à nobis. 2. opposi.

Hæc distinctio falsa est omnino, quod Ioa. And. & Henr.
optime *in dicto c. à nobis in 3. col.* ostendere conantur. & idem
tenent Card. *2. opposi.* & Collecta. *ibi.* idem Card. *in c. vlt. 3. nota.*
de sepult. & Flor. *3. part. tit. 24. c. 77. in princ. ad finem.* Sylvest. *in*
verb. Absolutio. 1. in prine. gl. in d. c. canonica. Ex quibus ipse colligo,
absolutionem ab excommunicatione omnino, & quoad
omne eius vinculum concedi, & ministrari ab habente iu-
risdictionē & potestatem excommunicandi, etiā si is nec
presbyter, nec diaconus sit, nec subdiaconus. Quod multis
rationibus euidenter probari poterit, & præsertim, quia quo
loco sacri Euangelii data fuit potestas iurisdictionis ad ex-
communicandū, & quibus, eodē pariter & eisdem, data est
ad absoluēdū, sicuti supra latius probatū est ex authorita-
te *Matth. c. 18.* quæcunque alligaueritis super terrā, erunt li-
gata & in cœlo: & quæcunque solueritis super terrā, erunt
soluta & in cælo. Et tamen potestas excōmunicandi solius
iurisdictionis est, & competit clericis, etiam sacris ordini-
bus nondum insignitis, *cap. transmissam. de electio.* igitur & eis-
dem competit absoluendi potestas.

Secundo eadem opinio probatur ex eo, quod regulariter
qui potest ligare, poterit & absoluere, *c. inferior. 21. distinct. l. qui*
condemnare. ff. de re iud. notatur in l. nemo. §. qui condemnare, ff. de regul.
iur. & inibi constat ex lectione Haloandri. sed clericus nō-
dum presbyter iurisdictionem habens potest excōmuni-
care, igitur poterit & absoluere: nullibi enim contrarium
probatur: cum *in d. c. canonica.* minime constet, requiri ordinē
presbyterii ad absolutionem ab excōmunicatione obtinē-
dam. Agitur siquidē ibi de militibus hospitalis Hierosoly-
mitani per eorū Priorē absoluendis ab excommunicatio-
ne: & inquit summus Pontifex id permissum esse Priori,
qui presbyter, vt audiuimus, esse debet: ne inter milites is
Prior fortassis esset laicus, atq; ideo absoluere non posset.
Non autem exigit Papa illum Priorē esse presbyterū, quia
is ordo necessarius sit ad absoluēdū ab excōmunicatione.

Tertio, hic accedit, quod absolutio ab excommunicatio-
ne sacramentalis non est: sicuti omnium consensu recep-
tissimum esse videtur *in 4. sentent. dist. 18.* dum materiam ex-
communicationis tractantes post S. Thom. inibi, *quæst. 2. art.*
2. tenent, hanc potestatem ad iurisdictionem, non ad ordi-
nem pertinere. Idem notatur *in dicto capitul. transmissam.* & fa-
tetur Hostiensis. & alij priorem opinionem secuti, dum con-
cedunt, quoad iudiciale forum exterius clericum nondum
sacris initiatum absoluere ab excōmunicatione posse. Nec
vere dici poterit, absolutionem ab excommunicatione sa-
cramentalem esse, saltem ab his, qui mediocri quadā dili-
gētia expendere velint ex theologis, quę sit proprie sacra-
mentalis absolutio. Est enim pars sacramenti pœnitentiæ,
quod quidem pœnitentię sacramentum ad culpā peccato-
rum, quę in iudicio animæ secrete, & integre sacerdotibus
deteguntur, remittendam omnino pertinet: & sic ad vin-
culū quod propter peccati culpam peccator absque vlla ex-
communicatione ob solam diuinam offensam contrahit.
Iuxta illud: *Quorum remiseritis peccata, remissa erunt: quorum retinue-*
ritis, retenta erunt. Non autē pertinet sacramentum pœni-
tentiæ ad remittendum vinculū contractum ex iudicis ex-
terioris sentētia. Sunt & aliæ rationes, quibus satis apparet,
absolutionē ab excommunicatione nō esse sacramentalē.
Quod si hæc absolutio sacramentalis non est, minime re-
quirit, quod eius minister sit sacerdos: siquidē sacerdotij or-
do tantum exigitur, quoad absolutionem sacramentalem,
quæ est pars sacramenti pœnitentiæ, cuius minister lege di-
uina sacerdos est, quemadmodum ex sacra scriptura catho-
lica docet & tenet ecclesia.

Quarto aduersus Hostiēsem à diuisione argumētor. Etenim aut agimus de absoluendo excommunicatū à culpa,
& peccato, propter quod iure fuerit excōmunicatus: aut de
absoluendo ab excommunicationis vinculo. Priori equidē
casu, absolutio pertinebit ad iudicē fori interioris, ad quem
alioqui spectat iure ordinario, vel reseruationis, sacramen-
talis pœnitentiæ absolutio: posteriori autem, absolutio vere
iurisdictionis est fori exterioris, & ad eū pertinet, qui hanc
iurisdictionem habet, & excommunicandi potestātem, nec
spectat ad iudicem fori interioris animæ: vbi de peccatorū
culpis per absolutionem sacramentalem tollendis, non de
censuris agitur: nisi ex ea parte, qua censuræ impediunt sa-
cramentum conferri: & tunc ab exteriori iudice absolutio
à censuris exigenda est. Idcirco arbitror, absolutionem ab
excommunicatione præstari, & ministrari posse ab eo, qui
sacerdos non sit, modo iurisdictionem habeat ordinariam,
vel delegatam, etiam si exhibenda sit cum solenni forma,
tex. *in d. c. à nobis, in. 2.*

Verum ad absolutionem † ab excommunicatione cano-
nice consequendam multa sunt necessaria, quæ secundum
iura pontificia præmittenda videntur, prius quam absolutio
ab excōmunicatione concedatur, quæ tradidēre Hostiens.
in summa, de sent. excom. §. & qualiter hæc absolutio. Flor. *in 3. part. tit.*
24. capi. 77. §. 1. & Sylvest. *in verb. absolutio. 3. §. 3.* & alij statim in
specie à nobis citandi. primum enim præstare debet excom
municatus iuramentum de obediendo, ac parendo manda-
tis ecclesiæ, *capit. 1. cap. ex tenore. Capit. de cætero, extra isto titulo.* hæc
vero iuratoria cautio ad cautelam futuræ, & præsumptæ cō-
tumaciæ exigitur, etiam ab eo, qui iuste excommunicatus
absolutionis tempore satisfaciat pro commissa culpa. quod
cōstat ex præcitatis locis, & *c. cum desideres, eodem tit.* vbi glos. *in*
verb. ad cautelam. idem probat. Secundū quod excommunica-
tus prius quam absoluatur, si offensa fuerit manifesta, realē
exhibeat satisfactionem: si vero dubia, sufficiens ab eo præ-
stetur cautio datis pignoribus, vel fideiussoribus. text. optī-
mus *in capit ex parte. in 1. de verb. sig. capitul. 2. capit. venerabilibus, §. 1.*
super isto titul. not. in d. c. cum desideres. & in cap. ad hæc. c. ea nosci tur, eo-
dem titul & in capit. qua fronte. de appel. vbi Præpos. & Franc. quic-
quid dixerit glos. *in dict. capitul. adhæc.* quod si nec possit satis-
facere pro manifesta offensa, nec pro dubia dare cautionem
sufficientem: satis erit quod iuratoriam præstet cautionem:
quemadmodum communi omnium consensu diffinitum
extat. idem vero respondendum est in excōmunicato pro-
pter contumaciam: nam si contumacia manifesta sit, non
aliter absoluitur, quam præmissa reali satisfactione expensō-
rum, & sufficienti cautione de stando iudicio præstita: sed si
contumacia manifesta non fit, absolutio fiet, ac erit conce-
denda, tantū præstita sufficienti cautione: sicuti probat tex.
elegans *in d. capit. qua fronte.* & ibi glos. quā sequuntur Panor-
mit. Franc. & Dd. *Communiter* Rot. *in nouis 72. Regia l. 28. titul. 9.*
par. 1. licet Dec. *in dict. capit. qua fronte.* teneat in vltimo casu suf-
ficere iuratoriam cautionem.

Est autem manifesta contumacia: cum ipse citatus fate-
tur in iudicio se contumacē, vel cum constat, eum respon-
disse, nolle ad iudicium, nec ad iudicem accedere, text. *in d. c.*
venerabilibus, §. 1. verb. secus. notant. Cad. & Dd. *in Clem. vnic. de dolo*
& contu. q. 8. Abb. *in cap. cum parati. colum. penul. de appel.* debet autē
hęc citati responsio probari per testes secundum commu-
nē: nec sufficeret sola ipsius nuntij publici assertio, vt dica-
tur contumacia manifesta. glos. *in d. versicul secus part. in iudicio,*
quam sequuntur ibi Domin. & Franc. Imol. *in dict. Clem. vnic.*
colum. 8. Bald. *in d. cap. cum parati. atque ibidem.* Imol. Iaf. *in l. properan-*
dum, §. 1. colu. 3. C. de iud. eritque in dubia controuersia hæc
opinio potius admittenda, tametsi cōtrarium responderint
Card. *in d. Clem. vnica. q. 8.* Præpo. Abb. & Dec. *col. vlt. in d. cap. cum*
parati. Fel. *in ea. ad petitionem. n. 20. de accusat.* qui alios huius opi-
nionis auctores allegat: sicut & Iaso. contrariæ.

Illud vero non est omittendum, excommunicatū ratio-
ne contumacię iudicialis, eadem censura ligari, & ligatum
censeri, donec absoluatur, etiam si constet in iudicio de im-
pedimento, cuius causa non potuit ad iudicem accedere, iu-
steque valeat excusari: cum tamen nullā contraxerit con-
tumacię culpam, probat hoc text. sing. *in d. c. venerabilibus. §. 1.*
quem ad hoc adnotarunt ibi Domin. & Franc. ac Felin. *in c.*
2. de testibus cogen. colu. penult. quorum opinio eam rationem ha-

bet, quod iudex secundum processum iuste contumacia per eum præsumpta, excommunicauerit legitime citatum, ad iudicium non accedentem: atque ideo ligat excommunicatio. idem notant Innoc. & Abb. *in c. P. & G. de offic. delegat. colum. 4.* Bald. *in cap. quod translationē. de offic. delega. gl. in c. quisquis. 4. q. 5. in verbo. occurreret.* & esse *communem hanc opinionem* fatetur Anto. *in d. cap. 2.* quidquid dixerint Host. & Abb. ibid. nam & si iudex errauerit in excommunicationis censura, eam iniuste pronuncians, adhuc excommunicatio ligat, & absolutione indiget: sicuti & nos superius explicuimus. §. *septimo numero quinto.*

Sed & si excommunicatus pro manifesta offensa non sit ante realem satisfactionem absoluēdus, id procedit, vbi satisfactio potest ab excommunicato exhiberi. idcirco quoties satisfactio spiritualis est, vel eius conditionis, vt ab excommunicato præstari non possit: nempe collatio beneficii: receptio in canonicum, & his similis, tunc prius est excommunicatus cum sufficienti cautione absoluendus, quā satisfactio præstetur, quod notat gl. *in verb emenda. in c. solet. super isto titul.* quam Doct. inibi sequuntur, Felin. *in c. cum cōtingat, col. 1. de officio deleg.* gl. Innoc. Abb. *col. vlt.* & Dd. *in c. pro illorum. de præben.* text. *in c. ex publico. de conuers. coniugat.* & ibi Panor. 2. *colum* dicens hanc *Opinionem Communem* esse, quæ est omnino memoriæ commendanda ad intellectum earum constitutionum, quas modo adduximus de manifesta offensa.

Tertium, quod in absolutione, ab excommunicatione seruandum est, palam exponitur *in dict. cap. à nobis. in 2.* nempe solennis forma cum psalmo & oratione: quemadmodum dicti authores explicant. ex quibus & alia petenda sunt, quæ ad hunc articulum attinent.

Prius vero quam aggrediar, & exponam quis possit iure ordinario ab excommunicatione absoluere, aliquot hic adnotabo quoad eos, qui ex Iubileo, aut literarum apostolicarum priuilegio possunt ab excommunicatione, & aliis peccatis absolui à quocunq; per eos eligendo sacerdote, etiam si hi casus sint huiusmodi, vt nullus præter Papam, vel Episcopum absoluere ab eis possit.

12 Primum illud est obseruatione dignum, quod † si quis huic sacerdoti confessario, qui poterat ab omnibus peccatis reseruatis absoluere & à censuris, ita peccata confiteatur, vt omittat per obliuionem ei cōfiteri peccatū aliquod, cuius absolutio sit reseruata, vel cui accesserit excommunicatio: & absolutionem generalē à peccatis, & censuris obtinuerit: absolutus omnino censetur ab excommunicatione, & à peccato illo, quod per obliuionem omiserat confiteri; & licet peccatum illud teneatur post cum in memoria redierit confiteri, poterit absolui à quocunque sacerdote simplici, etiam si non habeat potestatem absoluendi à peccatis, & censuris reseruatis. hanc sententiam asseuerāt Ant. *in verb. confessio. 1. q. 12.* Syluest. *in verb. confessio. 1. q. 19.* eam tribuētes Palud. *in 4. senten.* minime citantes Paludani locum. idem tenent Gabriel *in 4. distinct. 17. quæst. 1.* Hadria. *de confessione. q. 4. §. si pet. as. versicul. ex hoc sequitur.* Mart. ab Azpileue. *in c. consideret, §. cautus. numero 30. de pœniten. distinct. 5.* hoc ipsum deducens ex Palud. *in 4. senten. distinct. 8. q. 5. colu. penultima.* opinor ipse doctissimum virum voluisse citare Paludani locum *in 4. sent. dist. 18 q. 5. articul. 3. versicul. quarto.* cuius hæc sunt verba: *si ille qui absoluit. potuit ab omni sententia absoluere, & noluit tunc sufficit, quod si noluit ab omni, sed à quibusdam absoluere, tunc nunquam valuit absolutio. quoad sententiam, de qua absoluens non cogitauit, nec absoluisset, si cogitasset. de senten. excom. cap. ex parte, & capit. officij.* Si autem absolutus credat, quod si ille sciuisset, quod nescisit, nihilominus absoluisset eum, debet se reputare absolutum ab omni. hæc Palud. qui de absolutione à censuris tantum loquitur. Sylueſt. autem Angel. & Hadria. atque alii de absolutione à peccatis reseruatis tractant. & in specie dum Sylueſt. Palud. refert tractantem de presbytero absoluente in articulo mortis à casibus reseruatis: plane insinuat locum Palud. *in 4. sententiam distinct. 20. quæstione. 1. articu. 2.* quo in loco nihil addit de peccatis, aut censuris oblitis, & à quibus expressim absolutio data non fuerit. Quamobrem ego constituendos esse censeo duos casus. Primus equidem erit de peccatis, atque eorum absolutione. in quo censeo veram esse Sylueſt. Grbriel, & Angeli, Hadriani, & aliorum sententiam. nam si quis confiteatur peccata sua confessione sacramentali ei qui potuit ab omnibus etiam reseruatis absoluere, & per obliuionem omiserit confiteri peccatum vnū, vel duo ex reseruatis obtenta generali absolutione, cēsetur ita & ab oblitis reseruatis absolutus, vt satis sit ea postmodum memoria repetita cuicunque sacerdoti confiteri, licet is non habeat absoluendi ab illis potestatem. etenim absolutio sacramentalis hanc vim habet, quod & peccata oblita tollit, hac tamen lege, vt sint demum confitenda, si memoriæ occurrerint, secundum communē omniū Theologorum sententiam. Huius autem prioris casus decisionē ipse nondum legi, nec potui apud Palud. locum inuenire, etiam si diligenter inquirere curauerim. Secundus casus versabitur circa absolutionem ab excōmunicatione, nam in foro animæ si peccator pœnitens oblitus fuerit confiteri aliquod peccatum cuius causa est excommunicatus, & absolutio reseruata, & nihilominus generalem absolutionem obtinuerit, ab eo, qui potuit ab excommunicatione absoluere: absolutus equidem est à peccato illo, & ab excōmunicatione, ea lege, vt id confiteatur cum in memoriam inciderit, sacerdoti ordinario, etiam si is nō possit ab excōmunicatione absoluere. Huius conclusionis ratio ex eo deducitur, quod ab illo peccato per obliuionem omisso sacramentalis absolutio absolut, & deniq; sacerdos ab excommunicatione, sine cuius absolutione minime potuit habere locum absolutio sacramentalis à peccatis exhibita: atq; ita hanc opinionem probare conatur egregius doctor Azpilcueta *in d. n. 30.* hoc ipsum explicans ex Aug. Syl. Hadriano, & Gabr. qui in hanc sententiam inclinant. nam Palud. eñ ab eo citetur, non exponit hanc conclusionem, nec hunc casum explicat. quippe qui loquatur de absolutione tantum ab excōmunicatione, quæ iudicio exteriori solet concedi de qua statim agēdum erit. & sane vbi in hoc secundo casu quis absoluitur à peccatis, & censuris, non est cur controuertamus de vi absolutionis ab excommunicatione: idem tamen respondendum est, quoties, qui potuit absoluere à censuris recta intentione, qua proponit à necessariis absoluere, dixerit super pœnitentē: *Absoluo te in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti:* liquidem ex hoc à peccatis, & censuris absoluisse videtur, authore Gersone 2. *part. fol. 183. col. 1. c. confessio. fol. eo. col. 3. c. excommunicationem.* cuius decisionē ad hoc laudat, & exaltat Azpilcueta *in d. nu. 30.*

Quid autem de illo † dicendū sit, qui pluribus ligatus excommunicationibus absoluitur ab eo, qui potest omnes tollere, nec equidē expressim omnibus nominatis, sed vel indefinite, vel ab vno earum aliis per obliuionem petens absolutionem omissis? & quæstionem istam secluſa peccatorum absolutione tractat Palu. *in d. q. 5. post* Tho. & alios ibi gl. & Dd *in c. cum pro causa. isto tit. & in cap. ex part. de offic. ordi.* cuius capitis titulus apud Palu. vitio librariorum mutatus est. Nos equidem, vt & obiter difficultatem istam expediamus, distincte proponemus aliquot conclusiones, quid iure verius sit explicantes.

Prima conclusio: Excommunicatus vnica tantum excōmunicatione, pluribus tamen ex causis, nō censetur ab excōmunicatione absolutus, si in impetratione absolutionis causam aliquam tacuerit. tex. *in d. c. cum pro causa. & c. officij. ex part.* vbi gl. & Dd. S. Tho. *in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 5.* & ibi Theologi Regia *l. 29. tit. 9. part. 1.* Rom. *cons. 326.* quorum opinio vera est, quoties causa tacita fuit æque principalis ad excommunicandū: alioqui valet absolutio: secundū Abb. & Henri. *in d. c. cum pro causa.* Dd. *in Clc. 2. isto tit.* Fel. *in c. quod super. de fide instru. ad fin.* ex quibus satis manifeste colligitur, etiam absolutionem validam esse in hoc casu si causa, quæ expressa nō fuerit minime auertisset prælatum ab absolutione, licet expressim ei foret significata, quod & Palu. fatetur *in dicta quæst. 5. col. vlt.* tametetsi ipse generaliter rem istam definierit.

Secunda conclusio: Pluribus ligatus excommunicationibus petens ab excommunicatione absolui, vnius tantum mentionem agens, non censetur à reliquis non expressis liber, etiam si indefinite fuerit ab excommunicationibus absolutus. Refertur etenim hæc absolutio indefinita ad excommunicationem in petitione commemoratam. ex *l. si de certa. C. de transact. gl. in d. c. ex parte. & in d. c. cum pro causa.* vbi Ant. Abb. Hen. & Fel. Anch. *in d. Clem. 2.* S. Thom. *in d. art. 5.* & probatur in eisdem canonibus, quorum in proxima conclusione mentionem fecimus: procedit autem hæc ipsa conclusio, etiam si absolutio ab excommunicatione generalis sit. nam ad expressam, & petitam tantum refertur: propter rationem *d. l. si de certa.*

Tertia conclusio: Excōmunicatus pluribus excōmunicationibus, vnica tātum absolutione ab omnibus absolvitur, si omnes

siomnes fuerint absoluenti significatæ, & expressæ, *argu. l. pluribus. ff. de acceptilat.* Ex hęc est omniũ concors sententia in præcitatis locis, de qua non est vlterius controuertendum.

Quarta conclusio: Qui potest excommunicatum ab omnibus absoluere excommunicationibus, vnica tantum absolutione omnes tollit: nõ tantũ sibi expressam: vbi sciens tam habens omnium excommunicationum indefinite extentam absoluerit. hoc sane ex ipsius absoluentis communicatum absoluerit. hoc sane ex ipsius absoluentis mente præsumpta: quemadmodum notat Henric. *in d. c. cum pro causa.* Ioan. *in summa confessor. tit.* 33. *q.* 120.

Quinta conclusio: Pluribus excommunicationibus ligatus, ab omnibus, etiã vnica tantũ expressa in petitione, absolutus censetur, quoties qui absoluit, ita generaliter absoluerit, vt dixerit: *Absoluo te ab hac excommunicatione, & ab omnibus alijs, quibus ligatus es, quarũ nec memineris, nec memoriã habes.* ea enim est absoluentis mens, vt & ad omnes alias excõmunicationes velit absolutionem extendi. ita in specie Henric. & Io. *in summa confessor.* modo citati adnotarunt.

Sexta conclusio: Absolutio indefinita ab excommunicatione, exhibita ei, qui pluribus est excõmunicationib. ligatus, vnica tantũ in petitione nominatim expressa, etiã quo ad alias sufficit, quoties verisimili coniectura præsumi poterit absoluentem, & à tacitis excõmunicationibus nihilominus absoluturum, si earum scientiam habuisset, ita visum est Paluda. *in 4. sent. dist.* 18. *q.* 5. *col. penult. vers. quarto.* hæ vero conclusiones omnino præmittunt in absoluente potestatẽ absoluendi ab omnibus excõmunicationibus: alioqui nulla posset contingere dubitatio. deinde constat, necessarium esse, quod pluribus excõmunicationibus ligatus, pluribus absolutionibus, vel vnica ab omnibus absoluatur glos. *in c. cum. pro causa.* per text. ibi. & est *Communis Opinio*, quã tenent omnes in hac resolutione citati.

14 Septima conclusio: Absolutio ab excõmunicatione, obtenta ex falsa causa, est nulla: nec prodest excommunicato. probatur *in c. officij. de sen. excom. & in dict. c. cum pro causa.* gl. *communiter* recepta *in d. c. ex parte. de offic. ord.* tex. *in d. l.* 23. *tit.* 6. *part.* 1. notãt Thom. & alii *in 4. sent. dist.* 18. *q.* 2. *art.* 5. nec est in hac conclusione aliqua dubitatio, quæ possit iure eã improbare, aut dubiã reddere, præterquã quod gl. *in d. c. ex parte.* conatur cõstituere differentiã inter excommunicationẽ & absolutionem in specie huius quæst. vt excommunicatio lata ex falsa causa valida sit, & liget: absolutio vero ex falsa causa præstita minima absoluat: imo nulla sit. prior huius distinctionis pars probatur *in c. 1. 11. quæst.* 3. & in his locis, quibus traditur excommunicationem iniustam ligare, validã esse, & absolutione indigere, quod nos tradidimus hac in relectione, §. 7. *nu.* 7. atque in specie de excõmunicatione lata ex falsa causa idem not gl. *in c. 1 supr. isto tit. in verb. propter.* quarũ *Opinio Communis* est, secundum Curt. *consil.* 20. *dubi.* 2. *col.* 3. notant Doct. *in d. c. ex parte.* posterior pars constat *in d. c. officij. & similib.* Sed Panor. *an d. c. ex parte.* hanc differentiam reprobat, existimãs absolutionẽ ex falsa causa præstitã validam esse, si absoluẽs habeat animũ absoluẽdi: non obstante causa falsa: licet iniqua sit absolutio: sicuti constat ex *c. venerab. libus. § sane isto tit.* cuius *hoc in* §. mentionẽ fecimus: rursus cẽsẽt Pan. excõmunicationẽ ex falsa & iniusta causa latã minime ligare, si excommunicator nõ habuerit ligandi intentionẽ: quod præsumi debet, quia is putabat causam veram esse alioqui non excommunicaturus, si sciret eam falsam fuisse, quod not. & Cardin. *in dict. c. ex parte. 4. opposit.* Curt. *in d. consil.* 20. Fel. *in c. quod super. de fide instrum. col. penul.* qui nullam admittunt differentiã inter excommunicationem, & absolutionem. idem Card. *in rep. c. perpend. mus. ex tr. eo tit. num.* 22. quo in loco fatetur, priorem partem huius distinctionis ab omnibus receptam esse: tenet tamen contrariam, asseuerans, excommunicationem latam ex falsa causa non tenere, sed nullam esse. idem ipse Card. sentit. *in dict. c. ex part.* tandem Pan. & Fel. in prędictis locis in hanc videtur conuenire opinionẽ, vt distinguenda sit excõmunicatio iniusta ab excommunicatione lata ex falsa causa. Nã excõmunicatio iniusta ligat, & tenet, donec absoluatur ita excõmunicatus propter excõmunicantis intentionem, non sic excommunicatio ex falsa causa: siquidem hęc nulla est, nec quenquam ligat ob deficientem excommunicatoris intentionem, & consensum ad excommunicandum. qui quidem defectus constat ex *l. 1. C. de falsa caus. adict. legat. l. demõstratio. § vlt. ff. de cond. & demonstr.* hoc ipsum censere Host. & Abb. *in c. 2. de test. cog.* quorum meminimus *in hac ipso. §. vers. illud vero omittẽdum non est.* idem in absolutionẽ respondendum erit secundum horum Docto. sententiam.

Egosane veram esse censeo cõmunem opinionẽ, quæ asserit, excõmunicationẽ ex falsa causa latam validam esse. & absolutione indigere eo quidẽ modo, quo & excõmunicatio iniusta ligat, & absolutione indiget: quod superius explicuimus. §. 17. *nu.* 5. *& sequentib.* eãdem *Opinionem Cõmune* tenet Rot. *in nouis*, 399. ad cuius probation: in primis illud animaduerto, ex opinione contraria maxime improbari receptissimam illam sententiã, qua traditum extat, excõmunicationẽ iniustam ligare, & ab ea petendam fore absolutionẽ. nam excõmunicatio lata ex falsa causa, quæ tamen errorẽ manifestũ in ea sententia expressum non contineat, iniusta est, non autẽ nulla, quemadmodũ notatur *in c. per tuas. de sent. excom.* vbi est de hac re text. opt. quem ita intellexit gl. ibidẽ cõmuniter approbata, quod si excõmunicatio secundũ acta processus manifeste falsam causam haberet, esset notorie iniusta: & ideo nulla. *c. inter cæteras. de re iud.* vbi Abb. & Felin. *nu.* 5. idem Abb. *in ca. Odoardus. col. vlt. de solut.* idem Abb. *in cap. ab excommunicato. col.* 3. *de rescript.* Sylvest. *in verb. excommunicatio.* 2. *col.* 2. & Caieta. 22. *qu.* 70. *art.* 4. quamuis in hoc gl. *in verb. errorem.* & ibi Panorm. *in d. cap. per tuas.* contrarium teneant. igitur sit satis excommunicationem ex falsa causa latam, quæ nec euidenter falsa est, nec errorem expressim continent, iniustam esse non nullam: & ea ratione ligare, donec detur ab ea absolutio.

Secundo est animaduertendum, excõmunicationem latam ex causa, quæ falsis testibus probata sit, aut falsis instrumentis, non esse nullam, sed iniustam, hoc enim regulare est, quod sententia ita lata iniusta, licet non sit nulla, tex. *in libr. diuus. ff. de re iudic.* vbi glos. Bart. Docto. glos. *in libr. qui agnitis. ff. de except.* quam sequuntur ibi Docto. *communiter.* vt fatetur Socin. eam approbans. Felin. item post Abb. & alios *in ca. licet. de probation. n.* 35. *& ibi gl. in verb. opponi.* Eandẽ opinionem fatetur communem esse Iason *in dict. l. d. uus. col. penul. im.* quam etiam tenent Abb. & alii. *in capit. cum venerabilis. de exception.* & licet contrariam sententiam, quod hæc sententia sit nulla, tenuerint glos. *in dicto capit. cum venerabilis. in fine.* & ibi Host. ac De. *numer.* 3. Cuman. *in dict. d. dituus.* & ibi Zasius. idẽ Zas. *libro 1. singul. respons. c.* 13. Alciatus *in l. si ex falsis. C. de transactiõ.* disputat idem De. *in dict. c. licet. num.* 21. quibus ad huius quęstionis resolutionem addenda est Regia *l. 2. titul.* 26. *part.* 3. satis est prædictam communem sententiam admissam passim fuisse: presertim quia potest contingere falsitas testium, aut scripturæ absque dolo producentis eos in iudicium.

Tertio his accedit, quod excõmunicatio potest ferri ex falsa causa testibus minime falsis probata: qui quidẽ memorię lapsu, alia ve ratione decipi potuerunt, & falli, existimãt tamen se verum dixisse, & verum esse eorum testimoniũ. quo casu sententia dubio procul nulla non est, licet possit dici iniusta, secundum rei veritatem: non secundum acta causæ.

Quarto ad hęc facit. nam & veris testibus, aut veris scripturis potest quis falsae causa excommunicari, si nondũ produxerit, nec probauerit id, ex quo causa illa, quę alioqui cõtigisse præsumitur, & digna excõmunicatione censetur, vel cessauerit, vel iustissimam excusationem habeat. hæc vero excommunicatio, quod nemo in dubium reuocabit, nulla non est, imo iusta secundum acta causę, licet iniusta ex rei veritate, & tamen ex falsa causa lata fuit: est igitur attenta communi resolutione distinguendum, an excommunicatio sit nulla: & tunc non ligat. an sit in iusta: & eo casu ligat, donec absolutio ab ea fuerit concessa: etiam si ex falsa causa lata fuerit.

Quinto, si ad vim excommunicationis, vt ea ligare valeat, donec absolutio detur, est inspiciendus animus, quẽ ad excommunicandum iudex haberet, si certus foret de innocentia excommunicati. nusquam fere locus erit communi opinioni, quæ asserit excommunicationem iniustam, quæ tamen nulla non sit, ligare, & absolutione indigere. sæpissime enim excommunicatio iniusta est, quia iudex vel testibus, vel scripturis, aut falsa præsumptione fallitur, & ad excommunicandum inducitur: alioqui non excommunicaturus, si certus esset de innocentia excommunicati, & profecto tunc tantum excommunicatio iniusta ligaret, cum iudex certus de innocentia rei ipsum excommunicaret animo excommunicandi. & tamẽ in hac specie Felin. post Abb. *in capitul. 2. de testib. cogend. numer.* 6. censet nullam esse

sententiam excommunicationis propter manifestũ errorẽ iudicis. Quorum opinio falsa est, si referatur ad iudicis voluntatẽ quo ad ipsum manifeste iniquam: procedet tamen vbi error hic esset ex actis causæ admodum manifestus: sicuti ex *cap. inter cæteras. de re iudic.* paulo ante admonuimus.

Postremo communis opinio maximam rationem habet ex eo, quod ei contraria plurimũ detrahit ecclesiasticæ disciplinæ: & deinde authoritati Ecclesiæ admodũ esset perniciosum, quod quiuis excommunicatus se liberum ab ea cẽsura existimet ea occasione, quod falsa causa deceptum iudicem in eum excommunicationem pronunciasse causetur. quod quam sit iurisdictioni ecclesiasticæ aduersum nemo non viderit.

Quibus equidem ad amussim examinatis deducitur, absolutionem ab excommunicatione obtentã ex falsa causa his modis, quibus diximus, & excommunicationem ex falsa causa quandoque pronunciari validam esse: ita quidem vt nulla sit in hoc differentia inter excommunicationem, & absolutionem; quod præter authores superius citatos tenet Rota *in nouis. 399.* sensit Innoc. *in cap. sacro. in verb. alioqui. extr. iſto tit.* pariter enim procedunt excommunicatio, & absolutio. *cap. verb. de pœnit. distinct. 1. not. gloſſ. in cap. inferior. 21. distinct.* imo absolutio ab excommunicatione etiam euidenter, & manifeste iniqua, atque iniusta, non erit nulla, sed tenebit, licet excommunicatio esset in hac specie nulla: quod fortassis poterit probari simili conclusione, quam de absolutione præstita post appellationem hoc *in* §. explicuimus.

Igitur hæc septima conclusio tunc vera est, cum excommunicatus aliqua ex causa ea tacita, & alia expressa obtinet absolutionem, manet enim ex priori causa excommunicatus: quia ab excommunicatione lata ea ex causa nec bene, nec male fuerit absolutus. idem erit quoties pluribus ex causis excommunicatus, vnica tantum expressa impetrat absolutionem: manet enim adhuc excõmunicatus ex causa tacita, ita sane procedunt authoritates ad 7. conclusionẽ adductę, quod colligo ex eisdem locis: item ex Imol. & Fel. *in d.c. quo super his. de fide instrum. num. 13.* qui late quæstionem istam examinare conantur.

15 Secundo illud in controuersiam incidere solet, † an confessarius electus ex iubilæi, vel literarũ Apostolicarũ, quas bullas dicimus, priuilegio, absoluere valeat pœnitentem ab excommunicatione contracta ex crimine hæresis? & quibusdam fortasse videbitur huic sacerdoti hoc permissum esse, nam licet absolutio ab excommunicatione iure canonico lata contra hęreticum, sit Rom. Pont. specialiter reseruata: tamen in his literis datur potestas absoluendi ab his casibus, qui sunt Apostolicę sedi reseruati, exceptis quibusdam, quorum de numero hæresis crimen non est. idcirco exceptio regulam in contrarium firmat. *l. quæſtum. §. denique. ff. de fundo inſtruct. l. nam quod liquide. §. vltim. ff. de penu. leg.* Secundo ad hanc partem accedit, quod licet *in cap. quamuis. extr. eod. titu.* permissum sit inferiori absoluere percussorem clerici ab excommunicatione canonis in quibusdam inibi expressis casibus: in eisdem tamen obtentum est ius absoluendi permitti inferioribus ab excommunicatione iure Pontificio inflicta aduersus hæreticos, & alios, quorũ absolutio sit summo Pontifici excepta, & præseruata. Sic not. Abb. *in capit. de cæte iſto tit.* Felin. alios allegens *in dict. capit. quamuis.* ob eandem rationem: & propter authoritatem text. *in c. eos. ſup. eodem tit.* & est communis opinio, vt fatetur eam secutus Sylvest. *in verb. abſolutio, 4. dubio. 4.*

Ego sane contrariam sententiam veriorem esse opinor, atque admonendos esse censeo sacerdotes, ne hæreticos, etiam pœnitentes, & magno cum cordis dolore crimen detestantes, ab excommunicatione absoluant, mihi etenim visum est, eos quidem sacerdotes ex his Iubilæis, & bullis non habere potestatem ab hac excommunicatione absoluendi: quod sequentibus probabitur.

Primum ex eo, quod commissio generalis absoluendi ab excommunicatione, minime comprehendit illam excommunicationem, cuius absolutionem verisimili coniectura ipse delegans nequaquam in specie commisisset. quod not. Flor. *3. par. tit. 24. cap. 77. §. 1.* cui suffragatur regula iuris, quæ docet, in generali concessione non venire ea, quæ quis nõ esset in specie verisimiliter concessurus, *ea. in generali. de reg. iur. iſto lib.* vbi gl. allegat text. opt. ad præsentem quæst. *in c. frater noſter. 16. quæ. 1.* etenim ibi generalis commissio facta per Papam legato non extenditur ad causas fidei, sic in hac specie, quam tractamus, non est præsumendum Rom. Pontificem his generalibus commissionib. absolutionem ab excommunicatione pro hęresis crimine indicta his delegare, quibus in specie minime delegasset.

Secundo ad hoc ipsum conducit quod scribit Felin. *in cap. Apoſtolica. col. 1. de excep. non.* referens, absolutionem ab excommunicatione quacunque, per Romanum Pontific. concessam ei, cui sit alicuius beneficii ecclesiastici collatio, non habere effectum quo ad excommunicationẽ ex causa hæresis iure canonico impositam: quia ea non censetur sublata per prædictam absolutionem: & testatur Felin. ita expressim decisum fuisse ab Innocentio Octauo per regulam quandam Cancellariæ ab eo statutam.

Tertio, etiam si in his Iubilæis, & literis quidã casus excepti sint, & regulam in contrarium firmã efficiant: tamen casus illi excepti ad eius similes extenduntur. text. celebris *in capit. cum dilecta.* vbi Abb. & Deci. *de confirm. vt. l. vel inutil. & in cap. ad audientiam. de cleri. non reſid.* Bald. per text. ibi, *in capit. poſt tranſlationem. de renunciat.* Abb. *in capit. cum omnes. col. 6. de conſtit. gl. in l. 1. C. de condict. indebit. & in l. vlt. C. de reuoc. don.* tradit Alex. *in conſilio 145. col. 2. libr. 7.* Felin. *in capit quoniam frequenter. in princip. vt. lite non conteſta. & in c. paſtoralis. in princ. de reſcript.* Dec. *conſil. 28. col. 2.* Io. Lup. *in rub. de donat. inter virum & vxo. §. 16. n. 10.* quod si quis in hac controuersia expenderit casus, qui excipiuntur in his bullis, & Iubilæis, plane comperiet ratione maiori, & hunc casum hæresis ex mente Romani Pontificis excepto censeri. quamobrem cessat prima ratio pro contraria opinione superius adducta.

Non obest secunda ratio ex intellectu *cap. quamuis.* nam etsi in articulo mortis non possit esse dubitatio, in aliis tamen casib. *in eodem cap.* expressis, Innoc. Anch. Card. Abb. & Rauenna contrarium tenent asserentes, illum text. nõ procedere in aliis excommunicationibus, quarũ absolutionẽ Papa sibi excipit, sed tantum in excommunicatione lata in percutientes clericũ: si tamen vera communis opinio, profecto minime potest ad hanc quęstionem adduci, quia illa tractat de extensione facultatis iure communi concessę: nos vero in præsenti casu agimus de extensione priuilegii extra ius commune dati. quod plurimum refert, vt constat ex notatis per Fortun. *in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de liber. & poſthum. colum. 70.* Fel. *in c. poſtulaſti. de reſcr. num. 13.* Oldrad. *conſ. 9.* Panorm. *in c. ex parte. de decim.* & præterea manifestum est, *in dict. c. quamuis.* tractari de absolutione ab excommunicatione concedenda per inferiorem à principe, quoties excommunicatus aliqua ex causa iusta impeditur accedere ad Rom. Pontif. pro absolutione obtinenda. Vnde mirum non esset, si decisio illa extenderetur ad omnes casus, in quibus adest eadem ratio, & datur idem impedimentum: at in præsenti quęstione non est excommunicatus impeditus ad summũ Pontificem accedere: atque ideo non eque procedit argumentatio ex *illo ca.* adsumpta. Quis autem absoluere valeat ab excommunicatione hęresis causa inflicta, nos explicuimus *in reg. peccatum. 2. part. num. 5. de reg. iur.*

Tertio circa idem dubitatur, † an absolutio ab excom- 16
municatione, etiam damno soluto, & præmissa satisfactione, obtenta ex vi Iubilęi, aut bullarum Apostolicarum ab ipso confessario in foro conscientię, obtineat, ac profit excommunicato in iudiciali, & exteriori foro? & ni fallor, ipse censeo, hanc absolutionem minime in foro exteriori iudiciali admittendam fore, nec eam excommunicato prodesse quo ad exterioris iudicij effectus, nisi in literis Apostolicis dictum sit, quod ea etiam in iudiciali exteriori foro vim obtineat, ac sit admittenda. plurimum etenim detrahitur authoritati iurisdictionis ecclesiasticę, fori exterioris, si publice excommunicatus, & denunciatus, secrete per sacerdotem ab eo ad confessionem electum absoluatur, & ea is absolutione obtenta ingerat se diuinis quasi in contemptum iudicis, qui eum excommunicauit. cui quidem iudici congrue satisfactum non est, etiam si excommunicatus, qui iudici parere recusauit, damnum parti lęsę restituerit.

Hęc deinde opinio probatur, quia in his Apostolicis literis quibusdam casibus expressum est, absolutionẽ à confessario datam in foro item exteriori prodesse, & reum immunem efficere. Igitur in aliis casibus ab argumento specialis concessionis absolutio tantum in animę iudicio proderit: cum manifeste distinguere velit Pontifex summus forum interius ab exteriori.

Adhęc

Ad hæc facit, quod forum conscientiæ, & animæ plurimũ differt à foro exteriori. siquidem plures traduntur passim differentiæ, maxime *in capit. quia plerique. de immun. eccl. c. filij. de testam. c. quæ in ecclesiarum. de constit.* Bart. *in extra. ad reprimendam, ver. denunciationem.* ergo absolutio in conscientię foro obtẽta non prodest in exteriori iudiciali foro.

Quarto hoc ipsum constat vel ex eo, quod absolutus in animæ iudicio, etiam pœnitentia peracta, potest in exteriori foro accusari, & puniri. glos. *in c. de his de accusat.* cuius opinionem ipse probaui latius *lib. 2. variar. Resolu. c. 10. num. 3.* cum prior examinatio in conscientię iudicio præcipue fiat ad pœnitentiam & satisfactionem diuinæ offensæ: posterior autem ad publicam vindictam, & Reipublicæ satisfactionem.

Quinto his accedit stilus vetustissimus. Roman. Cur. qui obtinet, quod Roman. Pontifex non consueuit per Iubileũ, aut bullas confessariis sacerdotibus committere ea, quæ forum contentiosum concernunt, sed tantum ea quæ ad pœnitentiæ forũ, & conscientiæ purgationem spectant. huius stili meminit Paulus Parisius *in cons. 67. n. 22. lib. 4.* & deinde Ludouicus Gomez. *in reg. Cancellar. de non iudicando iuxta formam supplicationis, quæst. 14. num. 3.* commemorans vsum sacræ pœnitentiæ apud Rom. curiam. Nam quoties petitur quid ab conscientiæ forum, & iudicium animæ interius pertinens: id negotium confessario committitur, vt id expediat nullis testibus adhibitis, literis statim post eius perfectam actionẽ laniandis, & dilacerandis. Nec vlla fit tunc compositio cũ Romanæ curiæ Datario, pecuniaria quidem: quę fieri solet, & fit, quoties quo ad iudicium exterius, & contentiosum aliqua dispensatio, simileve negotium in Romana curia expeditur. hæc plane Gomez. vt hinc lector percipiat quid referat, Apostolicas literas dari quo ad forum animæ, vel quo ad iudicium exterius, & forum contentiosum. Huic opinioni plurimum suffragantur ea, quæ in eadem fere controuersia tradit Anton. Cordubens. *in tract. de indulgentiis, quæst. 40.*

His rationibus animum induxi meum, vt hanc opinionẽ in hac quæstione probarẽ, facillime admissurus cuiuslibet saniorem sententiam, & quæ his probationibus exclusis, fortioribus, & melioribus constet. etenim in re dubia nequaquam decet semel conceptis opinionibus ita contumaci animo adhærere, vt doctissimorum virorum iudicia recusare nitamur.

§. DVODECIMVS.

De absolutione ab excommunicatione.

SVMMARIA.

1 *Absolutionem simplicem petens, an videatur fateri, se excommunicatum esse.*
2 *Absolutio ab excommunicatione hominis, à quo possit concedi?*
3 *Episcopus an possit absoluere excommunicatum à Prælato inferiori?*
4 *Absolutio ab excommunicatione iuris, & canonis, ab Episcopo regulariter dari potest.*
5 *Sacerdos parochialis, an possit absoluere ab excommunicatione maiori lata à iure.*
6 *Absolutio ab excommunicatione minori pertinet etiam ad presbyterum parochialem.*
7 *Absolutio ad cautelam, quando sit concedenda.*
8 *Absolutio ad cautelam, à quo iudice dari possit: & an à delegato Apostolico.*

IN hoc tandem tractatu de absolutione excommunicationis breuiter agẽdum est, quis possit iure ordinario ab excõmunicatione absoluere. qua in re duo sunt examinãda. Primum equidem de excommunicatione maiori: secũdum de minori. & ad prioris partis intellectum distinguere oportet absolutionem simplicem, ab absolutione, quæ ad cautelam concedi solet, & inde nomen habet: sicuti iam in hac relectione distinximus obiter. §. 7. *nu. 7. versicul. 4. conclusio.* est enim absolutio simplex ea, quæ petitur, & datur ab excommunicatione, quæ vel iuste, vel inique vim habuit, & excommunicatum censuræ vinculo affecit, ac ligauit. Idcirco necessaria est omnino, & prẽmittit excommunicationẽ præcessisse, ac ligasse. qua ratione solet disputari, * an petens absolutionẽ simplicem, videatur fateri se excommunicatum esse: & idem in eo dubium erit, qui absolutionem excommunicationis postulauit: cum in dubio ea petitio de simplici absolutione sit intelligenda: vt *in dicto §. 7.* diximus, & quibusdam visum est, petentem absolutionem ab excommunicatione non fateri, se excommunicatum esse. quod probatur authoritate glo. *in c. exhibita. de homicid. in verbo, veniam.* quę asserit, petentem veniam alicuius delicti, non fateri se deliquisse, quam sequuntur Abb. Card. & Docto. ibi idem Card. & Abb. *nu. 22. in cap. venerabilem. de electio.* dicit esse singul. Alex *in c. 1. in princip. column. 1. ff. de noui operis nunciatio.* qui & in hac specie absolutionis ab excõmunicatione idem sensẽre: & tenent præterea Innoc. *in capit. cum dilectus column. 3. de ordin. cognit.* Cardin. *in capit. perpendimus. col. vlt. isto titu.* Felin. *in capit. literas. nu. 19. de præsumpt.* idem Felin. *in capit. Apostolicæ. de except. colum. penulti.* Rota *in antiquis. 330.* Ias. *in l. decem. num. 48 ff. de verborum obligation.* quorum opinio eam rationem habet, quod petẽs absolutionem ista ex humili corde ad cautelam, videatur eam petiisse propter dubium aliquod, quo eius animus vexatur, an sit excommunicationis censura ligatus: atque ideo ex hoc non debet adsumi eiusdem confessio ad probationem, quod vere sit excommunicatus: quemadmodum ex proxime dictis apparet. quicquid autem sit de hac controuersia: minime probat hanc opinionem glos. *in dict. c. exhibita.* cum ea tractet de venia, quæ petitur ad cautelam: quo quidem casu manifestũ est petentem hanc veniam non fateri se deliquisse; imo contrariam sententiam, quod petens absolutionem videatur fateri se excommunicatum esse, tenent Bart. *in dict. l. decem. col. vltim. glos. in verb. postulauit.* & ibi Hostien. per esi textum *in dict. capit. venerabilem.* & post eum Imol. idem Imola, Præpos. & Franc. *in c. ad præsentiam de appell.* Ioan. Faber *in §. vltim. instit. de ingenuis.* quorum *Opinionem Communem* esse fatetur Prępos. *in dict. ca. ad præsentiam.* & his primum suffragatur text. *in dict. cap. venerabilem.* qui tamen mihi non ita fortis esse videtur, vt quidam existimarunt. nam præter alias responsiones, quæ à Panormi. traduntur, ipse video in illius ca. responso non censeri probatam excommunicationem ex sola petitione absolutionis, sed ex ipsa facti veritate, quã ipse Romanus Pontifex refert, & in adminiculum, & maiorem vim cõmemorat, ipsum reum cognouisse, latã à sede Apostolica excommunicationem, dum absolutionem petiit per nuncium, quasi minime negare potuerit, imo cognouerit, quę contra ipsum acta fuerant, & erant plane manifesta. Secundo his accedit, quod liberatio præmittit obligationem *dict. l. decem c. 2. ad dissoluendum. de despon. impub.* ergo absolutio supponit excommunicationem: & eam petens fatetur, se excommunicatum esse. sed hæc ratio non omnino probat: siquidem hæc argumentatio procedit à quadam præsumptione, quæ iure deducitur ad id, quod cõtrarium præcesserat ex eo, quia illud tollitur, non quod vere semper constat, nisi in naturalibus, & certis naturaliter. etenim si vere abscissa est Petro manus, sequitur omnino, & vere, Petrum habuisse manum. at in his, quæ natura certa non sunt, sed iure inducta, non constat argumentatio ex priuatione ad habitum, nisi presumptione. liberatio siquidem instituta est ad tollendam obligationem: nec tamen naturali certitudine constat, eam semper fieri obligato: possibile sane est, quod facta sit non obligato. verum quia ius præmittit eam quo ad tollendam obligationem ad hunc effectum eam inducens: oritur argumentatio præsumptione quadã sufficiens, non autem omnino certa, quod liberatus prius obligatus fuerit. sic denique non est probata vere, & plene, sed presumptione quadam iuris excommunicatio ex eo, quod quis fuerit ab ea absolutus. ita ipse colligo ex his, quę late tradidẽre Bartol. & Docto. *in dict. l. decem.*

Tertio opinioni Barto patrocinatur, quod appellatione absolutionis in dubio simplici est intelligendum glos. *in c. capitulum. de rescript.* cuius nos mentionem fecimus *in dict. §. 7.* igitur petens absolutionem ab excommunicatione, simplicem petere videtur: quæ tamen non datur, nec dari solet, nisi his, qui sunt excommunicatione ligati. sed & hæc ratio eandem responsionem habet, quam præcedens, præsertim quia, etsi verum sit, semel excommunicatum, necessario indigere absolutione (cum aliter excommmunicatio tolli nequeat) non tamen ex contrario sequitur, absolutum ab excommunicatione, fuisse excommunicatum, etiam si absolutio fuerit simplex: cum plerunque soleat peti ad tutiorem animæ salutem, & in dubio, an sit quispiam excommunicatus. *cillud. de cleric. excommu. ministr.* Quamobrem ipse arbitror, duo vel tria esse omnino hic separatim adnotanda.

Primum

Primum illud nihilatis probabile est, quod per absolutionem, etiam simplicem, minime probata sit excommunicatio: idq; verum esse censeo secutus Rotam *in antiquis.* 330. nam etsi absolutio necessaria sit ad tollendam excõmunicationẽ, cũ vere ea præcesserit: nõ tamen hinc assumi debet efficax probatio, quod excommunicatio præcesserit, si de ea non aliter quam ex absolutionis præsumptione constet.

Secundo obseruandum est, minime fateri se excõmunicatum fuisse, qui obiicienti excommunicationem respõderit, se absolutionem obtinuisse. hoc probatur ex *reg. exceptionem. de reg. iur. & c. cum venerabilis. de except.* nõ enim fatetur exceptionem obiiciens: maxime, quia hic non fatetur à se petitam fuisse. hoc ipsum in specie not. Bar. *Communiter* receptus *in d. l. decem.* deinde idem constat ex eo, quod per absolutionẽ excommunicatio probata non sit, vt modo asseueraumus.

Tertio, si quis absolutionem simpliciter petat, aut absolutionem simplicem postulet: nõ videtur vere fateri se excommunicatum: tametsi ex hac petitione presumi possit quædam excommunicationis confessio, & quandoquẽ vera ipsius excommunicationis, ac legitima probatio ex vi confessionis expressæ. etenim vbi quis asserat, se excõmunicatum fuisse, dicat tamen iniustam esse excõmunicationem, plane fatetur petens ab ea absolutionẽ, se excommunicatum esse: cum, vt superius respondimus, excommunicatio iusta ipsum excommunicatum ligauerit, & censuræ vinculo affecerit. at si simpliciter petierit quis absolutionẽ ab excommunicatione, non poterit inde assumi certa confessio excommunicationis, sed tantum præsumpta, quæ in rebus maximi præiudicii probationem plenam absque aliis adminiculis non constituet. atque ita, contrarias hac in quæstione sententias conciliandas esse, opinamur.

2 Quis autem † possit absoluere ab excõmunicatione maiori per simplicem absolutionem: duas cõtinet partes, quarum prior de excommunicationẽ lata ab homine: posterior de lata à iure tractabit. in priori specie regula est constituenda, vt is possit ab excommunicatione absoluere, qui eã tulit, vel eius superior, vbi superioris, ac iudicis partes potest exercere, non alius. sic etenim Episcopus absoluet ab excõmunicatione per eum lata: vel Archiepiscopus in casibus, quibus iurisdictionem propriam exercere valet inter subditos suffraganeorum: aut deniq; ipse Papa text. *in c. per tuas. ea. sacro. extra isto titul. ca. venerabilibus. in princip. & in totius capit. responsis. eod. titu.* notant ibi Doct. S. Tho. *in 4. sent. distinct. 18. q. 2. art. 5.* & ibi Palud. *qu. 5. art. 2.* late Syluest. *in verb. absolutio. qu. 1. nota. 2.* Hostien. *in summa huius tit. §. de excommunicationis absolutione.*

3 Imo poterit † Episcopus absoluere ab excommunicatione eum, quem Prælatus inferior excommunicauerit: & licet iniqua sit hæc obsolutio data non requisito ipso excommunicatore, valet tamẽ, & tenet, quia iurisdictionem habet Episcopus ad absoluendum, quod not. gl. vul. *in cap. cum ab ecclesiarum prælatis. de offic. ordin.* quam sequuntur ibi Abb. Imol. & Docto. asseuerantes hanc *Opinionem Communem* esse. Eandem sequitur Bald. *in l. si vt proponis. in 1. C. quomod. & quand. iud. colum vltim.* iurisdictio etenim competens in aliqua diœcesi Prælato inferiori, ita est accipienda, vt minime priuet Episcopum ordinaria iurisdictione, quam habet, sed ei accedat, vt aiunt accumulatiue, ad hunc effectum, quod Prælatus inferior possit hac iurisdictione vti, sicut & Episcopus, sitque inter eos præuentioni locus, quam opinionem sensit, ac præmittit gloss. *in dict. capit. cum ab ecclesiarum prælatis.* notant Abb. *in capit. dilecti. in 3. de appellat. column. 3.* & idem Abb. Imol. & Bal. paulo ante citati. quorum *Opinio Communis* est: vt constat ex adductis per Felin. *in capit. postoralis. in princip. de offic. ord.* & fatetur Carolus Ruin. *in cosil. 7. num 6. lib. 4.* cui suffragatur text. *in cap. per hoc. de hæretic. isto libr. & in l. vltim. C. de iurisdict. omnium iudic.* Bartol. per text. ibi, *l. 1. C. de offic. præfect. vrb,* notat Panor. *in cap. cæterum. de iudic.* ad idem optimus text. *in authent. de defensoribus ciuitat. in princip.* tametsi aduersus hanc opinionem communem plures teneant, quos refert & sequitur Deci. *in dict. capi. cæterum numer. 5.* & Carol. Ruin. *in dict. consil. 7.* præcipue opinionem communi contrariam tenet gloss. *in dict. capit. postoralis. in principibus* Maxime in iurisdictione per præscriptionem acquisita, quidam existimant ex ea gloss. quod ea competat inferiori Prælato, qui præscripsit in priuationem, & exclusionem Episcopi. Quod probari videtur *in cap. auditis. de præscript.* vbi Panorm. hoc tenet, *2. colu.* idem Panor. *in cap. irrefragabili. § excessus. colum. 1.* eum tex. ad hoc inducens. *de offic. ordin.* eandem sententiam sequuntur idem Abb. & Felin. *col. 3. in dict. capit. postoralis.* Franc. Balb. *in tract. præscriptio. 5. part. princip. 1. part. q. 11.* Cald. *consil. 2. de præscript.* & tamen etiam in iurisdictione per præscriptionem quæsita, quod ea priuatiue non competat, sed accumulatiue, probare conantur, & verum esse censent Ioa. And. Host. Ant. & Imol. *in d. cap. postoralis.* quorum opinio propter authoritatem tantorum virorũ seruabitur in praxi: vt testatur Pan. ibi & profecto magis communis est, si consideremus ea, quæ tradit Henric. *in eo capit. postoralis.* tametsi dubio procul præcedens, ac prior in hoc sententia sit admittenda, vbi præscriptio ita fuerit inducta, quod Episcopus exercere volens propriam, & ordinariam iurisdictionem prohibitus sit à Prælato inferiori. Et hæc de inferiori iurisdictionẽ habente, qui tamen Prælatus sit secularis. Nam de Prelato regulari alia est obseruanda distinctio iuxta text. gloss. & Docto. *in c. quanto. de offic. ord.* Abb. *in c. si quis contra clericum. in repet. n. 42. & in cap. cum contingat. n. 21. de foro compet. & in c. cum ab ecclesiarum prælatis. 3. col. de offi. ord.* Nihilominus ipse dubiã esse opinor opinionem gl. *in d. c. cum ab ecclesiarum prælatis.* quo ad absolutionẽ excommunicationis, tum propter ambiguam huius principalis quæstionis definitionem, tum etiam ex eo, quod preuentio cognitionis causam ipsam ita deferat ad inferiorem Prælatum, vt eo cognoscente, nulla sit quo ad eã causam apud Episcopum iurisdictio *l. vbi cæpium. ff. de iudic.* sic in specie not. Palud. *in 4. sent. distin. 18. q. 5. art. 2. vers. 3.* licet opinionem gl. asserat communem esse secutus eam Sylues. *in verb. absolutio. 2. in princ.* idem tenet Ioan. in summa confessorum, *pti. ist. q. 94.* Regia *l. 4. tit. 9. part. 2. & 1.*

¶ Absolutio vero ab † excõmunicatione lata iure ipso Pontificio, aut synodico petenda omnino est apud eũ, cui constitutio ipsa eam reseruauerit. Quod si ius ipsum nulli absolutionem reseruet: tunc regulariter Episcopus absoluere poterit. tex. celebris *in c. nuper. isto tit.* quem ad hoc præter alios inibi idem ex eo colligentes, dixẽre singularem esse Card. ibi, Barb. *in cap. 2. de solut. & in d. ca. 1. colu. 5. de offic. deleg.* not. Abb. *in c. grauẽ colu. vlt. de prebend.* late Felin. *in d. ca. postoralis. §. præterea. de offic. ordin.* idem Felin. & Deci. post Abb. *in cap. si clerici. §. vlt. de iudi.* notant & alii plures, quorum meminit Henric. Botteus *de synodo. 2. part. art. 5.*

Et procedit hæc communis opinio etiã in excõmunicatione lata per constitutionẽ inferioris, confirmatã tamen per Romanum Pontif. nam & ab hac poterit Episcopus absoluere. quod manifesta ratione deducitur. siquidem potest Episcopus absoluere ab excommunicatione lata per canonem Romani Pontificis: vt *in dict. capit. nuper.* apparet. Igitur & ab ea, quę lata sit per constitutionem inferioris alicuius, etiamsi ea constitutio fuerit confirmata per Romanũ Pontif. & in specie hanc extensionem probarunt Bald. *in præmio, Rex pacificus.* Ias. *in l. move. col. 6. ff. de iurisd. ct. omnium iudic.* Henric. *in cap. ex frequentibus.* & ibi Card. 4. *oppos.* Abb. *col. vlt. de instit.* idem Card. *in Clem. 1. §. si quis. q. 5. de reb. eccles.* Fel. *in d. §. præterea.* Quorum ratio communis est, & in hoc tendit, quod confirmatio Romani Pontificis non tollat ordinariam iurisdictionem. *c. 1. & 2. de confirm. vtili vel inutil.* Nec oberit gl. *in d. cap. ex frequentib. verb. confirmantes.* vt statim apparebit.

Secundo isthęc regula, quę *in d. cap. nuper.* traditur, etiã obtinet in excõmunicatione lata per hominis, & iudicis sententiam, quæ generalis sit. Etenim absolutio potest ab Episcopo dari, si non fuerit alteri reseruata. Quod in specie adnotauit Imol. *in dict. c. graue col. 4. de prabend.* licet sit sententia lata per Romanũ Pontificẽ, quia cum generalis sit in pluribus equipollet canoni, & statuto, sicuti explicatur *in c. a nobis. in 1. extra. isto tit.* idem quod Imola tenent Henr. *in dict. capit. ex frequentibus.* Idem Henr. post Hostien. & Io. Andr. *in cap. excommunicamus. in 1. de hæretic.* Quibus suffragatur text. *in d. capit. ex frequentibus.* quo in loco gl. vltima sensit contrariũ, quasi velit, non posse absolutionẽ in hoc casu dari ab Episcopo, nisi specialiter ea sit Episcopo permissa, quemadmodum in eo capite expressim permissa fuit. & præterea Abb. *in dict. capit. graue.* Cardin. *in dict. capit. excommunicamus.* & Feli. *in dict. §. præterea.* hanc opinionem, quã Imola tenuit, falsam esse censent tenentes, Episcopum non posse absoluere ab excommunicatione lata per generalem sententiam hominis. idem notat Caietan. *in verb. Absolutio ab excommunicatione.* & Ioan. *in summa confessorum, libro 3. titu. 33. quæstionib. 86.* Mihi potius placet prior sententia ob generalem per missionem text. *in dict. capit. nuper.* Et quia admodum similis est generalis sententia statuto, aut episcopali constitutioni. Nec vrget auctoritas

tens glo. *in d. ca. ex frequentibus.* ea etenim procederet, quando excommunicatio fuit lata ab homine, & confirmata per Romanum Pontific. quia ab ea Episcopus absoluere nō potest, nec quisquam alius, quam ipse excommunicator: atque ita intellexere illam gl. Panor. ibi *col. vlt.* Roman. *in cons. 387. & in dict. §. praterea.* à quibus libenter quærā, an loquantur in excommunicatione lata per hominis sententiā speciales: & huius absolutio siue sit per Papam confirmata, sive non, ad neminem pertinet præter excommunicatorem. Aut loquuntur in excommunicatione lata per generalem sententiam hominis, & tunc parum oberit potestati Episcopi ordinariæ confirmatio Romani Pontificis. Nam si vera est opinio Imolæ, sicuti potest Episcopus absoluere ab excommunicatione lata per statutum confirmatum à Romano Pontifice, ita poterit ab excommunicatione lata per generalem sententiam hominis ab ipso Papa confirmatā: cum hæc similia sint. Idcirco parum confirmatio Romani Pontificis hac in specie operabitur, siue sequatur opinionē Imolæ, siue contrariā. Qua ratione superest, quod omissa opinione glo. *in d. cap. ex frequentibus.* ibidem est tex. satis vrgēs pro Imolę opinione. Et fortassis cōfirmatio Papę in sententia speciali hominis hunc habet effectū, quod tunc minime admitti debeat dubia sententia gl. *in dict. c. cum ab ecclesiarum prælatis.* cuius paulo ante meminimus.

Tertio hęc regula communis adeo vera est, vt Episcopus tantum possit absoluere ab excommunicatione iuris absolutionem minime reseruantis, quòd sacerdos proprius curam animarum habens nequaquam valeat hanc absolutionem à maiori excommunicatione concedere: sicut notat gl. communiter inibi recepta *in capit. 2. de pœnit. & remiss. isto libro.* text. opti. *in Clem. 1. de priuileg. in princip. & extrauag. 1. §. observent. eod. tit. de priuil. inter communes.* Panorm. & Fel. *in c. 2. in 1. num. extra. isto tit.* Felin. *in d. c. pastoralis. §. præterea. colum. 3.* Imol. *in c. ab excommunicato column. 5. de rescript.* Quorum opinio plures auctores habet ex iuris Pontificii professoribus, quos præter Felin refert eos secutus Henr. Bottæus *in tractat. de synodo. 3. part. artic. 5.* idem ex Theologis tenet Bitteren. *in opere de excommunicatio. & interdict.* Durandus *in 4. sent. distinct. 18. quæst. 4. artic. 2.* & Palu. ibi, *quæst. 5. art. 1.* Bitterensem secutus, idem tenet in excommunicatione lata per canonē concilij generalis, aut Rom. Pontificis. Huic opinioni adstipulatur, quod absolutio excommunicationis ad iurisdictionem fori exterioris pertinet, vt constat: quam sacerdos curam animarum habens nequaquam exercere potest: cum ea careat omnimo. Nam pari iure censeri debent excōmunicatio, & absolutio *t. verbum de pœnitent. distinct. 1.* igitur & absolutio non potest competere ab excommunicatione ipsi sacerdoti curam animarum habenti, vbi de maiori excommunicatione agendum est.

Contrariā sententiā in specie tenent Innoc. & Hostiens. *in d. cap. super.* S. Tho. *4. sent. distin. 18. q. 2. art. 5.* Sylvest. *in verbo, Absolutio. 1. q. 5.* Ang. *eod. verb. §. 2.* Ioan. *in summa confessorum, lib. 3. tit. 33. q. 85.* & est cōmunis opinio, vt fatetur eam secutus Ioan. Maior *in dist. 13. q. 2. dub. 3.* quorum ea est resolutio, vt ab excommunicatione † lata iure Pontificio, vel episcopali, etiā si maior sit, possit sacerdos parochialis absoluere, nisi fuerit in specie alteri reseruata. idem probat Palu. in excōmunicatione lata per Episcoporū, & aliorū quorumcunque inferiorum constitutiones. Huic opinioni plurimum accedit text. *in dict. c. super.* nam etsi ea responsio loquatur in absolutione ab excommunicatione minori: Attamen ratio generalis illius text. probat, parem esse potestatem absoluendi ab communicatione iuris, Episcopi scilicet, & presbyteri curā animarum habentis, vt si absolutio à iure non sit alicui expressim reseruata, competat Episcopo, vel presbytero parochiali. vnde cum par sit ratio, constat presbyterum parochialem posse vt Episcopus potest absoluere ab excommunicatione maiori lata per canonem, etiam Pontificium nulli reseruantem absolutionem, præsertim, quod ab *illius* responso deducitur, & nō aliunde cōmunis Panor. & aliorum opinio. ideo in rigore disputationis satis defendi poterit hęc posterior Theologorum sententia: tametsi communis praxis priorem receperit, & possit contendi text. *in dict. c. super.* intelligendum fore in absolutione ab excommunicatione minori quo ad sacerdotem parochialem, & quo ad Episcopum in absolutione ab excommunicatione maiori propter distinctionem iurisdictionis.

Excōmunicatio minor regulariter tollitur absolutione sacerdotis curam animarum habentis, & qui proprius est ipsius excōmunicati presbyt. text. *in d. ca. super.* qui est † intelligendus de excommunicatione minori lata à iure ipso, etiam Pontificio sedis Apostolicæ. Quæ quidē *Opin. o Communis* est *in d. ca. super.* notat post alios summarum auctores Syl. *verb. absol. 1. 2. notab.* & alii, quorum meminit Henric. Bottæus *in tract. de synodo. 3. part. artic. 5.* idem responderunt S. Tho. *in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. vlt.* & ibi cęteri Theologi. 6

Illud vero est obseruandum, an possit ab excommunicatione minori lata à iure absoluere sacerdos quilibet, etiam si is non sit proprius ipsius excommunicati parochus? Nam Caieta in opusculis, quęstione vnica, de ministro pœnitentię in hanc inclinat sententiam, vt existimet, alium, quam sacerdotem parochialem, absoluere non posse à minori excommunicatione, etiam ob peccatum veniale iure indicta. quia absolutio excommunicationis iurisdictionem exigit, quam in hunc excommunicatū nō habet alienus sacerdos: licet is possit alteri subditum à venialibus peccatis absoluere: vt *Communis* docet *Opinio.* deinde, licet concedamus, quēlibet sacerdotem ipso quidem iure diuino, vel humano habere iurisdictionem ad præstandam absolutionem sacramentalem à venialibus peccatis, quod concedendum est: non inde sequitur necessario, eundem habere iurisdictionem ad tollendam excommunicationē minorem propter venialia peccata inflictam. Differt etenim multum absolutio sacramentalis peccatorum venialium ab absolutione excommunicationis minoris: quæ sacramentalis non est, & vinculum tollit distinctum à peccatorum, etiam venialiū, culpa, & nexu, sicuti & absolutio à peccatis mortalibus satis differt ab absolutione excommunicationis maioris, cum absolutio ab excommunicatione requirat iurisdictionem fori exterioris: absolutio autem à peccatis exigat tantum iurisdictionem fori interioris, & animæ. Quibus equidem rationibus communis sententia admittenda videtur adhuc in absolutione ab excommunicatione minori, quæ peccati venialis ratione ligauit excommunicatum, vt is nō possit absolui ab alio sacerdote, quam eo, qui proprius sit. quod etiam comprobatur ex eo, quod frequentissime minor excommunicatio iure indicta est ob venialem culpā: vt notatur *in capit. sacris. de his, quæ vi.* Et tamen hæc regula communi omnium consensu constituta est, quod ab excommunicatione minori lata à iure absoluere non possit quilibet sacerdos: sed tantum is, qui curam animarum habet, & parochus est ipsius excommunicati. Nec me latet, Martinum Azpilcuetam virum qualibet laude dignissimū, Caietani opinionem improbasse *in c. placuit. de pœnit. distinct. 6. nume. 25.* ratione profecto subtili, quam lector perpendat necesse est, vt in hac controuersia iustiorem & veriorem sententiam eligat.

De absolutione excommunicationis, quę ad cautelā dari solet, illud est prenotandum, quod allegans, se iniuste fuisse excommunicatum, plane fatetur, excommunicationem eum ligasse: & ideo non est audiendus, donec absoluitur: simpliciterque absoluitur seruata iuris Pontificii forma. At qui allegat excommunicationem nullam fuisse, quia lata post appellationem, † aut errorem manifestum habere, & petat absolutionem ad cautelam, absoluendus equidem est non simpliciter, sed ad cautelam: hæc probantur *in capit. solet. sup. isto tit.* & notantur *in cap. per tuas. extra. eod. & in cap. cum contingat. de offic. delegat.* conceditur autem hæc ad cautelam absolutio ex quadam iuris benignitate, & gratia: cum excommunicatus absolutionem minimè petat simplicem humiliter confessus, se excommunicatum: imo potius negat excommunicationem: atque ideo rigore quodam non erat absoluendus, sed admittendus ad probationem eius quod allegauerat: sicuti probatur *in dict. cap. cum contingat. & in dict. capit. per tuas.* quo in loco asserit summus Pontifex Apostolicā sedem consuēuisse, hunc ad cautelam absoluere. Sed iam hæc benignitas sedis Apostolicæ ordinaria est, vt constat in dictis constitutionibus. Et *in c. venerabilib. §. sed si ex causa iste. tit.* quamobrem breuiter hoc in loco ad hanc quæstionem aliquot adnotabimus. 7

Primum non tantum esse absolutionem ad cautelam cōcedendam, cum excommunicatio dicitur nulla ex causa erroris intolerabilis, vel ex eo, quod lata sit post appellationem legitimam: sed & quoties nulla dicitur ex defectu iurisdictionis, aut ex aliis similibus causis, quæ nullam efficiant excommunicationis sententiam: cum eadem sit ratio

secun-

secundum Ioan. Andream, Domi. 2. col. & Franc. col. 5. in dict. capit. solet. & est Communis Opinio, vt fatetur Abb. in capit. Apostolicæ. de exception. col. penultim. vnde dicens, excommunicationis sententiam nullam, & petens absolutionē hanc ad cautelā, non tenetur in specie causam nullitatis exponere: quemadmodum notant Domi. & Franc. col. 5. in d. c. solet. sensit Rota in antiquis 60. quod si excōmunicatus allegauerit iurisdictionis defectum in iudice ordinario ratione exemptionis: nō est ita facile danda absolutio ad cautelam, nisi prius exemptio aliqua ex parte probetur, saltem semiplena probatione, ne iudici ordinario passim illusio fiat, tenent Innoc. Domin. & Franc. col. 5. in dict. cap. solet. Rota in nouis. 308. & in antiquis, 116. attamen licet tempore, quo petitur absolutio ad cautelam, non sit necessarium causam nullitatis exprimere, oportet tamen eam in specie nominare, vt detur absolutio: quod Francus notat, & constat: quia nullitatis causa in vniuersum est aliquo modo probanda, vt detur absolutio hæc ad cautelam, saltem quoties allegatur appellationem præcessisse: debet enim summarie cognosci, an appellatio excommunicationem præcesserit: licet non sit necessaria iustificatio appellationis, secundum Abb. in d. c. per tuas. iſto tit. Ioa. Andr. 2. col. Franc. 5. post alios in d. c. solet. & Felin in c. Apostolicæ. penul. col. de except. text. ad idem optim. in d. c. venerabilib. §. se dsi ex causa. & §. vltim. vbi est text. ad hoc elegans, nec enim est absolutio ista ad cautelam temere concedenda: imo præmitti debet cognitio illius causæ, quæ ab excommunicato allegatur, vt nulla sit excommunicatio: præsertim vbi dicitur, excommunicationem latam fuisse post appellationem: nec sufficit ad effectum absolutionis ad cautela, quod vnius testis testimonio probetur appellationem præcessisse ipsam excommunicationem: vt notat Ægid. à Bellamera in decis. 91. nec iuramentum ipsius appellantis, nisi eo casu, quo iudex excommunicator asseuerat se non credere appellationem præcessisse excommunicationem, & tamen paratum esse dare absolutionem, si ita sit, quod post appellationem excommunicauerit, sic notat Felin. in d. c. Apostolicæ. n. 19. de except. post Ægid. à Bellam. decis. 386.

Sane quoties appellatio ab interlocutoria fuerit interposita, & per appellantem petatur apud iudicem, ad quem absolutio ad cautelam, erit probandum plene, quod appellatio excommunicationem præcesserit: licet nondum constet ipsius appellationis iustificatio. quod apparet in dict. capit. venerabilibus. §. vltimo. & est communis opinio: quod si appellatum sit à sententia diffinitiua: tunc excommunicatus allegans excommunicationem nullam, quia præcesserit appellatio, non tenetur hoc plene probare ad obtinendam absolutionem ad cautelam: siquidem ad ipsam excommunicationis nullitatem sufficeret hęc plena probatio, sed erit satis, quod summarie, & semiplene probetur, appellationē præcessisse. & idem arbitror, vbi tractetur de quacunque alia causa nullitatis, ex cuius ratione petatur absolutio ad cautelam, atque ideo quod diximus de exemptione, minime erit speciale, sed plane ordinarium.

Secundo est inquirendum, quis possit ad cautelam absoluere? & Romanus Pontifex in d. cap. solet. hanc absolutionem respondet dari posse à superiore ipsius excommunicatoris, ad quē delata est causæ controuersia per appellationē. Potest† & ipsemet excommunicator absoluere ad cautelam, secundum Hostiens. Ioann. Andr. & alios in dict. capit. per tuas. Dominic. & Franc. in dict. capit. solet. col. 2. quod non licebit alicui iudici, etiam inrisdictionem habenti ordinariam, nisi sit ipsemet excommunicator, eiusque superior, cogniturus de appellationis causa: vt ipse Domin. col. 5. & Franc. 3. in specie adnotarunt. qua ratione hoc erit omnino obseruandū ad intellectum gl. in c. cum ab ecclesiarum prælatis. de offic. ordin. cuius in hoc §. paulo ante meminimus.

Iudex vero delegatus, etsi sit datus à principe ad appellationis cognitionem & decisionem, non poterit absoluere ad cautelam. hæc enim absolutio extraordinaria est, & gratia quadam sedis Apostolicæ inducta. c. per tuas. ist. titul. igitur non est cuicunque iudici permittenda, nisi à iure sit in specie permissa. nam absolutio simplex ab excommunicatione competit delegato: quia tunc excommunicatio non dicitur nulla. at vbi excommunicatus allegat, excommunicationem nullam esse, iure ordinario absolutiodanda non est, nisi prius constet, excommunicationem nullam esse. idcirco cum absolutio ad cautelam sit extraordinaria, & à iuris Pontificii regulis aliena, permissaque ex gratia: non videtur cuilibet iudici data potestas eam cōcedendi. atque ita hanc opinionem veram esse opinantur gloss. in d. c. solet. verb. per superiorem. Ioa. And. Domin. Franc. & Doct. ibi, Deci. in c. præterea. num. 6. de offic. delegat. & ibi Felin. col. penult. idem Feli. in c. causam quæ. nu. 6. & in c. cum dilecta. col. 10. de rescri. idem in c. 1. nu. 11. vt lit. non contesta. Iaſ. in l. 2. colu. 2. & ibi Deci. ac Curt. Iunior, col. 1 ff. iurisdict. omn. iudi. quorum Opinio Communis est, contraria tamen potius placet Arch. in d. c. solet. Abb. & Deci. in c. ad præsentiam. de appell. per text. inibi. cui respondetur, iudicem delegatum, cuius in eo capit. mentio fit, habuisse specialem commissionem à Romano Pontifice absoluendi ad cautelam & tamen hęc posterior opinio vsu & praxi recepta est, quo ad iudices delegatos extra Romanā curiam de causa cognoscentes: licet datus in Romana curia, vt intra eam cognoscat, de causa, speciali indigeat commissione ad absolutionem ad cautelam adhuc ex communi vsu: quemadmodum Rota tradit in antiquis. 810. & sequem. Felin. in cap. veniens. de testib. col. penulti. vnde secluso communi filo, prior sententia verior est, & magis communis quam extendit Oldrad. consil. 145. ac Feli. in d. c. veniens. in 2. vlt. col. vt nec iudex delegatus possit absoluere ad cautelam excommunicatum ad effectum dicendi testimonium. Quo in casu ipse potius contrarium tenerem, maxime vbi res non ita bene per alios testes probari posset: argum. text. in c. prætera. de offic. delegat. & in d. l. 2. ff. de iurisdict. omn. iudic. sic etenim Ioan. Monachus in d. c. solet. tenet, iudicem delegatum posse absoluere ad cautelam testes sibi productos ad effectum dicendi testimonium.

Tertio considerandum est, non posse impediri hanc absolutionem ad cautelam ex contradictione aduersarii, nisi is dixerit, excommunicationem latam propter manifestā offensam, quod probare debet intra octo dies, & eo probato non est absoluendus excommunicatus, nisi prius realem satisfactionem præmiserit, text. sing. in d. c. solet. satis tamen erit ad impediendam absolutionem istam, quod manifesta offensa proponatur, & obiiciatur in ipsis interrogationis articulis: nec est necessarium, quod expressim libello speciali exceptionis hæc manifesta offensa in iudicium deducatur: quemadmodum docet Rota in nouis. 326. ita rem istam explicans. idem probat Felin. in dict. ca. Apostolicæ. de except. num. 17. ipsi autem octo dies currunt, & labuntur continuo à momento ad momentum ab ipso die, quo iudex recepit obiectionem manifestæ offensæ, absque alia speciali huius dilationis assignatione: quod notant Domi. & Fran. in d. c. solet. & Rota in nouis. 208.

Hæc tandem prænotare libuit de excommunicationis viribus, vinculo, & effectibus, deque eius absolutione, ad huius rubric. & cap. quod statim sumus exposituri, apertiorem cognitionem: multa tamen omisimus, quod vel ea cuique facile obuia sint, vel nos breuitati operam dantes ipsa præterierimus: quę diligens lector pro sui ingenii captu poterit inquirere, ac mente reponere.

SECVNDA HVIVS RELECTIONIS PARS.

C. BONIFACIVS OCTAVVS.

Alma mater Ecclesia plerunque nonnulla rationabiliter ordinat, & consulte, quæ suadente subiectorum vtilitate, postmodum consultius, ac rationabilibus reuocat, in melius ve commutat.

EX HVIVS CAP. INITIO.

De mutatione legum.

SVMMARIA.

1 *Alma substantiue & adiectiue, quid significet?*
2 *Lex qualis esse debeat? Mutatio, & correctio veterum legum iustissima est.*
3 *Eadem lex humana non omnibus communitatibus, aut ciuitatibus conuenit.*

ALmam hoc in loco summus Pōtifex appellat Ecclesiā sanctam inquam. *Alma* etenim Hebręa dictio est. & item Latina, auctore Diuo Hieronymo in Esaiam cap. 7. quo in loco adnotauit, † apud Hebræos *Almam* dici virginē nō quamcunque, sed absconditā, ac secretā, quæ nusquam virorum pe-

tuerit

fuerit aspectibus, sed magna parentum diligentia custodita sit, ætatisq; iunioris, & in annis adolescentię cõstituta. quod pluribus sacræ scripturę authoritatibus probare idem auctor conatus est ad *illius c.* intellectũ, & catholicum Prophetæ sensum. idem Hieron. hanc interpretationem tradit in Hebraicis traditionibus in Genesim. & Petrus Galatinus *lib.7.cap.15.* Latine autem secundũ eundẽ Hieronymũ *alma*, *sancta* intelligitur adiectiue. siquidem *alma*, vt inquit Festus, *sancta* siue *pulchra*, vel *alens ab alendo* scilicet. Seruius item *lib.10. eneid.* super illud *alma parens Idæa Deum*, inquit Alma proprie est *tellus*, ab eo quod nos alat: Abusiue etiam aliis nominib. hoc epitheton datur. idem Seruius apud Virg. *ecloga 8.* diem almum, clarissimum interpretatur. nec tantum hæc dictio refertur ad est ad lucis splendorem, sed & ad honoris, & nominis, & famæ claritatem, & excellentiam. sic Iustinianus *in l.1. Cod. negotiatores ne militent. lib. 12.* Constantinopolim vrbem almam appellat. Martialis de natali Domitiani, *lib.4.*

Cæsaris alma dies, & luce sacratior illa,
conscia Dictæum, qua tulit Ida Iouem.

Vtcumque sit, ecclesia catholica alma dicitur aptissime, quod mater sit piissima, quippe quę nos alat vberibus sanctissimis, nobis exhibens sacramẽta, quæ redemptor noster Iesus in remissionem peccatorum instituit, nosque fide ipsius sanctissimi Saluatoris instruat, & muniat: quod sanctissima sit, ac Christi sponsa virgo, & immaculata, ab iscondita vsque ad sponsi incarnationem sub velamine Prophetarũ: quod pulchra ac decora tot sanctissimorum hominũ martyris post sponsi passionem, tot bonis moribus institutis, ac propter pulchritudinem reformatis: quod clarissima sit lucis splendore, veteris testimenti, & Mosaicæ legis reseratis mysteriis, quę obscura quidem ad aduentum vsq; Saluatoris fuêre: quod in vniuersum orbem eius institutio & excellentia prædicatione legis Euangelicæ iam propemodum exierit.

Ex huius autem capit. initio illud plane deducitur, quod apud omnes celebratissimum extat: nempe, & in † Repub. bene ac sanctè instituta posse iustissime mutari & veteres leges, quæ & iustissime fuerunt conditę. idem constat *in cap. non debet. de consang. & affi. c. sciendum. 26. d.c. quia sancta. §. verum. 63. dist.* & in aliis plerisque locis, quibus duo præter alia potissimum obstare videntur.

Primum: lex debet esse iusta. *cap. erit autem lex. 4. dict. cap. 8 prouerb.* Per me reges regnant, & conditores legũ decernũt. Etenim lex esse non videtur, quæ iusta non fuerit, auctore August. *l.1. de libero arbit. cap.5.* sed si lex vetus iusta fuit, & esse debuit, vt legis vim haberet, quod in ea constitutum fuit, iustum itidem erit: eius contrarium iniustũ: igitur noua lex veterem iustam corrigens, & contrario abrogans, institutio iniqua erit, & ideo nulla. Siquidem iustum, & iniustum cõtraria sunt, vt inde necesse sit, mutationem veteris legis iustę in cotrariam iniquam esse.

Secundo itidem obiicitur, & fit argumentatio: Aut lex vetus iniqua fuit, aut iusta: si iniqua, lex nõ fuit, nec est, nec legis nomẽ, ac vim habere debet: & idcirco absq; temporũ mutatione tollenda est, & statim fuit abroganda. Si iusta, profecto mutari nequit in contrariam, quæ iniusta non sit. vnde hęc posterior erit omnino vt iniqua extirpanda ab ipsa Rep. cum ei nequaquam possit vtilitatem afferre, imo perniciosa sit.

Tertio ad idem tendit, quod lex iusta fundamentũ habet a naturali ratione: quæ tamen immutabilis est. *in prin. 5. distin. §. sed naturalia. Inst. de iure natu.* ergo lex semel iuste instituta mutari non potest.

Nihilominus constituendum est in tractatu *de legibus*, non tantum permissam esse in qualibet optima Republica legũ veterũ mutationem: sed & eam admodum vtilem fore, & quandoque necessariam, modo facilis non sit. Hoc præter authoritatẽ canonum, quorum modo meminimus, probat Aristoteles *libro 2. Polit. cap.6.* ita equidem scribens: *In ciuili ratione non posse omnia accurate scribi, sicut nec in alia qualibet disciplina.* Constat etenim primos legum latores quandoque imprudentes fuisse, rusticos, ac vulgares, sic & in disciplinis crescit hominum vigor: atque docet experientia, plurimas antiquas leges horrẽdas mutatas fuisse cum maxima Reipubl. cęq; vtilitate: quemadmodum latius notat ipse Aristot. *in dicto. capit. 6.* His accedit secundo, quod humanæ rationi naturale est, vt gradatim ab imperfecto ad perfectũ perueniat, vnde qui primo philosophati sunt, quædam imperfecta tradiderunt, quæ postea per posteriores perfectius fuêre discussa, examinata, & tradita, atque ideo legum mutatio ex parte rationis ipsius humanæ iustissima est, non tantum ex parte hominum. Tertio adest diui Augustini authoritas, *libro 1. de liber. arbitr. cap.6.* qui asserit legem etiam iustam posse per tempora iuste mutari: siquidem mutata Republica, & eius statu, mutari debet & lex: cum mutata tempora varias exigant leges, vt iuite regatur populus, quod comprobatur euidenter: nam iuste legis officium est Reipublicæ vtilitatẽ constituere, & stabilire, hæc vero non aliter potest practice considerari, nec percipi, quam prius inspectis, ac perpensis temporibus ipsis, locis, & gentium moribus: quæ quidem omnia non vbique pari tramite contingere solent: igitur non eadem lex vbique, & semper iusta est, nec omnibus moribus, locis, & temporibus adaptari, & conuenire potest: qua ratione legis mutatio necessaria omnino est. Quarto, sunt ad hanc rem pulchra Platonis verba, *6. dialogo de legibus.* Quæ quidem omnia, inquit, curent, ornentque chori principes, & cum legum custodibus conditores, vt à nobis relicta suppleant, necesse namque, vt diximus, in his præsertim quæ multa prauaque sunt, nonnulla in prima positione legum prætermitti, quæ magistratus sequentes vsu rerũ cõmoniti quotannis mouebunt, & corrigent, donec tempus illud aduenerit, quo instituta hæc discussa, & approbata sufficienter fuisse videantur: hæc Plato, qui eleganter *libr. 16.* ciuili, vel de regno, legislatorem simílem facit quoad Reipublicæ regimen medico, & nauis gubernatori. Nam vt hi non semper eadem præscribunt agenda esse ad corporis salutem, & ad nauigationis tutelam, sed varia precepta excogitant, iuxta morbi statum, ventorum, locorum, & syderũ pericula: ita legislator, qui Rempublicam administrat, non eisdem semper vti debet legibus, imo varia necesse est præscribat præcepta, & instituta secundum temporum, rerum, & locorum vicissitudines, status, & qualitates: alioqui non recte rem pro vtilitate publica gerere valebit. Hanc item legum mutationem iustam esse probat textus *in capit. vlt. 14. distinct. & in d. cap. erit autem lex. 4. distinct.* pulcher text. inibi adnotante Baldo, *in l. vnica. in princ. C. de caduc. tollen.* docet eleganter S. Thom. *in 1.2. quæst. 97. artic. 1. & quæst. 104. art. 3.* Syluest. *in verb. lex. §. 25.* & Fran. Patritius *de institutione Reipu. lib. 1. tit. 5.* ad rationes in contrarium adductas non est admodum difficilis responsio, quæ magis huius veræ opinionis vires explicabit.

Ad primum igitur respondentes fatemur, legem iustam esse oportere, & item legem veterem, quæ modo mutatur, iustam fuisse: & subinde concedimus nec iustum mutari posse, nec iniustum statui: & tamen negamus ex mutatione veteris legis, quæ tunc iusta fuerit, iniustam nunc constitui: siquidem determinatio eius, quod iustum sit, ac Reipub. conueniens, secundum hominum statum, & conditionem mutari debet, & potest. Etenim, vt docet S. Thom. rectum semper manere debet rectum per se, nec id mutari potest: sed rectitudo, & iustitia legis dicitur, & consideratur quoad communem vtilitatem, cui non semper vna, eademque res conuenit: idcirco talis rectitudo mutatur, vt paulo ante dicebamus, & præterea non ita cogit argumentatio in his, quę legislatoris iudicio, & voluntati libere commissa videtur: qualia sunt multa, quæ possunt libere iure humano statui absq; diuini & naturalis lęsione, & absq; Reipublicæ, & communitatis iniuria: eo quidẽ, quod in his minime versetur ipsius Reipublicæ status potissima basis rectæ administrationis. Lex enim Regia, quæ permittit parẽtibus melioris rationem erga liberos in tertia, & quinta bonorum partibus, iusta est, & fuit: quia nõ insurgit ex hoc grauis & maxima inter liberos inæqualitas, nec iuri diuino aut naturali prędicium fit, nec Respublica lędetur. Et tamen etiamsi lex ista reuocaretur, & tolleretur, nihil iniustum fieret à legislatore: cum filiję qualem partem ex parentum bonis obtinerent, ne iuri naturali derogaretur ex hac veteris legis mutatione, nec Respubl. damnum aliquod inde pateretur.

Ad secundam rationem satis manifesta est responsio, si concedamus priorem eius partem, & negemus posteriorẽ. Nam vetus lex potuit tunc iusta esse, modo autem erit iniqua: quippe quæ præsenti Reipubl. statui minime cõueniat, imo perniciosa, & grauis sit, & deinde. vt modo probauimus. quædam sunt ita liberæ legislatoris dispositioni obnoxia, vt vel hoc vel illi contrarium possit statuere absque aliqua Reipubl. iniuria.

Ad tertium ita respondemus, quod quælibet iusta lex habet, & habuit originem à ratione vniuersali naturali, quæ dictat, ratione viuendum fore nihil iniquum agendum, aut statuendum. Quod iuris naturalis principium vniuersale est, & immutabile: sicuti & immutabilia sunt omnia, quæ ex hoc principio necessario sequuntur: atque ita nulla lex vnquam ferri potuit, nec potest, quæ iniusta sit, & ideo contraria huic principio iuris naturalis. Sed quoad particulares actus, & leges speciales constat, aliquam legem olim Reipublicæ congruam, & iustam, modo non conuenire communitati, & ideo iniustam esse, ac reuocari posse. Humana siquidem lex qua ex parte ius habet naturale, scilicet ratione viuendum fore, mutari nequit. Sed quo casu ratione vivamus, ostendit mutatio temporum, hominum, & morum ciuilium. vt eleganter S. Thom. explicat *in 1. 2. quæstione 97. articulo 1.* Vnde quia lex est constans, ac perpetua voluntas, omnes equidem leges licet pro tempore, locorum, hominumque ratione sint mutabiles, nisi ex ratione dependeant immutabilis legis, pro legibus non sunt habendæ, propter ea autem immutabilis est voluntas, quoniam dependet ex ratione perfecta, qua nihil est nec certius, nec antiquius.

3 Ex quibus apparet, † non omnibus communitatibus, Rebuspublicis, aut ciuitatibus eadem leges conuenire, vel vtiles esse: tametsi omnibus conueniat, & proprium sit, ratione, & iure ad iustitiæ normam, & regulam institutas esse. qua de re sunt pulchra Aristotelis verba, *libro 5. Ethic. capit. 7. Simili*, inquit, *modo non naturalia, sed humana iura, non eadem vbique sunt.* Nam neque Respublica apud omnes est eadem, sed vna tantum vbique, ea est secundum naturam, quæ optima est. Hæc Aristoteles, qui vnam esse censet vbique Rempublicam secundum naturam, quę optima sit, id est, quę naturali ratione ad communem vtilitatem regitur. Qua tamen ratione perpensa, & obseruata, non eadem conueniunt omnibus Rebuspubl. ad hunc etenim sensum Michael Ephesius locum Aristotelis ibidem eruditissime interpretatur.

Qua ratione qui veteres historicos legerit, quique variarum prouinciarum leges expenderit ab initio orbis conditi vbique constitutas, dubio procul deprehendet, quantũ hominibus licuerit varie in condendis legibus de ipsa cõmuni vtilitate decernere: ac plane suo iudicio censebit, leges aliquot risu dignas esse, quas si illius Reip. statum nouisset, omnino necessarias fuisse illi communitati existimaret. Veteres tamen leges non temere mutandas esse, nec nouas passim, & absque delectu ferendas, præter alios docuit olim Zaleucus Locrensis legislator, qui eam legem tulit, vt si quis nouam legem laturus esset, eam ad populum circumposito cerui cici laqueo ferret: vt nisi ob eximiam eius vtilitatem probata foret, laqueo tractus suffocaretur, & morte periret. Quod constat ex Demosthene contra Timocratem & Hieroclem apud Stobæum, *serm. 37.* idem fere tradit Polybius *lib. 12.* & de Charondæ Thurij lege Diodorus Siculus, *lib. 12. bibliothecæ.*

§. PRIMVS.

De interdicto.

SVMMARIA.

1 *Interdicere quid sit?*
2 *Interdictum ecclesiasticum, qualiter desinat posse.*
3 *Interdictus ab ingressu ecclesiæ, quid possit agere, & qua sint ei vetita.*
4 *Interdictum ecclesiasticum decernitur sæpissime in locum, vel plebem ob vnius culpam.*
5 *Interdictum ecclesiasticum, an possit ferri ob debitum pecuniarium.*
6 *Interdictum hoc quandoque in locum, quandoque in personas pronunciatur: & quid hoc referat?*
7 *Traditur intellectus ad text. in c. si sententia. hoc tit. & libro.*
8 *Interdicta ciuitate, an Suburbia censeri debeant interdicta: & inibi late intellect. c. si ciuitas. eo tit.*
Interdictum quoddam est speciale, quoddam generale.
9 *Excommunicatio, quomodo differat ab interdicto ecclesiastico?*

SAne à nostris dudum fuit prędecessoribus constitutum, vt in terris seu locis ecclesiastico suppositis interdicto nulla certis casibus, & sacramentis exceptis, diuina celebrentur officia, vel ministrentur ecclesiastica sacramenta.

Hinc tandem oportet, materiam interdicti ecclesiastici exordiamur, quid interdictum sit, prænotantes. Interdi-
1 cere † namque propria significatione censet rohibere, ac vetare, ne quid fiat, vnde apud Iurisconsultos interdicta passim traduntur proprie quidem prohibitoria, vt quidam opinantur: sed obtentum iam est, omnia siue prohibitoria, siue restitutoria, siue exhibitoria interdicta appellari, sicuti auctor est Iustinianus *in princip. Instit. de interdict.* Quod alibi tractabitur. Nunc enim ad propositam cognitionem illud erit satis, quod interdicere sit prohibere, aut vetare: re quidem vetita per ablatiuum frequentius: raro per accusatiuum, ipsa vero, cui fit prohibitio, per datiuum casum exposito, & significatis. Paulus sane Iurisconsult. *in l. vlt. ff. de pœnitentiis*, scripsit, interdicere alicui arte sua. Suetonius in Augusto aliquem ob ingratum, & malequolum animum domo, & prouincia interdixit, idem Suetonius in Nerone: & cum interdixisset vsum Amethystini & Tirij coloris, proclusit cunctos negotiatores. quandoque tamen actiue, & passiue subaudiuntur hi casus, quod latinæ linguæ auctores passim ostendunt. Cicero *pro domo sua*, velitis, iubeatis, vt M. Tullio aqua & igni interdicatur. Plinius in epistolis, carent enim togæ iure, quibus aqua & igni interdictum est. Nam, vt obiter hoc ipsum explicemus, Lactantius Firmianus *libro 2. Institutionum diuinarum, capitulo 20.* inquit, ideoque à veteribus institutum est vt sacramento ignis & aquæ nuptiarum fœdera sanciantur, quod fœtus animantium calore & humore corporentur, atque animentur ad vitam, cum enim constet omne animal ex anima & corpore, materia corporis in humore est, animæ in calore, quod ex auium fœtibus datur scire, quos crassi humoris plenos, nisi opifex calor fouerit, nec humor potest corporari, nec corpus animari. Exulibus quoque igni & aqua interdici solebat: adhuc enim videbatur nefas, quamuis malos tamen homines, supplicio capitis afficere. Interdicto igitur vsu earum rerum, quibus vita constat hominum, perinde habebatur ac si esset, qui eam sententiam exceperat morte mulctatus. Adeo ista duo elementa prima sunt habita, vt nec ortum hominis, nec sine his vitam crediderint posse constare. Hactenus Lactantius, cuius etiam meminit ad interdictum aquæ & ignis Budæus *in leg. penultim. de donat. inter vir. & vxor.* quo in loco Iurisconsultus mentionem fecit solennitatis nuptialis, quæ aqua & igni fieri solebat. Hac igitur in parte interdictum prohibitio quædam est diuinorum officiorum, cum iudex ecclesiasticus alicui ciuitati interdicit diuinis officiis. Nam & apud Pontificias constitutiones constat, interdictũ prohibitionem esse, sub titu. *de matrimonio contract. contra interdictum ecclesiæ.* maxime *cap. 2. & 3.* sic. Cicero *pro Cecinna* dixit, atque interdictum pertineret, id est prohibitio, sic Regia *l. 41. tit. 9. part. 1.* interdictum Hispanice appellat, *vedamiento.*

Potest autem interdictum hoc ecclesiasticum dicerni quoad personam aliquam specialem, aut singularem: tandem quoad plures personas, & quoad locũ, idcirco in hunc modum congrue definitur: interdictum † ecclesiasticum est suspensio ab diuinorum officiorum, sacramentorumque actiua & passiua celebratione, respectu alicuius loci, vel personarum facta, ecclesiastica etiam prohibens sepultura. quod interdictum hoc sit suspensio, non poterit negari, id etenim passim probatur, maxime *in capitu. non est vobis de sponsa. capitu. quod in te. de pœnit. & remiss.* & in præsenti constitutione, quibus in locis etiam constat, non esse simplicem suspensionem, sed quæ suspendat ab officiorum diuinorum, & sacramentorum celebratione, perceptione, & collatione, item ab ecclesiastica sepultura. *capit. si ciuitas. supra ist tit.* quod personas afficiat hoc interdictum quandoque, & frequentissime, probatur *in cap. si sententia. & cap. u cui isto tit.* & de loco est satis aperta probatio in præcitatis authoritatibus.

Sub hac vero diffinitione minime continetur, is cui † est interdictus ecclesiæ ingressus, nam is optime poterit extra ecclesiam celebrare diuina officia, sicuti notant gloss. communiter recepta *in cap. is cui. super ist. tit. gloss. in cap. vlt. de offic. ord. ist lib.* Innocen. Henri. *colum. penult.* Abb. & Felin. *num. 8. in cap. sacro. extra ist. tit.* quorum *opinio communis* est, & probatur *in capit. præsenti. 5. quæst. 2.* poterit item iurisdictionem ecclesiasticam vbicunque exercere, ea enim suspensus non est. gloss. *in d. sacro. in verb. interdictum.* quam sequuntur Docto. ibi. Abb. *in cap. ab excommunicato. colum. 4. de rescript.* Franc. post alios *in cap. 1. §. 8. quis. supra eod.* Ioan. Mylis *in verbo, suspensus.* etenim de hoc, cui interdictus est ecclesiæ ingressus, vlterius hic minime disputabimus, quippe qui opinemur, hoc interdictum multum differre ab eo, de quo in huius capit. examinatione actum sumus, tametsi & ad interdictum ingressu ecclesię possit vt

Omissa

omnia expendamus, & diffinitio prædicta commode inducitur in ea de interdictis personis mentio fiat, licet non ita vniuersale sit hoc interdictū ingressus ecclesiæ, verum quidem est, eum, cui est ecclesiæ ingressus interdictus, irregularem esse, si intra ecclesiam diuina officia celebrauerit, nec posse in ecclesia sepeliri. *d. c. is cui.*

Poterit tamen is, cui est ecclesię ingressus interdictus, ecclesiam ingredi, & in ea orare tempore, quo diuina officia non celebrantur, secundum Ioan. Cald. *in tract. de eccles. interdict. membro 2. vers. nunc quæritur.* Ancha. Domin. & Fran. *in d. c. is, cui*, sicut & de excommunicato diximus *prima huius operis part. §. 3. num. 7.* vnde constat, etiam hunc interdictum ingressū ecclesiæ non posse diuina officia intra ecclesiam audire, licet ex ea auditione irregularis non sit. *c. is cui supra eod. tit.*

Hic autem interdictus ingressū ecclesiæ, si pœnituerit, poterit sepeliri intra ecclesiam, text. expressus *in d. cap. is cui.* vbi Ioan. Andr. Fran. & Docto. fatentur, posse in articulo mortis hoc interdictum remitti à quocunque sacerdote, vel sufficere quod quis decesserit cum signis contritionis, & pœnitentiæ, vt non obstante interdicto sepeliri possit in ecclesia, absque alia solenni interdicti reuocatione aut remissione. Quod maximum exhibet argumentum, prædictam constitutionē loqui de interdicto ingressū ecclesiæ propter contumaciam, quasi dici possit, hunc interdictum ingressū ecclesiæ posse sepeliri intra ecclesiam, cum id interdictum in criminis pœnam fuerit pronunciatum, ex eo, quod morte finiatur pœna delicti, vt in hac specie notat Ioan. Ber. præsul Callahor. *in practica criminal. cap. 121.* ego sane compertum habeo, etiam in pœnam criminis posse quem priuari ecclesiastica sepultura, ita vt hęc pœna mortuo sit inferenda, etiā si is pœnituerit, quemadmodum ex *cap. cum ad monasterium. §. 1. de sent. reg. & capit. quanquam. de vsuris. isto libr.* & aliis probare conati sumus. *libro 2. variar. resolut. capit. 1. num. 11.* idcirco non me cogit prędicta ratio, vt hanc sententiam probem, præsertim quod propter criminis grauitatē possit corpori mortui pœna iniungi. *c. mulier. 15. q. 1. l. vlt. ff. ad leg. Iul. Maiest. c. accusatus. §. pen. de her. inst. lib.* atque ideo non omnino crimina morte extinguuntur quoad pœnam corporis. fateor tamen, iudicem ecclesiasticum & canonem alicui interdicentem ingressū ecclesiæ, eam mentem habere, vt si ob contumaciā hanc pœnam indixerit, velit ecclesiastica interdicere sepultura, vbi interdictus huius contumaciæ non poenituerit: at si ob crimen iam commissum, ac remissum, noluerit hunc interdictum carere sepultura ecclesiastica, ne tanta ignominia & iactura forsan ob culpam non ita grauem afficiatur. hunc etenim opinor esse sensum illius responsi *in d. c. is cui.*

Hinc apparet, interdictum ecclesiasticum in personam posse ferri quoad certum actum, aut quoad certam peculiaremque actionem ordinis, siquidem poterit ferri ad hoc, vt quis interdicatur celebratione missarum, ingressū ecclesiæ, aut collatione sacramenti poenitentiæ. quod notat per text. ibi Ang. *in c. significauit de corpere vitiat.* Cald. *in tract. de eccles. interdict. fol. 5. col. 2.* Dec. *in c. sane. num. 4. de offic. delega.* nec video in hac re posse quidquam controuerti, etsi omnino sit memoriæ commendandum quoad ipsius interdicti vim & effectū, ne quis existimet semper vniuersale constitui, & præterea, vt consideremus, qua ratione sit distinguendus sacerdos suspensus simpliciter ab officio, à sacerdote, qui interdictus sit ingressū ecclesiæ, aut alia particulari ordinis sacerdotalis actione.

Prius tamen quam distinctionem interdictorum ecclesiasticorum, & prescriptam diffinitionem exponamus, adnotandum est, interdictum † ecclesiasticum decerni posse aduersus innocentes, & in eorum damnum, ac prędudicium ob alterius culpam. nam licet hęc censura poena sit ecclesiastica, proprie spiritualis non est, quippe quę animam non afficiat, nec priuet communione suffragiorum ecclesię, sed tantum suspendat diuinorum officiorū, & sacramentorum celebrationem, quę quidem suspensio directe animam non ligat, nec afficit. quamobrem probauimus *lib. 2. variar. resolut. cap. 8. num. 10.* posse interdictum ferri contra innocentes ob alterius culpam. quia hęc poena spiritualis non est, licet gloss. *in d. cap. si sententia. in verb. interdici,* eam spiritualem poenā appellauerit. est siquidem receptum, posse aliquam ciuitatem interdici celebratione diuinorum officiorum, & sacramentorum collatione ob vnius culpam, nempe illius, qui dominus loci sit, & in eo iurisdictionem habeat temporalem, aut sęcularē. text. *in cap. non est vobis. de sponsal. cap. si sententia. isto tit. Regia l. 14. tit. 9. part. 1.* & idem erit ob culpam illius, qui in eo loco iurisdictionem spiritualem, & ecclesiasticam tantum habet, nempe Episcopi, secundum Archid. *in d. cap. si sententia.* & Domini. *ibi.* Tancred. Felin. & Dec. *sane. in 2. de offic. deleg.* vbi est ad hoc textus elegans. quamuis Cardi. Abb. & Barba. inibi censeant, illum text. procedere. quoties Episcopus temporalis dominus est loci illius, eiusq; sęcularem iurisdictionem habens, & tamen *opinio* prior *magis communis* est, vt asserit Dec. 7. *notab.*

Sed ob vnius priuati culpam non posse totam ciuitatem interdici, nec totum populum, obtentum est, vt notat Ioan. Mon. *in pragmatica sanctione, tit. de interdictis indifferenter non ponendis. in verb. priuatæ.* nisi id fiat speciali commissione Roma. Pontificis, quæ magna cum difficultate solet concedi, & in hunc modum, vt primo interdictum decernatur in ecclesiam parochialem aduersarij, & simul in alteram ecclesiam parochialem, vel collegiatam, demum crescente contumacia in duo monasteria, vel ecclesias collegiatas, deinde non resipiscente contumace, tota diœcesis supponitur interdicto, & adhuc illius corde indurato cathedralis ecclesia interdicitur, sicuti testatur Ioan. Staphileus *de literis grat. & iust.* Florent. 156. *col. 2.* scribens, cathedralem ecclesiam nusquam censeri interdictā, etiam si in totam diœcesim, & in omnes ciuitatis ecclesias sit interdictum decretum ex ratione text. elegantis *in c. quamuis. § quanquam. de præb. in 6.* quasi ille text. probans in literis ad beneficia ecclesiastica non contineri ecclesiam cathedralem appellatione ecclesiarum ciuitatis, aut diœcesis, in qualibet odiosa dispositione itidem locū obtinere, quod præter Doctor. ibi adnotarunt Compostellanus *in c. Capitulū. vers. idem quæritur, de rescrip.* Oldra. *cons.* 185. Rota. *Antiqua.* 55. idem Ioan. Stephilæus *de literis gratiæ. fol.* 61. *col. 1.* Felin. *in c. in nostra. corol.* 39. *de rescript.* idem Felin. *in c. postulasti, eo. tit. num.* 4. Ioan. de Selua *de beneficio. 3. part. q. 11. qualita.* 21.

Illud vero est omnino inquirendum, an ecclesiasticū † interdictum possit iure ordinario decerni in aliquam ciuitatē, aut populum ob debitum pecuniariū, nempe ob contumaciam domini vel episcopi illius loci commissam in detinendo æs alienum, & sic in debito pecuniario non soluendo? Nam tex. *in cap. de rescript. de iuretur.* vt ibi notant Abb. & alij, probant, posse ciuitatem, & prouinciam interdici diuinis officiis ob contumaciam ipsius domini, vel rectoris cōmissam, in nummis alteri debitis non soluendis, nihilominus à Bonifacio octauo statutum est in constitutione: Prouide attendentes, inter extraua. communes, sub hac rubrica, *quod interdictum ecclesiasticum nequaquam decernatur ob debitam pecuniam exigendam.* cuius cōstitutionis meminêre Abbas & Felin. *in dict. cap. ex rescripto.* & plerique alij statim citandi, eamque seruari iussit inuictissimus Hispaniarum Rex Carolus Cæsar, Pintiæ anno 23. *cap. 11.* & rursus anno 25. Toleti. *cap. 24.* quam ipse intelligerem non solum interdicto generali decreto in aliquā ciuitatem, aut villam. sed & in speciali interdicto in aliquā ecclesiam e pluribus vnius oppidi, aut ciuitatis. sunt etenim iudices sæculares, & regij, quorū ministerio facillime quiuis cogi poterit æs alienum soluere absque innocentū periculo & damno, quod prouenit ex his interdictis, licet Calderi. *in tractat. de eccles. interdict. colum. 8.* Ioan. Andr. Dominic. & Franc. *in c. præsenti. isto tit.* Florent. *3. part. tit. 26. cap. 3. colum. 2.* Felin. *in c. sane. in 2. de offic. delega. colum. 2.* intellexerint prędictam extrauagantem constitutionem in interdicto generali, vt secus sit in particulari, quod poterit decerni ad exactionem pecuniæ iure debitæ, ne obstet textus *in cap. 3. de pœnis.* Qua in re cōuenit Reipublicæ Christianæ, ita moderamen & medelam adhiberi. quod non temere hęc interdicta ecclesiastica, nec passim decernantur. *cap. quæsiuit. de his, quæ fiunt à maior. part. Cap.* extat memorabilis Basilienſis concilij constitutio, *sessione* 20 anno 1435. cuius hic meminisse libuit, quia illius concilij decreta de fide, & censuris, ac beneficialibus causis fuere pòst approbata per Nicolaum, quintum summum Romanæ ecclesię Pontificem. quin & in pragmatica sanctione Gallicana, expressim eadem decisio, vt admodum vtilis, exponitur in hunc sane modum.

Statuit hęc sancta Synodus, quod nulla ciuitas, oppidum, castrum, villa, aut locus ecclesiastico supponi possit interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum, aut domini, seu rectoris, vel officialium: propter culpam autem seu causam alterius cuiuscunque priuatæ personæ huiusmodi loca interdici nequaquam possint auctoritate quacunque ordinaria, vel delegc 2. Dnisi talis persona prius fuerit excom-

municata, aut denunciata, seu in ecclesia publicata, ac domini, seu rectores, vel officiales ipsorum locorum auctoritate iudicis requisiti huiusmodi personam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non eiecerint, aut ad satisfactionem compulerint, qua etiam post biduum electa recedente, vel satisfaciente, mox diuina restitui possint. hactenus Basilien sis Synodus præ oculis semper habenda, vt ex ea iudices ecclesiastici percipiant, quanta cum maturitate consilij sit ecclesiasticum ferendum interdictum.

6 His denique elucidatis, oportet ex ipsa diffinitione †colligere, quandoque ex generali interdicto personas, quandoque locum ipsum diuinorũ officiorum celebratione interdici. & hoc ipsum plurimum refert, siquidem vbi locus tantum est interdictus, illius loci habitatores, & incolæ, qui culpabiles non sunt, possunt extra locum illum diuina officia audire, & sacramenta percipere. textus qui hoc apertissime probat *in dict. capitu. si sententia. versicu. cæterum.* & eadem ratione poterunt in ecclesia extra locum interdictũ sepeliri, vt asserit Fredericus *consil. 121.* Forsan & hæc Frederic. sententia obtinebit, etiam in ipsomet interdicto, vt extra locũ interdictum possit is sepeliri, cum & si ob culpam foret ecclesiæ ingressu interdictus, posset in loco sacro sepeliri, si decesserit peccatorum pœnitens iuxta textum *cap. is qui. eod. tit.* cuius paulo ante intellectum adduximus.

Quod si personæ fuerint interdictæ, etiam, vt ciues alicuius vrbis, non poterunt dum illius habitationis domicilium habent, diuina officia audire, nec sacramentum percipere alicubi, licet locus interdictus non sit, nisi interdicti absque eorum culpa transtulerint domiciliũ habitationis in aliam villam aut ciuitatem. textus sic intelligendus secundũ Ancha. Fran. & Docto. *in d. c. si sententia. versic. dum vero. supra isto tit.* quem & nos in hunc sensum explicuimus, *lib. 2. variar. resolut. c. 8. col. vlt.* quo in loco ad eius interpretationem per transennam aliquot tradidimus, quæ lector poterit his adiungere.

Est autem ad hæc animaduertendum, quod interdicto clero alicuius vrbis, non intelligitur populus ipsius vrbis interdictus, nec interdicto populo censetur clerus interdictus, vnde vno horum interdicto, alter ad diuina officia &
7 sacramenta est admittendus.† text. *in dict. cap. si sententia. in princ.* quamobrem erit cautissime obseruandũ ipsum interdictũ, quoad eius sensum & verba, quo vere percipiamus, sitne interdictus locus, an loci homines & personę, atque ideo sunt in specie aliquot adnotanda.

Primum, quod interdicto clero alicuius ecclesiæ non censetur ipsa ecclesia, & ipsius locus interdictus, imo poterunt diuina officia intra ecclesiam celebrari. gloss. communiter recepta *in d. c. si sententia. per tex. in c. per exemptionem. de priuil. isto lib.*

Secundo hic est adnotandum, non censeri locum interdictum, vbi eius communitas, collegium, aut vniuersitas interdicta fuerit. nam personæ in hoc interdicto, non locus compræhenditur. quod personæ sint in hac specie interdictæ, probat eleganter text. *in dict. capitu. si sententia. §. cum vero.* exemplum ponens in populi interdictione, quod locus non sit ex hoc interdictus, probari poterit ea ratione, quia interdicto loco, personæ non censentur interdictæ, vt *in §. cæterũ. sub eodem cap. si sententia.* ergo sic à contrario interdictis personis, locus non debet censeri interdictus. sic sane hanc opinionem tenent Ioan. And. & Cald. Ioan. Calderini pater, *in dict. capit. si sententia.* & collector priuilegiorum mendicantium. *in verb. interdictum. 3. §. 13.* quibus accedit maxime textus *in capit. 1. de vsuris. isto lib.* vbi distinguitur interdictum collegij, aut vniuersitatis ab interdicto locorum, aut ab interdictis locis. Hęc tamen opinio dubia ex multis constituitur. & primo ex eo, quod si vera esset, facillime interdicto ecclesiastico fraus fieret, cum seruari commode non posset interdictis exclusis, qui à loco ob eorum multitudinem excludi non possent. Est prętera aduersus prędictam opinionem textus optimus *in capitulo quod nonnulli. de priuileg.* vbi probatur, iure veteri communi considerato non potuisse celebrari diuina officia, etiam interdictis, & excommunicatis exclusis, etiam ianuis clausis in loco, cuius cõmunitas fuerat interdicta: igitur constat, interdicta communitate alicuius loci, ipsum locum interdictum censeri. alioqui posset in eo loco celebrari ianuis clausis, saltem interdictis & excommunicatis exclusis, atque ita Frederic. de Senis *in consilio 188.* asseuerat, interdicta communitate alicuius loci, non tantum personas, sed & locum ipsum censeri interdictum. cuius obiter nos meminimus *in dict. capit. 8. lib. 2. variar. resolut. colum. vlt.* sic & in hac quæstione tutius esse, quod in loco seruetur interdictum, & quod locus ipse iudicetur interdictus, responderunt Calderi. *de eccles. interdict. fol. 4. colum. 2.* Franc. *in dict. cap. si sententia. colum. 1.* Florent. *3. part. titul. 26. cap. 3. colum. 3.* & Syluest. *in verbo, interdictum. 2. quæst. 8.* quorum opinio propter mentem interdicentis, & præsumptam eius voluntatem mihi magis placet, & tutior videtur in eo casu, quo vniuersitas, quæ interdicitur, generaliter ipsum locum representat, & eum habitat maiori ex parte, nec potest commode inde expelli, vt liber maneat locus ad celebrationem diuinorum officiorum: quæ difficultas, & eius ratio obtinet, quoties secularis vniuersitas interdicitur.

Tertio est notandum, populo aut ciuibus interdictis singulares populi, & ciuitatis personas interdictas censeri, quod satis aperte probat textus *in dict. capit. si sententia. §. cum vero.* cui opponitur textus *in l. ciuibus. ff. de rebus dubiis. l. sicut. §. si quid.* bus ex locis apparet, ciues, & populum, vniuersitatem, quandamque personam fictam repræsentare, non veram. Igitur illa ficta persona, quæcunque ea sit, interdicta est, non autem singulares vniuersitatis personæ. quod si dixeris, hoc procedere quoad vnius corporis ficti repræsentationem: non tamen ex hoc sequi sub eo corpore minime contineri singulos ipsius vniuersitatis homines, atque ideo eos censeri interdictos, siquidem ciuitas nihil aliud est, quam ipsorum ciuium collectio, ipsosque ciues, ipsam ciuitatem, & vniuersitatem, efficere, secundum Card. *in capit. requisisti. de testament.* tradit Bartol. *in l. aut facta. §. vlt. ff. de pœnis.* Ludouic. Lusita, *in dict. l. ciuibus. colum. 6.* probat textus *in l. ciuitas. ff. si certum petat. l. ciuitates. ff. quod cuiusque vniuers. nomi. l. omnibus ciuitatibus. ff. ad Trebellia.* testis & ipse Cicero est *de somnio Scipionis: Cœtus*, inquit, *hominum iure sociati, quæ ciuitates appellantur.* idem *pro Sestio*, Conuenticula hominum, quæ postea ciuitates nominatæ sunt. Aristot. item *lib. 3. Polit. cap. 1.* dixit, ciuitatem esse ciuium multitudinem. Deducam inde, non posse subsistere *eiusdem cap. si sententia.* alterum responsum. dum *in §. cæterum.* constituit, interdicta ciuitate, locũ ipsum, non ciues censeri interdictos, nisi eos, qui culpabiles sint. qua ratione est in hac controuersia notandum, ciuitatem, castrum, villam, aut oppidum proprie assumi pro ipso loco ex ratione materiæ subiectæ, quia interdictum ecclesiasticum cadere, & decerni potest in locum ipsum, prout materia quędam est continens ædificia, & alia, quæ necessaria sunt ad hominum habitationem. sic & in eadem quæstione *populus* proprie non pro ipso loco, nec pro ficta persona, sed pro ipsius singulis loci habitatoribus in hac eadem parte assumitur. nam licet alias singuli de vniuersitate non faciant, nec constituant vniuersitatem, nec quod competit vniuersitati, competat omnibus vt singulis, *l. sed si hæc. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocando. capitu. qui manumittitur. 12. quæst. 2.* tamen ab hac propria vniuersitatis significatione receditur ratione propositæ, ac subiectæ materiæ, ne alioqui interdictum in vniuersitatem decretum inane sit, & absque vllo effectu, quemadmodum asserit textus *in dict. capit. si sententiam. §. cum vero.* ex quo colligitur secundum Franc. ibi, quod vbi pœnalis constitutio aut dispositio proprie intellecta inutilis foret, erunt verba illius impropriè intelligenda. cuius textus ad hoc ipsum meminere Abbas *in capit. pastoralis. 2. colum. de appellat.* idem Abbas *consilio 32. libro 2. & consilio 62. colum. 3. eodem libro.* idem Abbas *in capit. veniens. de cognat. spirituali.* Corset. *in singul. dictione, in verbum.* nam interdictum latum in populum, aut in aliquam vniuersitatem, si esset proprie intelligendum, vt personam fictam, & representatam afficeret, profecto nullius foret effectus: idcirco decisum est, censeri hoc interdictum ipsos singulos de vniuersitate ligare. His accedit, quod notant Socinus & Lusita. *in dict. l. ciuibus.* tenentes legatum factum ciuibus non acquiri Reipublicę, quoties Reipublicæ legari non poterat, aut legatum ei non conueniebat. ita sane illud Iurisconsulti responsum ibi iterpretantur ipse Socin. Ludouic. & Lusita. *colum. 6.*

Quarto hinc constat, interdicta † ciuitate, villa, aut ca-8 stro, ipsum locum, non eius ciues, aut habitores interdictos censeri, quia ex ipsius actus conditione, quę dicat interdictum plerunque loco conuenire, & in eum decerni, non in personas, deducitur hoc in casu ad locum, non ad eius incolas, esse referendum. notat Calder. *in tractat. de eccles. inter folio. 3. colum. 4.* post gloss. & Doctor. per textum ibi

in d. §. sententia. §. caterum. notant Cardin. Abbas, & Doctores, *in cap. vltima contra gloss. ibi, de excess. prælat.* idem docet Sylvest. *in verbo, interdictum. 1. in princip.* tradit Felinus *in cap. Rodulphus. de rescript. colum. 1. & 12. versic. caterum.* & tamen in dicta ciuitate, interdicti censentur ciues in ipsius interdicti causa culpabiles, quod idem Cald. notat *in d. 4. colum.* cui cæteri hanc materiam tractantes accedere videntur, auctoritate tex. *in d. §. caterum.*

Quinto his addendum erit, interdicto clero censeri interdictos non tantum clericos seculares, sed etiam religiosos, & vere conuersos, secundum communem *in d. c. si sententia.* Calde. *in d. colum. 3.* Flor. *in 3. part. tit. 26. cap. 3.* & Sylvest. *in verb. interdictum. 2. quæst. 8.*

Sexto hinc ipse infero, quod interdicta cathedrali ecclesia, canonici ipsius non censentur interdicti à Deo, vt extra ipsam ecclesiam possint ipsi canonici, non tantum vt singuli, sed & vt Collegium celebrare alta voce, & cum solennitate, quemadmodum eleganter notat Cardin. *in c. vlt. de excess. prælat.* cuius opinionem late probat Paul. Paris. *in cons. 27. lib. 4.*

Septimo patet ex iuris pontificii responsis, interdicta ciuitate, interdicta itidem censeri eius suburbia. tex. *in cap. si ciuitas. ibi.* cuius decisionis dubitatio ex eo deducitur, quod appellatione ciuitatis alicuius minime alioqui suburbia cõtineantur. *l. nam quod liquide. §. si ita. ff. de penu. legat. l. 2. ff. de verb. signif.* siquidem ciuitas, castrum, villa, & oppidum proprie id significant, quod ambitu murorum continetur. idem præmittit tex. *in d. c. si ciuitas.* vbi Doctor. communiter hoc adnotarunt, & præter eos Abb. & Felin. *in d. c. Rodulphus. colum. 1.* ex quibus hæc distinctio colligitur, quod si mentio fiat alicuius ciuitatis nomine proprio, & substãtiuo, veniant in eam appellationem suburbia & continentia ædificia, vt Roma, Toletum, Pintia, Hispalis, & his similia. si vero mentio fiat ciuitatis alicuius sub nomine appellatiuo, & adiectiuo in hunc modum, vrbs Toletana, tunc tantum veniat, quod murorũ ambitu clauditur, quæ differentia deducitur ex *d. l. 2. & l. vt Alphenus. ff. de verbor. significat. d. l. nam quod liquide. §. si ita.* & hæc est *communis opinio*, quam tenent Ioan. And. & Domini. *in d. c. si ciuitas.* Doct. post gloss. Azonis *in d. l. 2.* & Felin. *in d. c. Rodulphus. col. 1.* duobus tamen additis, quod hęc distinctio in vltima parte minime procedat in vrbe Romana, quæ etiam his verbis nuncupata continentia ædificia, & suburbia comprehendit. gloss. Accur. Bartol. & alii *in d. l. 2.* maxime Barth. Cæpola. *nu. 14.* item quod in aliis ciuitatibus procedat prędicta communis distinctio, quoties nomen appellatiuum præcedit. si vero sequatur hoc sane modo. in Toletana vrbe, tunc etiam continentia ędificia & suburbia contineantur. argumento sumpto ex *l. si communis seruus. ff. de stipulat. seruo.* sic tenuerunt Azo, Raynerius, & Bartolus, *in d. l. 2.* idem Bartolus *in l. vxorem §. legauerat. ff. de lega. 3. & in d. l. si seruus communis. & in l. more maiorũ. in fine. ff. de iurisdictione omnium iudicum.* tametsi Oldra. Dynus, & Alberic. *in d. l. 2.* ex Accursio ibidem & Baldo *in d. c. Rodulphus. col. penul.* vtroque casu velint, continentia ędificia & suburbia comprehendi, atque hæc solent latius tradi ad multa, quæ in specie contingere possunt in testamentis, & in contractibus, aliisque iuris, & priuilegiorum, ac beneficiorum principis dispositionibus. Ego tandem vt huius difficultatis in genere rationem exponam, & aperiam sensum *d. cap. si ciuitas.* pauca hoc in loco subiiciam, quibus lector cognoscere valeat, vnde hæc disputatio habuerit originẽ, quæue sit tutior via ad eius resolutionem.

Primum equidem, etiamsi, auctore Nonio Marcello, vrbs locum, & ædificia significet, ciuitas autem ipsorum ciuium collectionem *l. pupillus. §. vrbis. ff. de verb. signif. l. 2. eod. tit.* Archid. *in c. vrbes. 80. dist. nct.* adiunctis his, quę de ciuitate paulo ante diximus: quandoque tamen ciuitas dicitur eo sensu, quo locus & ędificia muris circumdata significantur. tex. *opt. in d. c. si ciuitas. l. singulorum. C. de ædif. priuat. l. 3. §. si quis. C. de nat. lib.* Bart. & Cæpol. *in d. l. 2. q. 3. num. 11.*

Secundo adnotare libet, vrbis & ciuitatis appellatione his tantum appellatiuis nominibus expressis, id solum contineri, quod murorum ambitu cingitur, ita quidem, vt continentia ædificia minime comprehendantur. probatur hoc *in d. l. 2. & in d. c. si ciuitas.* idque *communi* omnium iudicio conceptum est. & notat Petrus Crinitus, *lib. 4. de honesta disciplina. c. 9.* vbi sequentem subiungit assertionem.

Tertium his adiicitur, quod Romae appellatione, & sub hoc substantiuo, proprioque nomine etiam suburbia, & cõtinentia ædificia contineantur. ita sane iurisconsultus asseuerat *in d. libr. 2. & in d. l. vt Alphenus. ff. de verb. signif. de lib. nam quod liquide. §. si ita.* quo in loco idem probatur in eo casu, quo vrbis Romę mentio fiat. quasi idẽ sit vrbs Romę, quod Roma. & hoc itidem est apud omnes constitutissimum.

Quartum aduersus vulgo receptam sentẽtiam pronunciamus, vrbis Romanae appellatione, id tantum, quod muris cingitur, contineri. qua de re auctoritas est apertissima *in l. de vt. Alphenus.* inquit enim Marcellus *lib. 5. ff.* vt Alphenus ait, vrbs est Romana, quae muro cingeretur: Roma est etiam, qua continentia essent. sic Andre. Alcia. *in d. l. 2.* huic opinioni palam consentit communem improbans.

Quintum hinc & illud constituam, maximum scilicet esse discrimen inter vrbem Romam, & alias vrbes. Roma etenim & vrbs Roma, continentibus aedificiis ac suburbiis finitur, & circumscribitur: reliquae vero vrbes muris tantum finiuntur. huius assertionis manifestissimus auctor est Paulus Iurisconsultus *in dict. leg. nam quod liquide. §. si ita legatur. ff. de penu. lega.* his verbis, & quidem vrbes fere omnes muro finiri, Romam continentibus, & vrbem Romam aeque cõtinentibus. Haec Iurisconsultus, qui plane probat, Romae appellatione ob vsum communem, & excellentiam suburbia, & continentia aedificia contineri, quod speciale esse in vrbis Romae appellatione tenet Gulielmus de Cuneo *in leg. 1. §. cum vrbem. ff. de offic. præt* quem Baldus refert *in dict. capit. Rodulphus. num. 8.* & nihilominus probabilis est cõmunis opinio, quae asserit idem esse in quacunque alia vrbe, quae tamen continentia aedificia, & suburbia habeat, quasi Iurisconsultus *in dict. §. si ita.* velit, ac sentiat vrbes reliquas non habere continentia aedificia, nec suburbia, & ideo muris finiri: Romam autem & continentibus, ac suburbiis limitari; quia illa habeat, si iuxta sensum istum ad facti, non ad iuris quaestionem respondet Paulus, & deinde asserit, fere omnes vrbes continentia aedificia non habere, quod ei nõ potuit ita certum & cognitum fuisse, vt illud in vniuersum assereret. tandem Andr. Alciat. *in dict. leg. 2.* hac in parte communem secutus, idẽ probat in cęteris vrbibus, quod de Roma à iurisconsultis traditum extat. quamobrem sequentẽ proponimus conclusionem.

Sextum deducitur ex proxime adnotatis, quod appellatione cuiuslibet vrbis expresso nomine substantiuo, & proprio. etiam suburbia, & continentia ædificia contineantur, vt quod de Roma diximus, & in aliis dictum esse intelligamus. hoc enim communi sententia receptum est.

Septimo infertur, denique appellatione cuiusque vrbis nomine adiectiuo expresso non contineri suburbia, sed tãtum id, quod muris cingitur. textus *in dict. l. vt Alphenus. ff. de verborum significat.*

Octauo, mihi satis constat, nec aliud potest persuaderi, nihil referre ad propositam quęstionem, quod nomen appellatiuum, vel propriũ adiectiuum prędecat, an sequatur. nec enim alium sensum habet hęc oratio: Toletana ciuitas, quam illa, ciuitas Toletana. siquidem non ita temere de humanis ingeniis, & iudiciis censendum est, vt opinemur, posse cuique rem istam serio, & mature consideranti persuaderi, sub priori conceptione verborum contineri suburbia, & continentia ędificia, at non ita sub posteriori. Vana profecto sunt, & nullius ponderis istha̅c interpretamenta, cũ adiectiuum illud, Toletana, siue sequatur, siue prędecat, substantiuo accesserit demonstrationis loco. sic & cõmunem opinionem in hoc Alciatus reprobat *in dict. leg. 2.* non obstat textus *in leg. si communis seruus.* quia inibi est admodum distincta ratio, ex eo, quod nomina secundo loco posita, pertinere videantur. & demonstrationem tantum, priori vero parte expressa causæ finali, & principali sunt tribuenda. Quamobrem ibi multum refert, quod nomen præcesserit. proprium an appellatiuum, nec de nomine adiectiuo in eo Iurisconsulti responso tractatur. quod satis manifestum est.

Nono quidquid sit de hac disputatione, vere illud est tenendum, potissime considerandam esse subiectam materiam, statum & qualitatem, ac conditionem loquentis, vt inde valeamus liquido percipere, quę fuerit eius mens, an intellexerit sub ciuitate suburbia, & continentia ædificia, an tantum id, quod muris finitur, & cingitur: hęc enim resolutio colligitur ex his, qua[illegible] norm. & Felin. tradidẽre *in d. c. Rodulphus. col. 1. & 2.* Doct. *in [illegible]. 2.* vt Barth. Cępola, *quæst. 2.* text. ad hoc singula *in d. c. si ciuitas.*

Decimo ex his aperitur vera ratio ad decisionem *d. c. si ciuitas.* nam licet alioqui appellatione ciuitatis tantum contineatur id, quod muris cingitur, nec veniant suburbia, & cõtinentia ædificia, tamen interdicta ciuitate, censentur & suburbia interdicta, ne interdicto ecclesiastico facillime fiat illusio, quæ contingeret, si interdicta ciuitate, possent diuina officia in suburbiis celebrari. quam rationem expressim explicat Romanus Pontifex *in d. c. si ciuitas.* cuius ad hoc meminêre Abb. & Fel. *2. col. in d. c. Rodulphus.* Alexand. *in d. l. 2. ff. de verbor. significat.* Ias. *in l. fin. colum vlt. C. de succes. edict.* Abb. *in c. vltimo de præb. colum* 2. Socin. & Ludou. Lusita. *in d. l. ciuibus. ff. de reb. dub. 7. & 8. colum.*

Ex quibus patet verus intellectus ad regiam. *l. 6. titul* 33. *part.* 7. quæ probat, appellatione ciuitatis suburbia contineri. nam licet lex illa velit, hoc esse regulare, nihilominus accipienda est eius responsio in his casibus, quibus iure cõmuni diximus, appellatione ciuitatis suburbia contineri, ne alioqui existimemus per eam constitutionem tolli tot iurisconsl. responsa.

Hinc etiam constat, qua ratione procedat quod Abbas & Fel. *in d. c. Rodulphus.* scripsêre, tenentes, in materia odiosa, & stricta, appellatione ciuitatis suburbia non contineri. hoc nempe à mente disponentis attenta subiecta materia deducitur, quasi aliud dicendum sit in fauorabili materia, vt tunc appellatione ciuitatis contineantur suburbia, imo & ipsius ciuitatis comitatus, & vici omnes eide ciuitati respondentes. Abb. Imo. & Fel. *in d. c. Rodulphus.* Imol. & Alex. *in l. si finita. §. ex hoc edicto. ff. de dam. infect.* Imo. & idẽ Alex. *in rub. ff. sol. matr.* Soc. *consil. 86. l. b. 4. text. opt. in l. qui ex vico. ff. ad municipal.* cui adde Bald. *in leg. si in aliquam. ff. de offi. proconf. & leg.* Bart. & ibi Cæpolam, *num. 20. in d. l. 2. gl. in c. ego Ludouicus.* 63. *distinct.*

Est tamen intelligenda responsio tex. *in d. c. si ciuitas.* vt interdicta ciuitate, & suburbia interdicta censeantur, etiam si suburbia nõ sint subdita illi domino, cuius causa ciuitas interdicitur: etenim & in hoc casu militat ratio eadem, quæ *in d. c. si ciuitas.* expressa est. neq; ita licet ciuitas quoad iurisdictionẽ, & temporale dominiũ subiecta sit illi, cuius culpa interdictum decernitur, suburbia autem alteri, profecto & hęc suburbia interdicta erunt secundum Doct. *in d. c. si ciuitas.* Felin. *in d. c. Rodulphus. colum.* 2. post Calder. *de ecclesiast. interdict. 2. membro, versic. circa quod quæro.* qui subdit idem esse, vbi in illa suburbia minime haberet iurisdictionem ecclesiasticam is, qui interdictum decreuit. Nam ex eadem ratione interdicta ciuitate suberbia erunt interdicta, quod est omnino notandum.

Quæ vero dicantur continentia ędificia & suburbia, vt locus sit huic decisioni, quã de interdicto ecclesiastico Rom. Pontif. constituit, *in d. c. si ciuitas.* boni viri arbitrio discernendum erit, qui hoc ipsum ex situ loci, ex communi loquendi vsu, & ex aliis ęstimabit. gl. *communiter* recepta *in d. c. si ciuitas.*

9 Interdictum † ecclesiasticum, quod in locũ fertur, quandoque generale est, quandoq; speciale: generale etenim dicitur, quoties regnum, prouincia, ciuitas, villa, aut castrum interdicitur, speciale autem quando in aliquam ecclesiam, aut parochiam nominatim decernitur, quemadmodũ probat text. vbi notat Abb. *in c. cum in partibus. de verb. signific.* Cald. *in tract. de eccles. interdict. 2. membro, colum. 5.* Sylues. *in verbo, intellectũ. 1. q. 3.* ad idem text. *in c. cum inter. de consuet.* tradidêre præter alios Nicol. Plouius *in tract. de interdict. 1. colum.* Flor. *3. part. tit. 26 c. 2.* Ioan. *in summa confess. lib. 3. tit. 33. q. 222.* ex quibus infertur, speciale, aut particulare interdictũ dici, cũ omnes ecclesiæ alicuius ciuitatis interdicuntur, ita vt nihil intersit, singulariter an generaliter omnes ecclesię fuerint interdictę. satis enim est, quod extra ecclesias in eodẽ loco possint diuina officia celebrari, vt interdictũ non dicatur generale. sicut in specie voluit Cald. *in d. 2. mẽbro. fol. 3. col. 1.* Florent. *in dict. c. 2. §. 1.* & Sylues. *in d. quæst. 3.* quorum opinio communis est. imo dicetur optime interdictum generale, si fuerit populus interdictus, villa, ciuitas, vel oppidum: tametsi in ea ciuitate, villa, vel oppido vnica tantum sit ecclesia. quod ipse ex prędictis auctoritatibus, præsertim Cald. adnotaui. hęc vero distinctio interdicti generalis à speciali, admodum vtilis est ad plura, quę inferius in huius capitis examinatione sunt singulatim explicanda pro eius perfectiori interpretatione.

His tandem, & aliis, quę hoc *in c. adnotabuntur*, manifeste deducitur, plurimum † differre interdictũ ab excommunica-
10 tione maiori, quia excommunicatio priuat communione fidelium, tam interiori, quam exteriori. interdictum autem solum priuat exteriori douinorum officiorum auditione & celebratione, perceptione sacramentorum, & ecclesiastica sepultura. quę quidem priuatio multis est modis limitata, vt denique minime noceat directe animæ, quemadmodũ nocet excommunicatio. quippe quæ damno spirituali eam afficiat. notat discrimen istud præter alios Ioan. *in summa confess. 3. lib. tit. 33. q. 220.* sic & excommunicatio minor abinterdicto differt, cum illa non priuet auditione diuinorum officiorum, nec omnino illorum celebratione, nec sepultura ecclesiastica, iuxta text. & ibi notata *in c. si celebrat. de cler. excommun. minist.* decem autem in quibus conueniant interdictum, & excommunicatio, ac totidem, in quibus differant, tradit Iacob. à Canonibus *in tract. de iniur. in part. vlt.* quorum aliquot & Cald. tradiderat *in tract. de eccles. interdict.* Fel. *2. col. 1. & 2.* item glos. Panor. & Doct. *in c. ad hæc. in vlt. de appellat.* & Doct. *in c. vi cui. §. vlt. isto tit.* Anania *in rubr. de cleri. excommu. minist. nu. 11.* Fran. *in c. 1. §. pen. supra eod.*

§. SECVNDVS.

De interdicto ecclesiastico.

SVMMARIA.

1 *Cessatio à diuinis quid sit, & an suspendatur per appellationem sequentem.*
2 *Irregularia non est qui tempore cessationis à diuinis celebrat officia diuina, & num. 3.*
3 *Irregularia ex quibus actibus quis efficiatur tempore interdicti.*
4 *Interdictum ecclesiasticum an suspendi possit.*
5 *Interdictum ecclesiasticum, an possit ad cautelam remitti.*
6 *Quis possit interdictum, & cessationem à diuinis decernere.*
7 *Quæ sacramenta poterant ante constitutionem istam ministrari tempore interdicti, & inibi de infantibus decedentibus absque baptismo.*
8 *Oblati & conuersi qualiter differant?*

INterdicto ecclesiastico admodum similis est, & alia iuris pontificij censura, quę cessatio à diuinis nuncupatur. † ea vero est suspensio organorum diuinæ laudis in aliquem locum decreta. quæ quidem diffinitio colligitur ex *c. irrefragabili. c. caeterũ. de offi. ordin. c. si canonici. c. quamuis. eod. tit. isto lib. c. dilectis. de appel.* Innocen. *in d. §. caeterum.* & ibi Felin. Franc. *in d. c. si canon.* Innoc. & Præp. *in c. non est vobis. de spons. 4. col.* Cal. *de eccles. interd. sol. 2. col. 4.* Abb. *in d. c. dilectis.* Syl. *in ver. interdictum. 1. quæst. 1.* ex quibus constat, cessationem à diuinis maxime differre ab interdicto. nam licet cessatio in aliquem locũ decernatur attamen est quid facti, & tantum inducit suspensionem diuinorum officiorum, nec reddit, aut efficit ipsum locum interdictum: interdictum autem ecclesiasticum est quid iuris, quod prędicti Doctores fatentur, præsertim Panorm. & alij *in d. c. dilectis. glos. in pragm. sanctio, titul. de pignorat. cultum diuinum. in verb. cessetur.*

Ex quo infert Panorm. *in c. dilectis proxime citato. col. pen.* cessationem à diuinis per appellationem sequentẽ non suspendi, quia sit quid facti, interdictum autem ecclesiasticum per appellationem subsequutam suspendi. Hanc differentiam probare videntur Docto. *in d. c. dilectis.* & Gonsalus à Villadiego *de irregula. cap. de interdicto ad fin.* est tamen eorum opinio in hunc sensum accipienda, vt cessatio à diuinis post appellationem decreta minime sit nulla ipso iure: cum ad factum pertineat, & ideo effectum habeat, siquidem non obstante appellatione nihilominus à diuinis cessatur. interdictũ autem, cũ ad iuris effectus spectet, nullum est ipso iure, si post appellationem decretum fuerit. nec enim potuit Panorm. adnotare, quod interdictum per appellationem sequentem suspendatur, est etenim in contrarium expressa decisio. *in c. ad hæc. in vlt. de appellat. & in cap. is cui. §. vlt. supra isto titul.* & tamen ego non omnino probarem hanc differentiam inter cessationem à diuinis, & interdictum. nam & si videam facta non posse infecta fieri quoad factum ipsum, & ideo cessationem à diuinis post appellationem exequutioni traditam tam induxisse suspensionem illam organorum diuinorum, tamen quoad iuris effectus cessatio à diuinis per appellationem præcedentẽ inanis est, si quos ipsa iuris effectus habet, quod statim tractabitur, sic & in interdicto, imo & in excõmunicatione idem erit, quia in his, quæ ad factum pertinẽt, si exequutio contingat, effectum habent post appellationẽ hęcenus latæ, in his vero quæ ad iuris effectus referri possunt, inanes sunt, & nullæ. Igitur hæc erit vera differentia, quod cessatio à diuinis nullũ, vel paucos inducit iuris effectus. interdictum autem aliquot, excõmunicatio plures. atque ita est intelligendum. quod communi omnium iudicio post

Panorm.

Panorm. & alios de cessatione à diuinis solet adnotari.

1 Secundo ex præmissa differentia plerisque visum est, non ita irregularem esse celebrantē tempore cessationis à diuinis, sicuti tempore interdicti ecclesiastici. Ad cuius opinionis intellectum erit examinandum, quam pœnam iure pontificia statuerint contra violantes ecclesiasticū interdictū? & profectō licet ante interdicti ecclesiastici violationem per ipsius interdicti vim, & effectū nemo sit priuatus, nec suspensus à iurisdictione, etiam ecclesiastica, eo tamen ipso, quod interdictum infregerit, omnimoda iurisdictionis ecclesiasticæ potestate priuatur, probat text. sing. vt ibi not. Panorm. Anch. Raue. & alij *in c. vltim. de excess. prælat.* est etenim hic suspensus iure ab officio, *cap. 1. de re iud. & c. 1. hoc titul. supra isto lib.* & idcirco ex consequenti, ac denique à iurisdictione ratione beneficij, vel officij competentis. glo. Abbas & *communiter* omnes *in d. c. vlt.* gloss. Panorm. & Card. post alios *in c. cum dilectus. de consuet. in verb. à suspensis.* quod adeo verum est, vt procedat etiam in eo, qui per dictionem taxatiuam, tantum, ab officio fuerit suspensus, competit enim iurisdictio episcopo ratione ordinis post eius assequutionē, atque ideo si sit suspensus ab officio, erit hoc ipso iurisdictionis vsus priuatus, idem not. Card. *in d. c. vlt. colum. 2.* Imol. *in d. cum dilectus. colum. penult.* quorum opinio communis est, vt fatentur Abb. *in c. si celebrat. col. vlt. de cler. excommun. minist.* contr. gl. ibi & Sylues. *in verb. suspensio. quæst. 5.* tametsi. Regia *l. 17. tit. 9. par. 1.* probet, suspensum ab officio non censeri iuspensum à iurisdictione. Quæ quidem lex voluit quorundam veterum sententiam probare, qui tenuerunt, Episcopum suspensum ab officio non esse suspensum à iurisdictione, & tamē à cōmuni opinione deducitur, quod suspensus ab officio non potest eligere, quia ius eligendi non tantū competit ratione beneficij, sed & officij, à quo suspensus est. quod in specie tenent Abb. *in d. c. cum dilectus. colum. 8.* & alij, quorum opinionē asserit communem esse Fel. *in c. apostolicæ. de except. num. 6.* contra gloss. *in c. presbyterum. 28. dist.* hoc vero in loco minime tractabimus, an suspensus, ab officio sit etiam à beneficio itidē suspensus, obiter enim quo ad pœnam istam iure statutam aduersus non seruantem interdictum ecclesiasticum hanc conclusionem attigimus.

Est item is, qui interdictum ecclesiasticum non seruat irregularis, sicuti constat ex *d. c. 1. de re iud. c. c. 1. sup. isto titul. & c. is qui. §. vlt. eod. tit.* in quibus ratio expressim ea traditur, quod propter interdictum decreta est ad tempus, vel in locū suspensio. *c. in cui sup. eod.* suspensus autem celebrans officia diuina irregularis est, eo quidem modo, vt nisi per Romani dispensationem pontificis non possit diuina officia deinde celebrare. Sic denique iure, & communi omnium sententia receptum est, hanc esse præcipuam pœnam aduersus illum statutam, quæ ecclesiastici interdicti censuram infringere non verebitur.

Cæterum, ne quis existimet per quēcunque actum irregularitatem à suspenso, vel interdicto contrahi, est obseruandum, hoc vitium † irregularitatis non aliter suspensum afficere, quam si is egerit actum competentem alicui ordini, quem is habet, & à cuius vsus exercitio suspensus est, & idem erit in quæstio. quam tractamus, nempe quo ad interdicti violationem, quod not. Innoc. & Doct. & *in c. vlt. de excess. prælat.* Cald. *de eccles. interdict. membro. 6.* idem Innoc. *in ca. 1. sup. de sentent. excommun.* Ioannes *in summa confess. 3. lib. 33. q. 23.* Henric. *in cap. vltim. de cler. excommun. ministr.* Nicol. Plouius *in tract. de interdict. reg. 29. & in tract. de irregularit. reg. 45. & sequentibus.* Sylues. *in verbo interdictum. 5. q. 4.* Florent. *part. 3. tit. 26. cap. 4.* gloss. *in verb. præsumpserit.* & ibi Ioan. And. Cardin. Anch. & Abb. *in cap. 2. de cler. excommun. minist.* Abb. *in c. illud. vbi gl. in verb. officia. eod. tit.* Gonsalus à Villadiego *de irregular. cap. 2.* quorū *opinio Communis* est, cui suffragatur text. *in c. is cui. ibi, in suo officio. & in c. is qui. §. vlt. vbi celebrat. supra isto tit.* qua ratione, vt multa missa facimus, quę in specie ad exempla poterant adduci, quoties tractabitur, an quis sit irregularis propter diuini officij celebrationē, semper est aduertendū, an actus, quē fecerit, conueniat, & prius sit alicuius ordinis ecclesiastici, & an suspensio circa illius ordinis vsum contigerit, alioqui non poterit congrue censeri quis irregularis. quod maxime vtile videbitur cuilibet materiam istam tractaturo.

Hæc autem irregularitas tunc locum obtinet, cum quis non seruat interdictum generale, quod in ecclesia matrice seruatur. text. *in clem. 1. isto tit.* is etenim, qui celebrauerit tempore interdicti generalis, quod in ipsa matrice ecclesia minime seruatur, irregularis non est, vt notat Frederic. *consil. 231.* quod si ab ipsa matrice ecclesia non possit adiumi interdicti cognitio, necessaria erit eius publica denunciatio, vt irregularis sit, qui eo tempore celebrauerit, sicuti deducitur ex constitutione, ad euitanda scandala, cuius in priori huius relectionis parte mentionem facimus. Olim vero ante denunciationem publicam tenebatur interdictū seruare speciale, qui eius scientiam haberet, modo posset absque scandalo abstinere à celebratione. gloss. *in clem. 2. in verb. publice. isto tit.* notant in specie Archid. Ioan. And. Franc. & alij *in c. is qui. §. vlt. sup. eod. tit.* quo in loco gloss. *communiter* recepta scribit, excusari ab irregularitate celebrantem officia diuina tempore interdicti, si habuerit iustā eius ignorantiam. text. optimus *in c. apostolica. de cler. excommun. minist.*

Potest præterea violans interdictum ecclesiasticum puniri pœna perpetuæ depositionis ab officio. *cap. latores. c. cleric. de cler. excommun.* & beneficij ecclesiastici priuatione. *cap. postulastis. §. vlt. eodem. titul. de cleric. excommun. minist.* vbi Doct. hoc ipsum ex ea decisione colligunt.

Ad quæstionem igitur ex opinione, quæ communiori auctorum iudicio recepta videtur; respondemus, celebrantē diuina officia tempore cessationis, etiam generalis, & ab eo decretæ, qui poterat interdicti sententiam pronunciare, nō esse irregularem, quod iure defendere, ac probare conantur Ant Abb. Imol. Præpositt. & Franc. *colum. 3. in ca. dilectis. de appell.* Bonifac. *in clemen. 1. col. penult. de senten. excommun.* Sylvest. *in verb. interdictum. 1. §. 1.* & idem *in verbo, cessatio. §. vltim. gloss. in pragmat. sanct. titul. de pignorant. cultum diuinum in verbo. cessetur.* Inno. *in c. irrefragabili. vltim. colum. de offic. ordin. & in d. cap. dilectis. colum. 2.* quibus suffragatur text. *in c. is qui in prin. supra eo.* vbi expressim cautum extat, non esse quenquam irregularem censendum, nisi in casibus iure ipso pontificio in specie statutis, qualis hic de celebrante cessationis tempore non debet censeri. sic sane gloss. *in cap. si canonici. de offic. ordin. isto lib. q. 3.* est hæc communiter probata, asseuerans non esse irregularem celebrantem tempore cessationis particularis, erit extendenda ad generalem cessationem. vt tandem nec irregularis sit, qui eius tempore celebrauerit. quam opinionem cessatione generali ab eo decreta, qui poterat interdicere, sequitur Palud. *in 4. sent. dist. 18. q. 8. art. 3. vers. 4.*

Contrarium in hac principali quæstione verius esse contendunt, quoad cessationem generalem ab eo indictam, qui poterat interdicere. Cald. *de eccles. interdict. fol. 2. col. 4.* Ancha. & Franc. *in d. c. si Canonici.* post Ioan. And. *ibi,* & Innoc. *in cap. non est vobis. de sponsal.* vbi idem tenet Præpos. *colum. 4.* Felin. *in d. c. irrefragabili. §. cæterum.* Gonsalus à Villadiego *in tract. de irregul. c. de interdicto. col. vlt.* Flor. *part. 3. tit. 26. cap. 3. colum. 2.* quorum sententia potissimam auctoritatem habet à *clem. 1. de sentent. excommun.* vbi cessatio generalis, interdicto quo ad eius obseruationem, & violationem comparatur. Palud. *in d. art. 3.* existimat hanc opinionem procedere in cessatione generali decreta à capitulis cathedralium ecclesiarum, quasi illa constitutio minime obtineant in cessationibus prælatorum, quę interdicta non sint, quo ad pœnam excommunicationis ibidem statutam, quod mihi non placet, arbitror enim eam constitutionem etiam admittendam fore contra religiosos non seruantes cessationem à diuinis generaliter indictam à prælatis, judicibusque delegatis auctoritatem ad id habentibus. Et tamen quo ad irregularitatem, prior opinio magis communis est, benignior quidem, & quæ in disputatione defendi optime possit, posterior autem fortassis verior, si consideremus mentem Canonum prohibentium censuræ ecclesiasticæ violationem: maxime ex casu, quo celebrauerit quis diuina officia publice, ianuis apertis, tempore cessationis generalis. quod magna quidem cura cauendum est, nec temere hac in controuersia iudicandum propter plura, quæ imminent contracta irregulariter, pericula. Nam & *in d. clem. 1.* generalis cessatio à diuinis non in vniuersum, sed quo ad pœnam illam excommunicationis generali æquipollet interdicto.

Quæritur tamen, † an interdicti ecclesiastici censura suspendi possit, ne interim celebrans iudicādus sit irregularis? 4
& interdicto lato, & decreto in locū, receptum est suspendi ad tempus posse per eū, qui id decreuerit. gl. Ioan. Andr. Anton. Card. Imol. Franc. & Dec. *in c. ad hæc. in vltim. de appell.* & est cōmunis opinio auctore Dec. ac mihi verior videtur licet Abbas in eo quosdā veteres sequutus cōtrariū probauerit. Cōmunis equidem sententia maximam rationem habet ex

eo. quod censuræ ecclesiasticę regulariter ligant ad nutum, & voluntatem iudicis eas decernentis. *cap. veniens. in 2. de test. lib. cap. significasti. de eo, qui duxit in mat.* nos item priori huius relectionis parte tractauimus, dum de absolutione ab excommunicatione tradidimus. Constat etiam communis opinio auctoritate text. *in cap. dilectus. de appellat. §. quia vero.* Nec video congruam rationem, ex qua possit euerti communis sententia, quamuis Dec. maluerit opinionem Abb. defendere. Imò ipse censeo, posse ad tempus suspendi interdictum in persona ob eius propriam culpam latum, tametsi Abb. *in d. cap. ad hæc. & in cap. vt priuilegia. de priuileg.* quadam leui ratione contrarium, saltem in hoc casu, censeat. Nam licet interdictus adhuc in crimine, & contumacia perseueret, vel de ea satisfecerit, multa possunt accidere, quæ iustissime valeant iudicem inducere ad suspensionem istam interdicti temporariam constituendam potius, quam simplicem eius relaxationem, vel obseruationem. Sic denique rationem Abbas Dec. reprobat. *in d. cap. ad hæc.* quæ notanda sunt ad intellectum gloss. *in cap. præsenti. supra isto titul.* quæ asseuerat, ecclesiasticum interdictum suspendi posse ad tempus certum. item ad gloss. *in d. cap. ad hæc. de appellat.* quæ voluit solum Romanum Pontif. posse permittere, & priuilegium concedere, vt in loco interdicto celebretur, ita quidem quod Episcopus minime poterit in hoc dispensare, vt liceat tempore interdicti celebrare. Hanc sane opinionem sequitur Philippus Franc. *in d. cap. ad hæc. quæst. vlt. nu.* & sensim idem tenuerunt Doctor. ibi, quorum opinio vera est in hoc sensu, quod Episcopus non possit permittere alicui diuini officij celebrationem in loco ab alio interdicto, poterit tamen hanc promissionem concedere vbi à seipso, aut eius auctoritate fuerit interdictum decretum. Etenim si Episcopus suspendere ad tempus potest interdictum à se latum, vt modo dicebam, eadem ratione etiam poterit permittere, vt tempore interdicti possit diuinum officium celebrari: modo hanc permissionem ex causa Episcopus concedat, & ad tempus, ne videatur priuilegium dare aduersus ius commune celebrandi tempore interdicti.

§ Præter hæc, licet † interdictum ecclesiasticum non possit ad cautelam remitti, ac dissolui, *cap. præsenti. isto titul.* quod de interdicto generali tractat. Nam speciale interdictum bene potest ad cautelam laxari, secundum gloss. & commun. ibi Felin. *in cap. apostolicæ. num. 3. de except.* Nicol. Milis *in repertorio in verb. interdict.* Cald. *de eccles. ist. interdict. pag. 8.* Rotam *in nouis 438.* qui omnes expressim tractauêre de interdicto particulari decreto in aliquam ecclesiam, vel locum, atque ita obtinuit vsus Romanæ curiæ, vt Felin. testatur, præsertim quia in speciali interdicto nequaquam obtinet huius capitis moderatio in diuinis celebrandis, vt statim explicabitur: attamen generale interdictum potest, ac debet simpliciter remitti, & dissolui ad exemplum simplicis absolutionis, quæ datur ab excommunicatione, præstita prius cautione iuxta formam text. *in cap. cum contingat. de offic. deleg. & cap. 2. supra isto titul.* quod in specie notat Rota *in antiquis 77. & 435.* facit ad idem text. *in c. qua fronte. de appellat.* idem probat Martin. Azpilcueta *c. cum contingat. de rescript. 7. remedio.* & licet Felin. *in d. c. apostolicæ.* referat prædictas decisiones ad interdictū speciale, ipsæ tamen de generali loquuntur.

6 Hanc vero interdicti † ecclesiastici censuram decernere poterit quilibet iudex ecclesiasticus, cui competit ius censuram ecclesiasticam decernendi, cum appellatione censuræ ecclesiasticæ, etiam interdictum contineant. *cap. quærenti. de verborum significat.* sed in specie in iudice ordinario est text. *in cap. cum ab ecclesiarum prælatis. de offic. ordin. c. cum & plantare. §. 1. de priuileg. c. episcoporum. eodem titul. isto lib. c. cum inter. de consuetud. c. transmissam. de electio. c. auditis. de præscript. in delegato.* text. *in cap. sane. in 2. de offic. deleg. in subdelegato. c. ex literis. eod. tit.* notant vbique Doct. Hosti. & alij *in c. quæsuit. de his quæ sunt à maiori parte,* Cap. Cald. *in tract. de eccles. interdict. 3. membro.* Sylvest. *in verb. interdictum. tertia q. 5.* Floren. *3. part. tit. 26. c. 2. §. vlt.* Ioan. *in summa confess. lib. 3. tit. 33. q. 228. de cessatione à diuinis.* hi Doctor. tradidêre, posse eam decerni ab Episcopo, & Prælatis habentibus ordinariam ecclesiasticam iurisdictionem, & præterea à Canonicis, ac capitulo cathedralis ecclesiæ, si hoc ius priuilegio, aut consuetudine acquisierint, modo seruent in ea decernenda formam traditam *in cap. si Canonici. de offic. ordin. isto libro. & in cap. quamuis. eodem titul. c. irrefragabili. §. cæterum. eiusdem titul. in decretalibus.* Cardin. *in clement. 1. isto titul. §. vltim.* qui *in §. quod etiam.* per textum ibi scribit, posse concilium prouinciale, & episcopale cessationem à diuinis indicere. idem *in dict. clemen. 1. num. 48.* notat Bonifacius. Sed & quod ordinarius, Episcopus inquam, possit indicere cessationem a diuinis, probat gloss. illic recepta *in d. cap. si Canonici. in verb. cessare.* quæ asserit, Canonicos iure proprio posse cessationem indicere, sede vacante, quia succedunt in iurisdictionem Episcopi ordinariam. Ergo & ipse Episcopus poterit iure proprio iurisdictionis ordinariæ hac censura vti. Idem manifestum fit ex eo, quod Episcopus potest concedere Canonicis priuilegium indicendi cessationem à diuinis secundum Ioan. And. Gulielm. Domini. Ancharan. & Franc. de Vancheliū *in d. c. si Canonici.* fit igitur manifestū posse Episcopū cessatione à diuinis vti, siquidem potest dare potestatem cessandi. & fortassis communis hęc opinio, quæ & Sylvest. placuit, *in verb. cessatio*, est intelligenda in hunc sensum, vt Episcopus possit delegare, & committere Canonicis, & Capitulo, potestatem cessandi à diuinis, qua ipse potuisset vti, non tamen quod possit eis dare priuilegium indicendi cessationem à diuinis proprio iure in perpetuum. Hoc enim videtur non posse concedi ab alio, quam à summo Pontifice, quemadmodum Archid. sensit. His item, quod ipse Archid. & omnes, præsertim Francus, adnotarunt *in cap. quamuis. de offic. ordi. in 6.* super gloss. vltima respondentes, non esse seruandam formam illius capituli in cessationibus, quas Canonici à superiore interdictas seruare tenentur, sed in his, quas ipsi iure speciali indixerunt. Nam cum Episcopus superior sit, nec ab hac propositione excipiatur, ratio dictat, posse ipsum iure proprio cessatione à diuinis vti.

Ex quibus deducitur, Episcopū posse iure ordinario cessationem à diuinis in aliquem locum decernere, prout ea ab interdicto ecclesiastico distinguitur. Hoc etenim constat ex communi omnium resolutione, nec contrarium voluit Palud. *in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 8. artic. 3. conclus. 4.* imo hoc ipsum sensit, tametsi quidam aliud ex eo adnetauerint asserentes, cessationes prælatorum esse proprie, & vere interdicta, quod ipse probarem, vbi sumus in dubio, an prælatus voluerit indicere cessationem à diuinis, vel interdictum, alioqui vbi esset manifesta Episcopi mens, dubio procul cessatio à diuinis seruanda foret in modū veræ ac proprię cessationis à diuinis, de qua paulo post disputabitur.

Verum quo apertius intelligamus, quid hæc constitutio nouo iure induxerit circa diuinorum officiorum celebrationem tempore interdicti ecclesiastici peragendam, oportet hic memoria repetere, quæ fuerint olim hoc tempore permissa, & gloss. hic *in verb. sacramentis*, aliquot veterum constitutionum meminit, quæ † sacramenta quædam tempore interdicti ministrari permittebant, in primis etenim Baptisma paruulorum permissum erat *cap. non est vobis. de spons. lib.* nam de adultis baptizandis poterat maxima ratione dubitari. siquidem pueri nondum habentes rationis vsum minime iustificantur à peccato originali per fidem parentū, aut votum ipsorum quidem parentum, etiam si admodum cupientibus his, & exoptantibus, ac procurantibus filiorum baptismā, filij decesserint absque hoc sacramento, quia non potuerit eis ministrari, ob † aliquam causam, nempe quod aquae copia ab baptismum necessariae defuerit. Haec sane conclusio palam probatur ab Augustino *lib. de fide ad Petrum. cap. firmissime de consec. distinct. 4.* & à diuo Thom. *part. quæst. 68. artic. 2. & artic. 11.* quibus in locis manifeste asseuerat, votum baptismi ad salutem sufficere, modo habeat ipse baptizandus vsum rationis, & infantes nequaquam posse in vtero matris baptizari, idem probat textus elegans *in cap. non vt apponeres. de baptismo.* tametsi Caietan. audacter profecto super Thom. *in d. art. 2. & 11.* probabile censeat, sufficere ad salutem paruulorum, parentum fidem, vt votum precipue cum aliquo exteriori signo. Sed & multi ante Vicleff, teste Waldensi, & Gerson conati sunt eandem opinionem tenere, quam nostra ætate ipse Caieta. sub correctione tamen asseuerat. Cuius sententia post legis Euangelicæ promulgationē periculosa est, & omnino improbanda, eamque fallam esse ostendit eruditissime Domin. à Soto *lib. 2. de natura & gratia. cap. 10.* Andr. item à Vega in decisione Concilij Tridentini, *lib. 5. cap. 16. & idem lib. 15. cap. 2.* & veluti errorem manifestum inter eiusdem Caietan. errores commemorat Ambrosius Catharinus *lib. 5.* aduersus Caietan. eandem sententiam improbare videtur diuus August. *in epist. 28.* ad Hyeronimum. idem August. *de baptismo paruulorum. c. nulla præter. de consec. distinct. 4.* & Ioan. Papa. *30. q. 1. c. ad limina* hoc ipsum & Florentina

Syno-

Synodus de sacramentis ad Armenios insinuat. Idem aperte docet in diffinitione de libris Canonicis. hoc ipsum quod sancta Synodus tradit, defendit & probat certum esse, & de fide tenendum Thomas Waldensis *lib. de sacramentu.* idcirco ne paruuli beatitudine illa supernaturali, & diuina visione priuarentur, si absq; baptismo decederent difficillimum fuit, quod tempore interdicti baptismus parulis ministrari posset. At in adultis ratio non est ita par. cū ad salutem adultorum sufficiat ipsius baptismi votum, si nō possit vere, & re eis ministrari, quemadmodum Catholica docet ecclesia in Concilio Tridentino, *sessione 6. c. 4. & c. 6.* notant Magist. senten. *dist. 4. in lib. 4.* Thom. & alii ibidem. idem Thom. *in 4. q. 68. art. 2.* idē plurib. auctoritatib. probat Domin. à Soto *in d. liu. 2. de natura & gratia. c. 12.* Nihilominus in præsenti quæstione dicendum est, tempore interdicti generalis potuisse olim, & posse nunc baptismi sacramentū ministrari paruulis, & adultis. Nec enim sancta mater Ecclesia tantum respexit ad præcisam necessitatē cōsequendæ salutis ex hoc sacrameto, nā ea ratione solū permisisset, illud dari paruulis existentibus in periculo mortis, sed & maximā vtilitatē quę Christi fidē, & religionē professuris accedit ex hoc sacramēto reipsa suscepto, atq; ideo tempore interdicti voluit, etiam adultis ministrari baptismi sacramentū. *c. quoniam super isto tit.* item tempore interdicti pœnitentiæ sacramētū, & eucharistię dantur existentibus in mortis articulo. *ca. quod in te de pœniten. & rem. d. c. non est. c. permittimus. extra isto tit.* idē de cōfirmationis sacramento probatur *in c. responsa. extra isto tit. & in d. quoniā.* quo in loco decisum est, quod eadē ratione Chrisma confici poterit tempore interdicti in die Iouis sancti. hęc tamen confectio debet fieri, & celebrari ianuis clausis, interdictis & excōmunicatis exclusis, vt notant Archid. & Dd. cōmuniter *in d. c. quoniā.* Ang. *in verb. interdictū 6. q. 28.* tametsi eucharistia, baptismus, & confirmatio ministrari possint publice cum solennitatibus consuetis: sicuti explicāt Cald. *de eccles. interdict. fol. 11.* Sylues. *in verb. interdictū. 5. q. 7.* Gonsalus à Villadiego *de irregularit. cap. de interdicto.* Extremæ vero vnctionis sacramentū ministrari nō poterat tempore interdicti, etiam existentibus in periculo mortis, aut statim verisimili coniectura vita decessuris, etiam Clericis, secundū Ioa. Andr. Card. Abb. & Dd. *in d. c. quod in te.* Calder. *in eccles. interdict. fol. 12. nō. 3.* cauendum tamen est à Card. *in d. c. quod in te.* qui falso cēset, extremam vnctionē esse iure positiuo humano institutam. quæ quidem opinio falsissima est, & hęretica, cum iuxta Catholicas assertiones iure diuino fuerit instituta *Iacobi. 5.* Tradunt aduersus Lutherū Catholici Dd. ea ratione, quod Iacob. Apostolus hoc Sacramentū ab ipso Christo institutū promulgauerit, hoc etenim ostendunt alijs rationib. & authoritatib. cōtra Magistrū sentētia. *in quarto dist. 33.* ibi Theologi fere omnes Ioannes Eckius in enchiridio. *c. 12.* Alfonsus à Castro aduersus hæreses, *in verbo, vnctionis extremæ Sacramenti.* & alij. qui nostra ætate impia Lutheri dogmata euertere diligenter conati sunt. Est etenim extrema vnctio Sacramentū nouę legis. *c. ad abolendam. de hæret.* & in Concilio Florentino sub Eugenio quarto. sed sacramēta nouæ legis non potuerunt ab alio quā à Christo Iesu institui, quod receptissimū est. consequitur igitur, & hoc sacramentū vnctionis extremę non ab Apostolis, sed ab ipso Christo Iesu institutum fuisse. quod sacramentum istud tempore interdicti non posset ministrari, etiam Clericis, probat optime text. *in d. quod in te.*

Præter hęc olim etiā tempore interdicti recipientib. signum crucis, & peregrinis poterant ministrari Sacramenta pœnitentiæ, & eucharistia, *d. c. quod in te. in fin.* quod obtinet in his personis, quamuis nec proficiscantur, nec sint in mortis periculo constitutæ, secundū Abb. & alios ibi contra gloss.

Sed & olim tempore interdicti poterāt Clerici in cōuentualibus ecclesijs bini, vel tres excōmunicatis, & interdictis exclusis, ianuis clausis horas Canonicas legere, non cantare, sicuti permissum est *in d. c. quod in te.* Nec hoc mirum erit, siquidem adhuc extra ecclesiam Clerici soli, aut bini horas Canonicas dicere poterant, modo non audirentur à prohibitis audire, sicuti notat Hostiens. *in d. c. quod in te.* Nicol. Plouius *in tract. de interdicto. regul. 31.* & Sylues. *in verbo, interdictum. 5. q. 5.* qui hoc deducit ex mente Calde. *in tract. de eccles. indict. fol. 10. col. 1.* qui consuluit, & admonet, quod hoc non fiat extra Ecclesiam, ne audiantur horæ Canonicæ à laicis.

Clericis etiam decedentibus, qui interdictū seruauerint, concessum est, vt absque Campanarum pulsatione cessantibus solennitatibus cum silentio in cœmiterio ecclesiæ sepeliantur. text. est ad hoc *in d. c. quod in te. § licet.* id vero ita intelligendum est, vt procedat in generali interdicto, vel in speciali quo ad Clericos illius ecclesiæ, nam Clerici alterius ecclesiæ non possent hoc modo sepeliri in cœmiterio ecclesię, quę specialiter fuerit interdicta, notat Panorm. *in d. c. quod in te. col. 2.* idem Sylues. *in verbo, interdictum. 5. ad fin.* quo in loco hanc opinionem Panor. veram esse censet, quoties reliquę ecclesiæ liberæ forent ab interdicto: cum enim in illis possent Clerici aliarum ecclesiarum sepeliri, non patitur ratio, quod hi sepeliantur in ecclesia speciali affecta interdicto. sed si reliquę ecclesię forent interdictæ, tunc non esset locus opinioni Panor. Imo possent clerici aliarum ecclesiarum sepeliri in ecclesia specialiter interdicta. Quod parū refert, quia etsi reliquę ecclesię fuerint interdictę, intra easdem poterunt ipsarum Clerici sepeliri, atque ideo nusquam fere poterit cōtingere quod Sylues. ad quæst. istā præmisit.

Matrimonij autem sacramentum quo ad eius contractū simplicem prohibitum non est tempore, nec in loco interdicto, quamuis solennitas benedictionum vetita sit, cum ad diuina pertineat officia, secundum cōmunem, quā optime tractat, & explicat Cald. *de eccles. interdict. fol. 12. col. 2.* Quod si nuptiarum solennibus benedictio celebretur ianuis clausis, interdictis, & excommunicatis exclusis, profecto absq; vlla irregularitate, & vitio id fieri poterit, imo cum sit diuinum officium, id plane licebit celebrare. quod in specie notat Sylueſter, *in verb. interdict. 5. quæst. 2.* & probatur argumento sumpto ex ea opinione, quam *Communem* esse dicemus. *§. vlt. huius c. ill. at. 11.* quo vtitur in genere Fred. *cons. 111.* imo licet prohibitum foret matrimonium, nihilominus teneret non obstante prohibitione ista, contractum, quemadmoum cōstat ex his, quę in epitome ad quartum decretalium adnotauimus: *part. 2. c. num. 6.* notat in specie gl. *in hoc c. in verbo, sacramēto.* cuius sententia falsissima est. nec potest defendi absq; hęresis labe, dum asseuerat matrimonium, licet sacramentū sit, non conferre gratiam, sicut alia sacramenta, de quo etiam latius egimus *in d. part. 2. c. 1. §. vnic. num. 2. & 3.*

Hæc vero sacramenta, quæ tempore interdicti, & in loco interdicto permissa olim fuēre poterunt ministrari, & possunt in ecclesia, etiam specialiter interdicta, sicuti visum est Calde. *de eccles. interdict. 2. membro, fol. 3. colum. 1.* & Sylues. *in verbo, interdictum. 5. q. 7.* Flor. *part. 3. tit. 26. cap. 3.* & est *Communis Opinio.* tametsi honestum sit alibi ea celebrari, si commode id fieri possit, quod prędicti authores fatentur.

Poterant & ante istam constitutionem monachi Prędicatores, & Minores in loco interdicto missarum solennia celebrare super altare viaticum ianuis clausis, excōmunicatis, & interdictis exclusis, voce submissa *c. in his. de priuileg.* idem & Episcopis permissum fuit. *c. quod nonnullis. eo. tit.* quibus ob dignitatis authoritatē concessum prędicta est, quod possint alicui sacerdoti hanc committere celebrationem, vt ipsi audiant missarum solenne sacrificium. *c. vlt. de priuileg. hoc. lib.* non tamen obtinet hoc episcoporum & Monachorum priuilegiū vim in ecclesia speciali suppositā interdicto, secundum *Communem sententiam* aduersus Host. *in c. quæsiuit. de his quæ fiunt à maio. parte Cap.* & Sylues. *in verbo, interdictum. 5. q. 5.* quibus omnibus adde *l. 15. & 16. tit. 6. par. 1.*

Est & Templarijs priuilegio concessum, vt si ad ecclesiā accesserint interdictam, non nisi semel in anno ad ecclesiasticum officium admittantur, nec tunc ibi sepeliantur corpora defunctorum. tex. *in c. cum & plantare. §. quod si templarij. de priuileg. & in c. vt priuilegia. §. illud. eod. tit.* vbi priuilegium istud explicatur, vt intelligatur de templarijs, & hospitalarijs, qui mittuntur per villas, & ciuitates ad eleemosynam colligēdam, aut accipiendas fraternitates. Nā & his quidē religiosis permissū est, quod in qualibet ciuitate, villa, aut Castro vna tantum ecclesia constituatur, in qua diuina officia celebrentur excommunicatis, & specialiter interdictis exclusis semel in anno, ob eorū iucundū aduentum, etiam publice apertis ianuis alta voce; & admisso populo generaliter interdicto, vt secundum Innocent. & alios *in d. c. vt priuilegia.* & Palud. *in 4. sententiarum. distinct. 18. q. 8. art. 13.* Sic deniq; & eodē priuilegio hi templarij obtinuēre, vt qui eorum fuerint fraternitati adscripti, possint tempore interdicto in ecclesia sepeliri, quod in eodē capitulo, *vt priuilegia.* expressū est. ita tamē est accipiendū, quod huic religioni oblati si decesserint non electa sepultura, vel ea quidē electa eo in loco, qui iure

ipso

ipso non electa sepultura, est cuiusque mortui sepulchro destinatus, sepeliantur sane in ecclesia, cui corpus illud pertinet, ac competit, etiam si ea interdicta sit. At si ab his oblatis electa fuerit ad sepulchrū ecclesia, cui secluſa electione iure Pontificio minime corpus illud competebat, & ea sit interdicta, non sunt admittendi ad ecclesiasticam sepulturam per eos electam, quod ex vero sensu eiusdem capitis deducere videntur Hostiensis, Panor. & alij *in d.c. vt priuilegia.* &
8 Syluest. *in verbo interdictum.* 5. *quæst.* 8. Oblati vero † dicuntur ad huius priuilegij vsum qui non tantum propria bona, sed seipsos dederint monasterio, quemadmodum glo. explicat *in verbo tribus denarijs.* & ibi Abb. *in d.c.vt.priuilegia.* quod facilius intelligi poterit, si prænotemus, maximam differentiā esse inter conuersos, & oblatos. Nā conuersi sunt qui mutato habitu religionem ipsam profitentur minime ordine ecclesiastico prædicti, & hi cum cæteris religiosis intra monasteriorum claustra vitam agunt. oblati vero sunt qui absque religionis professione seipsos perpetuo monasterio obtulere, sicuti tradunt Cardinal. *in Clem.* 1. *de decimo. col. vlt.* Abb. *in c.non est. de regulari. sensit.* Lapus *allegatione* 129. est etenim necessaria perpetua oblatio. *c.per exemptionem. de priuileg. isto lib. c.cum & plantare §. vlt. cap. suarum.* & ibi Abb. *de priuileg.* ex quibus constat, conuersum dici proprie religiosum, & personā ecclesiasticam. *c.non dubium. 2. parochianos. extra isto tit.* idemq; colligitur ex notatis per Abbat. *in rubr. de reg.* Dec. *in c. ecclesia S. Mariæ. de constit.* & ea ratione, quod *Religiosus* proprie sit qui tria vouerit, nempe Paupertatem, Obedientiam, & Castitatem, authore diuo Thom. 2. 2. *quæst.* 186. *art.* 7. quibus non obstat text. *in cap. ex eo. de elect. isto libro*, quia inibi conuersi non habentes ecclesiasticum ordinem laici dicuntur, quo ad electiones ad differentiam eorum, qui Clerici sunt, id est, ordinem ecclesiasticum acceperunt, etenim hi tantum ad electionē admittuntur, imo per constitutionem *Clem. vt hi qui diuinis. de ætate & qualit.* hi tantum ad eam sunt admittendi qui sacris fuerint ordinibus insigniti. Oblatus vero qui mutato habitu non manet in sæculo, & est proprie persona ecclesiastica: qui autē in sęculo manet, non proprie, sed large persona ecclesiastica dicitur. gl. *in verb. mutato habitu.* Card. Abb. & Dd. *in d.c.vt priuilegia.* textus optimus *in c.pen. de priuileg.* Capella Tholosana 8. vbi Aufreri, & Panor. ac Socin. *in d.c. forma compet.* tractant, an oblatus sit exemptus à iurisdictione iudicis sæcularis. sed quod oblatus, qui habitum non mutauerit, possit matrimonium contrahere, eadem Capella Tholosana asserit, *nu.* 333. cui ipse libenter accesserim idem constanter opinatus in quocūque oblato, qui votum castitatis non emiserit tacite vel expresse, etiam si habitum secularem mutauerit. Non enim video quid in hac specie matrimonij vinculum impediat. Quę quidem omnia pręsentit Archid. *in d. c. ex eo. & in c.vt lex continentiæ. vbi gl. optima. 27. quæst.* 1. Bald. *in l. generali. & in Authent. ingressi. num.* 8. C. *de sacrosanct. eccles.* Ioa. Saphilæus *de lite. grati. & iust. folio* 77. inibi explicans, hac ratione non amittere beneficiū ecclesiasticum eum, qui monasterium fuerit ingressus. Vt oblatus fiat non monachus. His sane prēmissis ad intellectū text. *in d.c.vt priuilegia.* obseruandū est, non esse satis, quod cōfratres, & oblati bona sua, etiā omnia monasterio dederint, etenim hæc donatio, quæ per se, ac simpliciter nō sufficit ad hęc priuilegia, imo est necessarium, quod cōfratres mutato habitu se ipsos perpetuo dederint monasterio, vel absq; habitus mutatione se, & sua monasterio reseruato vsufructu tradiderint, & obtulerint. Demque erit satis sufficens oblatio personarum absque mutatione habitus cum rerum item donatione, aut ipsa mutatio habitus cum personarum oblatione. atque ita est accipiendum quod *in d.c.vt priuilegia.* Doct. adnotarunt, vt inibi explicat eleganter Panorm. sic intelligens illud Rom. Pontificis responsum, cui omnino adiunge text. *in d.c.cum & plantare. §. de confratribus.*

Quod si quis exacte perpendat decisionem text. *in d.cap.vt priuilegia.* manifeste deprehendet, ex eo, tempore interdicti nō potuisse olim quemquā sepeliri in loco interdicto apud aliquam ecclesiam, aut eius cœmiterium, idem apparet *in c. si ciuitas. §. vltim. supra isto titulo.*

§. TERTIVS.

De interdicti Ecclesiastici effectu.

SVMMARIA.

1 *Pœnitentiæ sacramentum non tantum ægrotis, sed & sanis tempore interdicti poterit ministrari.*

2 *Eucharistiæ sacramentum, an possit ministrari fœminis prægnantibus, tempore interdicti?*

3 *Sacramentū eucharistiæ poterit tempore interdicti dari damnatis ad mortē.*

4 *Ordinis sacramentum non potest celebrari tempore interdicti, etiam tacto clausis, etiam in specialibus festiuitatibus.*

5 *Irregulares an sint qui tempore interdicti ordines susceperint?*

QVia vero ex distinctione huiusmodi statutorum excrescit indeuotio populi, pullulant hęreses, & infinita pericula animarū insurgunt: ac Ecclesijs sine culpa earū debita obsequia subtrahuntur, cum fratribus nostris deliberatione habita super his diligenti, concedimus, quod tempore interdicti ab homine, vel à iure prolati non tantummodo morientes, sed etiam viuentes, tam sani etiam quam infirmi ad pœnitentiam, quæ propter pronitatem, & facilitatem hominū ad peccandum, summe necessaria est, licite admittantur: dum tamen excommunicati non fuerint, quos admitti, præterquam in mortis articulo, nolumus ad eandem.

Ex hoc responso Romani Pontificis facillime lector deducere poterit, præter ea, quæ olim permissa fuêre tempore interdicti, illud modo à summo præsule indulgeri, † quia pœnitentiæ sacramentum non tantum ægrotis in periculo mortis constitutis, sed & sanis, atque in vniuersum omnibus tempore interdicti ministrari valeat. quod secus esse de eucharistię sacramento tenet gloss. hic communi omnium cōsensu recepta: *in verb. admittantur.* asseuerans, eucharistiæ sacramentum interdicti tempore non posse pœnitentibus ministrari: nisi & hi constituti sint in articulo, aut periculo mortis. idem notat Abb. *in cap. quod in te. de pœnit. & remiss. colum.* 1. idque adeo verum est, vt ne sacramentū illud possit exhiberi ipsis clericis, & religiosis, quibus licitum est per hanc constitutionē ianuis clausis celebrare. non enim poterit minime celebrantibus missarum solennia eucharistia dari, secundum Calder. *in tract. de Eccles. interdict. 6. membr. versicul. viso.* Flor. *part. 3 tit. 26. cap. 4. colum.* 3. Anch. & Franc. hic hebent tamen fere omnes religiosi, & religiosæ priuilegiū ad hoc sacramentum ab aliis ministrantibus recipiendum tempore interdicti: sicuti patet in compendio priuilegiorū ordinum mendicantium *in verb. communicare. §.* 8.

Et præter † alia plerique dubitarunt, an fœminis prægnantibus, possit tempore interdicti sacramentum eucharistiæ ministrari. nam Anch. hic, Ioan. Andr. & Card. *in d. cap. quod in te.* censent, non posse his sacramentū istud dari: cum non sint prægnantes fœminæ in articulo mortis constitutæ: quamuis periculum mortis propter partum sint subituræ. Panor. tamen *in d.c.quod in te. & in cap. pastoralis. §. 1. de offic. ord.* ac Syluest. *in verb. interdictum. 5. q. 7.* contrarium verius esse opinantur, quoties periculum mortis, inspecta fœminæ prægnantis qualitate, maxime timeri potest. quasi hac specie par ratio sit mulieris prægnantis, & eius, qui graui ægritudine affectus proximus esse morti censetur. quam sententiam veriorem esse arbitror ex his, quę in priori huius relectionis parte tradidimus. §. 11. *num.* 8.

Sic & damnatis ad mortem, etiam † tempore interdicti dari poterit eucharistia: vt Calder. not. *in tract. de Eccles. interdict. fol.* 11. *colum.* 4. quem secuti sunt Syluest. *in verbo interdictum. 5. quæst.* 7. Anchar. & Franc. hic, *colum.* 2. idemque & nos probauimus *lib. 2. variar. resolut. cap. 1. num.* 11.

Secundo, ab *huius. §.* decisione argumentari libet, † ordinis sacramentum non posse celebrari tempore interdicti. Eo etenim tempore speciali iure quędā sacramenta ministrari possunt, inter quę ordinis sacramentū minime connumeratur: igitur & hoc sacramentum tempore interdicti vetitum est, nec poterit absque huius censurę violatione celebrari. Quod in specie adnotarunt Innoc. & Prępos. *colum.* 3. *in d.cap. non est vobis.* Flor. *part.* 3. *tit.* 26. *cap.* 4. Palu. *in* 4. *senten. dist.* 18. *quæst.* 8. *artic.* 2. *principali, conclus.* 6. Anchar. hic *colum. antepen.* sensit Calde. *de Eccles. interdict. fol.* 12. *colu.* 3. tenet idem Syluest. *in verb. interdictum. 5. q. 7. ad finem.* quorum opinio cōmunis est: ac multa quidem prēmittit ex ea expressim deducenda.

Primum, quod Episcopus tempore interdicti ordines celebrans saltem maiores, & sacros, omnino irregularis est. quod apparet ex eo, quia celebrat missarum solennia, & deinde actum exercet certo ordini Ecclesiastico competentem, tempore ipso prohibitū: cum ad Episcopalem ordinē pertineat ministerium sacrorum ordinum, saltem præter Episcopalem potestatem est necessarius in ipso Episcopo ordo sacerdotij: quemadmodum ipse tradidi *lib. 1. variar. resolut. cap. 9. num.* 15.

Secun-

& 10

Secundum, idem esse censeo in Episcopo tempore interdicti conferente minores ordines, aut primam tonsuram: nam & is erit irregularis, siquidem horum ordinū collatio ad Episcopalem potestatem, & ordinem pertinet: vt plane compertu est. Imo etsi quandoq; prima tonsura, & minores ordines possint ab Abbatibus ministrari, necessario præmittendus est in ipsis Abbatibus sacerdotij ordo. *c. cum contingat. de etate, & qualit.* vnde apparet, Episcopum in hoc casu irregularem esse.

Tertium, apparet hinc, tempore interdicti non posse ordinis sacramentum celebrari, etiam his diebus festiuis, qui *hic inc. §. in festiuitatibus*, excipiuntur. quod notat Paludan. *in d. erit. 2. concl. 6.* & sentiunt præcitati Doct. qui principalem conclusionem probarunt.

Quartum ex eorundem authorum mente constat, non posse ordinis sacramentū ministrari tempore interdicti adhuc ianuis clausis, interdictis, & excommunicatis exclusis. Nam permissio huius constitutionis pertinet ad officia diuina: non autem ad ordinum celebrationem.

Quinto infertur, nequaquam esse ordines celebrandos tempore interdicti, etiam si immineat necessitas ordinandi presbyteros, diaconos, aut subdiaconos, aliosue ministros, quemadmodū visum est Sylvest. *in verb. interd. dum. 5. q. 7.* contra Panor. *in c. non est vobis.* quo in loco *col. vlt.* censet, posse ordinis sacramentū tempore interdicti ministrari, si immineat necessitas ordinandi ministros diuinorū officiorū, & sacramentorum. Etenim nullibi in iure cautum est, quod hæc sit vera, ac propria necessitas compellens ad interdicti violationem. & ideo Panor. opinio non est admodum tuta, licet eam sequatur Gonsalus à Villadiego *in tract. de irregulari. c. de interdict.* etiam si videam posse multis rationibus, & authoritatibus eandem comprobari.

Sexto inde constat, tempore interdicti ordinis sacramentum nō posse celebrari etiam ab Episcopo, qui ipsum interdictum decreuit. Is etenim tenetur id seruare, vel illud tollere, aut suspendere: alioqui erit irregularis. *c. vlt. de priuil. isto lib.* Card. *de Eccle. interdict. membro 5.*

Septimo, hinc † oportet aduertere, an recipiens minores ordines tempore interdicti sit irregularis? & profecto apparet, eum esse irregularem, si agat aliquem actum ea solennitate, quæ certo conuenit ordini. Idcirco si in ipsamet ordinatione actum egerit quis alicui ex minoribus ordinibus, speciali quadam forma competentem, irregularis est. quemadmodum deducitur ex illa Innocentij sententia, quam in hac secunda huius operis parte probauimus. §. 2. *num.* 3. regulariter tamen qui minores ordines accipit, nullū actum agit eisdem ordinibus propriū iuxta canonicam solennitatem.

Octauo eadem ratione infertur, irregularem esse eū, qui tempore interdicti fuerit diaconatus, an subdiaconatus ordine infignitus: etenim non potest quis hos ordines, aut eorum alterū adsumere, quin aliquem actum agat solenniter his ordinibus, aut eorū alteri conuenientē: atq; ideo irregularitas manifesto iure contrahitur. Nam Epistolā, aut Euangeliū legit Ecclesiasticis vestibus indutus, eaq; solennitate, qua solet in missarū solenniū celebratione legi. quamobrē dubiū non est, quin vitiū hoc irregularitatis contrahatur.

Nono, idem respondendū erit quo ad recipientem ordinem sacerdotij tempore interdicti. nam is irregularis est, quippe qui simul cum Episcopo cōcelebret, atque ideo actū exequatur certo conuenientem ordini: id est eucharistiæ consecrationem: sicuti not. Sylvest. *in verb. eucharistia. 2. quæst. 3.* S. Thom. *in 4. sentent. dist. 13. quæst. 1. art. 2. quæst. 2. & in 3. part. quæst. 82. art. 2.* Palud. *in d. 13. dist. q. 4. art. 2.* quibus visum est, posse simul ordinatos cum Episcopo ordinante conficere corpus Christi: atq; ita vsū apud quasdam Ecclesias obtentum esse. Nec id mirum esse debet, cū & Innocen. 3. de officio missæ. *part. 3. c.* asserat, consueuisse presbyteros cardinales Rom. pontific. circumstare, & cum eo simul celebrare, & Corpus Christi conficere: ac demum eucharistiam à summo Pontifice accepere, significantes Apostolos. qui cum domino Iesu pariter discumbentes ab eo eucharistiam acceperunt. Qua ratione satis probatur irregularitatem in hoc casu, quē tractamus, vere contrahi.

Decimo, hinc etiam aperitur, assistentes Episcopo ordinanti irregulares esse, si vt diaconi, vel subdiaconi vestibus induti sacris huic ordinū celebrationi coadiutores extiterint ea peragentes, quæ in pontificali libro continentur. Agunt tamen actus tempore interdicti certo conuenientes ordini: nempe diaconatui, vel subdiaconatui: idcirco irregulares esse eos, manifestum est.

Cæterum quę in hac constitutione continentur *in §. illis etiam. vsque ad §. adiicimus.* facilia sunt, & per gloss. maxime *in verb. relaxatio.* explicantur.

§ QVARTVS.

SVMMARIA.

1 *Interdictum particulare non patitur, nec admittit huius capituli formam in celebrandis officiis diuinis.*
2 *Hospitalia etiam habent huius capituli priuilegium: sicut Ecclesiæ, & monasteria.*
3 *Interdicti tempore seruata forma huius constitutionis, quæ missarum solennia sint permissa?*
4 *Laici non sunt admittendi ad missarum solennia, quæ sub hac forma celebrantur.*
5 *Familiares, & Ministri clericorum: an sint admittendi, si laici sint, & quid de clericis exteris? & quid de coniugatis, & infantibus?*
6 *Irregularitas, an contrahatur, si non seruentur omnia, quæ in forma huius capitis continentur.*
7 *Cessatio à diuinis an admittat celebrationem diuinorum officiorum hac seruata forma?*

SEd quo facilius percipiamus veram interpretationem huius constitutionis, subijcere libuit liberam §. *adiicimus.* qui præcipuam huius tractatus partem obtinet.

Adiicimus præterea, quod singulis diebus in ecclesijs; & monasteriis missæ celebrentur, & alia dicantur diuina officia, sicut prius: submissa tamen voce, & ianuis clausis, excōmunicatis, ac interdictis exclusis, & campanis etiam non pulsatis, & tam canonici quam clerici Ecclesiarū, in quibus distributiones quotidianæ illis, qui horis intersunt canonicis tribuuntur, si ad officia nō venerint supradicta, distributiones easdem amittent: sicuti interdicto perderent non extante, si diuinis officijs non adessent. Hactenus præsens constitutio permittit, tempore interdicti diuina officia celebrari ianuis clausis, interdictis, & excōmunicatis exclusis absq; campanarū pulsatione. Cui sane respōso aliquos conaboraptare intellectus. qui constitutione istam ad praxim, & communem vtilitatem apertiorem efficiant.

Primum, hęc permissio non in vniuersum est accipienda: sed ita quidem, † quod in Ecclesia particulari affecta interdicto, minime locum habeat: quasi hæc constitutio in Ecclesijs obtineat, quæ sint intra locum interdictum: non in Ecclesia specialiter interdicta. quod gloss. hic notat in verbo, Ecclesijs. quam sequuntur Ancha. Dominus Francus. & alij communi omnium sententia. Angel. *in summa in verbo, interdictum. 6. quæst. 1.* Sylvester *verbo interdictum. 5. §. 1.* Nicol. Milis *verbo interdictum.* Rota *in nouis 436.* Felin. *in c. Apostolicæ. nu. 3. de except.* Freder. *cons. 70.* Io. And. Anton. Cardin. Abb. & Imol. *vlt. col. cap. quæsuit. de his quæ sunt à maior. part. Cap.* Florent. *3. part. titul. 26. cap. 4.* Calder. *de Eccles. interd. §. 2. membro fol. 3. col. 1.* Gonsalus à Villadiego *in tract. de irregularit. c. de interdicto. col. 3.* quorū *Opinio communis* est: & rationem habet ex eo, quod hæc constitutio de interdicto generali tractet, non de speciali. 1

Secundo, tempore interdicti officia diuina, quę per hanc constitutionem permittuntur celebrari, in ipsis Ecclesijs & monasterijs celebranda sunt: nec poterunt extra Ecclesias, & monasteria etiam ianuis clausis, excommunicatis, & interdictis exclusis, absq; cymbalorum pulsatione celebrari, cum hæc permissio ita concessa sit, vt intra ipsas Ecclesias, aut monasteria, non alibi licitam faciat diuinorum officiorum celebrationem: secundū Cald. *de eccles. interdict. 6. memb.* Anch. & Franc. hic.

Tertio, dum Romanus Pontifex hic parem indulgentiam Ecclesijs & monasteriis concedit, satis ostendit hac in specie, & in plerisque aliis appellatione Ecclesiarum, ipsa etiam monasteria contineri. quod verum est in his, quę fauorem continent, non odium: in his inquam, quæ fauorabilia sunt, non in odiosis: quemadmodum respōderunt Abb. *in ca. 1. col. 3. de iuram. calum.* Domin. *in c. 2. col. 3. de in integ. rest. isto lib.*

Quarto, erit & hic text. intelligendus † non tantū in Ecclesijs, & monasteriis, sed & in hospitalibus: vt tandem in his tempore interdicti possint diuina officia celebrari iuxta *huius §.* formam, modo hospitalia fuerint authoritate Episcopi erecta: in his etenim, quæ ad fauorem pertinent, sub appellatione Ecclesiarum hæc ipsa hospitalia intelligenda sunt: præsertim vbi mens ipsius constituentis hanc interpretationem ob eandem rationem admittit. quod deducitur ex his, quę notantur *in Clem. per litteras. de præb.* & tradidēre Fel. 2

in c. de quarta. de præscri. Curt. Iun. *cens.* 20. Rebuff. *in tract. nominationem. q.* 15. *nu.* 12

Quinto, idem erit dicendum in monasterijs monialium, vt etiam ipsis audientibus possint ianuis clausis, interdictis, & excommunicatis exclusis, officia diuina celebrari: sicut in specie asserit Sylvest. *in verb. interdictum. 5. q.* 1. *col.* 2.

8 Sexto, per hanc constitutionem tempore † interdicti, permissa sunt missarum solennia, non solum quæ propria sunt illius diei, quo celebrantur iuxta ritum, & institutionem Ecclesiæ, sic officia diuina ipsius sancti, cuius eo die festiuitatem Ecclesia colit, sed & alia quæcunque diuina officia, missarū item solennia diuæ virginis Mariæ, sancti Iacobi, aut alterius cuiusq; diui. atque ita visum est Ioan. Andr. Domin. & alijs hic. Calder. *de Ecclesia. interdict. membro 6. colum.* 7. & Sylvest. *in verb. interdictum. 5. quæst.* 1. *colum.* 2. aduersus Ioann. Monach. qui opinatur, tantum permitti per hanc constitutionem missarum solennia propria eius diei non autem alterius: quod falsum est, vt constat ex hac constitutione, quę permittit diuina officia secundum hanc formam tempore interdicti celebrari, sicut prius celebrabantur.

Septimo, animaduertere oportet, hanc permissionem locum obtinere in interdicto in locum aliquē decreto: qnasi secus sit, quoties interdictum pronunciatum fuerit in personam. Is etenim, qui interdictus est, nequaquam poterit iuxta formam huius textus diuinis officijs operam dare: nec itidem in his diebus solennibus, quorum mentio fit in §. sequenti, quemadmodum communi omnium sententia obtentum est.

Octaua hæc ipsa constitutio ita est interpretanda, vt ad
4 officia diuina minime † admittantur laici interdicti: nec itē illi, qui sunt incolæ populi interdicti, licet ipsi interdicti nō sint: & idem erit de quibuscunque laicis non interdictis: nā hi excludendi sunt ab auditione diuinorum officiorum, in loco interdicto: sicuti not. gl. hic, *in verbo, interdictis.* quam Anchar. *quæst.* 2. & cæteri Doct. *Communiter* sequuntur. quorum opinioni admodum suffragatur text. *in c. licet. de priuileg. isto l. in princip.* ex quo cessat argumentatio, quæ à sensu contrario poterat ex huius capituli litera deduci aduersus communē: quam probare videntur Cald. & quotquot de hac materia scripserūt. tametsi Fred. *in consi.* 70. minime concedat, in hac specie irregularem esse eum, qui laicis non interdictis, etiā incolis loci interdicti admissis, diuina officia celebrauerit.

Nono, ad huius decisionis veram cognitionem inquirēdum erit, an clerici omnes admittēdi sint ad officia diuina quæ secundum formam. *huius.* §. tempore interdicti celebrari possunt? & quidam opinantur, non esse admittendos clericos extraneos, sed tantum illos, qui sint illius Ecclesię, in qua officia diuina dicenda sunt: quod expressim notat Archid. hic ab hoc text. adsumens probationem ex eo, quod canonicos, & clericos earundem Ecclesiarum admittat. quæ quidem ratio debili est: cum hæc constitutio, dum mentionem facit canonicorū, & clericorū, de quotidianis distributionibus tractet, quę non debentur clericis exteris, atque ideo iure verius est, tēpore interdicti ad officia diuina secundum huius constitutionis institutionem admittendos esse clericos quoscunque, etiam exteros ab eo loco, qui interdictus sit: sicuti censent Ioan. Andr. Ancha. hic 3. q. Cald. *de Eccles. interdicto, membro 6. colum.* 3. Flor. *part.* 3. *tit.* 26. *c.* 4. Ange *in verb. interdictum. 6.* §. 3. & Sylvest. *in verb. interdictum. 5. q.* 1. quorum *Opinio Communis* est, licet dubitauerint Domin. & Franc. hic, & Freder. *cons.* 92. quæ quidem dubitatio potuit tolli ea ratione, quod hic paragraphus permittat diuinorum officiorum celebrationem tempore interdicti ianuis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, submissa voce, absque pulsatione cāpanarum: sicut prius eo tempore, quo locus non erat interdictus, celebrari poterant: & tunc dubio procul quilibet clericus, etiam exterus admittendus erat.

Decimo ex his, quæ in huius paragraphi interpretatione
* solent adnotari, opinor ipse, clericum coniugatum cum vnica, & virgine non esse admittendum ad officia diuina, quæ seruata forma hic statuta permittuntur. Ad hanc vero sententiam inducor ea ratione, qua traditum extat, clericos & religiosos ad hæc offica diuina fore admittendos, non laicos. Clerici autem coniugati etiam si cum vnica, & virgine contraxerint matrimonium, priuilegium obtinent clericorum in duobus tantum, nempe quo ad caponem, & forum: in cæteris vero laici censendi sunt, iuxta *Communem* resolutionem Doct. *in c. vnico. de cler. coniug. isto lib.* Igitur non habent hoc priuilegium, vt cū clericis tempore interdicti ad officia diuina admitti possint.

Vndecimo, erit nihilominus considerandū, tempore interdicti ad † officia diuina admittendum esse laicū, quē ante interdicti decretum clericus Ecclesiæ seruiens familiarē habebat, vt sibi in missarum solennibus ministraret, modo hic familiaris non sit interdictus in specie, nec generaliter quod ita explicant Calder. *de Eccles. interd. membro* 6. Ancha. q. 3. *colum.* 3. & Franc. hic. quo fit, vt text. *in c. licet. de priuileg. isto lib.* §. 1. intelligendus sit de familiaribus nō interdictis: cum interdicti semper sint à diuinis excludendi.

Duodecimo potest & in controuersiam incidere, an sint infantes excludendi ab his diuinis officijs, quę tempore interdicti seruata *huius* §. forma celebranda sunt. & Sylvest. *in verbo, interdictum. 2. q.* 17. existimat pueros nondū doli capaces, qui proprie interdicti minime censentur, etiam populo interdicto, non posse audire diuina officia in loco interdicto, cum eis hoc concessum non sit: atque hoc ipsum verū esse ipse censerem in pueris, qui post septennium, etsi non sint doli capaces, percipiunt tamē, & intelligunt aliqua ex parte, & cognitionem habent diuinorum officiorum: cognoscentes equidem missarū solennia pertinere ad cultum diuinū, & ad Christianæ religionis professionē. at in infantibus nequaquam hoc probarem. hi siquidē nihil sentiunt, nec percipiunt, quod officia diuina dicātur, vel cessent, nec eos tangit diuinorum officiorum prohibitio. Sepeliri autem non possunt isti infantes in Ecclesia tempore interdicti: quia sepulturæ prohibitio aliam rationē habet: quæ non deducitur ab aliqua cognitione prohibitionis eius actus, sed tantū et eo, quod Ecclesia tempore interdicti nullū corpus admittat, quippe quæ interdicta sit. officia vero diuina prohibentur ne quis ea audiat, aut celebret: quæ ratio aliquam eius actū cognitionem præmittit. Non me latet, seruandam esse huius constitutionis formam, ita tamē quod superstitiose non accipiantur eius verba.

Decimotertio, intelligenda est prohibitio cymbalorum, & campanarū, quę hic fit, quo ad horas canonicas dicendas, quo ad missarū solennia celebranda: non tamē quo ad alia. Nam & tempore interdicti pulsari possunt campanę in signum prędicationis dominici verbi, & vt Christiani conciuibus sacris adsint, item & ad salutationē angelicam: cuius meminit glos. *in verb. Zabazala. in Clem. 1. de Iuda.* & inibi Abb. atque ita hunc decimumtertiū intellectum in specie omnes Dd. probarūt, præsertim Ioan. And. Domini. & Francus his, Cald. *de Eccles. interdict. fol.* 11. *col.* 1. Gonsalus à Villadiego *de irregul. c. de interdict.* quibus etiam placuit, non posse tēpore interdicti pulsari cymbalum in signum eleuationis Eucharistiæ.

Decimoquarto non inutiliter hoc in loco tractabitur, sine irregularitas † contracta ex eo, quod in celebrandis officiis diuinis non fuerint omnia seruata, quorū *in hoc* §. mentio fit. etenim Cald. optimis quibusdam rationibus *in tract. de Eccles. interd. membr. 6. colum.* 7. opinatur, celebrantem missarum solennia tempore interdicti non seruatis exactissime his, quæ in hac constitutione cōtinentur, irregularē esse: in quo ipse nec dubito, nec video posse iustis ex causis dubitari. ni celebrans tempore interdicti ante istam constitutionē, esset dubio procul irregularis, saltem si celebraret non seruatis his, quæ *in hoc* §. seruanda exponuntur. & tamen per hanc constitutionem hæc diuinorum officiorum celebratio permissa non est. Igitur euidenter constat, ita celebrantem irregularem esse. idem dicendum erit de eo, qui officia diuina certo ordini Ecclesiastico conuenientia minime seruata forma ista peregerit.

De illo autē qui alijs celebrantibus campanas pulsauerit, vel Ecclesiarū ianuas aperuerit, irregularē esse: quia in crimine cooperetur, not. Cald. *in d. membro 6. col.* 7. Flor. *part.* 3. *tit.* 26. *c.* 4. *col.* 1. Ioan. And. *hic*, Gonsalus à Villadiego *de irregula. c. de interdict. ex c. si concubinæ. de sentent. excom.* qua ratione & ipse Gonsalus *col. pen.* opinatur, irregularē esse eum, qui cum excōmunicatus sit, alteri excōmunicato, vel interdicto celebranti coadiutor extitit simplex in celebratione missæ. sed & eadē ratione idē dicendū foret, si ipse coadiutor, ac simplex minister nō esset excōmunicatus: cū ratio assumatur ex eo, quod in crimine alteri cooperetur. quod falsum est. nam qui ministrat simpliciter celebranti tēpore interdicti non seruata forma, *huius* §. irregularis non est. vt idem Gonsalus *in d. c. de interdict. col. pen.* tenet post Domin. *in c. si, cui.* §. *vlt. supr. isto tit.* qui

bus ea ratio suffragatur, quod tantum is sit irregularis, qui tempore interdicti, suspensionis, aut excommunicationis actum egerit certo conuenientem ordini Ecclesiastico, vt paulo ante non semel adnotauimus: sed ministrare simpliciter sacerdoti celebranti non tantum cõuenit clericis, sed & laicis, nec is actus peculiaris est alicuius certi ordinis: eũ & à laicis hoc ministeriũ exhiberi possit. vnde mihi aduersus Cald. Florent. & alios potius placet, non esse irregulare pulsantem campanas tempore interdicti ad officia diuina, nec item aperientem ianuas: cum hi actus peculiares certi ordinis Ecclesiastici non sintimõ possint per laicos agi, & quotidie agantur. Quamobrem minime contrahitur ex his irregularitas: sicuti in genere passim idem Calder. fatetur: & nos probauimus hac in parte, §. 2. n. 3. quod si quis authoritate publica, vel priuata vsus, vel pulsauerit campanas, aut Ecclesiarum ianuas aperuerit, vt authoritatem ipse præbeat tempore interdicti diuinorum officiorũ celebrationi, profecto erit irregularis, secundum Innoc. & Abb. *in c. tanta. de excess. prælat.* quorum *Sententia Communis* est, vt fatetur eam sequutus Gonsalus à Villadiego *in d. c. de interdicto. col. 6.* text optimus *in c. illud. de cleric. excom. ministr.* cuius & nos mentionẽ fecimus *part. 1. huius operis, §. 6. ad fin.*

Decimoquinto, non est omittenda frequens illa controuersia, qua solet disputari: sit ne locus *huic* §. & eius permissioni tempore cessationis à diuinis? quam quæstionem iam à plerisque tractatam breuiter hic exponam, vt vulgari satisfaciam contentioni, & sane quod tempore cessationis à diuinis possint ianuis clausis, interdictis, & excõmunicatis exclusis absque campanarum pulsatione diuina officia celebrari iuxta formam huius constitutionis, poterit multis rationibus comprobari: præsertim sequentibus.

Prima, quia interdictũ generale, & cessatio à diuinis pari iure cẽsentur quo ad diuinorum officiorũ celebrationem, *elem. 1. isto tit.* sed in interdicto generali obtinet *huius §.* permissio. igitur & ea seruari debet tẽpore cessationis à diuinis *arg. l. illud. ff. ad legem Aquil. l. vlt. ad finem. ff. manda. cap. translato. de constit. cap. si post quam. de elect. in 6.*

Secundo ad idem argumentum ab eadem ratione, quæ expressim *in hoc. c. §. quia vero.* continetur. Nam illa Romanũ Pontificem induxit, vt hac præmissa forma, tempore interdicti diuina celebrarentur officia: hancque celebrationem veteri iure vetitam permitteret. Eadem vero ratio omnino in cessatione à diuinis obtinet: quod satis manifestum est. Ergo & tempore cessationis à diuinis *huius §.* decisio seruari debet. siquidem à ratione expressa in aliqua constitutione optime procedit argumẽtatio ad casum omissum. gl. *in Clem. 2. verbo eligatur. de elect.* notant Bar. & alij *in l. Gallus. §. & quid si tantum. colum. 2. ff. de liberis & posthu.* etiam in materia correctoria: vt ipsimet adnotarunt: & Francus *in cap. 1. de temp. ordinat. isto lib. limita 6.* Fortun. *in d. §. & quid si tantum. super gloss. emancipatus.* tradunt Euerard. *in loco à ratione cessante.* Ioa. Crot. *quæst. 9.* Bart. & Ripa. *num. 57. in l. si constante. ff. solut. matrim.* Dec. *in cap. translato. de constit. 2. lect. & in l. si quis id quod. ff. de iurisdict. omni iud. & in l. factum. §. in pœna lib. ff. de reg. iur.* Andr. Alciat. *de verb. signi. lib. 2. colum. 40.*

Tertio, eandem sententiam mirum in modum confirmat ea ratio, quæ dictat constitutionem, vtcunque correctoriam extendendam fore, si sit animæ, & spirituali saluti fauorabilis: quemadmodum visum est Hostien. Ioann. And. & Abbati & Præpos. *in c. ex tenore. qui filij sint legit. gl. in c. sciant cuncti. de electione, isto lib. in verbo, alios.* cuius & nos meminimus in Epitome ad quartum Decretalium, *part. 2. c. 6. num. 12.* notant Dominicus & Francus *in cap. 1. limit. 4. de tempore ordin. isto lib.* Hæc autem constitutio fauorabilis est animæ, & spirituali saluti: ergo erit extendenda ab interdicto ad cessationem.

Quarto his accedit, quod maius vinculum habet interdictum; quàm cessatio à diuinis: vt apparet ex illa quæstione, quã superius tractauimus de celebrante tempore cessationis à diuinis, an sit irregularis. sed text. hic permittit, sub certa forma, celebrari diuina officia tempore interdicti: igitur fortiori ratione permittendum idem erit tempore cessationis à diuinis: cum ea minus vinculum induxerit.

Quinto, ab authoritate doctissimorum virorum probari videtur hæc opinio. Eam etenim veram esse censent Ioa. *in summa. confessor. lib. 3. tit. 33. quæst. 221.* Archid. *in cap. si canonici. de offic. ord. isto lib.* cuius sententiam sensim, & tacite admittere videntur ceteri Doct. ibi, Gonsalus à Villagiego *de irregulari. cap. de interdicto. colum. 3.* Palud. *in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 8. art. 3. principali versic. sed verius.*

Contraria sententia plerisque verior videtur aliquot rationibus, quarum potissimas hac in parte subiiciam: nec enim conuenit multa ad hanc disputationem adducere, quæ solent quacunque in controuersa quæstione vtrinque proponi, ad maiorem potius verborum cumulum, quam ipsius definitionis vtilitatem.

Primum enim vrget pro hac opinione ipsa dictionis significatio: quę plane videtur inducere penitus cessationem à diuinis officiis, eam inquam, quæ distinguatur à prohibitione illa, quæ per interdictum decernitur. quasi interdictum prohibeat officiorum diuinorum celebrationẽ pœnis quibusdam statutis aduersus ea celebrantes: cessatio vero introducat omnino suspensionem diuinorum officiorum ab interdicto distinctam, & quæ præcipue ad factum, non ad iuris effectus referenda sit. alioqui nulla iusta ratione inducta foret nominum diuersitas: si idem per interdictum, & cessationem significaretur: & temere diuersis nominibus fuissent nuncupata. *l. Papinianus exuli. ff. de minori. l. si ideẽ. C. de codic.*

Secundo, ad hæc accedit quod Ioan. And. scribit. *in c. dilect. de appel.* vbi *colum. 1.* illum text. intelligens in cessatione à diuinis adnotauit, non esse permissum eo tempore, quod Episcopus celebret indistincte: sed certa forma: nempe ianuis clausis, interdictis, & excommunicatis exclusis. *c. vlt. de priuileg. isto l. c. quod nonnullis. eod. tit. & vol.* Igitur si Episcopis iure speciali secundum Ioan. Andr. tempore cessationis hoc permissum extat, reliquis clericis id negatur: atque ita non poterit tempore cessationis à diuinis text. hic obtinere.

Tertio, eandem opinionem probat tex. elegans *in d. c. si canonici. §. si autem. supra de offic. ord.* inibi etenim respondetur, eũ, cuius culpa cessatio indicta fuerit, teneri canonicis, & clericis ad id quod eorum interfit ex eo, quod omnino cessantes à celebratione diuinorum officiorum quotidianas distributiones amiserint, aut sane non acquisiuerint: iuxta *c. vnicum. de clericis non resident. isto lib.* quod si canonici, & clerici tempore cessationis à diuinis possent diuina officia celebrare, seruata forma *huius §.* profecto nulli dubium poterit contingere, quin & distributiones quotidianas acquirant: sicuti & *in hoc §.* responsum extat.

Quarto constat, olim ante istam constitutionem tempore cessationis à diuinis penitus interdictam esse, & fuisse diuinorum officiorum celebrationem *c. non est vobis. de ffon.* secundum communem eius interpretationem. & tamen nullibi huic veteri iuri derogatum est: cum hæc constitutio de interdicto tractet: non de cessatione à diuinis. Fit ergo manifestum, adhuc manere vetera iura illæsa: & idcirco non posse tempore cessationis à diuinis officia diuina celebrari, etiam ianuis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis. ex quibus mihi satis euidenter apparet, hanc vltimam opinionem iure veriorem esse. Cui parum oberunt quæ priori loco in contrarium adducta fuêre: cum cessatio à diuinis rationem distinctam habeat ab interdicto propter omnimodam, quam inducit suspensionem organorum Ecclesiasticorum: & quia iure ipso Pontificio manifestum est in hac specie discrimen inter cessationem & interdictum, authoritate tex. *in d. c. si canonici. §. si autem. de offic. ord. isto libro.*

Vtcunque tamen sit, tempore cessationis à diuinis poterunt ea sacramenta ministrari: quæ tempore interdicti poterant Christi fidelibus ante contestationẽ istam dari: imo & sacramentũ pœnitentię ministrari poterit tẽpore cessationis à diuinis, non tantum existentibus in mortis periculo, sed & his, qui prospera vtuntur valetudine: vt tandem admittenda sit responsio *huius c. in §. qui vero,* etiam tempore cessationis à diuinis. Etenim licet hęc constitutio de interdicto tractet, nihilominus partim eadem obtinebit in cessatione à diuinis: in his saltem permissionibus, quæ non pertinent ad ordinariam diuinorum officiorum celebrationẽ. Nam præter rationem considerandum est, hanc decisionem, dum permittit pœnitentię sacramentum ministrari non tantum infirmis, sed sanis, esse iuris extensionem veteris: quod adhuc cessationis tempore seruandum est, secundum *vulgo Receptam sententiam.*

Hinc patet, tempore cessationis à diuinis locum esse decisioni expressim statutę *in c. quod in te. de pœnit. & remissione.* & tamen dubium erit, an & eodem modo sit admittendum quod indultum Episcopis est, & quibusdam religiosis, *in cap. quod nonnullis, & in cap. 3. de priuileg. §. quod si templarij. & cap. in his.*

& cap. vt priuileg. eod. tit. & c. vlt. eiusdem Rubricæ, isto lib. siquidem Ioan. And. *in d. c. delictis. de appell.* insinuat, has omnes permissiones locum habere, etiã tempore cessationis à diuinis: cũ & tempore interdicti fuerint iure veteri olim statutę, & indultæ: quo tamen iure omnino diuina cessabant officia ob interdictum: nec vlla sub forma poterant celebrari. Posset sane quis ex hoc argumẽtari, tempore cessationis à diuinis recipiendam fore huius §. formam, & permissionem, quæ iure cõmuni statuta est, cum & eo tempore admittantur ea priuilegia, quibus licitum est iure veteri tempore interdicti diuina officia celebrare aliquot in casibus ianuis clausis, interdictis, & excommunicatis exclusis. hæc etenim priuilegia sunt aduersus ius cõmune tempore interdicti cõcessa, & eadem ad tempus cessationis à diuinis extenduntur, vt Ioa. And. sensit, igitur & huius constitutionis ordinarium indultum iuris communis vim habens, etiam si ad interdictũ in specie referatur, extendendum foret ad cessationẽ à diuinis, atque ideo admittenda prior opinio, nisi quis ex aduerso responderit, non posse rationem istam ex æquo probari, quia dicta priuilegia non extinguunt penitus vim, & effectũ cessationis à diuinis: quemadmodum extingueret huius constitutionis indulgentia, si ea foret admittenda, & maxime hæc extensio esset contraria iuri Pontificio propter text. *in d. cap. si canonici. §. si autem.*

Nec tamen hoc erit iam omittendum, quod habens priuilegium speciale extra iuris constitutionẽ, audiẽdi diuina officia tempore interdicti, non poterit ea audire tẽpore cessationis à diuinis, etiã seruata huius capitis forma. Nã licet iure cõmuni æquipolleat cessatio à diuinis interdicto, quoad ea quæ modo dicta fuêre, non tamen idem erit de iure speciali, quemadmodum deduxêre hanc rationem passim iuris vtriusq; Dd. ex gl. & *in clem. vnic. de baptismo.* Ancha. præsertim *in cap. statutum. in 2. de hæretic. isto lib.* Alex. *in additionib. ad Bar. in l. potestate. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris.* tradit late Fel. *in c. in præsentia. de probat. num. 21. & 22.*

Denique etiã si iure verior esset opinio eorũ qui censent, tẽpore cessationis à diuinis obseruandã fore *huius §.* formã: nihilominus contraria sententia potior est propterea, quod fuerit cõsuetudine recepta. Etenim iam diu obtentũ est, penitus cessandũ esse ab officijs diuinis tẽpore cessationis, nec ea posse celebrari iuxta formã *huius §.* quæ quidẽ cõsuetudo non admodũ longi temporis vsum exigit: cum ob diuersas hac in controuersia opiniones, tum ex eo, quod per eam ad ius commune vetus, & Pontificiũ redeamus: argumẽto gl. celebris *cap. statutum. de præb. isto lib. in verb. numerandum.* cuius nos obiter meminimus *in l. 3. variar. resol. cap. 6. n. 4.* post alios: quorum meminit late And. Tiraq. *de primog. q. 24. n. 6.* text. opti. *in c. ab exordio 35. dist.* tradunt Ias. *in l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. col. 2.* Fel. *in c. cum accessissent. de const.* vbi Dec. *col. 3.*

§. QVINTVS.

SVMMARIA.

1 *Eucharistiæ festiuitas vsque in octauam diem interdictum Ecclesiasticum suspendit.*
2 *Festum conceptionis virginis Mariæ idem priuilegium habet.*
3 *Cessatio à diuinis an admittat huius §. suspensionem?*
4 *Aduentus regis habet & hoc priuilegium, quod interdictum suspendatur.*
5 *Officia diuina quæ sint permissa tempore interdicti in his festiuitatibus.*
6 *Sepultura Ecclesiastica, an possit in his festis dari, & quid de sacramentis?*

SVbsequitur statim insignis huius constitutionis responsio ad interdicti Ecclesiastici censuram omnino necessaria, cuius examinatio exigit quod breuiter exponamus contextum ipsius literæ ad faciliorem cognitionem.

In festiuitatibus vero natalis domini, paschæ, ac pentecostes, & assumptionis virginis gloriosę campanæ pulsentur, & ianuis apertis, alta voce diuina officia solenniter celebrentur, excõmunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admissis: quibus ob reuerentiam dictarum solennitatum, & vt ipsi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum facilius inclinentur, præfatis diebus participationem permittimus diuinorum: sic tamen quod illi, propter quorum excessum interdictum huiusmodi est prolatum, alteri nullatenus appropinquent.

Hactenus *huius §.* litera: quæ sequentes intellectus ad eius elucidationem admittere videtur.

1 Primum equidem constituendum est, idem esse *permissum in die, quo festiuitas eucharistiæ, & corporis Christi solet solenniter celebrari: quod in honorem tanti sacramẽti Martinus 5. concessit: & Euginius 4. ad octauam vsque diem extendit. sicuti not. Ang. *in verb. interdictum. 6. q. 16.* & Syluest. *in verb. interdictum. 5. q. 2.* post Flor. *part. 3. tit. 26. c. 4.* cui priuilegio, & concessioni accedunt multa, quæ de hac solennitate statuta, decisa fuêre per Rom. Pontif. *in clem. 1. de reliq. & vener. sanct.* vbi *gl. in verbo, reuelatum,* prædixit hanc Martini, & Eugenij concessionem. [De huius vero solennitatis origine, deq; multis ad eam pertinentibus late tractant Claud. Spiceus *lib. 2. de Eucharistia. c. 8.* Claud. de Sanctis Episcop. Ebroicensis *relect. 9. c. 8. eiusd. tract.*

Secundo, hanc *eandem constitutionem extendendam fore ad festum, & octauam conceptionis immaculatæ virginis Mariæ ex priuilegio Leonis decimi asseuerat auctor compendij priuilegiorum ordinis mendicantium *in verb. conceptio. §. 12. & in verb. interdictum. 2. §. 8.* eaque concessio, vt ipse refert, tantum apud Hispanos obtinet, cui priuilegio accedunt multa, quę de immaculata conceptione virginis Mariæ doctissimi, ac sanctissimi viri scripsêre defendentes, eam conceptam fuisse absque labe originalis peccati. quæ opinio probata fuit in concil. Basil. *sessione 36.* & multis addictis authoritatibus defenditur ab Ambrosio Catharino in speciali huius quæstionis opusculo. extat & elegans carmẽ *lib. 1. parthenices Marianæ* apud Baptist. Mattua. eandem opinionem tenent & Scotus & cæteri Theologi ibidem *in 3. sentent. distinct. 3. Abb. col. 2.* & Anton. *in c. vltim. de feriis.* idem Ambros. Cathari. *lib. 4.* aduersus Caietan. (Et Petrus Galatinus *lib. 7. cap. 3. & sequentibus.)* licet gloss. *in verbo, natiuitas. de consec. distinct. 3.* & ibi Card. à Turre Cremata, Archid. *in cap. firmissime. de consec. dist. nct. 4.* Ioan. Andr. *in d. cap. vltim. de feriis.* Specul. *eodem titul. de feriis.* Caieta. *in peculiari de hac cõtrouersia libello.* idem *in part. 3. quæst. 27. artic. 2.* contrariam sententiam tenere, ac probare conantur. Qua in re illud sit constitutissimum, maxima cum veneratione ex Ecclesiæ instituto festiuitatem istam quolibet anno celebrari, & celebrandam esse, quod constat in constitutione *extrauaganti. Sixti 4.* quę incipit, *Graue nimis, de reliquiis, & venerat. sanct. inter communes:* quo in loco excõmunicationi & alijs pœnis subijciuntur asserentes, eos mortaliter peccare, aut hæreticos esse, qui conceptionem virginis immaculatę, vt festum diem celebrauerint, vel dixerint, virginem Mariam absque labe originalis culpæ conceptam fuisse. rursus & eadem constitutione sub eisdem pœnis Roma. Ponti. prohibet, damnari per quenquam, vt hæreticam opinionem illorum, qui existimant, virginem Mariam non fuisse in eius conceptione præseruatam ab originali culpa, aut huius sententiæ authores mortaliter peccare: cum ab Ecclesia catholica nondum sit hæc cõtrouersia decisa. Hoc ipsum authoritate Synodi Tridentinæ probatur his equidem verbis *sessione 5.* declarat tamen hæc ipsa sancta synodus, non esse suę intentionis comprehendere in hoc decreto, vbi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam virginem Mariam Dei genetricem, sed obseruandas esse constitutiones felicis recordationis Sixti Papæ 4. sub pœnis in eiusdem constitutionibus cõtentis, quas innouat. Hactenus Tridentina Synodus, quæ voluit, quæstionem adhuc manere sub controuersia, absq; certa Ecclesiæ definitione.

Ad hæc tamen scribit egregius Doct. Martin. Azpilcueta *in c. quando, de consec. dist. 1. notab. 19. nu. 86.* hoc priuilegium datum fuisse festo conceptionis quo ad istius capitis indulgentiam, non in vniuersum, sed tantum in his Ecclesijs, in quibus ipso die conceptionis horæ canonicæ, & officia diuina dicuntur secundum ordinem, & ritum institutum à protonotario de Nogarolis, testaturque vir doctissimus se priuilegium ipsum legisse.

Tertio, hæc constitutio hac in parte intelligenda est in interdicto generali. Nam in Ecclesia specialiter interdicta minime est admittenda: imo in ea Ecclesia non poterunt publice, nec secrete diuina officia celebrari etiam in his festiuitatibus. Quod probatur ex his, quæ diximus *in §. admonuimus. supra proximo. nu. 1.*

Quarto ab his, quę in precedentibus tractauimus, quibusdam videtur, *non esse locum huic constitutioni quo ad huius §.* decisionem tempore cessationis à diuinis. quorum sententia profectò admodum probabilis est, & poterit in disputatione facillime defendi. Ipse tamen contrarium potius admitterem ex multis: sed præcipue, quod cessationi à diuinis non omnino derogaretur, etiam si in his festiuitatibus diuina officia celebrentur: siquidẽ hęc celebratio temporaria, est ad hos dies festos restricta, quamobrem manet

ipsius

ipsius cessationis vis his diebus transactis. deinde eadem ratio prorsus in cessatione à diuinis sicut in interdicto procedit. Atque præter ista, nulla est iuris Pontificij constitutio, quæ hanc benignam huius c. interpretat. excludat: idcirco fortassis hæc sententia potior est.

4 Quinto est obseruandum, † quod & in aduentu regis in aliquam ciuitatem, quæ interdicta sit, eadem hæc constitutio admittenda est, vt diuina officia celebrentur publice iuxta formam *huius* §. quemadmodum tradit Ioan. Staphil. *de literu gratiæ, & iustitiæ, fol.* 157. *col.* 1. quod ipse non alia ratione probat, quam quod deferendum sit dignitati regiæ. *c. solitæ. de maio. & obed.* & fortassis hoc ipsum obtinebit tantum quo ad totum ipsum tempus, quo Rex in aliqua vrbe manserit: est enim id admodum graue, & in dispendium censuræ Ecclesiasticæ.

Sexto ad † intellectum *huius* §. inuestigandum est, quænã horæ canonicæ possint in his diebus celebrari publice: & gloss. *in verb. assumptio.* scribit incipiendum esse diuinum officium à vesperis diei præcedentis festiuitatem, & finiendũ ipso die festiuitatis vesperis iam peractis ita, vt completorium ianuis clausis, non publice dicatur. hanc gloss. sequuntur Ioan. And. & Ancha. hic. Cald. *in tractat. de Eccles. inter dict. 6. membro. §. viso de effectu. col.* 8. Flor. *part.* 3. *tit.* 26. *c.* 4. *argumento text. in c. 2. de feriis.* quo probatur in celebrandis festiuitatibus ab Ecclesia institutis diem esse computandum à vesperis in vesperas: quod Docto. ibi communiter adnotarunt. idem deducitur ex text. *in Clem.* 1. *ad fin. in verb. in primis autem festis. de reliq. & vener. sanct.* Felin. *in c. consuluit. col.* 3. *versic. in priuilegiis de offic. de leg.* Paul. & Ias. *in l. more. ff. de feriis.* Felin. *in c. Ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. col.* 18. *vers.* 5. *conclusionis declaratio. cap.* 1. vbi gloss. *de consec. dist.* 3. *gl.* Anton. & Abb. *in c.* 1. *de feriis. Leuiticic.* 23. not. late Andr. Tiraque *in tract. de vtroque retract.* §. 1. *gl.* 11. *nu.* 13. contrarium tamen in hac quæstione quã tractamus tenent Archi. Dom. & Francus hic. Freder. *cons.* 111. *col.* 3. Sylues. *in verbo. interdictũ.* 5. *quæst.* 2. Gonsal. à Villadiego *de irregular. interdicto. col.* 5. Ang. *in verb. interdictum. 6. q.* 18. probantes, etiam completorium harum festiuitatum post secundas vesperas posse dici publice, quemadmodum & alia diuina officia illius diei: cum adhæreat completorium istud secundis vesperis. quam opionem consuetudo probauit: & esse veriorem nos opinamur.

Septimo hic text. ita intelligendus est, vt his dieb. nõ tantum missarum solennia ipsius festiuitatis, sed & missæ peculiares, ac votiuæ dici, ac celebrari publice possint. quod *in præcedenti* §. adnotauimus *num.* 3. atque in specie *huius* §. idẽ tenuerunt Cald. *de eccles. interd. 6. membro. fol.* 12. *col.* 4. Sylues. *in verb. interdictum.* 3. *q.* 2. Floren. *part.* 3. *tit.* 26. *cap.* 4. *col.* 2. quorum opinio satis probari potest. nec restringenda ist hæc est constitutio: cum fauorem inducat maximum ad diuini cultus religionem.

5 Octauo quæritur † opportune, an liceat in his festiuitatibus mortuos sepilire intra Ecclesiam: & gl. *in Clem.* 1. *de sepul. in princ.* tenet, quod hoc minime liceat: cum tantum permittantur officia diuina, & eorum publica celebratio: sepultura vero mortuorum non pertinet ad officia diuina: probat hoc ipsum text. elegans *in cap. cum & plantare. §. quod si templarij. de priuileg.* vbi eo tempore, quo in Ecclesiis interdictis permissa est diuinorum officiorum celebratio propter aliquod priuilegium: non ex hoc censetur permissa mortuorum Ecclesiastica sepultura, sic denique præcitatam gloss. sequuntur Card. Imol. Abb. Ioan. Vanchelius, & Bonifac. *colum.* 3. *ibidem.* Ioan. And. Domi. & Franc. hic Fred. *in d. cons.* 111. *colu.* 5. Gõs. à Villadiego *de irregularit. cap. de interdict. colum.* 5. scribens post Imol. *in d. Clem.* 1. idem esse quo ad officium defunctorum, vt hoc his diebus dici nõ possit, etiam si corpus extra Ecclesiam sepeliatur. in quo Freder. *in dict. consil.* 11. & Sylues. *in verb. interdictum.* 5. q. 2. cõtrarium tenent, licet prædicta opinio quo ad sepulturam, quæ *Communis* est, probaretur, cum & officium defunctorum pertineat ad diuinorum officiorum celebrationem. Quam sententiam ipse veriorem esse censeo. Imo & posse intra Ecclesiam his diebus cõrpora defunctorum sepeliri, aduersus magis receptam vulgo opinionem probant Cald. *de eccles. interdict. 6. membr. versic. item quæritur.* Anchar. hic Angel. *in verbo. interdictum. 6. quæst.* 35. Florent. *part.* 3. *tit.* 26. *cap.* 4. ea ratione, quod sepultura fere ad officium diuinum pertineat: quia funus ipsum ad Ecclesiam defertur cũ officio diuino. *cap. quia diuina.* 13. *quæst.* 2. & hæc quidem opinio benignior est, iureque defendi, & æquitate poterit.

Illud tamen est apud omnes in confesso, in his festiuitatibus omnia licere, quę ad officium pertineant diuinum, & eius celebrationem: ea vero, quæ pertinent ad sacramenta, menime permitti, nisi ea forma, quã permittuntur aliõqui tempore interdicti: vnde plura possent deduci ad huius responsi interpretationem, quorum aliquot exponam.

Nono hinc constat, posse in his dibus hic connumeratis benedici Abbates, virgines, aquam, vestes, & alia Ecclesiastica ornamenta: quod communi omni sententia probatum est, præsertim ab Anch. Fred. Cald. Sylues. & alijs: atque ab Ang. *in verb. interdictum. 6. quæst.* 18.

Decimo, secundum eosdem non poterunt in his festiuitatibus sacramenta eucharistiæ, & extremæ vnctionis ministrari: prius quidem his, qui nullo mortis periculo afficiuntur: posterius nec his, qui mortis articulo, & agone grauantur. quod probatur ex his, quę nos adnotauimus *in hac* 2. *part.* §. 2. *numer.* 7.

Vndecimo constat, tempore interdicti posse publice Nuptias benedici ex concessione huius constitutionis in his diebus, quibus speciali priuilegio licet diuina officia celebrare apertis ianuis, & solenniter, modo alia ex causa non fuerint prohibitę nuptiarum benedictiones. Est etenim benedictio nuptiarum diuinum officium: sicuti Cald. & alij *Communiter* tradidêre. Sylues. post Host. *in verbo interdictum.* 5. *q.* 2. Fred. *cons.* 111. Ancha. Francus, & alij huius constitutionis interpretes. sic locum obtinebit hæc opinio in die Assumptionis sacratissimæ virginis Mariæ, & in eucharistiæ festo: nam in alijs diebus hic expressis interdictę sunt nuptiarum benedictiones iuxta notata *in ca. Capellanus. de feriis. & in epitome ad 4. lib. decretal. num. part.* 2. *c.* 8. §. 11.

Duodecimo inde apparet, in his solennibus festis, quorũ hic mentio fit, etiam ipsis clericis non licere eucharistię sacramentum accipere, nisi simul missarum celebratione ipsi eucharistię sacrificium consecrantes obtulerint: quod notant Ioan. Andr. Domi. Franc. & Doct. hic. Cald. *de Eccles. interd. 6. memb.* tantum enim clericis licet diuina officia celebrare, vt communi omnium iudicio diffinitum est.

Decimotertio ipse infero, etiam in his festiuitatibus non licere fontes baptismatis benedicere, præterquam in ipsomet festo Resurrectionis, nec enim tempore interdicti licet fontem benedicere: cum hæc benedictio non sit necessaria ad baptismi sacramentum: quod notat Paluda *in 4. sent. dist.* 7. *q.* 3. qua ratione reliquis diebus, quibus solennis est fontiũ benedictio instituta, fontes sacri baptismatis benedicentur eo modo, & forma tempore interdicti, quo cętera diuina officia celebrari possint. Nec oberit quod de chrismate decisum est *in c. quoniam. isto tit.* quia illud est necessariũ omnino ad confirmationis sacramentum.

Postremo, vltima huius capitis pars non erit prætermittenda: siquidem Aret. *in c.* 1. *col.* 6. *de rescrip.* Fel. *in c. nonnulli. col.* 7. *eod. tit. vers. secundo fallit.* & Ludo. Goza. *in cons.* 14. *num.* 12. ex ea adnotarunt, priorem legem rescriptum, aut priuilegium habens simplicem futurę concessionis aut constitutionis derogationem, tolli per sequens, in quo hæc fuerit concepta clausula; *Non obstantibus quibuscunque priuilegiis, & constitutionibus, atque rescriptis, quauis forma, & expressione verborum concepti.* Quam opinionem ipse latius examinaui *in* 2. *part. Rub. de testam. num.* 19.

Tandem his explicitis, finem huic relectioni constituimus, lectorem benevolum admonentes, nos semper sedulo in hisce tractatibus operam dedisse, vt breui quodam examine quæ prę cæteris selegimus, adnotarentur.

IVRISPRVDENTIÆ STVdioso Lectori.

Quæ fuerat quondam variis abscondita libris.
Et dubiis multis obruta materia:
Ordine quæ nullo rudis, & sine luce iacebat,
Atque nouis passim litibus implicita.
Hanc tibi dat Didacus dubiis & lite carentem,
Et claram arte: quis hoc ante perẽgit opus?

Iacob. Boffæus.

Relectionis finis.